VASILE VOICULESCU

POVESTIRI[1]

VOLUMUL I

SATUL MAGIC

PESCARUL AMIN

Nu se ține minte de când Dunărea, umflată de ploi şi zăpoare, nu se mai vărsase atât de năprasnic ca în primăvara aceea. Fluviul era un imens şir de dâmburi rostogolitoare, din coastele cărora se năruiau afară din matcă puhoaie nebune, ce împingeau, înghesuiau în bârdanele bălților, în câmpia oablă, în toate râurile şi gârlele duiumurile de ape furioase ce nu-l mai încăpeau.

Şi, cu ele odată, duiumuri de peşte, de toate soiurile, de toate mărimile, de la somnii şi crapii cât viței, la fâțişoarele cât gângăniile. Izbiți de sloiuri, buimăciți de mâl, târâți de iuțeala vijelioasă a şihoaielor, tărbăciți de valuri, peştii căutau scăpare la maluri şi curgeau de-a valma cu inundația, în toate bălțile, lacurile, ghiolurile, gârlele şi prevalurile din laturi.

Vremea pescuitului întârzia. De Dunăre, nici vorbă. Dar chiar în

VASILE VOICULESCU

POVESTIRI[{1}]

VOLUMUL I

SATUL MAGIC

PESCARUL AMIN

Nu se ţine minte de când Dunărea, umflată de ploi şi zăpoare, nu se mai vărsase atât de năprasnic ca în primăvara aceea. Fluviul era un imens şir de dâmburi rostogolitoare, din coastele cărora se năruiau afară din matcă puhoaie nebune, ce împingeau, înghesuiau în bârdanele bălţilor, în câmpia oablă, în toate râurile şi gârlele duiumurile de ape furioase ce nu-l mai încăpeau.

Şi, cu ele odată, duiumuri de peşte, de toate soiurile, de toate mărimile, de la somnii şi crapii cât viţeii, la fâţişoarele cât gângăniile. Izbiţi de sloiuri, buimăciţi de mâl, târâţi de iuţeala vijelioasă a şihoaielor, tărbăciţi de valuri, peştii căutau scăpare la maluri şi curgeau de-a valma cu

inundaţia, în toate bălţile, lacurile, ghiolurile, gârlele şi prevalurile din laturi.

Vremea pescuitului întârzia. De Dunăre, nici vorbă. Dar chiar în bălţile necontenit frământate de năboaie nu se putea arunca plasă ori năvod: se făceau ferfeniţă. Peştele, mahmur, se ţinea numai la adânc, pe funduri, în nomoale şi cotloane. Deasupra se învăluiau cârduri piuitoare de pescăruşi, chitind zadarnic prada în undele sterpe. Roiuri de raţe fără de rost, liote de lişiţe alungate, vârtejuri de gâşte deznădăjduite, spârcaci necăjiţi, bâtlani amărâţi, babiţe îmbufnate, cormorani bosumflaţi se foiau în toate părţile, căutând tihnă pentru puiţat. Toţi, oameni şi lighioi, aşteptau cu ochii pe mâniile dezlănţuite.

În sfârşit, pe la jumătatea lui aprilie Dunărea se îndură. Delta, scufundată în noiane, ieşi din haos. Satele, până atunci ca nişte cetăţi asediate de hoardele apelor, se despresurară. Pustiul bălţilor prinse să se însufleţească. La limanuri, pe după coturi, se iviră tot felul de barcazuri vâslind spre aşezările de pescuit.

Marea baltă a Nazârului îşi primi şi ea oamenii. O ceată cu un brigadier în coastă, porni din sat, în câteva bărci, spre capătul de către Dunăre. Acolo, la coada ei, balta se leagă de fluviu printr-un grumaz, o gârlă, lungă de câţiva kilometri şi îngustă ca la zece stânjeni. Este Pociovelişteа, un vechi fund de albie, un preval, pe alocuri foarte adânc. Prin acest gâtlej năvăleşte o dată cu inundaţia sumedenie de peşte în baltă. Şi tot prin el fug înapoi când apele se trag, supte de Dunărea în scădere.

Atunci, la acea vreme potrivită a înapoierii, pescarii trebuie să le tăie calea, să nu scape în fluviu, unde-i cheamă aprinsele legi ale biologiei lor. Clipa prielnică o simt, cei dintâi, somnii... Ei dau semnalul şi pornesc cu urdiile de crapi şi celelalte seminţii dunărene după ei, într-o migrare fantastică. E de ajuns o noapte, ca balta până atunci doldora să rămână săracă. Înştiinţaţi de semnele adunate din străvechime, pescarii nu le dau răgaz. Cu multă vreme

înainte ei se pregătesc de pândă şi-i aşteaptă la locuri prielnice, cu capcanele întinse.

Ca în toate primăverile, pocioveliştenii pătrunseră în gârlă şi o străbătură mai mult de jumătate. Într-un loc prevalul se strâmtează dar repede, scăpat din strungă, el îşi lărgeşte numaidecât albia într-un mare ochi de ape rotitoare, lat şi adânc, după care se gâtuie din nou, alcătuind între cele două sugrumături o bulboană, un ghiol, prin care curge mai departe. Aici este vestitul vad de pescuit cu garduri al Pocioveliştii. Două rânduri de bulumaci, bătuţi pieptiş de-a curmezişul gârlei, ţin calea apelor: un rând la capătul de către baltă al bulboanei, celălalt la capătul de către Dunăre, între ele, ochiul ghiolului.

Scheletul capcanei, bulumacii negri, ieşiţi ca nişte catarge din apă, stau acolo neclintit de zeci şi zeci de ani. Numai gardurile ce se încheie între ei se aduc din sat în fiecare primăvară.

Aici traseră oamenii luntrele la mal să descarce materialul pentru clădirea prinzătorii. Brigadierul se iţea de colo până colo, dând porunci anapoda: un ăla butucănos negru şi buzat, făcut din proaspăt şef. Îngâmfat şi gură mare, se căznea grozav să facă pe deşteptul. Altfel, prost pe toate părţile şi în toate felurile.

— Amine, porunci el, văzând că oamenii habar n-au de el. Amine, hai sus.

Un pescar arătos se desprinse din ceată şi-l urmă. Amândoi, căţăraţi pe o grindă prinsă de-a lungul stâlpilor, ca o punte de la un ţărm la celălalt, cercetară, loviră, hâţânară fiecare taraş în parte, ciocăniră, bocăniră de jur împrejur schelăria. Sub ei gârla curgea sumbră, iute şi aspră din Dunăre spre baltă, printre bulumacii negri, de care se izbea cu un vuiet greu şi înăbuşit o duduială adâncă, subpământeană, ce umplea de freamăt neîntrerupt lemnăria şi îi tremura şi pe ei. Coborâră.

— Nici o grijă, încredinţa şeful pe oameni. Ţine şi o mie de ani... Le mai tragem nişte maiuri în cap, numai aşa, de petrecere.

— Tigvele, mă! Unde-s tigvele? se zborşi către oameni.

Doi săriră într-o luntre, vâsliră până la cel dintâi stâlp, de care se căzniră să lege o tigvă goală. Curentul le-o smulgea din mâini ca vijelia un zmeu de hârtie. Legară apoi alta de piciorul din mijloc şi o a treia de stâlpul de lângă malul dimpotrivă. Câteştrele trăgeau ţintă ca nişte săgeţi spre baltă. Sforile le zbârnâiau tari şi încordate sârmă.

— Hm! Apele trag grozav la baltă. După tigve nici într-o săptămână nu se întoarce cumpăna. Tu ce zici, Amine?

— Ia fugi încolo, domle, cu copilăriile dumitale! Ce ştiu capetele alea seci? Nu te uita la faţă: apele îşi mută umbletele de la fund. Acolo se petrece întâi schimbarea. Dedesubt stau puterile.

— Ei, dar tu ce crezi? Pe când?

Amin nu spuse nimic. Gol, intră încet lângă mal, cu mâinile prinse în stuf. Dar apele nu-l răbdară. Îi loviră cu violenţă picioarele şi-l răsturnară. Trebui să înoate până la un stâlp, de care să se caţere, ca să se întoarcă.

— Azi nu, poimâine seară vă spui, hotărî el, şi se trase deoparte, să aprinză focul.

Zilele şi nopţile următoare au stat pe rând cu ochii pe tigve şi auzul aţintit la vâjâitul apelor, adulmecând o schimbare.

A treia seară Amin intră iar. Înainta greu până la întâiul stâlp. Apa îi venea la gât şi-l bătea cu spume şi bolboroseli. Pieptul, mâinile, picioarele îi zbârnâiau în chipuri deosebite, după deosebitele niveluri la care şedeau în gârlă, şi pipăiau ca nişte antene iuţelile curenţilor, durităţile ca de corp tare ale izbirii apelor în toate caturile trupului şi trăgeau încheieri. Tălpile, mai ales, prubuluiau, măsurau, luau înştiinţări despre gândurile apelor de la fundul unde aleargă peştii. Se afundă, tot, de câteva ori; zăbovi în adânc şi ieşi, hotărât.

— De azi în trei zile trebuie să fim cu gardurile încheiate.

Tovarăşii îl priveau întrebători.

— Lângă maluri apele se înmoaie. Nu mai trece mult şi încep să se-ntoarcă.

— Dar mijlocul?

Şi brigadierul arătă spre chinga şihoaielor din miezul gârlei: se smucea învolburată şi făcea să tremure stâlpii.

— Nici mijlocul nu mai are putere... L-am luat în piept. Balta umflată are să borască pe curând în Dunăre.

Şi spuse asta parc-ar fi văzut-o aievea icnind.

— Păi nu vezi că n-au gând să intre în cumpănire? Apele Dunării stau tot mai sus, îl sâcâi şeful.

— Ce, eu parcă zic c-au intrat? Dar mi-am înfipt palmele pe fund. Gârla nu mi le-a mai smuls. Ba, uite, m-a lăsat să-i fur asta.

Şi-şi desfăcu pumnii plini de nisip.

— Nisipul ca nisipul, dar peştii? Că de ei este vorba. Mai urcă din Dunăre?

Şi brigadierul, grozăvit, îl privea încruntat.

— Cât am prefirat apele nu s-a strecurat nici unul. Dunărea a înţărcat, cum ştii.

— Atunci ce fac?

Amin zâmbi.

— Stau în baltă, gata, strânşi ca oştile, şi aşteaptă poruncă de la împăratul lor, vreun somn înţelept, să ne treacă pe sub nas cât stăm de vorbă şi nu ne apucăm de treabă. Hai, băieţi!

Şi, fără să mai spuie altceva, înşfăcă o bucată de gard şi intră cu ea în apă.

Lucrară toţi noaptea întreagă la lumina stelelor şi zilele următoare, goi, cufundaţi în apele iuţi şi reci, bâjbâind fundurile, ca să potrivească lacătul, să înnoade bucăţile de gard între stâlpi - pletoşi şi bărboşi ca nişte zei ai apelor, se afundau, ieşeau de sute de ori, gâfâind, ca să răsufle. Apele stingherite bolboroseau curgând deasupra lor, dar nu-i putură zăticni. Până-n a treia dimineaţă ghiolul, din fund şi

până de un stat de om deasupra feţei, sta prins între două zăplazuri de şipci şi trestii, prin pereţii cărora gârla îşi strecura apele. Cele din urmă au fost alcătuite în gardul din faţa bălţii, clapele capcanei. Nişte uşi mlădii care se deschid cu mare meşteşug numai la apăsarea dinafară, din gârlă: ca la cursele de şoareci.

Când apele bălţii se-ntorc năvalnice şi curg înspre Dunăre, peştii năvălitori cu ele deodată împing, deschid clapele şi intră în prinzătoare, în ghiol… Şi nu se mai pot întoarce. Orice a căzut rămâne bun prins acolo. Al doilea gard din spate stă, neclintit, stavilă în cale.

*
* *

Treaba s-a sfârşit, prinzătoarea este încheiată, aşteaptă numai vânatul. Oamenii strânşi de plecare îşi vorbesc la ureche. De acum înainte de jur împrejur şi până departe nimeni nu are voie să facă nici cel mai mic zgomot: peştele e nespus de temător. Sperios, se întoarce din drum…

Ca în fiecare an, Amin rămâne să vegheze singur, săptămâni în şir, peste toată muţenia meleagurilor. Nimeni nu-i spune măcar: „Amine, ai grijă”... Nici măcar neisprăvitul brigadier. E de prisos: toţi ştiu bine că nu e altul mai iscusit, mai harnic, mai înţelept să cârmuiască cu putere şi cuminte treburile şi rânduielile gardurilor prin toate întâmplările ce ar veni peste ele.

Şi tovarăşii plecară la alte cherhanale, pentru alte corvezi. Amin nici măcar nu-i petrece. Rămas dintr-o dată singur, ia în stăpânire singurătăţile. Rar s-abate câte o pasăre. Uneori, dimineţile şi serile, intră sau iese vântul din frunzişurile sălciilor ori flutură fustele verzi de stuf ale malurilor.

De sus, de pe grinda întâiului gard, ca un comandant la prora unei corăbii pe jumătate scufundată şi înţepenită între ţărmuri, Amin veghează necontenit peste această

împărăţie închinată muţeniei. De acum încolo vremea toată şi-o trece dând târcoale capcanei pe toate laturile. De zeci de ori se cufundă să dibuie pulsul gârlei, năzuielile curenţilor, să pândească punerile la cale ale peştilor, răsufletul bălţii, uneltirile Dunării...

Aşteaptă. Abia îmbucă fărâme de merindă rece. Se culcă rar, totdeauna în pielea goală, doarme iepureşte, sare şi iar aleargă să cerceteze. Aşteaptă... Şi iată, la început încet, pe nesimţite, ca la un uriaş ornic cu apă, balta îşi întoarce băşica prea plină şi începe să-şi răstoarne apele prisoselnice în cealaltă imensă băşică, Dunărea, care le soarbe în matcă... Întâi domol, apoi mai iute, tot mai repede, până ce gârla Pocioveliştii, schimbată ca printr-o minune, curge furioasă de-a-ndoaselea, din baltă în fluviu, izbind în gardul dintâi, cel cu clapele.

Amin, într-o necontenită alergătură, când sus, pe puntea din faţă, când pe cea din spate, trebuie să se aţie peste tot. Sub el gârla curge iute pe fundalul neclintit al unui neostoit subpământean duduit. Apele, îngreuiate de piedica zăplazurilor, se încarcă de ciudă, curg dense, dure, ca de rece metal topit... Şi întreaga alcătuire dârdâie din rădăcinile-i afunde până-n vârful bulumacilor unşi cu catran.

Amin priveghează neadormit. Simte cum curge sumedenia de peşte în oborul închis, pe măsură ce gârla îi leapădă acolo şi apoi îşi vede înainte de cale. Iar ghiolul se umple. Când vreun somn barosan, vreun crap de zeci de ocale se izbesc şi pătrund prin strunga clapelor, gardul, înfiorat, se cutremură. De cum cad în leasă, Amin îi urmăreşte cu ochii: îi cunoaşte după vălurarea ce fac spinările lor puternice pe faţa undelor; şi nu-i slăbeşte din priveghere până nu-i vede că se potolesc şi se aşază; stă gata să sară, dacă musafirii, năbădăioşi, ar cerca să dea asalt gardurilor. Peştii nu renunţă la scăpare: mereu năzuie la tălpile zăplazurilor, scormone dedesubt. Uneori izbutesc să dezgardine şipci, să rupă trestiile, să sape hrube, pe

unde răzbesc afară şi fug în Dunăre. Amin simte: când peştele e afară din cale de liniştit, nu se învârteşte în faţa undelor, nu e nervos, nu se fugăreşte, e semn că se petrece ceva, lucrează la vreo gaură de scăpare.

Atunci Amin se scufundă, cercetează temeliile şi dă ocol de-a buşilea pe sub stânjenii de apă gardurilor. Găseşte spărtura, iese pe mal îndată, înhaţă maldăre de şovar, saci cu pietriş, bolovani, le cară acolo la fund până drege stricăciunea şi întăreşte temelia. Îndeletnicirea asta nu numai că nu-l oboseşte, îi place.

Amin are în toată făptura lui ceva de mare amfibie. Înalt, şui, cu pieptul mare, ieşit înainte şi umflat pe lături, un piept larg cuprinzător, cu albia pântecului când suptă, când îmborţoşată cu aer, cu braţe lungi şi palme late ca nişte lopecioare, cu coapse şi picioare aşijderi deşirate, el se scurtează, şi se lungeşte în apă, zvâcnind ca broasca din arcurile încheieturilor de la toate mădularele. Pielea pe el, lunecoasă, nu are fir de păr, moştenire din moşi-strămoşi a neamului Aminilor, care se zice că s-ar fi trăgând din peşti. Când iese din gârlă, el nu rămâne leoarcă: se zvântă într-o clipă. Tăbăcit de vânt şi soare, e încrustat ca de nişte solzişori: locurile porilor sunt astupate de mâl şi de mâzga peştilor, cu care necontenit se freacă în bulboană. Se poartă tuns mărunt şi-şi rade barba, ca atunci când se ridică din străfunduri să poată căsca ochii mari. Să nu-l orbească şiroaiele din părul căzut pe faţă. Din cel mai mare pescar al meleagului, stăpân din moşi-strămoşi, peste mai bine de trei sferturi din trupul bălţii, cu valurile, acareturile şi cherhanalele ei, pe Amin noua rânduială a dreptăţii averilor l-a pus paznic al gardurilor Pocioveliştii. El s-a mulţumit şi cu atât, bucuros că-l îngăduie să aibă de-a face cu apa şi peştii.

*

* *

Aproape se împlinea săptămâna... Amin, la pândă sau pe grindă, iscodea întâmplările, când deodată, gardul de sub el, izbit cu furie, se clătină gata să se prăvălească. Prin aripile capcanei care pârâiră din ţâţâni se rostogoli ceva năprasnic: abia zări fulgeratic spinarea unei nămestii ce undui o clipă la faţa undelor, apoi se afundă în bulboană.

Ceva nemaiobişnuit, neaşteptat căzuse.

Numaidecât o undă de peşti din soiul celor ce stau lipiţi pe funduri se ridicară speriaţi şi se risipiră în toate părţile.

„Un somn uriaş”, îşi spuse Amin. I se mai întâmplase în viaţa lui de pescar. O fi poate cel care de câţiva ani bântuie balta, nărăvit la prădăciuni şi spaima copiilor la scaldă. Şi se bucură. Are să se lupte cu namila, să o prinză. Numai de nu i-ar dărâma capcana în asalturile lui asupra gardurilor...

Dihania nu stă liniştită. Alte stoluri de peşti stârniţi din fund se ridică şi se lasă, mutându-se de colo-colo.

„E bătăios”, îşi zicea pescarul.

Gardul din spate se cutremură iarăşi de câteva ori; apoi se zgâlţâi cel din faţă. Inima lui Amin, o clipă, încremeni... Pe urmă, linişte în toată bulboana... Jigadina nu mai dete nici un semn. Asta îl neliniştea şi mai rău pe paznic. Ce face acolo în fund diavolul? Ce unelteşte? Unde scormone? Şi nu mai avu tihnă. De zeci de ori pe zi şi tot de atâtea ori pe noapte se cufunda. La început pe dinafară capcanei, de teamă să nu-l plesnească năprasna cu coada, să-i frângă şalele ori să-i înhaţe vreun mădular. Şi veghea temeliile prinzătorii numai din părţile de către gârlă. Le căptuşea cu bolovani, le întărea cu proptele. Şi iar se întorcea sus pe punte să spioneze mişcările fiarei. Nu izbutea însă s-o dibuie: jigadia se ţinea numai la fund. Nu ţâşnea lacom în fugăreala prăzii.

„E sătul, îşi spunea Amin. Ori poate e prea bătrân. Îi place să doarmă... Mai bine!” Şi se încumetă să se cufunde iar în ghiolul capcanei. Acolo căsca ochii mari prin adâncuri să-i zărească năluca: nu aluneca nici o umbră uriaşă prin

străvezimile întunecate. Se tulbura totuşi de avuţiile vânatului: călca pe pardoseli de peşti în stive.

La al doilea gard îi găsea grămădiţi troian: dacă n-ar fi fost proptit pe dinafară, zăgazul s-ar fi năruit. Jos şedeau crapii cei mari, mai paşnici; peste ei, somnii, mereu aprigi, hrăpăreţi; mai sus, somoteii tineri; deasupra, peştele mic, sprinten şi aprins. Şi peste ei toţi, teancuri de plătici, năvârlioase. Sprijinite cu coada în straturile de dedesubt, ele se încordează, arcuindu-se, îşi fac vânt şi cad, plescăind, înapoi. Uneori, când apele urcă, ele saltă aşa de sus, că izbutesc să sară afară.

Amin se străduia zi-noapte în încercări, se morfolea în planuri, cum să facă să prinză el singur, fruntea vânatului, fiara bălţii, dovedindu-şi lui însuşi vitejia şi iscusinţa de prea multă vreme nemaipuse la probă. Ştia bine că se frământă zadarnic: n-avea nici de unele, doar mâinile goale. Dar mai ştii ce poate aduce stăruinţa? Şi nădăjduia. Sta câteodată pe mal, lângă un cotlon cu peşti, nadă pentru lăcomia jiganiei, şi-l aştepta: dacă ar ieşi, şi-ar înfige cangea în carne... Îşi da seama că e o copilărie, însemna mai puţin ca o ciupitură de purece. Dar asta l-ar fi răcorit, i-ar fi potolit nerăbdarea.

Până la urmă, îi păli un fel de nebunie. Şi-a vârât chiar el un picior în apă şi l-a ţinut mult timp aşa, bălăbănindu-l, momeală; dedulcită la carne de om, dihania poate s-ar hotărî să se repeadă. Dar, până să-l apuce, el l-ar izbi cu lancea. Nici viclenia asta nu i-a izbutit. Uriaşul sta necontenit la fund. Ce-o fi făcând? Nu e mort; că hoitul s-ar fi ridicat şi ar pluti, tăbărât de ceilalţi peşti hrăpăreţi. Dar dacă i-ar veni pandaliile să fugă? Şi-l roade spaima să nu se opintească în garduri, să i le dea jos palancă, sau măcar să i le găurească şi să scape.

Nu mai mănâncă, nu mai doarme, în mâini când cu cangea, când cu bolovani ori săculeţe cu pietriş, aşezându-le, metereze, gardurilor.

La săptămână a picat nevastă-sa într-o lotcă, cu mălai şi merinde. Premenită şi dichisită, cu o muşcată la ureche, venea să stea o zi şi să doarmă noaptea acolo. S-a mirat când l-a văzut atât de ogârjit.

— Eşti bolnav?

Şi vru să-i petreacă braţele pe după gât. El o îndepărtă, sanchiu...

— Am treburi multe... Şi tăcu.

Femeia nu se lăsă, îl descusu, până îl înduplecă să se destăinuie. Îi povesti scurt toată întâmplarea şi-i făcu vânt acasă, cu vorba pentru brigadier să vie numai decât cu echipa. Trebuia să renunţe a săvârşi singur ispravă.

— Spune-i că plesneşte capcana de atât vânat. Şi mi-e că dihania dărâmă gardurile. Să aducă cârligele cu lanţuri... Şi năvodul cel mare, care cuprinde toată bulboana. Să nu uite hălcile de carne împuţită.

Şi o petrecu lung cu ochii cum vâsleşte înapoi. Întâia oară privi de sus de pe grindă, de unde se vedea departe. Până acum ţinuse ochii numai în jos, pe ape. Şi se minună... Inundaţia se trăsese... Ţinutul îşi lua din nou înfăţişarea lui obişnuită. Grindurile se scuturau din volbura spumelor. Ieşeau plaure înflorite. Răsăreau ostroave cu laţele sălciişurilor zbicite. Între ramurile gârlelor astâmpărate înverziseră plavii... Uscatul se despărţise de ape şi îşi ridica tărâmurile dintre braţele fluviului, care îşi părăsea prada. Satele ridicate de podmoluri albeau dintre grădinile cu pometuri. Holde de stuf mâlit îşi sculau din palănci moţurile înspicate. Cuci întârziaţi îşi isprăveau popasul în pădurile dobrogene şi urcau, cântându-şi numele, spre ţară, pe urma celorlalte păsări călătoare. Dimpotrivă, cârduri de stârci şi roate de berze se întorceau la loc pe meleagurile lor obişnuite, la smârcurile şi mlaştinile rămase pe urma scăderii apelor. Şi o undă de plăcere mângâie sufletul împovărat al paznicului. Delta renăştea la viaţă, cu visteriile doldora de peşte.

Echipa sosi seara. În tăcere, toţi ascultară întâmplarea cu somnul uriaş... Se întinse cârligele pironite adânc, împănate cu împuţiciuni. Clătinară stâlpii, cercetară temeliile.

— E în regulă, declară brigadierul.

Şi iar sâcâi pe Amin cu fel şi fel de întrebări neroade.

— Dacă mi-o cădea la cârlige, îl duc la Bucureşti, se lăuda el. E o expoziţie a pescăriilor noastre.

Şi, fălos, se şi vedea, alături de somnul uriaş, într-o sală plină de cele mai înalte autorităţi, dând lămuriri şi primind răsplată... De gâtul dihaniei avea să atârne o tăblie pe care scrie: prins de brigadierul Fâstâc Ion, conducătorul echipei „Pocioveliştea”.

Pe Amin vorbele astea îl pişcară dureros, chiar parcă de inimă. Îi părea rău, tainica lui jivină să fie astfel pângărită, întinsă şi dezvăluită tuturor. Şi parcă nu mai dorea s-o prinză...

Vegheară, dormiră cu rândul. Dimineaţa traseră cârligele, goale.

— Hei, nu s-a prins! E viclean al dracului! îl categorisi brigadierul.

Nici vorba asta nu-i plăcu lui Amin.

De ce să-l dea dracului? E şi el, nu numai în rând, dar chiar deasupra celorlalţi peşti ai lui Dumnezeu.

— La năvod, băieţi! porunci şeful. Cu cine se pune el?

Patru oameni pe un mal al bulboanei şi alţi patru pe celălalt desfăşurară un năvod cât toate zilele, înzorzonat cu gogonele de plumburi... Şi se puseră să rânească apele... Deodată, năvodul se propti într-o piedică şi o povară nebiruită îl opri. Pescarii se opintiră, o dată, de două ori. A treia oară greutatea din adânc se uşură, năvodul porni să se mişte, sus, mai sus. Când ajunse la faţa apei, o namilă se săltă cu furie, se zvârcoli, căzu la loc în plasă, o sparse şi într-o clipă se duse cu ea la fund. Năprasnica smucitură târî deodată cu năvodul şi oameni, în bulboană - de unde izbutiră să iasă, înspăimântaţi.

— Mare noroc că nu v-a plesnit cu coada să vă zdrobească! râse brigadierul.

Oricât de repede s-a petrecut întâmplarea şi oricât de iute a pierit arătarea, tot s-a putut vedea bine că nu fusese somn. Era un morun. L-au cunoscut toţi.

Un morun enorm, cu râtul de mistreţ, pe căpăţâna mică şi înfundată.

— Morun!

— Morun!

— Morun!

Strigau toţi ca nebunii.

De-aia se ţinea numai la fund... Râmă, în nămol, cum îi e obiceiul. Şi ei nu se gândiseră!... Cum să-şi închipuie? Morunii nu stau niciodată în bălţi. Intră din mare în Dunăre, se plimbă, îşi lasă icrele şi numaidecât coboară înapoi. Cu cel de aici este o întâmplare nemaipomenită. Amin nu-şi mai venea în fire: trecuse pe lângă o minune şi o lăsase în mâinile altora. Şi-l durea ca o mare pierdere.

— Ăsta se vede că a iernat în vreun cotlon mai cald al Dunării, se iscusi brigadierul, care făcuse şcoală şi citise asemenea lucruri în cărţi. L-au prins zăpoarele şi l-au împins cu inundaţia în balta noastră.

Era singura explicaţie. Şi totuşi, nu se mai potoleau. Vorbeau tare, gălăgioşi, uitând de consemnul tăcerii.

— Eu l-am prubuluit... E lung ca de zece metri, spunea unul, încă uluit, care privise de pe grindă.

— Atunci are peste şapte sute de kilograme, spuse brigadierul, aşa cum citise la carte.

Lui Amin schimbarea din somn în morun îi atârna din ce în ce mai greu pe suflet. Ca o nenorocire. Dar nu spuse nimic. Nici el nu ştia de ce. Poate dintr-o amintire uitată? În legătură cu ce-i povestise bunică-sa? Nu căta să se dumirească. La ce bun? Şi se întoarse la paza lui.

— Acum ce ne facem? întrebau pescarii, după ce iureşul uimirii le mai trecu. Năvodul zace în mijlocul ghiolului. Cârlige de prins morunul şi maie de pocnit în ceafa lui n-

avem. Şi chiar dacă s-ar găsi, nu ne pricepem. Trebuie pescari speciali, de la mare.

Şi se bălăbăneau bezmetici.

— Lasă, că alerg eu chiar acum la Tulcea, la direcţie, şi cer de toate. Vin cu oameni de meserie. Nu scapă el… se legă brigadierul, şi urmă: Voi vă duceţi înapoi la treburi. Amin rămâne la loc de pază. Când mă întorc, vă iau din sat, dacă am nevoie.

*
* *

Amin se găsi singur. Îi păru bine de asta. Dar se simţea lânced, mâhnit. El cu morunul n-avea nimic de împărţit. Nu intra în socotelile pescuitului său: peşte de mare, zvârlit în surghiun de năvala Dunării în balta asta proastă. Cu somnul, da, avea pricini şi răfuieli, cum avea cu vecinii din sat, megieşi de ogrăzi. Somnul îi înhăţa regulat raţele şi gâştele de pe baltă. I-a apucat într-un rând mielul din cârdul de oi adus de copii la adăpat. Înşfăcase botul viţelului care bea apă. Retezase piciorul unui copilaş prins la scaldă. Avea de ce să-l prigonească, să-l prinză şi să-l judece. Dar morunul? Se ştie, ăsta nu se repede, nu sfâşie. Se mulţumeşte cu peşti mărunţi, pe care-i apucă numai când vin ca nişte nerozi să-l gâdile pe la mustăţi.

Şi îşi trecu vremea până la sosirea brigadierului mai mult în gânduri decât cu treburi.

Brigadierul aducea un inginer piscicol trimis să cerceteze „cazul” şi să ia măsuri pe loc.

Noul sosit ascultă puţin, se suci, se învârti. Amin nu-l slăbea din ochi, ca pe somnii şi crapii cei mari când intrau în apele capcanei.

Insul îşi freca necontenit nasul, îşi ştergea mereu ochelarii, şi între două din aceste îndeletniciri hotărî că nu e nevoie de oameni cu unelte speciale pentru un singur „exemplar”.

— Apoi cântăreşte mai bine de şapte sute de kilograme, întâmpină de data asta, sfios, brigadierul.

— Să aibă şi o mie. Nu face nimic. Prindem puzderie de ăştia în mare.

— Atunci, zise uimit un pescar, îl lăsăm aici, cu năvodul scufundat şi cu nămetul de peşte neprins?

— Nu! Dăm dinamită şi „rezolvăm dintr-o dată toată problema”, spuse simplu, şi nepăsător inginerul delegat.

La auzul că are să arunce dinamită, Amin, care se ţinuse deoparte, se încruntă. Dar rămase liniştit: e cu neputinţă una ca aista... gândi el. Nu e îngăduit de lege. N-are să îndrăznească. Ăsta nu ştie ce vorbeşte. Dar inginerul urma să arate cum şi ce fel are să împlinească nelegiuirea... Amin îl întrerupse pe neaşteptate:

— Nu se poate, domnule.

— De ce? întrebă uimit delegatul.

Şi-şi scoase să şteargă ochelarii cu sticle groase s-ajungă cât pentru zece perechi obişnuite.

— E oprit, zise Amin.

— De cine?

Şi inginerul îşi frecă tare nasul.

— De lege.

— De lege? şi râse. În împrejurarea de aici legea cade. O înlocuim cu dinamită! şi iar râse. Apoi serios: Eu constat cum stă cazul şi am putere să hotărăsc: trebuie dinamită. Alte încercări nu merită osteneală. Ar fi muncă şi cheltuială zadarnică. Pentru un fleac.

Amin ieşi din rând şi făcu un pas. Nici el nu ştia de ce... parcă să-l roage. Poate să-l ameninţe.

— Nu se poate, întări el cu alt glas, strein. Sar şi se fac praf gardurile cu toată schelăria: se duc pe gârlă peştii; se strică vadul...

Şi gâfâia... Tovarăşii se feriră spăimântaţi, parcă sta să se întâmple explozia.

— De asta să nu duci nici o grijă. Ştim câtă dinamită să dăm şi unde s-o punem ca să nu vatăme decât peştii.

— Când o aruncăm, domnule inginer? se gudură brigadierul.

— Te anunţ în sat la telefon. Să te găsesc aici cu oameni bărci şi căruţe pentru încărcat peştele. Şi, întors spre Amin: Până atunci ai grijă, te aţii peste tot.

Se sui în barca cu motor şi se făcu nevăzut. Ceilalţi, grămădiţi în lotci, plecară la mămăligă şi ciorbe, fără să se mai uite înapoi.

*

* *

Amin, singur, rămase iarăşi domn peste pustietăţile întristate. Gândul dinamitei îi aprindea din ce în ce creierii. Auzea aievea detunăturile, vedea ţâşnind snopi înalţi de apă, bulboana cutremurată zvârlindu-şi din fund nămoalele. Şi numaidecât o umplea sumedenia de peşti plutind, ucişi, cu burţile albe în sus, urechile podidite de sânge în bătaia valurilor. Şi morunul? Nu mai vru să privească. Îşi acoperi ochii cu palmele, deşi ştia că e amăgire.

Neputincioasă, revolta lui se prefăcea în fiere ce-i pătrundea cu uriaşă amărăciune carnea, îi coclea minţile. Îşi simţea braţele amare, picioarele înveninate.

Începu să-l apese o neagră grijă necunoscută, să-l gârbovească povara unei spăimântătoare răspunderi.

— Mi s-a vărsat fierea în sânge, gândi, dându-şi seama de ce i se întâmplă.

Privi apa, pământul, zările: ochii lui puneau pete galbene peste tot unde i se aşezau privirile. Plecat peste unda lucie, îşi căută chipul: i se arăta aşijderi verde-galben. Răsfrângerea frunzişurilor? Se ridică, icni de câteva ori nişte bale verzi, în gustul pelinului.

Cercă să se liniştească. Dete de nenumărate ori ocol gardurilor. Din obişnuinţă... În neştire. Fără interes... Cu nici un gând de pază. Dezbrăcat de orice grijă pentru supraveghere. Ca o preumblare.

Trecuse mult dincolo de amiaza mare... Obosit, sleit, se urcă şi se lungi, împotriva oricărui obicei, pe bârna punţii din faţă, o încolăci cu braţele... Sub el apele curgeau cu vuiet din ce în ce mai legănător. Şi, ca niciodată, se cufundă într-o beznă de somn ca un prunc.

Când se trezi, coborâse noaptea... Se dezmetici. Scoase capul în afara grinzii şi privi dedesubt adâncul bulboanei. Ciudat aşa, dintr-o dată, acum o străvedea uşor până în fund. Vedea bine unii peşti odihneau nepăsători pe nămoale; alţii forfoteau între două ape la faţă, ştiucile săreau de un cot; crapii se smuceau spre văzduhul neîngăduit ici-colo clipoceau mrene argintate, plătici parcă aripate se avântau să zboare. Căută morunul; îndelung. Nu-l află. Se ascunsese? Şi se-nciudă. Îşi aminti de basm: cineva dinlăuntrul lui îl învaţă să se dea de trei ori peste cap, ca voinicul năzdrăvan, şi are să se prefacă în gând. Gândul pătrunde pretutindeni. Cât era de amărât, tot îşi zâmbi: încercase în copilărie toate tumbele.

— Nu aşa ci în suflet, îi şopti lăuntrul.

Aha... să-şi întoarcă de trei ori peste cap sufletul?! Aşa se poate.

Se auzea şi se asculta vorbindu-şi şi răspunzându-şi singur. Să cerce. Ce strică! Şi se încordă. O dată: şi intră ca în fundul morţii. A doua oară şi ieşi ca dintr-un înec. A treia oară se opri într-un luminiş de adânc. Şi iată, se făcuse gând. De ce nu ştiuse asta mai înainte? Trebuise să vie ananghia să-l înveţe?

Acum coborî în fund cu toate ştiinţele gândurilor pescăreşti. Se strânse în sine ca într-o dureroasă rugăciune, numai să descopere morunul. Pentru ce? Să-i ceară iertare? Să-i cerşească sfat? Să-i implore ajutor?

Căci el nu ştia, nu se pricepea să-şi întoarcă chipul în sus, spre Cerul de deasupra. Numai plugarii fac aşa, cerşind de la Dumnezeul lor ploaie. Pescarii au cerul lor în fundul apelor: cer mult mai adânc: ameţitor de misterios... Dumnezeul lor nu umblă pe nori: se poartă pe mugetele

talazurilor, prin vârtejuri şi anafore, pe chiţii şi morunii biblici. Unul din aceştia se afla închis aici, şi Dumnezeu trebuie să fie pe aproape.

Un mare, solemn fior îl străbătu, din creier, prin măduvă, până în vârful mădularelor. Ca ţipătul de atac al trâmbiţei. Apoi altul şi altul, tot mai iute, tot mai dese. Tremura gol, prins ca de un ger năprasnic. Dinţii îi clănţăneau ca o meliţă nebună. Îl întorseseră frigurile copilăriei? Apoi zgâlţâiturile încetară şi simţi că începe să ardă. Arsură lăuntrică, dulce şi bună, ca o mângâiere de sobă când intri iarna în casă. Se potolea... Îi era bine. Acum se putea uita fără să cadă în cerul de dedesubt.

Se scrută singur: simţea că trece într-o altă adâncă prefacere. Nu mai avea nimic de-a face cu fapta, cu lucrarea. De acum se închina cugetelor, odihnei în gânduri... Ca bunicul... Oare îmbătrânise aşa, dintr-o dată? Se cercetă: poate! Dar, oricum, această bătrâneţe se arăta cu totul nouă, un alt chip al vieţii. O îmbogăţire a ei cu nemăsurate lărgimi înapoi şi înainte, o scumpă înţelegere, o dezinteresare împărătească, o nepăsare plutind binevoitoare deasupra tuturor. Bătrâneţe grea de har şi puteri, dezbărate de carne, strânse, încordate în ele însele ca pentru o înălţare. Cum putea fi bătrâneţe, când se simţea gâlgâind în el ca sucul uriaş a mii şi mii de alte vieţi stoarse într-o clipă de tot ce aveau mai tare şi mai preţios în ele ca să i se dăruiască lui.

Acum înţelegea deplin: viaţa nu este nici ziua de azi, nici mâine, nici anul întreg. Vieţii adevărate îi este de ajuns clipa, clipa plină în care pumnul destinului tescuieşte timpul într-o lacrimă ca de spirit. Clipa când, copil, a scos singur întâiul peşte, un crap de două ori mai mare decât el. Clipa când, într-o noapte, aplecat pe gura bunicului să-i audă şoaptele, acesta, cu un oftat ce a încremenit vremile, şi-a dat sufletul chiar în sufletul lui. Clipele astea nu sunt timp, n-au să moară niciodată…

Focul lăuntric se potolea. Sudorile îl brobonau ca o rouă. Acum o siguranţă atotstăpânitoare îl liniştea. Pentru ce să mai sape să-şi întărâte fiinţa cu întrebări şi ispitiri? Asta face timpul, viitorul. Nu e mult mai bine să lase nedezgropate avuţiile destinului, mulţumindu-se cuminte să le ştie tăinuite acolo, ca un avar care nu-şi dezgroapă comoara ascunsă de strămoşi în beciurile deasupra cărora el doarme?

Şi iată, stând acolo uitat de treburi, celălalt mare izvor al vieţii, potmolit până atunci, de neastâmpăr, muncă şi griji, se desfunda în el: închipuirea. Ea îi umplu dintr-o dată pustiile singurătăţii şi ale dezolării cu vedenii, îi croi lumi, îl găti pentru îndrăzneli nemaicercate şi îl ajută să ajungă neajunsul.

Închise ochii şi străpunse, acum lăuntric, unul după altul, cleştarele cerului de ape, deschis sub el, boltă cu boltă. Cum scânteiază acolo misterioasele zodii de ape, ţinându-se de mâini într-o fantastică horă ce înconjoară universul! Printre ele mişună peştii uriaşi din care i se trage neamul, leviatani strămoşi ai legendelor, care cârmuiau sorţile pescuitului, chiţii nemăsuraţi, morunii balauroşi veghind peste adâncimi, biruitori ai tuturor potoapelor, din care ieşeau pe ţărmuri să nască oameni din pântecul lor rodnic şi să întemeieze neamuri tari pe meleagurile pustiite. Ocrotitori prin veşnicie, îi simţea acum mai aproape şi mai adevăraţi decât pe bieţii pescari, soţii lui, cu care aruncase pân-adineauri năvoade cât pânza de păianjen şi trăsese la lopeţi cât firele de pai.

Unul după altul, gândurile explodau cu zvâcniri de cartuşe de dinamită, rânduite de-a lungul creierilor. Până la urmă i le sparseră.

Capacele cele mai tari şi ascunse săriră, fundurile se arătară: nu erau ale lui. Pătrunsese în cotloanele zămislirilor dintâi, trecea prin toate întortocherile desfăşurărilor de la începutul începuturilor, vedea tot,

cunoştea tot, simţea şi înţelegea tot. Nu-l mai mărgineau pereţii lui strâmţi.

Privea aievea cum strămoşii nu mai şedeau ca chiliuţele de miere, despărţite, deosebite unde de altele, deşi în acelaşi unic fagure, care era el. Obloanele dintre ei, sub apăsarea ananghiei, se spulberaseră, şi toată avuţia agonisită, toată ştiinţa lor, descoperirile, cercetările, biruinţele lor tăinuite, se vărsau din adâncurile lor în adâncurile acum ale lui...

Cu aceste uriaşe adaose privi iar sub el... În lumina de matostat bătut cu stele, fundul bulboanei era un adânc paradis regăsit... în care el intră, lăsând afară timpul, ca pe o slugă, să-i aştepte. Are să aştepte zadarnic el trece în veşnicie.

În măreaţa-i aiurare, el fu aievea însăşi urzeala obştească, întregul sobor al străvechimii. Nu mai era o frântură. Se alcătuia, se împlinea cu întregul tot ce era afară. Şi tot ce fusese afară se umplea cu el.

A... acum se putea uita lung fără să cadă în adâncimile cerului de dedesubt, în slăvile înălţimilor adâncului.

Ce însemna, îşi spunea singur, că Cerul de sus, măsurând vremea, se rotise cu zodiile lui întoarse, şi arăta, cu pleiadele şi Carele, miezul nopţii? Asta o făcea de milioane de ori. Şi tot închis sta. Pe când cerul lui, cel din adânc, se deschisese.

Acum întâia oară. Pătrundea desăvârşit acolo. Se strămuta întreg. Întâi începu prin nişte fire subţiri, misterioase, de lumină: porneau din el, din ochi, din inimă, din vârful degetelor şi se ţeseau între el şi fiecare din fiinţele tuturor caturilor adâncului. Erau gânduri? Poate. Dar de alt soi, de soiul înţelegerilor cât ai clipi. Pricepea bine; acolo se mişcau stele şi peşti, nu una şi alta, ci topite într-o singură plăsmuire. Zodiile lumii se strângeau între cele două garduri... Şi îşi aduse aminte robite: închise de el ca să le facă mâine praf dinamita.

Ah! iată şi morunul. Zadarnic se târăşte pe fund, căutând să se ascundă în dosul constelaţiilor. E aşa de uriaş, că nu-l încap bolţile. În pântecele lui strălucesc aştrii înghiţiţi. Aşadar, se hrăneşte cu luceferi?

Îl urmări lăuntric ca într-o răsfrângere de oglindă magică. Arhanghelul apelor? Nu. Nu. Acum ştie: nu e morun. Este ras-strămoşul său, legendarul, de care i se povestise. Urcase din alte lumi de ape, de departe, se altoise cu băştinaşii şi întemeiase între braţele fluviului neamul cel tare al Aminilor. Le dase lege: să nu se atingă de moruni. Apoi pierise fără urmă într-o furtună. Ştie că aiurează, simţea cum delirul creşte nemăsurat, îl umple cu arătări cutremurătoare.

Dar se desfăşura aşa de repede, că uneori nu-l mai putea ajunge din urmă. Rămâneau rupturi lungi, goluri negre. Apoi iar îl prindea. Da, nu i se păruse. Aici sub el se află raiul. Raiul stă în ape. Cum să îngăduie el ca nemernicii să-l facă fărâme? Unde avea să se mai ducă după moarte? Ah, ştie ce are de făcut. Acum aşteptarea nu mai trebuie să stea sperioasă, locului, în el; ci să iasă în întâmpinarea întâmplărilor şi durerilor.

Încordarea îl luă pe sus, la duhul obârşii veşnice cu care se înţelese. Timpul? Viitorul îndoielnic? nu le va mai îngădui să-i viclenească cu taine, să-i ascunză surprinderi. Le va sili să se deschidă într-o clipă minunilor înfăptuirii depline. De altfel, are cheia. E în mâinile lui. Se ridică. O putere liniştită îl purta ca în vis.

Dete ocol de câteva ori capcanei. Se urcă şi stete îndelung întins pe bârna din spate. Prubului, socoti, se coborî, îşi umplu pieptul cu tot văzduhul nopţii şi se aruncă. Zodiile speriate se stinseră. Rămaseră numai peştii. Se cufundă glonţ la piciorul stâlpului din mijloc şi se puse cu nădejde să dea la o parte bolovanii, sacii cu pietriş, maldărele de stuf. Cele dintâi, apele simţiră şi se grămădiră pe el. În jur mişuna peştilor îl privea holbată.

Se înăbuşea. Ieşi, luă o unealtă, îşi umplu din nou băşicile plămânilor şi ale pântecului şi se afundă în acelaşi loc. Dărâmă, sparse, rupse şi făcu o gaură în gardul bătut de toată greutatea gârlei. Şi o dată cu povara apelor care năvăli pe spărtură şi-i smulse mâinile, îl covârşi şuvoiul de peşti zbucniţi peste el. Amin nu putu, sau nu mai vru să aibă timp? Morunul se ivise ameninţător. Când se înfipse în gaura neîncăpătoare şi se opinti, luă cu el în piept pe Amin, cu care porni vijelios peste gardul care se prăvăli.

Şi alaiul fabulos al peştilor se desfăşură triumfal, la mijloc cu morunul fantastic înconjurat de cetele genunilor, ducând la piept pe strănepotul său, pescarul Amin, într-o uriaşă apoteoză către nepieritoarea legendă cosmică de unde a purces dintotdeauna, omul.

1 mai 1958

LOSTRIŢA

NICĂIERI DIAVOLUL CU TOATĂ puiţa şi nagodele lui nu se ascunde mai bine ca în ape. Dracul de baltă, se ştie, este nelipsit dintre oameni şi cel mai amăgitor. Ia felurite chipuri: de la luminiţa care pâlpâie în beznele nopţii şi trage pe călătorul rătăcit la adânc, până la fata şuie care se scaldă în vultori şi nu-i decât o ştimă vicleană, cursă pusă flăcăilor neştiutori ca să-i înece.

Pe Bistriţa, Necuratul rânduise de multă vreme o nagodă[{2}] cu înfăţişarea de lostriţă. De sus de la izvoare şi până dincolo de Piatră, peştele naibei se arăta când la bulboane, când la şuvoaie, cu cap bucălat de somn, trup şui de şalău şi piele pestriţată auriu, cu bobiţe roşii - ruginii, ca a păstrăvului.

După prubuluiala vânătorilor de peşte, ar fi ca la doi coţi de lungă şi ar cântări cu tot dinadinsul dincolo de douăsprezece ocale. Alteori însă, când vrea să înşele cu tot dinadinsul pe cel pe care şi-a pus ochii, creşte de trei ori pe atât şi îşi schimbă arătarea. Iese şi se întinde, moale, la râniş. De departe, ai zice că e o domniţă lungită la soare pe plaja de nisip argintiu.

Lostriţa vrăjită a ademenit multă lume. Pescari iscusiţi i-au întins mrejele, dar au căzut ei în mrejele fermecătoare, ca să se ducă pentru totdeauna la fund. A tras în capcană copii neştiutori, copilandri furaţi de strălucirea ei, flăcăi tulburaţi şi duşi în ispite de frumuseţea-i fără împotrivire.

N-a fost an să nu-şi ia, acolo, în genună, dajdia ei, unul sau doi inşi scoşi din minţi.

De la o vreme, oamenii au început să-şi dea seama de primejdie şi să se păzească. Când zăreau lostriţa fulgerând ca o sabie care taie apele în sus şi în jos, întorceau capul şi fugeau. Cei de pe plută, când o vedeau luând şuvoaiele în lung şi călătorind alături de ei, nu ştiau cum să cârmească şi să se abată din calea năzdrăvanei. Era prădalnică! Hulpavă de peşte, pe care-l înghiţea cu nemiluita. Dar mai ales nesătulă de carne de om, cărei ajunsese să-i ducă dorul şi flămândă, se făcea din ce în ce mai îndrăzneaţă, mai frumoasă, mai ademenitoare. Dar şi lumea din ce în ce mai învegheată. Căci acum lostriţa era vestită. O cunoşteau toţi şi se fereau.

Dintre rândurile de copilandri care crescuseră flăcăi, alergând cu undiţele pe urmele lostriţei, unii pieriseră înecaţi, cei mai mulţi, temători, se lăsaseră. Numai Aliman, singur, îi rămăsese credincios. Mereu îi întindea cârlige cu tot soiul de nade gustoase, mai ales păstrăvi vii, şi nu pierduse nădejdea că o dată şi-odată o să-i cază în mâini. El nu credea în basme bune pentru copii. Râdea când i se povestea de ştime schimbate în lostriţe, ori de naiba prefăcut în peşte. Şi flăcăul prigonea neobosit fiara apelor, care parcă fugea de el.

„Dacă are ea vrăjile ei, apoi le am şi eu pe ale mele," glumea pornind iar la vânat. Zvârlind de atâţia ani undiţa şi aşezând cârlige, i se arătase şi lui de câteva ori vestita lostriţă, nălucind prin bulboane, mlădie şi întru totul minunată, ca un peşte din poveste. Dar totuşi peşte adevărat.

Acum, când a ajuns flăcău voinic şi a deprins toate vicleşugurile sălbăticiunilor, a izbutit s-o prindă odată în undiţă. Numai o clipă! Când, cu inima bătând nebuneşte, se arcui s-o tragă afară, lostriţa scăpă şi se duse cu nadă cu tot. Prin câte trecuse desprinsese şi ea uneltele oamenilor şi învăţase să scape de ele. Aşa se mângâia Aliman, istorisind

păţania. Asta era pe la începutul primăverii. Pe la mijlocul verii a ochit-o din nou şi a încolţit-o într-un cot cu apă scăzută numai până la glezne. Plecându-se repede deasupra ei, a înhăţat-o în braţe. Dar sălbăticiunea a zvâcnit o dată cu putere, l-a plesnit cu coada peste obraz şi i-a scăpat din mâini ca o săgeată licăritoare, cum îi scăpa duminica câte o zvârlugă de fată la horă. Doar că n-a auzit-o şi pe ea hohotind. Flăcăul a rămas multă vreme acolo buimac, cu gura căscată, şi de atunci nu i-a mai ieşit din carnea braţelor o dezmierdare, ca un gust de departe al lostriţei. Îi simţea mereu povara şi forma în mâinile nedibace şi în sufletul tulburat.

Aliman era frumos şi voinic. Nu ştia de frica nimănui. Cu atât mai puţin de a celor nevăzute şi neştiute. Bistriţa pentru el nu mai avea taine şi ţinea la adânc ca o vidră. S-a jurat să prindă lostriţa vie şi nu şi-a mai îngăduit zi-noapte hodină. De dincolo de Toance, mai până-n Siret şi-napoi, el vămuia apele, prefira vârtejurile, cerceta scorburile, ca un nebun. Alerga, mânca, dormea, trăia numai pe prunduri şi în apă.

Toţi vedeau şi îi băteau capul că-l vrăjise lostriţa blestemată şi curând are să-i facă de petrecanie. El nu mai râdea ca altădată. Punea capul în piept îndârjit şi pleca fără să mai asculte.

De multe ori a fost gata să se înece. Dar niciodată din pricina lostriţei. Ci în alte împrejurări. Aşa, odată, când a sărit să scape nişte plutaşi din fierbătorile râului. Altădată, pentru o undiţă furată de ape. De câteva ori a ieşit abia răsuflând, strâns de gât de braţele unor copii căzuţi în adânc. De curând, vrând să scoată un cal apucat în volbura talazurilor, abia a ieşit din şuvoaie pe o plavie unde a stat leşinat vreme îndelungă. Nici nu ştia cum şi cine îl trage cu viaţă în genunile fără fund.

Dimpotrivă, când i se arăta lostriţa îi mergea bine şi avea spor. Atunci prindea cu uşurinţă peşte mult şi apele i se

supuneau ascultătoare, purtându-l lesnicioase încotro dorea.

Dar lostriţa se ivea din ce în ce mai rar. Pe urmă, spre sfârşitul verii, a pierit... Flăcăul, de atâta zbucium şi alergătură se topea. S-ar fi zis de ciudă, dacă nu de dor. Bătea singur prundurile pustii bântuite de toamna ce se lăsa timpurie. Apele veneau năboi tot mai negre şi mai umflate, potmolind reniile senine unde ieşeau vietăţile la lumină. Acum toate se ascunseseră şi amorţeau în adânc.

Pe urmă, o iarnă grea afară din cale tăbărî peste valea ferecată în gheţuri şi zăpezi. Trebuia să pui urechea pe ţeasta groasă de cremene verde a gheţei, care, ca o lespede de mormânt, sugruma Bistriţa, ca să auzi ici-colo un gâlgâit sur şi depărtat, semn că râul trăieşte.

Aliman a tânjit, aproape a bolit tot timpul. Parcă intrase în el somnul iernii. Numai la gândul lostriţei mai învia. Atunci lua toporul şi spărgea de-a lungul bulboanelor copci şi răsuflători, ca să mai trimită puţin văzduh peştilor, care altfel mor acolo dedesubt, înăbuşiţi.

Uneori flăcăii şi fetele izbuteau să-l ia cu sila pe la şezători şi furcării. Şedea însă posomorât. Nu se dezmorţea decât când începeau poveştile cu lostriţa fermecată. Asculta lacom isprăvile ei şi zâmbea. Descosea îndelung pe toţi cărora se arătase. Iscodea despre vrăjile şi vrăjitorii cu puteri asupra apelor şi peştilor, şi apoi rămânea cu minţile aiurea.

Până când, în sfârşit, a dat Dumnezeu de-a venit şi primăvara. Bistriţa şi-a sfărâmat cătuşele şi apele au năboit furioase spre vechea lor slobozenie. Valea s-a umplut cu urlet, cu vuiete şi bubuituri ca de cumplită bătălie. În fiecare zi treceau vârtejuri duse de nahlapi, buşteni răzleţi, sfărâmături de plute, vite vii ori înecate. Oamenii se aţinteau cârduri să scape din valuri şi să tragă la câte puteau ajunge cu cângile.

Încetul cu încetul, s-au potolit mâniile şi apele s-au aşezat în matcă. Păstrăvii ageri au început să se iţească, urmăriţi

de lostriţe flămânde, fulgerând după ei.

Numai lostriţa cea mare nu se arăta. O izbise vreun sloi sau vreun buştean repezit pe neaşteptate de valuri? O târâse năprasnica viitură pe alte meleaguri? Se strămutase în genuni mai avute în peşte? Aliman a căutat-o îngrijorat multă vreme. Pe la Paşti iat-o că s-a ivit. Mai mândră, mai vicleană, unduind trupul cu ispite femeieşti în el. Inima lui Aliman a început iar să bată ageră. Roşeaţa i-a venit în obraji. Şi bărbăţia, îndrăzneala lui de altădată sau dovedit în tot soiul de isprăvi de necrezut, biruind fără greutate puterile Bistriţei furioase. Mereu şi din toate încercările ieşea cu izbândă şi se întorcea nevătămat... Pescuitul lui era un neîntrerupt noroc. Pleca într-o doară să prinză cu mâna pe sub pietre câţiva păstrăvi pentru o gustare şi se întorcea îndată cu dăsaga doldora.

Numai de lostriţa râvnită, care acum îl juca şi îl înfrunta pe faţă, nu se mai putea atinge, şi îi simţea mereu dulcea ei greutate în braţele-i pline de amintirea ei.

Povăţuit de nişte cojani urcaţi cu carele de lemne, a împletit din nuiele un fel de coteţe, ca nişte cuşti, pe care le-a ascuns ici-colo în apele limanurilor, unde ştia că trage sălbăticiunea, după ce le-a umplut cu păstrăvi vii... Lăsa numai o portiţă ca o pâlnie pe unde să pătrundă lostriţa, dar pe unde să nu mai poată ieşi. La altele iscodise câte o clapă, care să se deschidă numai pe dinafară şi să se închidă îndată ce vânatul a pătruns înăuntru. Toate, zadarnice. Muntenii râdeau de coliviile lui în care vrea să prinză apele. Capcane pentru peştii proşti de baltă. Atât numai că dimineaţa găsea momelile mâncate şi gratiile rupte ca de o mână. Aliman s-a luat de gânduri şi a început să se încredinţeze că nu este lucru curat. Şi iar a pornit să tânjească.

Într-o zi s-a hotărât. A plecat în sus, la un sat sălbatic de pe Neagra. Auzise el că acolo e un vraci bătrân, mare descântător de peşti; un fel de stăpân al apelor. A urcat cale de o zi şi a ajuns noaptea târziu. A nimerit casa, a bătut şi s-

a rugat de găzduire. Vrăjitorul l-a primit şi l-a oprit de a rămas chiar la el câteva zile. Ce i-o fi spus, ce l-a învăţat, cum l-a descântat, nu se ştie.

Aliman s-a întors acasă cu o lostriţă lucrată din lemn, aidoma de şuie şi frumoasă ca cea de pe Bistriţa. Vopsită la fel cu aur şi argint şi stropită cu picăţele galbene ruginii. Era alcătuită din două jumătăţi care se îmbucau una-ntr-alta, cu scoabe. În mijlocul gol al închipuirii, după ce a frecat-o peste tot cu lapţi de lostriţă şi buruieni de apă, a ascuns un alt peştişor mai mic, tăiat dintr-un corn de cerb ca să-i dea cumpăneală în apă şi s-o cârmuiască. Toate au fost vrăjite, descântate şi afierosite după străvechi noime şi îndreptare ale magiei pierdute şi uitate de ceilalţi. Şi într-un miez de noapte cu luna în pătrar poleind trupul flăcăului, Aliman a intrat în mijlocul râului cu peştele vrăjit în mână, a spus încet descântecul învăţat pe de rost, în care se lepăda de lumea lui Dumnezeu, şi a dat drumul păpuşii cu chip de lostriţă. Apele au primit-o şi parcă au săltat, purtând-o supuse. Omul s-a dus, după povaţă, şi s-a culcat. Ca niciodată, a dormit adânc şi liniştit până a doua zi la prânz, când l-au trezit oamenii. Plouase sus la munte şi Bistriţa venise sodom din mal în mal, cărând sfărâmături de sate la vale, cu case, oameni şi vite. Trebuia să sară şi el, cel mai cutezător şi mai priceput, să dea ajutor.

Când a sosit Aliman nu se mai putea face nimic. Trecuseră toate ca nălucile, cu hăituri jalnice acoperite de tumultul nahlapilor, şi se pierduseră departe. Numai o sfărâmătură de plută se zărea în sus învârtindu-se năucă în volbura apelor, care o repezeau la vale, aci o ţineau iar în loc şi o întorceau în ochiurile uriaşe cu miezuri de sorb. Pe ea o făptură omenească abia se mai ţinea cu amândouă mâinile pe o rămăşiţă de cârmă. Aliman se pregătea să intre voiniceşte în valuri şi s-o aştepte la loc prielnic, cu cangea în mână, când pluta se smulse din fierbătoare şi veni cât ai clipi la mal, sub picioarele lui. Dintre sfărâmături el scoase în braţe o fată, singura vieţuitoare care nu fusese smulsă de

apele hrăpăreţe. Era leşinată. Flăcăul o întinse pe iarbă, o frecă pe inimă, îi apăsă coşul pieptului, aşa cum se dă ajutor înecaţilor. Fata îşi veni numaidecât în fire. Nu înghiţise deloc apă. A zâmbit izbăvitorului ei, s-a uitat speriată la lumea adunată şi a cerut mâncare. Oamenii vedeau cu uimire cum se zbicesc repede straiele pe ea, ia, fota, opincile, ca şi când n-ar fi fost udă niciodată. Au mai băgat de seamă că are părul despletit pe umeri ca nişte şuvoaie plăviţe resfirate pe o stană albă. Ochii, de chihlimbar verde-aurii cu strilici albaştri, erau mari, rotunzi, dar reci ca de sticlă. Şi dinţii, când i-a înfipt într-o coajă de pâine întinsă de Aliman, sau descoperit albi, dar ascuţiţi ca la fiare.

Fata sta liniştită. Dar Aliman n-a lăsat-o mult acolo. A luat-o grabnic la el acasă, unde a ascuns-o de ochi străini. Şi s-a încins între ei o dragoste cum nu se mai pomenise pe meleagurile acelea. Parcă fuseseră făcuţi şi adunaţi înadins unul pe potriva celuilalt. Era frumoasă, cu chipul poate cam bucălat, şuie, cu trupul lung, mlădios şi despicătura coapselor sus ca la buni înotători.

Flăcăul uitase dintr-o dată de lostriţă şi de vrăji. Ţinea fata în braţe, şi dulcea ei povară împlinea tot ce râvnise şi jinduise nebuneşte până atunci. Ziua stăteau închişi în casă ori umblau alintaţi prin păduri. Noaptea ieşeau la Bistriţa, ţinându-se după gât. Se scăldau cu nesaţ, goi amândoi, până îi prindea zorii. Apele se făceau pe rând de aur, de argint şi apoi albastre, învăluindu-i tăinuitoare. Când unda ajungea ca omazul, ei ieşeau şi se îmbrăcau. Vânau păstrăvi şi îi mâncau acolo, fripţi la foc de brad, cum îi plăcea fetei.

Au trecut câteva săptămâni. Satul bâzâia de zvonuri ca un roi întărâtat. Precum că fata ar suge sângele flăcăului ca o strigoaică. Dar Aliman era mai sănătos, mai voinic, mai frumos şi mai bun cum nu fusese niciodată. Şi nu le păsa de nimic.

Lostriţa, după spusele lumii, se ivise iară. Acum nu se mai ascundea. Plutea în văzul tuturor de-a lungul apei... Numai flăcăul nu se sinchisea dacă e cea din lemn sau cea

adevărată. Ieşise din minte trecutul întreg şi vremea trecea ameţitoare, ca o Bistriţă umflată de fericiri...

De la un timp, dezmeticit puţin, flăcăul, ca să-şi statornicească norocul, a început să se gândească la rânduielile trebuitoare, nuntă, cununie, şi i-a spus fetei. Ea a hohotit nebuneşte, luându-l de gât. Ea ştia de ibovnic şi de dragoste, nu-i ardea nici de popă, nici de biserică. Nu pentru asta venise ea pe lume.

Era sălbatecă. Cu multe ascunzişuri şi taine, şi totuşi, nu ştia nici cum o cheamă, îi dase de la el numele Ileana.

Dar toate trebuie să aibă un isprăvit. Pe la mijlocul verii s-au trezit buzna peste ei cu o femeie voinică, iute şi sturlubatică[3], aşijderi apelor după ploaie. Despărţindu-i cu asprime, ea prinse fata de braţ, ocărând-o mânioasă. Era mama Ilenei, care după multe cercetări îi aflase culcuşul. Venea de sus, de departe, de la izvoarele Bistriţei aurii, unde spunea că-şi are rosturile. Cunosc toţi ocina veche a Bistricencei... şi, smucind fata, o certă oţărâtă cum putuse ea să-şi uite de părinţi, să se lapede de surori, să-şi părăsească avuţiile ca să se lipească fără ruşine de sărăcia şi neamul prost al oamenilor de aici. Fata se împotrivi zadarnic. Maică-sa îi şopti în ureche nişte vorbe care parcă o adormiră. Aliman, dat la o parte cu mâna, sta prostit, gol de puteri ca o armă descărcată şi până să-şi vină în fire, femeia cu prada era departe. Până târziu, toamna, Aliman a bătut izvoarele tuturor Bistriţelor, fără folos. Nimeni nu cunoştea, nici măcar n-auzise de Bistriceanca ori fata ei şi nici de sălaşurile lor. Numai un moşneag trecut de sută de ani îşi mai amintea de ele. Era copil când satul le alungase cu pietre şi le dase foc casei pentru multe blestemăţii şi răutăţi ce săvârşeau cu ajutorul Satanei.

A căutat apoi pe vraciul care-l descântase. Nu l-a mai găsit nici pe ăsta. Plecase dincolo, peste munte, la nişte neamuri.

Flăcăul s-a întors şi s-a închis în el şi în casă. Ajunsese nevolnic şi moale ca o cârpă. Făceau toţi din el ce vreau. Nu

se mai împotrivea la nimic.

Curând l-a ochit o fată mai îndrăzneaţă şi l-a îmbrobodit uşor, şi se logodiseră, ca să-l lege de-a binelea. Aliman se lăsa, plecat de pe lumea asta. Nu mai intra în pădure după vânat, nu mai cobora la apele Bistriţei. Uitase parcă de lostriţă, de undiţe, de căprioare. Se însura numai fiindcă nu mai avea voinţă să se împotrivească nici unei biete fete, care în ochii lui era mai puţin decât o gânganie, şi orice îi era totuna.

Nunta s-a hotărât în gura postului; la Filipi. Noaptea plouase potop la munte şi negureala stăruia încă. Dar la vale era cald şi senin ca vara. În curţile nunului, mesele întinse vuiau de râsete şi de voie bună. Mirii veniseră de la biserică şi se aşezaseră între cei doi nuni. Fata, veselă şi mândră. Aliman, tulburat visase în ajun că se însurase cu lostriţa şi-l cununa bătrânul vrăjitor. Ea sta dreaptă lângă el, înălţată pe coadă ca două pulpe gata să se despice, şi-şi rezema capul bucălat de al lui. Rachiul curgea gârlă. Secărica alerga din mână în mână cu ulcica. Toţi, bucuroşi, închinau lui Aliman, care ciocnea cu oricine, fără potrivire, şi da de duşcă.

Pe la jumătatea praznicului sosi în goană un băieţaş, cu vestea că lostriţa vrăjită s-a arătat iarăşi. E aici aproape, ieşită la liman sub coasta iadului, unde stă lungită la soare, ca o domniţă. Parcă doarme. Numai bate uşor din coadă, ca şi cum s-ar apăra de musculiţe. E mai mare şi mai frumoasă ca până acum. Aliman, buimac de băutură, cum auzi de lostriţă, s-a deşteptat ca dintr-un somn adânc şi a sărit smintit dintre oaspeţi, strigând: „Azi nu mai scapă! O mănânc de nunta mea!” Şi a alergat nebun spre râu.

S-auzea din ce în ce mai aproape hreamăt mare, cu larmă asurzitoare şi muget cumplit. Valea iar detuna înspăimântată, ca în toiul unei bătălii. Apele veneau cu nahlapi săltaţi ca bivolii, unii peste alţii, şi lumea privea îngrozită. Numai Aliman nu vedea, n-auzea. Alerga mereu înaintea năboiului, cu o ceată de nuntaşi speriaţi după el. Şi

iar simţea deşteptată în carnea braţelor dulceaţa unei poveri neuitate. Când sosi în locul de care povestise băiatul, lostriţa era acolo. Ea se-ntoarse deodată nălucitoare, cu capul ţintă la Aliman. Stătu aşa o clipă plină. Apoi porni, fulgerând apele, spre el. Omul încremeni. Dar, numaidecât, cu chipul luminat de o bucurie nefirească, chiui, strigând cât să înăbuşe huietul: „Iată, vin!...” şi, smucindu-se din mâinile a trei oameni, sări în mijlocul Bistriţei, cu braţele întinse spre lostriţă.

Viitura, tunând vijelioasă, îl ajunse. Nahlapii trecură cu buşteni, acoperişuri de case şi punţi peste capul lui. El a mai ieşit o dată. Ţinea lostriţa şi, ameţit de izbitura apelor se căznea s-o apere, adăpostind-o ca pe un copil cu braţele. Apoi s-a cufundat în valurile care, bolborosind mânioase, s-au pecetluit deasupra lui pentru totdeauna.

Dar povestea lui Aliman a rămas vie şi mereu mlădioasă. Creşte şi se împodobeşte an de an cu noi adause şi alte scornituri după închipuirile oamenilor, jinduiţi de întâmplări dincolo de fire.

Ea colindă în sus şi-n jos malurile Bistriţei. Urcă o dată cu cărăuşii, coboară cu plutaşii, stă cu copiii... Dar se mişcă necontenit alături şi în rând cu lostriţa fabuloasă, care nu-şi găseşte astâmpăr, când fulgerând ca o sabie bulboanele, când odihnindu-se pe plavii, cu trup de ibovnică la soare în calea flăcăilor aprinşi şi fără minte.

10 şi 11 martie 1947, Bucureşti

IUBIRE MAGICĂ

Un sâmbure de roman

I.

TREI ŞEDEAU GOI, ÎNTINŞI la soare, poetul, doctorul şi pictorul, care ne adusese cu maşina până la acest colţ unic, Kalicichioi. Eu, al patrulea, chibiţul lor, cercetam ţărmul, fără seamăn pe întregul litoral al Mării Negre.

E un petec de Bretanie, cu arcuri de stânci zvârlite până departe în apele de un albastru sever, cu grote irizate, pline de cormorani închiondoraţi, cu nori de călifari de-a lungul falezelor dărăpănate şi spume fâlfâitoare de pescăruşi fără odihnă.

Un murmur de glasuri ne tulbură liniştea. Două tătăroaice veneau spre noi. Cunoscuseră maşina pictorului, un fel de emir al acestor meleaguri, şi se înfăţişau să-i ghicească în ghioc. Ne deranjau. La un semn al pictorului, a trebuit să ne acoperim goliciunile. Le-am lăsat să-şi debiteze stângacele lor baliverne şi le-am concediat repede cu un mic bacşiş.

— Ce săracă în folclor e marea! gândi tare poetul.

— N-ai dreptate. N-o cunoşti, sări în apărarea mării pictorul.

— O cunosc şi cunosc tot atât de bine şi muntele, replică poetul. Dar ca să nu discutăm zadarnic, ascultaţi o întâmplare a cărei amintire o înăbuş de mult. Dar aici, în lumina asta necruţătoare, care alungă umbrele şi înspăimântă stafiile, îndrăznesc să mi-o destăinui.

Acum câţiva ani pusesem la cale o lucrare pentru care îmi închipuiam că îmi trebuie o linişte şi o concentrare excepţională.

Căutam deci departe de Bucureşti o atmosferă pură şi austeră, prielnică înaltei tensiuni la care ţinteam. Şovăiam între munte şi mare.

Tocmai atunci un prieten folclorist se pregătea pentru campania lui de vară. Dibuise un ţinut virgin, cu adevărate mine folclorice neexplorate, ascuns în cutele unui masiv grandios. Şi m-a poftit, dacă vreau, să-l întovărăşesc.

Mi-a făcut o listă de tot ce trebuie să iau. Nu m-am echipat însă în nici un fel. N-aveam nevoie de altceva decât de mediul prielnic inspiraţiei, în flacăra căreia nu vedeam arzând zi-noapte ca un Mahatma.

M-am urcat în vagon numai cu o valiză uşurică, de mână. Prietenul, văzându-mă atât de pirpiriu, zâmbi.

— Ai să simţi lipsa multor lucruri, acolo sus.

El, mai cu experienţă, îşi luase, pe lângă un rucsac doldora, şi un cufăr umflat cu tot soiul de provizii şi echipament. „Calabalâc netrebnic”, cugetam în sinea mea, dar tăcui.

După o noapte şi o zi de călătorie cu trenul şi apoi cu o căruţă, am descălecat la poalele muntelui, în ultimul sat până la care duceau şosele practicabile. Aici orice drum se înfunda. De aici încolo, până la aşezările unde năzuiam, se însăilau numai făgaşuri şi poteci.

Am fost siliţi să poposim aici şi să căutăm alte mijloace de transport. Ne încurcau mai cu seamă bagajele.

Traserăm la un han, unde ni s-a spus că oamenii la care mergem sunt răi, neprimitori, aproape sălbatici.

A doua zi de dimineaţă am cerut sfat şi ajutor autorităţilor locale. Şi în timp ce valiza mea jubila, cufărul amicului sta bosumflat pe prispa primăriei, unde ne târguiam cu un om, să-l care după noi cum o şti.

Dar aveam noroc. Robotul nostru se potrivea să fie din cătunul unde prietenul plănuise, cum zicea el, să facă „centrul ariei lui de studii şi cercetări”. Şi odată cu soare-răsare pornirăm şi noi, petrecuţi de căinările notarului.

— Vai de oasele dumneavoastră!

Chiar de la început am intrat pieptiş în făgaşul unei viroage, de pereţii înghesuiţi ai căreia îşi frecau coastele cei doi căluţi, între care trona acum, măreţ, alături de un sac cu păpuşoi, cufărul. Deasupra lui, ca un moţ superfluu, se clătina valiza.

Din viroagă am săltat în albia unui torent ce urca vijelioasă printre bolovani cât bivolii, în inima muntelui. Era unicul drum prin care se putea răzbi sus. Din când în când, îngenuncheam însetaţi şi sărutam apele singuratice.

Am suit aşa ceasuri întregi, sugrumaţi în acest defileu spart în stânci de năvalele primordiale. Numai o curea albastră deasupra noastră însemna că acolo e cerul.

Când şi unde, drumul răsufla mai slobod, dând zidurile spelbe în lături; ne opream să admirăm primitivitatea peisagiului, arhaismul geologic, grandioasa nuditate a coclaurilor rudimentare, fără o floare, fără o iarbă. Uriaşele răsturnări şi rostogoliri, îngrămădirile elementare coborau de-a dreptul din potop, mărturii ale giganticelor chinuri telurice.

Drum lung şi istovitor. A trebuit să ne împrietenim cu călăuza, care a tras tot timpul cu urechea la ce vorbeam, probleme de folclor. Aşa că, pe lângă cele ce va fi fost aflat de la primar, omul s-a încredinţat că suntem nişte târgoveţi de treabă. S-a minunat numai că în loc să învârtim alt negoţ umblăm după cântece şi ne ţinem de basme şi vrăji.

— De-alde astea sunt berechet la noi în sat, pe la muieri şi babe. Merinde nu se prea găsesc. Streinii urcă rar să-şi

caute între fetele noastre soţii, că sunt tare mândre. Şi zâmbi din ochi către noi. Nu cumva vă este a însurătoare? Şi ne măsură cântărindu-ne cu privirea.

Am izbutit până la urmă să-i spulberăm toate bănuielile şi îndoiala. S-a învoit chiar să ne găzduiască la el, cât vom vrea să stăm. Partida era câştigată.

Îl chema Ion. Ion Onişor. Ne da casa mare de sus, cu două odăi curate şi gătite, care tot stau degeaba. El locuia în cuhne, iar vara mai mult pe afară.

Am aflat cu acest prilej că-i murise nevasta. Trei fete înstreinate erau măritate în satele bogate de jos. Băiatul cel mare i se prăpădise pe front. Altul, însurat, făcea armata în oraş, departe. Rămăsese singur, numai cu noră-sa, de care nu se arăta mulţumit. Dar avea s-o puie să facă mâncare şi să vază de noi.

Vorbeam urcând şi gâfâind. La hopuri mai mari sprijineam cufărul, care se hăisea din leagănul de chingi şi arunca valiza mea jos. Gheaţa se spărsese şi omul sta deschis în faţa noastră. Seara, când am poposit în bătătura lui Onişor şi i-am pus în palmă cărăuşia şi arvuna din chirie, nu mai eram nişte streini bănuiţi, ci oaspeţi buni, cărora gazda le deschidea nu numai casa şi inima, ci şi barierele ţinutului.

De la poartă omul a strigăt de două-trei ori, în întunericul amurgului. Dar n-a ieşit nimeni. A sfărâmat între dinţi câteva înjurături şi a dibuit într-o ascunzătoare cheia cu care ne-a deschis casa. Cufărul a fost purtat pe mâini, ca un mort, înăuntru. Şi nu ne-am mai gândit la altceva decât la somn. Socotindu-ne încă drumeţi, ne-am trântit aşa îmbrăcaţi pe paturile nedesfăcute. Eu am dormit însă rău, cu visuri chinuite, şi m-am zvârcolit toată noaptea.

II.

A DOUA ZI, sub oblăduirea lui Onişor, am purces să vizităm satul.

Era înşirat pe nişte râpi, într-o şea clădită pe-o cascadă de terase, despărţite fâşii-fâşii între ele prin viroage adânci şi bolovănoase ce ţineau loc de uliţe. Casele atârnau în pantă, din ce în ce mai înclinată cu cât urcai.

— „*Inhaerent montes*”, cită prietenul textul unui istoric roman despre daci.

Priveam cu uimire sălbăticia locurilor. Peste tot, sărăcie de preistorie. Numai piatră şi lemn gol. Ici-colea, cocioabe ţuguiate, cu o ferestruică sus şi fumuri oarbe în podul înalt ca de locuinţă lacustră. Dar, ca şi când ar fi ascuns cine ştie ce comori, fiecare curte era înconjurată cu zid tare de piatră.

Şi nici o mişcare. Bărbaţii după muncă, jos la câmp; muierile şi copiii mai mari, cu vitele în munte. Plozii, la joacă pe coclauri. Rar, babe şi moşnegi cu vederile scurtate de bătrâneţe se ridicau de pe laviţele din poartă când treceam, dând bineţe.

Onişor, mândru, se oprea şi ne recomanda ca pe nişte domni mari, cărturari, prietenii lui de când lumea. Şi satul lua act.

Am întrebat de şcoală.

— Apăi şcoală nu avem. S-a clădit jos, în comună cea mare.

— Dar biserică?

— Biserică avem, dar lipseşte preot, că nu ne ajung puterile să-l întreţinem, lămuri el. Dar urcă o dată, de două ori pe an, cu rândul, câte un domn preot de jos şi ne slujeşte slujba Învierii. Iar când se poate şi pe-a Crăciunului.

— Dar cu morţii ce faceţi?

— Apoi la noi se moare greu, domnilor. Când se întâmplă aşa ceva, aşteaptă şi mortul până vine un preot din vale şi-i ceteşte.

Am cerut de ne-a dus la biserică. O cutie de bârne cu un foişor cât un plop de înalt. De jur împrejur, câteva cruci răsfirate sub ocrotirea unor ziduri ca de cetate.

Nici cârciumă nu se afla. Toate astea înfloreau acolo jos, în comuna nouă şi mare, cu şcoală, biserici, primărie şi bancă. Satul vechi rămăsese un fel de matcă, din care roiseră oameni în toate părţile, flămânzi de pământ negru şi avuţie. El colonizase dealurile şi câmpurile până departe. Şi rămânea mereu mic şi oropsit, uitat în sihăstria lui. Dar tare ca un sâmbure.

Priveam cu inima strânsă şi mă durea atâta lipsă şi paragină. Împărtăşii prietenului jalea mea. Dar el sări şi luă apărarea sărăciei.

— E bine că nu e nici un belşug şi nici un prisos, decretă el. Asprimea şi sobrietatea care domnesc sunt mântuitoare. Vezi? Oamenii se înfăţişează ciolănoşi şi uscaţi ca pământul care îi naşte; o pojghiţă de humă pe o temelie de stânci. Aşa şi ei: câteva funii de muşchi împletite pe oasele puternice, peste care aruncă doar o cămaşă, o ie sau nişte iţari. Podoabe: alb şi negru.

Până aici tirada plăcu lui Onişor, care se uita fălos la cioarecii lui.

— Mâncarea pe sponci, poame şi puţină mămăligă. Somnul pe o scândură neacoperită, urmă amicul.

Asta nu-i mai conveni gazdei, care strâmbă din nas şi întoarse capul.

— Mai mult mălai n-ar strica, insinuă el.

— Simplitatea, sărăcia asta vă păstrează liberi şi senini, se adresă mustrător amicul către Onişor. Aşa, nu purtaţi povara nici unei bogăţii. Oieri şi ciubărari, nu sunteţi robii nici unei munci care să strice omenia din voi.

Omul înfruntat astfel puse nasul în pământ. Prietenul era în vervă.

— Îi vezi? se îndreptă el către mine. Ei nu datorează vieţii nimic altceva decât existenţa. N-au fatalitate. Au numai ursită. Nu vin încărcaţi de nici o moştenire.

— Ba suntem moşneni din moşi-strămoşi, domnule, protestă omul.

Prietenul trecu peste el şi urmă:

— Stau drepţi şi uşori, gata să primească pe umerii lor slobozi viitorul.

Aici Onişor se îndreptă instinctiv din umeri.

— Nefiind prinşi în nici un ţarc sau teasc al aşa-zisei societăţi care să-i stârcească, ei, nelimitaţi, deschişi tuturor posibilităţilor, sunt vechi, adică antici - nicidecum bătrâni. În ei se odihneşte omenirea sleită acolo jos, de munci, smintită de avuţii, denaturată de viţii.

Onişor, cu ochii la mine, cerşea o explicaţie. Dar tocmai intram într-o curte, unde dam peste o claie de copii aplecaţi asupra unei mogâldeţe. Ne-am strecurat în roata lor. Un bătrâior cu plete şi păr retezat pe frunte, cu un genunchi în pământ, ţinea cu o mână un uliu enorm şi-l certa în gura mare, căznindu-se cu cealaltă să-i desfacă aripile. Hultanul se apăra fioros, şi pumnii omului, râcâiţi de gheare, şiroiau de sânge. Dar nu s-a lăsat până nu l-a întins cu spinarea pe o cruce de stinghii. Şi în timp ce bătea câte o ţintă în fiecare aripă, fixându-le de lemn, îl procitea amintindu-i de toate puicile şi găinile răpite; de Moţată, de Golaşa, de Pestriţa... O litanie, ca o oraţie funebră. Pasărea, zgârcită de furie şi durere, îl privea cu o cruzime arzătoare, ce ţâşnea din ochii rotunzi cercuiţi cu aur roşu.

Crucea cu pasărea răstignită de vie a fost legată în vârful unei prăjini înalte şi ridicată sus în văzduhuri... Şi alaiul a pornit spre poartă, unde prăjina cu crucificatul a fost înţepenită lângă un stâlp. Pasărea rămase acolo, în cer, atârnând vie, cu aripile întinse, gata a zbor. Bătrânul, cu ochii în sus, o certa încă pe ea şi tot neamul ei de tâlhari aripaţi.

Când dete cu ochii de noi se potoli. Schimbarăm bineţe. La rugămintea noastră şi la îndemnul lui Onişor, începu să ne povestească. Amicul scoase repede carneţelul şi porni să noteze cu lăcomie.

— Aha! de când îl păşteam! De-o săptămână; după casă, după coşar. Dar jivina mirosea fierul puştii şi-mi da ocol. Azi în zori, după ce am frecat bine ţeava cu izmă şi am împodobit-o cu foi, m-am pitit, lungit cu faţa în sus, în grămada de buşteni din ogradă. Procletul a venit să-şi ia tainul şi s-a lăsat ademenit de un puişor. A făcut câteva rotocoale şi s-a slobozit deodată, repede şi greu ca un pietroi, în jos. Dar l-am trăsnit ca la trei stânjeni de la pământ. L-am aripat numai. Când să-l apuc, şi-a înfipt clonţul şi ghearele în mine, că de-abia m-am putut descăiera.

Şi-şi apăsa dosul mâinilor cu un ştergar ud.

— Şi acum de ce l-ai urcat acolo, sus? întrebă prietenul, notând de zor.

— Ca să dea de veste fârtaţilor că nu-i de glumă şi să nu se mai apropie. Că dacă nu i-am mai speria aşa, ne-ar mânca şi pe noi, nu numai păsăretul.

Am aflat astfel că stâncăria din preajma satului era un adevărat cuibar, unde găile şi uliii îşi scoteau puii, ca să tabere apoi, cârduri hrăpăreţe, asupra satelor. Pe urmă am băgat de seamă că nu era poartă care să nu ne întâmpine cu păsări crucificate, câteodată două şi trei pe aceeaşi prăjină.

Am străbătut astfel prin sat ca prin mijlocul unei legiuni care îşi poposise acolo cohortele cu acvilele steagurilor înălţate pentru bătălie.

III.

CÂND NE-AM ÎNTORS din colindul nostru era prânzul mare şi acasă nu ne aştepta nimeni. Am ospătat noi pe Onişor cu merindele rămase de pe drum şi l-am cinstit cu belşug de vin. Pe urmă, bine dispus, a luat parte cu cel mai mare interes la desfacerea cufărului. Prietenul a scos şi a

înşirat pe masă şi pe laviţe un întreg bazar: săpun, ace, aţă, bomboane, caramele, dresuri pentru obraz, năframe, basmale, lulele, pachete cu tutun şi ţigări, cutii cu chibrituri, bricege, cărţi mici de rugăciuni, ilustraţii şi alte câte, arsenalul lui cu care să forţeze bunăvoinţa tuturor categoriilor de deţinători, cât de îndărătnici, ai comorilor folclorice. Onişor s-a minunat mult de maşina de făcut cafea care ardea cu spirt, a mângâiat lung sticlele cu rom şi coniac, s-a amuzat cu lanterna electrică şi a fost fericit când i s-a spus că la plecare îi lăsăm lui lampa cu petrol, lumânările şi chibriturile.

Cu asta, amicul inaugura ancheta. Asta era capcana pe care i-o întindea lui Onişor, ca să-l descoasă dacă nu ştie vreo vrajă, dacă nu-şi aminteşte vreun basm, de vreun cântec vechi. Onişor a oftat adânc şi s-a întunecat vădit tulburat. Răscolisem nomolul durerilor de la fund.

— Apoi, domnilor, descântecele s-au dus în groapă odată cu fie iertată nevastă-mea, că ea le ştia... Farmecele s-au împrăştiat cu fetele care le făceau, să se mărite mai repede, şi cântecele mi-au părăsit casa de când am pierdut feciorii.

— Ei, de ce spui asta?... Unul trăieşte veşnic ca un erou. Celălalt face armata, în slujba ţării, îl mângâiarăm noi.

— Da' de unde, domnilor... Am spus eu aşa ca să-mi ascund ruşinea. Nu e la oaste... E la temniţă grea.

— La temniţă?

— Da, a junghiat un fecior care se tot da pe lângă nevastă-sa... noru-mea...

Am tăcut.

— Dar, reluă Onişor, se cheamă că am şi eu vraja mea.

Şi s-a oferit dintr-o dată să ne împărtăşească o taină a lui, pe care n-a arătat-o nici feciorului. Nouă însă ne-o dă pe faţă, fiindcă noi, ca oameni mari şi scriitori de cărţi, trebuie s-o cunoaştem. Dar e nevoie să plecăm îndată. Căci a doua zi el are de gând să urce în munte, după noru-sa:

— Trebuie mână de femeie, altfel murim de foame şi de neîngrijire.

Şi-a luat minteanul pe umeri, în mână toporişca şi am pornit.

Departe, mai sus de sat, am intrat în marele aşezământ al codrilor, pentru care obştea se judecă de un veac şi jumătate cu fel de fel de domni care şi-l vindeau unul altuia, măsluind şi amânând dreptăţile.

— Acum suntem pe calea bună. Am pus un avocat care nu ne mai vinde, sfârşi Onişor cu tărie.

După un mers bun prin răcoarea verde, am ieşit la gol pe cumpăna apelor. În perspectivele văilor se deschideau uriaşe circuri şi cratere glaciare, străjuite de piscuri cu profiluri bizare. Căutam singurătate şi mă întâmpina acolo nu una, ci o mie de singurătăţi... Aş fi întârziat bucuros... Omul sârguia însă la drum. Am coborât repede de cealaltă parte a muntelui, la poalele căruia curgea un râu, venit de departe pe undele umflate. Chiar sub noi se scobea un cot, ca un liman, în care apele se linişteau, bătând molcom faţa nisipului ce se strevedea prin ele. Ne-am strecurat printre tufişuri de mlajă şi bălării...

— Să vedeţi, domnilor, cursa mea. N-o să vă pară rău de osteneală. O întind de patru ori din primăvară până în toamnă şi mai totdeauna o scot plină.

Gândeam că e vorba de vreo plasă de pescuit nouă şi inedită în domeniul etnografiei. Alături de el, am înaintat până în pragul apei. Onişor s-a uitat întâi roată în toate părţile. Şi-a scos cămaşa, şi-a sumes cioarecii, a intrat în râu, a căutat semnele puse, nişte pietre albe, şi s-a oprit în netezişul liniştit al albiei. Acolo a început să scormone cu braţele sub apă... A tras un ţăruş, apoi altul, în totul şase. A săltat ceva, a răsucit şi a ridicat cu mare băgare de seamă un vălătuc gros pe care l-a stors şi l-a pus la subţioară. A mai bâjbâit apoi în lung şi în lat, cu braţele pe la fund. Dar n-a mai scos nimic şi a venit pe mal.

— Pusesem patru, vorbea el mai mult ca pentru sine. Trei le-a luat apa... Ce să faci, partea ei...

Ne-a tras într-un zăvoi mai ascuns, a desfăcut vălătucul şi l-a întins pe iarbă, la dogoarea soarelui. Era o blană mare, miţoasă de berbec. Nu pricepeam.

— Unde-i peştele? se uimi prietenul, cu carnetul gata.

— Apoi asta nu-i de peşte. Asta-i doar capcană pentru altceva mai scump. Ci până s-o zvânta lâna, prindem şi peşte.

Umblă domol în traistă, trase sfoară, cârlige, momeală, tăie trei nuiele mlădii şi încropi la repezeală undiţe, cu care ne aşezarăm nedumeriţi la prins. Din când în când, se ridica să supravegheze blana, care se zbicea iute.

Când a socotit de cuviinţă că totul e gata, a răsucit-o la loc, a pus-o în traistă şi am pornit înapoi.

Sosiţi acasă la vremea cinei, gazda a fost din nou oaspetele nostru. Nu spunea nimic. Legumea încet din provizii, bea vin şi zâmbea pe sub mustăţi, la curiozitatea noastră greu stăpânită.

— Lasă! O să vedeţi. Întâi să se culce toate găinile satului, glumea el.

După ce s-a lăsat bine noaptea, a aprins un felinar orb, a scos din tron o dimie groasă cu care a astupat ferestrele şi a tras zăvoarele la uşi. A întins jos o pânză, a luat blana şi, ţinând-o de un corn deasupra pânzei, a început s-o bată pe dos, adică pe partea jupuită, cu o vărguţă. La bătaia meşteşugită a omului a pornit să se scuture din miţele şi cârlionţii blănii un soi de praf, o pulbere ca un nisip. Operaţia se făcea metodic de sus în jos, bucată de blană cu bucată, fără grabă şi cu mare migală. Pulberea, gonită din ascunzişuri, se cernea galbenă şi strălucitoare pe aşternut. Uneori chiar în chip de paiete scânteietoare în raza lămpii, ca fluturaşii ce se cos pe ii.

Aveam impresia că Onişor săvârşeşte o vrajă.

După ce a isprăvit cu dosul a luat, pe faţă, miţele în răspăr... Blana se istovise. I se smulsese ultimul grăuncior. El o vălătuci iar şi o zvârli după sobă. Apoi cu un pămătuf strânse în mijlocul pânzei o grămăjoară de pulbere.

Din când în când, se oprea şi o pipăia, dând din cap.

— Poftiţi, domnilor, ne îndemnă el voios. Puneţi mâna şi cercaţi.

Prefiram printre degete pulberea culeasă şi nu înţelegeam. Îl priveam nedumeriţi.

— E aur, domnilor, aur curat.

Prietenul sări la carneţel.

— Aur? Cum ? De unde?

— Din nisipul râului. Apele vin de sus din munţi şi-s încărcate cu pulbere de aur, spuse simplu Onişor.

Cerurăm lămuriri. Amicul pâlpâia de emoţie.

— Îl rod apele din stânci şi-l amestecă în nisipul lor. Ba se mai adaugă şi cel scăpat din şteampurile care mărunţesc acolo, amănunţi omul. Pe vremea când nu se lucra în băi, moşii noştri îl pândeau aici jos şi-l prindeau în cursele astea de blănuri miţoase.

— N-am auzit şi n-am citit nicăieri despre practica asta, se uimi prietenul spre mine.

Nici eu nu ştiam despre aşa ceva.

— E o taină străveche, care s-a pierdut, lămuri Onişor. O mai apucase tata, care mi-a lăsat-o mie moştenire, că îl ascultam. Şi eu poate s-o las feciorului, dacă o fi vrednic - şi adăugă amărât - dacă s-o mai dezbrobodi din ale muierii. Altfel, o duc în mormânt. Şi privind spre prietenul care buchisea carneţelul, adaose: că din cărţile dumneavoastră nu se mai întoarce ea înapoi aici.

— Şi cum vine asta, bade? se nedumeri amicul.

— Apoi vine aşa. Aşezi blana la limpeziş pe apă lină, cu lâna în sus, şi o întăreşti în albie cu câţiva ţăruşi. Apa se prelinge prin miţe ca printr-o strecurătoare şi trece mai departe la vale, ducând cu ea nisipul netrebnic. Aurul, mai leneş, mai greu, merge mai domol şi se lasă, boieros, la fund, unde se încurcă şi se opreşte în firele încâlcite ale lânei. Se cheamă că a căzut în capcană. Te duci peste o lună, două, şi scoţi blana, cum văzurăţi, încărcată.

Şi, povestindu-ne, strângea pulberea preţioasă într-un corn de bou în care se păstrează de obicei iarba de puşcă. Să fi fost ca la trei-patru grame.

— Şi cât se poate culege? întrebarăm.

— Un năpârstoc, două pe an, că atârnă greu. Şi n-ai decât cinci luni.

— De ce? întrebarăm.

— Apoi de toamna, târziu, şi până în gura verii, nu te înţelegi deloc cu apele. Vin numai mânioase.

— Numai atât, ne plânserăm noi, un degetar?

— Apoi şi atât e prea destul, că se cheamă că-i fără nici o muncă. Doar că mai păgubesc câteva blăni furate de ape. Dar decât să te trudeşti acolo, în băi, îngropat de viu ca în temniţă, mai bine aici slobod pe prunduri...

— Nu poate fi aur, spusei în franţuzeşte amicului. E probabil pulbere de mică, de care sunt pline toate pietrele. Când eram copii, tot aşa ne amăgeam şi noi şi le adunam socotindu-le că închid în ele firişoare de aur.

După ton, după mimică, omul pricepu că nu cred.

— Da' de unde, domnule, e aur - şi încă lamură.

— Cum îl cunoşti? mă răţoii eu.

— Apoi nu-l cunosc eu, îl cunoaşte negustorul de la târg. Că mă duc cu praful ăsta jos şi-l schimb pe mălai şi pe făină. Îl cearcă zaraful acolo cum ştie el cu apă tare şi mult se bucură. Că este aur bun, spălat şi lămurit în toate apele muntelui. Numai că e puţin. S-ar aduna mai mult dacă nu şi-ar smulge şi râul dajdia lui. Da' i-o dau bucuros.

Şi omul ascunse în fundul tronului slăvitul praf cules din lina de aur, după care alergau eroii lumii antice până la Colchida. Dar de unde să ştie asta Ion Onişor, care se ridică, urându-ne noapte bună?

Am rămas câtăva vreme tăcuţi, uluiţi, frământând gânduri şi potrivind înţelegeri.

— Nu trebuie să ne mai îndoim, răsuflă prietenul. Noi n-am mai apucat, dar odinioară, şi nu e mult de atunci, albiile râurilor noastre erau pline de ţigani zlătari, care cerneau

nisipurile şi culegeau aurul din ele. Am întâlnit într-o carte un desen, pare-mi-se de Raffet, în sfârşit nu importă, de un călător de pe la începutul veacului al nouăsprezecelea, care, minunat de cele ce vedea, desenase o astfel de scenă: Zlătari prefirând apele pentru aurul din ele.

— De ce s-a părăsit procedeul? întrebai sceptic.

— De bună seamă, răspunse, gândindu-se un timp, prietenul, fiindcă robia s-a desfiinţat. Mâna de lucru a ajuns din ce în ce mai rară şi mai preţioasă. Aurul cules în chipul ăsta ar costa prea scump, mult mai scump decât cel de mină.

Dar cea mai mare nedumerire rămase hotărârea gazdei de a ni se destăinui nouă, doi streini. Singura explicaţie a fost că omul, încărcat de nădufuri, amărât de fecior, supărat de noră, a răsuflat într-o clipă de slăbiciune mai uşor către nişte necunoscuţi, nişte drumeţi. A fost aşa ca şi cum ar fi aruncat necazuri şi taină pe apa sâmbetei.

Se făcuse frig de munte. Atunci am preţuit calabalâcul prietenului, din care m-am înfruptat c-un pled, un pulover, un cearşaf pentru pat şi o lumânare. Ne-am culcat fiecare în odaia lui.

IV.

N-AM ADORMIT DELOC. M-am răsucit şi m-am zvârcolit toată noaptea. Mă mânca pielea îngrozitor şi trebuia să mă scarpin necontenit. Aruncai vina pe seama mezelurilor, care, sigur, mi-au dat o intoxicaţie cu urticarie. Desperat, am aprins lumânarea. Eram negru de pureci şi eu, şi patul. Nişte pureci mari şi flămânzi, care nu ciupeau, ci muşcau.

Prietenul m-a simţit. A venit şi el nenorocit la mine.

— Credeam că dormi şi nu îndrăzneam să te scol.

Fusese şi el năvălit de o hoardă asemănătoare. Rufele, aşternuturile lui curate de la Bucureşti forfăiau de puncte

negre zburătoare.

— Astea nu mai sunt insecte, sunt armăsari, zicea alergând după ei prin pat.

— Ceea ce înseamnă, îl dojenii, că prima unealtă şi cea mai esenţială pentru culegerea şi studierea folclorului la faţa locului sunt prafurile de pureci. Altă dată nu mai trebuie uitate.

A fost o luptă zadarnică până-n zori, fără să putem închide ochii. Isprăvisem scuipatul cu care ungeam degetele ca să punem mâna abia pe câţiva din pat. Dar temeiul lor era jos, în pomesteala odăilor. A doua zi ne-am înfăţişat gazdei cu jalba în proţap.

— Apoi i-aţi strâns din tot satul pe unde ne-am plimbat. Ba de la câini, ba de la vite, ba de la copii. S-au aciuat la dumneavoastră, că aveţi carne dulce şi piele subţire. De noi, ăştia mai bătrâni, cu pielea sfarog[4], nu se mai lipesc. Lasă, că până o veni nor-mea să cureţe, vă fac eu un aşternut să nu mai îndrăznească unul să se apropie. La noapte o să dormiţi împărăteşte.

A plecat şi s-a întors numaidecât cu un maldăr de pelin verde şi aromat. Din el a făcut mai întâi un mănunchi, ca o mătură, cu care a măturat cu grijă odăile. Pe celălalt l-a presărat pe jos, pe pat, sub pat, prin şi peste aşternuturi, pe perne, sub perne, în cămăşile noastre de noapte, pretutindeni, când lujere întregi, când fărâmiţându-i boabele din vârfurile înflorite, şi încredinţându-ne că de acum vom fi invulnerabili. Noi, încrezători, am aşteptat noaptea cu nerăbdare, hotărâţi să o dormim toată, pe nerăsuflate.

Ne-am trecut toată dimineaţa în aroma amăruie a pelinului rânduindu-ne lucrurile. Eu n-am avut de scos decât caietul, pe coperta căruia scria răspicat: *Faust*, partea a treia, epilogul în cer. Prietenul ceru, ca de obicei, explicaţii, fără carneţel în mână. Era un vast proiect de poem, pe care-l purtam de mult în minte. Urcam cuplul, pe Faust împreună cu Mefistofel, în cer şi inversam rolurile.

Acum Faust ducea, acolo sus, de nas, pe diavol, şi-l ispitea cu aventuri de ordin superior, cu experienţe spirituale, de gândire şi cunoaştere, cum se cuvenea unor spirite descătuşate. Dam o replică lui Goethe şi-mi ascuţeam ironia pe spinarea prietenului, care nu pricepea subţirimea subiectului. Pe caietul în care el îşi trecea seara notele scria mare: *Studii în folclor*. Am râs. Pentru ce în şi nu de folclor? Ne-am luat apoi serios la harţă şi ne-am ciondănit pe chestia folclorului în general până aproape la supărare. Fără să cred folclorul o mistificare, ceream prietenului o neîncredere, o bănuială, ca pentru orice producţie unde individul, cu inspiraţia, cu fantezia, cu reaua lui credinţă, cu interesul de a te câştiga, te înşală şi te păcăleşte. Tu crezi că faci ştiinţă obiectivă, tragi concluzii şi generalizezi o invenţie, o toană a unui singur năzdrăvan sau şoltic. Pe scurt, nu credeam în disciplina folclorică şi ceream măsuri de siguranţă şi mari îngrădiri. Aduceam în sprijin cazul ilustru al lui Macpherson cu Ossianul[5] inventat de el.

La amiază ne-am dat într-o rână pe păturи, să ne odihnim. Dar s-a pornit îndată un atât de înverşunat atac, de data asta de pureci uniţi cu furnicile aduse cu pelinul, că am sărit îngroziţi şi am părăsit mişeleşte câmpul de bătaie.

Am alergat iar la gazdă. Eu am ameninţat ritos cu plecarea şi că fac satul de râs la gazetă.

Omul a ascultat liniştit şi n-a căutat să se apere cu nimic.

— Lighioi spurcate, ne mângâie el. Nu vor să iasă decât cu alai. Dar le vine lor Aldea de hac! O să vedeţi. Numai niţică îngăduinţă.

Şi plecă. Peste puţin se întoarse însoţit de un moşneag adus de spate, care ne salută cuviincios şi adaose:

— Lasă, că-i scot eu, domnilor, n-aveţi grijă, şi-i duc încolo, pe pustii, să nu se mai poată întoarce.

Cum eram nervos şi cu ţâfna pusă de discuţia cu amicul, îl repezii:

— S-or întoarce, nu s-or întoarce, nu vreau să ştiu! Vorba e să dormim la noapte, şi privii batjocoritor prietenul.

— Lasă, că o să odihniţi fără să vă întoarceţi, mă potoli bătrânul.

— Cum îi scoţi, moşule, îl îmbună prietenul cu o ţigară.

Şi trase carneţelul.

— Hei, cu meşteşug! Că şi ei trebuie să asculte de cineva mai mare.

Şi începu pregătirile, simple de altfel.

Prietenul ceru frumos îngăduinţa să fim şi noi de faţă la operaţie. Cu foarte mare greutate, după lungi stăruinţe, după ce i-a dat câteva pachete de tutun, o pipă nouă şi chibrituri, moşul se învoi. A cerut ca atâta vreme cât va lucra el în casă, să se mănture curtea, să se ridice gunoaiele şi să se înmoaie leoarcă praful din bătătură şi de pe prispă cu apă. Ceea ce gazda s-a apucat să execute, cu sfinţenie.

Vrăjitorul a intrat în casă urmat de noi şi a purces la descântec, luând odaie cu odaie.

A tras din teaca de la brâu un cuţit mare şi lat ca un iatagan, lucios ca argintul, pe care l-a aşezat potrivindu-l cu grijă într-un colţ, în piezul ferestrei. Apoi a acoperit fereastra cu o cârpă neagră pe care o ţinuse în sân. A lăsat numai un colţ uşor dat la o parte, potrivind aşa ca fâşia de raze ce se strecura pe acolo să cadă drept pe lama cuţitului. În întunericul ce se aşternuse în odaie, cuţitul ardea strălucitor, ca şi cum înaintea lui s-ar fi aprins o candelă. Pe urmă omul s-a pornit cu o vergeluşă mlădioasă să lovească, petec cu petec, palmă cu palmă, pomesteala, începând de la prag şi înaintând treptat, amănunţit, spre cuţitul flăcărător, până a ajuns la el. Tot timpul mormăia un descântec din care n-am prins decât cuvintele „negri procleţi”. Cuţitul a început să se întunece pierzând încet-încet luciul. Atunci moşul l-a ridicat repede şi a ieşit cu el afară, ţinându-l ascuns. Noi, după el. Cât am putut zări, lama era neagră de pureci, înţesaţi unul în altul pe amândouă feţele. Ei opreau reflexul luminii şi înnegriseră oţelul.

Vrăjitorul s-a dus cu el departe, l-a curăţat scuturând purecii pe coclauri şi s-a întors. A luat acum la bătaie

aşternutul şi pernele pe care le trântise jos, aproape de cuţitul fermecat, şi a ieşit iar cu el, doldora de procleţi. A trecut apoi la scândurile patului şi ale laviţelor, în sfârşit, la tot ce se afla în casă şi în tindă. Şi aşa, rând pe rând, a cules, pe cuţit, sute de gângănii.

La plecare l-am răsplătit cu câteva hârtii de bani. Nu le-a primit. Trebuia argint, numai aşa vraja avea putere.

Ca să-l facem să vorbească mai mult, ne-am ţinut după el până acasă, într-o văgăună. Prietenul vrea morţiş să noteze cuvintele descântecului. N-a fost însă chip să scoatem de la el nimic. A rămas neînduplecat la toate momelile. Am cules doar din cocioaba lui alt rând de pureci. Moşul a făcut haz şi nu s-a sinchisit.

— Vedeţi dumneavoastră, ăştia sunt purecii mei şi nu se cade să mă pun rău cu ei. Lepădaţi-i undeva, aiurea, că de-acolo îi chem eu înapoi acasă, glumi el.

Am coborât la pârâu, unde i-am scuturat pe gârlă. Când am sosit acasă, Onişor plecase după vite şi după noru-sa, la munte.

Am cinat şi ne-am culcat numaidecât, nu fără oarecare teamă. Am dormit însă noaptea toată în adevăr împărăteşte; sub paza descântecului, nici un vrăjmaş nu ne-a mai tulburat somnul.

V.

M-AM SCULAT TÂRZIU. Am trecut tinda; alături, prietenul meu lucra de zor. Umpluse un sfert de caiet, ceea ce mă irita oarecum... Eu nu scrisesem un rând şi era a treia zi de la sosire. Timp preţios pierdut cu fleacuri. La intrarea mea el se opri. Angajarăm o discuţie asupra vrăjilor. L-am atacat direct.

— M-aş închina, zisei, dacă vrăjitorul cu un fluier fermecat la gură ar fi ieşit din casă în fruntea unui alai de

pureci încolonaţi şi i-ar fi cules şi pe cei din curte. Dar aşa se vede cât de colo că a folosit un procedeu de practică comună.

— Cum comună? Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că orişicine poate face ca el.

— Aş vrea s-o văd! se oţărî amicul. Cum?

— Foarte simplu. Lama cuţitului era unsă cu un clei de care se lipeau purecii.

— Chiar dacă ar fi aşa, asta nu micşorează întru nimic lucrarea magică.

— N-a fost deloc ce crezi tu, îl contrazisei. A fost curiozitatea purecilor pentru lumină.

— Ei, asta-i acum... Purecii, curioşi!...

— Da, şi încă foarte curioşi. Ca orice insectă, sunt fascinaţi de lumină. De ce este nevoie de întuneric în odaie şi de o rază de soare care să bată drept pe oţelul lamei? De ce vraja nu-i operantă afară, în curte?

— Fiindcă vrăjile, explică el, au nevoie de condiţiuni speciale, ca şi celelalte lucrări de acelaşi ordin. Nu-i vrea ca şedinţele de spiritism să se ţie în curţi şi fenomenele de materializare să se producă ziua-n amiaza mare!...

— Fugi de-acolo! îl luai eu. Aici e altceva. Purecii stârniţi de vărguţa moşului alergau, ca şi fluturii, către lumina de pe lamă, care-i atrăgea - asta ţi-o conced - ca un farmec. Dar aici intervine dibăcia omului: nu vraja, ci cleiul îi prinde şi-i fixează. Dar cursa e mult mai stângace şi mai primitivă decât candela chinezească.

— De unde ai mai scornit-o şi pe asta?! rânji amicul.

— N-o scornesc eu. Există de când lumea în Extremul Orient un fel de prinzătoare de pureci, bazată pe acelaşi principiu: o feştilă care arde noaptea jos pe podea în mijlocul unui talger. Purecii atraşi se precipită şi cad în lichidul din vas... Ingenios, nu-i aşa, şi simplu. Pe când procedeul nostru aduce a hârtie de prins muşte, plus recitativul.

Prietenul, indignat, sări ars. Mi-a reproşat josnicul meu materialism. Mi-a ţinut un logos despre puterile magice care zac în noi şi de care habar nu avem. Despre legăturile mult mai adânci dintre anume oameni şi natura suprasensibilă, până la care noi nu putem pătrunde să-i cunoaştem legile şi să-i captăm forţele.

L-am tratat de retrograd şi superstiţios. N-aveam dreptate. El n-a ştiut sau n-a vrut să-mi răspundă că printr-un fel de mimetism absolut necesar trebuia să îmbrace mentalitatea primitivă şi să primească forma culturii magice. Altfel n-ar fi putut pătrunde în intimitatea stărilor ei şi datelor ce ne apăreau, ne asediau aici din toate părţile, să se adapteze condiţiilor. Am tăgăduit orice realitate practicilor nătânge cu a căror culegere şi admiraţie îşi pierde vremea. Am râs de bieţii naivi ca el, care se lasă traşi pe sfoară de ţăranii şireţi, şi am sfârşit categorisind magia de impostură şi pe vrăjitori de şarlatani, batjocorindu-i cum mi-a venit la gură.

Prietenul, de data asta cu un fel de spaimă, mă opri, rugându-mă să nu mai vorbesc astfel. Dacă m-ar auzi unul din cei pe care-i insult, s-ar putea să se răzbune pe mine şi să mă pedepsească într-un chip îngrozitor. Are să-mi dea să citesc despre procedeele fatidice{6}...

Era să-l reped din nou, dar umbla cineva în tindă şi n-am vrut să ne audă cearta.

Îmi urcasem inutil sângele în cap. Dezgustat, m-am smuls din discuţia stupidă şi fără rost şi am trecut la mine, hotărât s-o rup cu toate din afară şi să mă cufund în lumea mea, pentru care urcasem aici. M-am întins pe pat şi, cu hotărâre, cu efort aproape dureros, am început să mă cufund într-o meditaţie adâncă.

Aveam practicile mele proprii spre a-mi înlesni concentrarea până la exaltare. Un ritm al spiritului vital, un fel de stăpânire, o frână asupra respiraţiei până la oprire, un soi de luciditate ca un control pus pe bătăile inimii şi aţintirea unei imagini mintale, care creşte şi înfloreşte, se

amplifică sub privirile unui ochi lăuntric, dându-mi o beatitudine ca de haşiş, dar fără urmările dezastruoase ale acestuia.

Mă străduiam astfel să compun pe Margareta în cer, cu mult deasupra celei închipuite de Goethe. Nu o martiră naivă, nu o mică sfântă abstractă, ridicată la acest rang din ceata amantelor convenţional seduse şi părăsite. Ci ca pe eternul feminin, uriaşă putere cosmică liberatoare, căci iertarea nu e decât liberare, care urcă şi potenţează acolo în cer până la rolul de virtute creatoare pasiunile care pentru noi, aici, pe pământ, sunt doar păcate şi ne strivesc sub ele.

O Margaretă care, ca o altă Evă zămislitoare, creează din nou pe Faust aşa cum se dorea el şi-l schimbă pe Mefisto, din valetul mincinos, din sluga vicleană care-şi duce stăpânul la ispită, într-o necesară forţă antagonică, pe care Margareta şi-o aliază şi o integrează Universului.

Începeam să văd o Margaretă violent de sfântă, dacă s-ar putea spune, sfântă cu acea violenţă a păcatului, care...

Ajunsesem aici, când simţii un freamăt, o prezenţă. Deschisei ochii. Cineva sta în mijlocul odăii şi mă privea intens.

Cum intrase? Eu închisesem uşa şi ştiam că, furios, parcă trăsesem zăvorul.

— Sunt Mărgărita, spuse tare apariţia.

Sării speriat, mă clătinai năuc şi nu pot spune decât cu vorbele cele mai banale emoţia smintită ce mă gâtui. Inima îmi bătea nebuneşte. Gândurile se învălmăşeau ca apele căzute într-o cataractă şi lumea se învârtea cu mine, ameţit în mijlocul ei.

Când mi-am venit în fire, o zeiţă - nici acum nu-i pot spune altfel - sta şi mă privea cu un zâmbet şăgalnic. Era înaltă, zveltă, cu părul castaniu şi unduios, ochii mari de un verde ca fundul de talaz, obrazul alb-trandafiriu împuns de două gropiţe, nasul subţire, drept, cu nări pâlpâitoare. Bărbia puternică pornea semeaţă în jos, ca să se

rotunjească seducătoare, şi gura fermecător arcuită îşi ascundea colţurile uşor sumese în două gingaşe bride. Coloana splendidă a gâtului se îmbina fără greş în linia umerilor de o proporţie şi o graţie nemaiînchipuite. Sânii, zglobii, drepţi, umpleau de o viaţă misterioasă ia în care pâlpâiau fără încetare. Braţele admirabile, lungi şi netede, se terminau cu mâini suave şi mici cât un cuib de pitulice, încărcate cu dezmierdări. Sub mijlocul strâns, şoldurile glorioase, pline de voluptăţi erau modelate de fota neagră, care-i descoperea picioarele goale, desăvârşite, cu glezna delicată, sugrumată jos, cum numai o rasă cu har poate zămisli. Purta sandale, care scoteau la iveală uşoara boltire a tălpii şi călcâiul mic şi roz, ca la nimfele zugrăvite de maeştri.

Nu ştiu dacă am privit-o îndelung sau mi-am dat seama; am intuit totul dintr-o ochire. Dar era de o perfecţie copleşitoare.

Şi un miros de dragoste, de busuioc amestecat cu dârhovnic, îmbătă odaia.

Coborâse din exaltarea meditaţiei mele? Din miezul inspiraţiei din care mă trezise? Uitasem de mine, de timp, de locul unde mă aflu, de gura şi ochii căscaţi la ea zănatec.

— Sunt Mărgărita, repetă ea zâmbitoare.

— Margareta? Care Margareta?

— Nora gazdei, şi plecă ochii în jos.

— Ah, nora gazdei?!...

Şi răsuflai adânc. Vălul magiei începu să se ridice. Onişor nu ne spusese niciodată cum o chema pe nora lui. Fata continua să râdă tainic, stând netulburată în faţa mea.

Nu ştiam ce să fac. Încurcat, am poftit-o pe scaun. Nu-mi credeam ochilor. Mi-era teamă să nu se mistuie, ca o vedenie. Îmi venea s-o pipăi, ca să mă încredinţez, şi nu îndrăzneam. O văpaie mă cutreiera din creier până-n tălpi, dar o simţeam mai ales în gânduri, în minţile în care nu mai eram.

De unde răsărea minunea asta? Încântătoarea noră apocrifă a lui Onişor? Cine-i pusese atâta perfecţie în linii, nobleţe în atitudini, armonie în mişcări?

Stam, fulgerat dintr-o dată de dragoste. De o dragoste impură. M-a plesnit fără veste atâta erotism, atâta răscol sexual necunoscut mie până atunci, că m-am înspăimântat. Frumuseţea cărnii ei îmi era, dacă nu aş fi putut-o poseda, cel mai teribil supliciu.

VI.

Din acea clipă nu am mai trăit eu, a continuat să trăiască în mine frenezia mea pentru Mărgărita. O evocasem şi o coborâsem din cer pe pământ cu toată fatalitatea de păcate care o urmărea. Dar eu nu mai eram Faust.

Am fost de aici înainte umbra ei pe lume, călcată necontenit în picioare.

La început încercai s-o câştig cu bani şi daruri. M-a respins şi ţinut departe, ca pe un copil, nu cu severitatea şi băţoşenia femeilor care vor să te exaspereze, ci cu o demnitate simplă, cu atât mai intimidantă. O simţeam, o ghiceam expertă până la perfecţie în dragoste, capabilă să-ţi dea plăceri şi delicii dincolo de fire. Şi sufeream chinuri neînchipuite pe măsură ce pasiunea îmi creştea din ce în ce mai otrăvitoare.

Nu mai mă recunoşteam. Se întâmpla oare cu mine o obsesie, până la substituire de personalitate?

Şi pe aceeaşi măsură Margareta era mai rece, mai depărtată, mai dispreţuitoare.

Credeam că mă joacă şi făceam toate chipurile să mă apropii şi s-o înving. Dar între noi se interpunea un schimb de stări bizare, un interflex de influenţe potrivnice. Ne aflam într-o ecuaţie a aceleiaşi existenţe, însă unul la semnul pozitiv, celălalt la semnul negativ.

O dată cu sosirea ei, traiul ni s-a schimbat în bine. Doi ciobani fugari coborâseră după ea din munte. Unul cu coşuleţe de fragi şi zmeură, altul cu caş şi cu ciubăre de lapte dulce. Răsărise în curte un guşat căruia îi curgeau balele când o vedea şi care mătura, spărgea lemne, aprindea focul. Un şchiop crunt la înfăţişare ieşise de nu ştiu unde şi o ajuta la cuhne. Tăia păsările, păzea oalele, fierbea mâncările. Şi un codan, cu câteva tuleie de mustaţă sub nas, scutura aşternuturile şi deretica prin casă. Toţi o slujeau ca pe o regină. Şi nu mă dumiream de unde se prăsise droaia asta, când deodată răsăriră alţii, cu zecile, care treceau pe la poartă şuierând sau se opreau şi se pofteau singuri la vorbă. Satul, fără de veste, nu mai era pustiu. Dar din toată ceata asta de nebuni, eu eram cel mai de plâns.

Părăsisem lucrul. Lăsasem prietenul, care colinda singur. Nu mă mai interesa nimeni şi nimic afară de Mărgărita. Stam ziua întreagă numai s-o pândesc şi ţineam tot timpul ochii pe ea. Încercam s-o slujesc şi eu în rând cu ceilalţi ciraci şi-i cerşeam favoarea s-o ajut în casă, la gătit bucate. Mă îmbrânceam cu guşatul cine să-i care mai întâi lemne şi cu celălalt satelit, căruia vream să mă substitui la suflatul în foc. Şi-i culegeam orice fărâmă de vorbă.

Ea mă primea nepăsătoare sau pleca de lângă mine. Pierdusem orice stăpânire asupra mea, orice control şi orice ruşine. Noaptea mă tăvăleam ca un posedat, plângeam şi mă băteam cu pumnii.

Prietenul cercă să mă aducă la realitate. Îmi înşiră entuziast descoperirile lui în folclor, urmele unei balade care se cântă şi se joacă în acelaşi timp, ca o dramă magică. Eu stam inert şi nu auzeam. Purtăm în mine numai făptura copleşitoare a Mărgăritei.

Aţi simţit ce simplificatoare este pasiunea? Cum reduce şi unifică existenţa numai la un singur şi acelaşi mod? La o unică cheie? În privinţa asta se poate spune că pasiunea este o fericire, o penibilă, dar autentică fericire. Ca orice

pasiune, de altfel. Toate complicaţiile dispar. Te întorci la o singură dimensiune, aceea a pasiunii tale. Pierzi înălţimea, pierzi lărgimea, rămâi cu lungimea urâciunii în care te târăşti până la sfârşit.

Uneori, când clocotea în ea belşugul de luxură pe care-l dospea, îmi îngăduia să mă apropii şi să mă gudur lângă trupul ei. Atunci era demonică. Ochii îi creşteau, îi izbucneau şi era în stare să târască după ea o haită întreagă de oameni. Se îndupleca o clipă, numai atât cât, aplecat asupra ei, privirile ameţite îmi leşinau pe lunecuşul alb dintre sânii dârzi, până la fundul magic unde sălăşluia fericirea.

Atunci se smucea de lângă mine hohotind şi pierea pe coclauri, unde bănuiam că aleargă să se astâmpere, cum se vorbea, cu alţii. Dar eram atât de domesticit, că nici nu mârâiam, dar încă să ridic măcar un deget asupra ei.

Era o făptură a Satanei, trimisă să mă piardă? Sau o bolnavă, o posedată, ca şi mine? Orice ar fi fost, atunci nu mă interesa. Ea, aşa cum se înfăţişa, era pentru mine existenţa.

În sfârşit, nebunia ajunse culmea. Trebuia să fac ceva. Psihoza mă dusese la un pas de pieire. Dacă nu izbutesc, eram hotărât să mă ucid. Puşca lui Onişor atârna încărcată cu gloanţe pentru urs într-un cui din odaia mea.

Din norocire, tragedia asta, de o intensitate ucigătoare, n-a ţinut mult. Mie mi s-a părut că a durat ani. De fapt, s-a desfăşurat, fulgerător, în numai alte trei zile!

Am sosit în sat dumineca. Marţi izbucnise din zodiile rele Margareta. Vineri noaptea pătrunsei la ea, încuiai uşa şi, întărit de cumplita suferinţă, îi căzui în genunchi, îi propusei să părăsească sărăcia şi să vie cu mine în oraş, unde am s-o acopăr de podoabe şi bogăţii.

Ea sta întinsă pe laviţă şi nu mişca. Surâse numai şi mă rugă să n-o mai tulbur, că e obosită.

Căzui atunci ca la o icoană cu metanie[7] la poalele ei şi o implorai cu lacrimi să mă ia de bărbat. O voi despărţi de

feciorul lui Onişor şi mă aşez cu ea unde vrea, aici în sat, în altă parte, în străinătate, numai să fie soţia mea. Dacă nu, îmi fac seama! Şi se vedea bine că nu glumesc.

Ea m-a certat şi m-a concediat uşor, cu câteva vorbe simple, ca pe guşatul bălos, care ieşea de-a-ndărătelea când îl da afară din cuhne. Aşa am ieşit şi eu.

În curte mă pândea prietenul, care mă urmărise şi ascultase la uşă. Nu mi-a vorbit nimic. M-a luat şi m-a culcat în patul lui. Iar el m-a vegheat scriind toată noaptea.

A doua zi, sâmbăta, în zori, mă pregăteam să trec în odaia mea, decis. Prietenul m-a oprit şi mi-a spus multe, între care că sunt, ceea ce ştiam, fabula satului. Am mai aflat pe deasupra şi credinţa lui, că sunt vrăjit. Mărgărita auzise blestemele mele împotriva vrăjitorilor şi se răzbuna asupra mea în chipul acesta. Am găsit putere să-mi schimonosesc obrazul a râs. El nu s-a dat bătut. Mi-a vorbit de realitatea fenomenului, de vibraţii şi unde, pe care fiecare din noi le emanăm. Mi-a adus pilda celebră a celor două persoane radiodifuzoare omeneşti de la Bratislava, care uimiseră lumea pe vremea aceea. Şi mi-a vorbit multă vreme de potrivirea asta între fenomenele pricinuite de vibraţii.

Vraja? E destul ca printr-o practică oarecare - şi aici e farmecul - pe lungimea de undă a vibraţiei tale vitale să se adapteze unda unei alte voinţe, rea sau binefăcătoare, pentru ca vraja să se şi înscăuneze. Ce e, la urma urmei, sugestia? hipnotismul? O luptă între vibraţiile a două voinţe adversare.

Ascultam dus... Şi deodată gândul unei asemenea vrăji mi-a intrat în cap. De ce nu aş încerca? Oh, dacă ar fi posibil să-mi îmbuc gândurile, dorurile, tremurul meu în fiinţa ei, să i le împărtăşesc, ca unui aparat de radio... Numai cine este cel care ştie să sucească butonul la punctul anumit? Vrăjitorul, el singur poate, susţinea prietenul.

L-am întrebat deodată dacă se află o vrăjitoare în sat. Era, şi încă una extraordinară, care-i dăduse câteva probe

fantastice. Se împrietenise cu ea. Ar putea în cazul meu să facă minuni.

M-am sculat. El mi-a luat mâna şi am pornit. De cum am ieşit pe poartă, m-am răzgândit. Parcă o voinţă nevăzută m-a oprit şi, îndărătnic, am dat să mă întorc. Mă cuprinsese un dor de Mărgărita ca şi cum n-o mai văzusem de ani, ca şi cum aş fi pierdut-o. Prietenul mă smulse şi mă luă mai mult pe sus. M-a dus numai cu făgăduiala că vrăjitoarea are să mi-o dea în braţe chiar în seara aceea, ascultătoare ca o păpuşă.

În capul satului ne-am oprit la poarta farmecelor. A intrat întâi prietenul să ceară audienţă pentru mine. Mi-erau gândurile aiurea - ceea ce făceam săvârşeam automat, ca pentru altcineva, strein. După puţin timp prietenul a ieşit vesel şi m-a înfăţişat Sibilei, o bătrână înaltă, descărnată, puţin adusă de spate, cu nas cocârjat, barba întoarsă în obrazul numai creţuri. Dar ochii: doi cărbuni aprinşi.

I-am spus şi eu pe scurt păsul care mă aduce şi am rugat-o să facă orice, numai Mărgărita să mă iubească. Dam tot, îmi vindeam chiar sufletul. Ea m-a ascultat clătinând cu compătimire din cap. Ştiam oare că Mărgărita este ea însăşi o vrăjitoare? Că lucrează numai cu farmece şi pentru asta se ţin bărbaţii zănateci după ea? Că e bătrână şi urâtă? Ştirbă şi strâmbă? Şi, spunând astea, baba îşi înfigea cărbunii ochilor în minţile mele. Ştiam că numai Necuratul, a cărui unealtă este, o arată fragedă şi frumoasă?

Predica asta mă impacientă. Am răspuns că nu mă interesau câtuşi de puţin bârfelile pe socoteala iubitei mele. Mi-era dragă cu atât mai mult. Eu viu şi-i cer farmecul de purtat ori filtrul de băut care să-mi deschiză raiul; s-o aprinză şi pe Mărgărita, dacă poate, cu vrăjile ei, de aceeaşi patimă cu a mea.

Şi vedeam parcă aievea mâna uscată a bătrânei sucind un buton, pe o anumită lungime de undă, şi o armonie dumnezeiască luându-mă, cu Mărgărita deodată, în vultorile ei.

Sibila privi repede spre prieten, care clipi de câteva ori, lăsând capul în jos.

— Bine, zise ea. Stai aici jos.

Şi mă aşează pe un scăunaş rustic. Ea stete pe altul în faţa mea.

Vă spun drept... Nu e puţin lucru ca atunci când fierb toţi diavolii în tine tu să stai nemişcat locului, fie chiar câteva minute, aşezat pe un fund de lemn cu trei picioare. Şi să simţi cum o mână zgronţuroasă îţi astupă ochii, pe când cealaltă îţi umblă prin păr, atingându-ţi ceafa, creştetul şi lingându-ţi cu asprimea ei tâmplele, în mormăielile unui descântec şuierat printre ştirbiturile dinţilor. M-am supus însă cu resemnare.

Doar am clipit speriat când m-am trezit suflat de trei ori în obraz, cum te scuipă o pisică înfuriată. Abia am putut descleşta pleoapele. Am răbdat mai greu, nu ştiu de ce, alte trei insuflări peste piept. Dar m-am zvârcolit ca un demon când vrăjitoarea m-a gratificat, pe neaşteptate, cu alte trei, pe care le-am simţit reci şi tăioase ca gheaţa, jos sub vintre, unde s-a aplecat fără să prind de veste, cu o nedelicată indiscreţie. Pe urmă mă afumă cu buruieni împuţite amestecate cu păr smuls de la fiare, mă descheie la haină, îmi dete gura cămăşii în lături şi îmi scrise la stânga, pe piele, în dreptul inimii, cu un cuţitaş, un semn în chipul unei stele în patru colţuri. Parcă aş fi fost anesteziat: nu am simţit nici o durere.

Am urmat să primesc şi să îndur toate astea şi încă altele cu o linişte şi o supunere din ce în ce mai ciudate. Simţeam, ceea ce nu mi se mai întâmplase de când cunoscusem pe Mărgărita, că lucrurile ăstea mă privesc adânc şi că se pecetluieşte ceva.

Bătrâna mă lăsă din descântec şi se sculă. Râcâi într-un colţ al cocioabei pământul şi scoase o oală din lăuntrul căreia alese o bucăţică de os cât un solz de crap. Făcu un semn cu degetele asupra lui şi-l scrijeli cu o stea ca şi cea

de pe inima mea, numai că în cinci colţuri, din care unul căutând în jos.

— Ţine, îmi spuse încet. Du-te cu farmecul acasă. Dar singur. Şi să nu te întâlneşti cu nimeni. Suflare de om să nu te ştie. Dacă-ţi iese cineva în cale, abate-te şi ocoleşte-l. De nu poţi, lasă vraja jos pe pământ şi dă-te în lături. Numai după ce s-a depărtat omul, te întorci şi iei osciorul. Odată ajuns acasă, ascunde-te. Numai când o fi ea singură, găseşte chip să te apropii fără să te vază. Atunci să-i strecori vraja oriunde-i putea, în păr, în sân, în betelie. Să n-ai nici o teamă. Doar să te gândeşti în clipa aia cu putere la mine şi să strigi tare: „mumă, sai!”

Am smuls talismanul din mâna Sibilei şi am alergat tot drumul cu zvâcneli de inimă. Ca să ne supunem consemnului trebuia să fiu absolut singur. Prietenul a rămas acolo. Trebuia de altfel să aranjeze socoteala. Îl autorizasem să plătească oricât.

Am sosit acasă când încă era dimineaţă. Bătătura, pustie. Iubita, pe prispă, aplecată deasupra unui ghiveci, răsădea o floare.

Şi dragostea, dragostea mai pustiitoare ca oricând, mă prăvăli către ea. Ea m-a simţit. Dar până să se întoarcă şi să se apere, i-am strecurat, pe la spate, în betele cu care era încinsă, solzul vrăjit. Şi am strigat cum mă învăţase bătrâna.

— Ce faci? se răsuci spre mine, c-un ţipăt ascuţit, ca un junghi.

În drum spre casă culesesem un cărăbuş, pe care plănuisem să i-l anin de ie şi altfel să motivez gestul cu care să-i strecor vraja...

La ţipătul ei îi arătai gângania, pretextând că se urcă pe ea s-o ciupească. Dar în clipa aceea se petrecu ceva cumplit.

În faţa mea sta o strigoaică, cu ochii de albuş de ou răscopt, plesnit de dogoare; nasul mâncat de ulcer; obrajii scofâlciţi se sugeau adânc între gingiile ştirbe şi puruiate. Sânii tescuiţi îi atârnau ca două pungi goale, uscate şi

încreţite. Coastele îi jucau ca cercurile pe un butoi dogit. Şi în bazinul şoldiu, pe crăcanele oaselor picioarelor, măruntaiele spurcate clocoteau ca nişte şerpi veninoşi. Şi duhoarea morţii umplu deodată lumea.

Am răcnit ca un nebun. Şi am smucit-o deodată la fugă, fără să mă mai uit îndărăt, părăsind toate acolo...

Într-o goană am ieşit afară din sat şi în câteva ceasuri am coborât, numai în salturi, la întrecere cu torentul, defileul urcat cu atâta caznă. La amiază mă aflam în satul de jos, unde întâlnisem pe Onişor.

Şi chiar în aceeaşi seară o căruţă mă aducea în galopul cailor la gară, unde tocmai intra trenul.

Abia la Bucureşti m-am trezit ca dintr-un delir.

Şi nici acum nu ştiu bine ce a fost. Şi dacă a fost. Dar cred că vrăjitoarea n-a greşit. Nu mi-a dat ceea ce îi cerusem. Ci dimpotrivă, a făcut Mărgăritei, ca unei duşmance, de urât. În loc să ne acorde undele, vârâse între noi cei mai îngrozitori paraziţi, ca să continui similitudinea prietenului.

De atunci nu mai merg decât la mare.

Şi, spuse el către doctor, am rămas cu o meteahnă: nu mai sufăr femeile. Au pentru mine acelaşi miros crâncen, a moarte, cu care am fugit în nări, din satul unde vulturii sunt răstigniţi şi unde oamenii încleiaţi de frumuseţi magice, ca purecii seduşi de strălucirea cuţitelor vrăjite.

Marea tăcea gravă. Noi toţi aşijderi.

După un timp de muţenie, doctorul începu să se îmbrace.

— Şi prietenul? întrebă el.

— Nu mai ştiu de atunci de când l-am lăsat acolo absolut nimic despre el, răspunse povestitorul. M-am ferit să-l mai întâlnesc. Îmi era penibil, chiar odios să-l mai văd. Cred că a plecat în străinătate pentru studii, cum proiectase.

— Cum îl chema? se interesă doctorul.

— Îl chema... stai o clipă. Îl chema... nu-mi vine acum în minte...

— Nu se numea Kivu? îi aminti doctorul.

— Da, da, se lumină poetul: Kivu...

— Şi mai cum?

— Iar nu-mi amintesc... Ceva cu T...

— Teofil, împlini doctorul. Nu era un bărbat înalt, oacheş, cu sprâncene negre şi groase ca două lipitori?...

— Da, da, exact. Teofil Kivu. De unde ştii? L-ai cunoscut?

— L-am îngrijit, răspunse doctorul, acum câţiva ani, când eram medic la ospiciul central. L-am avut bolnav în serviciul meu.

— Bolnav? De ce?

— O psihoză excito-maniacală, cu delir sistematizat. Vorbea numai de vrăji, de descântece... spunea de un farmec care i s-a făcut. Sărmanul a murit în nişte chinuri groaznice.

...O înfiorare a aerului ne cuprinse fără veste. Se lăsa amurgul şi ne stăpâneau vrăjile.

— Tot nu s-au lăsat până nu şi-au răzbunat pe unul din noi, spuse cu glas schimbat poetul, sculându-se de plecare. Şi bietul Kivu a căzut victimă în locul meu.

— Aş... Nu! Era o ereditate încărcată, vru să lămurească doctorul.

Dar privind chipurile noastre alterate ca de o spaimă, se opri.

În spatele nostru, un nor negru, cu gâtlej roşu, ca o scorpie, se zămislise din senin şi venea spre noi, înghiţind cerul.

Ne-am îmbrăcat în grabă şi am plecat.

Nimeni n-a mai scos o vorbă în automobilul care ne purta pe drumurile negre ale Dobrogei spre casele unde luminile aprinse ne atrăgeau ca nişte vrăji.

Departe, un far îşi zvâcnea în cele patru zări smocuri de raze, spre care pluteau, fermecate, corăbiile.

1947, februarie 1-5

LACUL RĂU

LACUL, CU APE TRAGICE, sta posomorât, adâncit în el însuşi, încleştat asupra prăzii pe care de trei zile o ţinea cu îndărătnicie la fund. În ciuda cruntei muţenii a apelor, malurile spuzite de lume lărmuiau de strigăte şi tânguiri. Oameni pe jumătate despuiaţi alergau de colo-colo prin rogozul până la brâu: femei rătăcite îşi frângeau mâinile şi o forfotă de copii se iţea necontenit, dâră de ştafete între satul ascuns de dâmburi şi lacul ce umplea colbul uriaş al văii.

— L-a găsit?

— Aş, nu...

Şi frământul, dacă se mai ostoia o clipă, se pornea din nou, stârnit de mama înecatului, care, cutreierând soborul, scula, îndemna, îndatora mulţimea obosită la un nou ropot de jelanie, cu bocetele ei răguşite.

— Aoleu, Gheorghieş maică, lumina zilelor mele, urla femeia cu gura arsă spre cer, cum s-a îndurat iezerul să te înghită, usca-i-ar Dumnezeu rădăcinile apelor...

Şi sfâşiindu-şi pieptul secat cu unghiile, ridica blesteme şi mai cumplite asupra lacului, care, neclintit în pervazul dimineţii, nu se sinchisea, turnat în cositor.

Bântuit de duhuri şi vârtejuri lăuntrice, lacul se ştia că e fără fund, lac rău: înhaţă - şi ce apucă nu mai dă drumul. La faţă se arată curat şi ademenitor. Dar numai la câteva palme dedesubt mişună o plasă vie de brădiş lacom, răsfirat ca o nesfârşită caracatiţă, care te prinde şi te încâlceşte

fără putinţă de scăpare. În câteva clipe, iezerul te trage într-unul din nenumăratele puţuri şi cotloane care-l căptuşesc, unde te închide ca într-o pungă.

Lacul rău îşi avea tainele lui venite din vechi veleaturi, pravile pe care pescarii le ţineau din moşi-strămoşi cu smerenie. Nu era îngăduit să-i calci anume locuri, mai ales mijlocul, care sta ca un iezer aparte, miez negru, viu, unde vine de ape groase ca pe picior izbucnite din alte tărâmuri bulbuceau în afunzişuri, primenindu-l necontenit cu rotiri de unde când calde, când îngheţate. Peste alte colţuri de pe faţa lui întunecată stau puse legături şi oprelişti care nu se ridicau decât la anume zile, după datine şi rânduieli bătrâne. Şi numai de către oameni care cunoşteau cuviinţele şi se înfăţişau cu îmbunări şi descântece.

Lacul nu suferea urâciunea sub nici un chip. Ucigaşii, nelegiuiţii, bolnavii care i-ar fi pângărit apele erau apucaţi fără veste şi înghiţiţi. Trebuia să-i ştii toanele, să-i respecţi năravurile, să-i pricepi gândurile ca să te lase să-l tulburi şi să-ţi dea slobozenie să umbli în visteriile lui cu peşte.

Şi nimeni mai bine ca Gheorghieş nu-i cunoştea adâncul tainelor, toate apucăturile şi arţagurile. El se afla în slujba lacului de când venise pe lume. Gheorghieş era copil din flori. Maică-sa îl născuse într-o noapte de mai, acolo, pe malurile înflorite ale iezerului, ascunsă într-un cuib de papură, în rând cu lebedele sălbatice, fără să fi spus vreodată cine-i fusese ibovnic. O vreme mersese vorba că fata s-ar fi avut cu zmeul lacului. Dar asta se uitase. Părinţii o iertaseră. Şi copilul crescuse frumos şi vrednic, dar mai ales isteţ, fruntaş între toţi câţi se încumetau să se facă pescari pe lacul cu nume rău.

Pentru el apele aveau slăbiciune. I se deschideau totdeauna fără împotrivire şi-l primeau cu îngăduinţă. Nu-l apucau niciodată vijelii nebune stârnite din senin, cum se întâmpla multora, nici nu-i piereau mlăjile[{8}] şi cârligele furate de paznicii străfundurilor. Cu el pescuiai fără primejdie peşte mare şi frumos din avuţiile fără număr şi

seamăn ale lacului. Căci el sta cuminte sub oblăduirile iezerului, supus la toate rânduielile, ca un fecior neîntinat şi ascultător.

Dar de la armată flăcăul se întorsese schimbat, îngâmfat, năbădăios, nărăvit la băutură şi neruşinat cu femeile. Nu mai ţinea datinile, călca opreliştile.

Într-o duminică, la horă, Gheorghieş făcu prinsoare să treacă înot lacul. Îl îndârjise la asta vinul, dar mai cu seamă feciorul popii, cu care se ciocnea mereu pentru fete.

— Cum o să-l treci, mă? Ce, eşti peşte? Ori măcar vidră? îl aţâţa acesta. Te-ai descântat barem?

— Îl trec, şi încă pe la mijloc, prin iezerul negru, să ştii tu. Eu pot să-mi învolt foalele cum îşi umflă peştii băşica înotului, se lăuda cu sfruntare Gheorghieş. Şi stau aşa, deasupra apei, şi o zi întreagă dacă vreau. Degeaba am fost eu la marină?

— Pe ce te prinzi? îl întărâtau ceilalţi.

Şi ţinură prinsoarea pe o vadră de vin, pusă la bătaie pentru toată roata flăcăilor dimprejur. Dar preţul care-l scosese din minţi pe Gheorghieş era o fată. Pentru ochii ei înfrunta mânia lacului şi-şi arăta lăudăroşenia.

Au pornit la iezer, unde Gheorghieş s-a dezbrăcat într-un luminiş, şi-a lăsat grămadă straiele pe mal şi, fără să-şi facă o cruce, a sărit în apele încruntate, pe care a început să le taie voiniceşte cu lopeţilor braţelor. Fârtaţii îi ţineau de urât de pe mal, hăindu-l necontenit.

Dar Gheorghieş, ca un smintit, uitase că mai cu seamă duminica era cu asprime oprit să tulburi odihna lacului şi să-l înfrunţi... Şi încă încins de vin şi aprins de o muiere... Pe la un sfert din drumul către celălalt mal, s-a răsucit şi s-a pus plută, mânând lin spre mijlocul iezerului. Acolo deodată a scos un răcnet, s-a dus la fund, a săltat iar deasupra, luptând cu îndărătnicie şi cercând să strige. Celor de pe mal li s-a părut că vorbeşte cu cineva, că se roagă, zbătându-se între nişte braţe de apă ce se ridicau să-l încolăcească. Şi li se năzăriră năluci şi spaime cu plete de

spumă şi bărbi creţe de valuri. Dar repede, ca şi când cineva l-ar fi tras de picioare în jos, Gheorghieş s-a făcut nevăzut, înghiţit în adânc. Flăcăii care-l urmăreau cu ochii au încremenit la început, apoi s-au zbătut, neştiind ce să facă. Nici unul n-a îndrăznit să sară şi nici o luntre la îndemână. Spăimântaţi, au alergat în sat să dea de veste şi să ceară ajutor, părăsindu-l acolo.

Doar straiele au rămas grămăjoară albă, să poarte grija înecatului şi să arate în ce parte să-l caute.

A sosit peste câtva timp satul tot. Cârduri de femei şi fete au dat ocol iezerului văietându-se. Au venit numaidecât popa şi primarul.

S-au înfăţişat jandarmii cu pescari pricepuţi, care scoaseră lotca pitită într-un stufăriş. Şi de trei zile răvăşeau apele în sus şi în jos, aruncând năvoadele cu ghiulele de plumb, trăgeau cu plăşile, cotrobăiau cu cângile înfipte în prăjini de câte cinci stânjeni. Fără nici un folos.

Iezerul păstra cu îndărătnicie prada în apele întărâtate.

În cele din urmă, jandarmii se hotărâră să arunce dinamită. Exploziile au să răscolească adâncurile, silindu-le să verse afară trupul înecatului. Lumea adunată îşi uită de necaz, bucuroasă de rara privelişte a unui vânat de peşte neîngăduit oamenilor de rând.

Pentru asta s-a împărţit mijlocul iezerului, unde se bănuia că e înecatul, în mai multe partaluri, în care s-au vârât cu socoteală, din loc în loc, cartuşele. Şi deodată zeci de detunături izbucnite una după alta umplură de tunete şi ecouri uriaşul cazan al văzduhului răsturnat deasupra văii. Trâmbi sălbatice de ape speriate ţâşniră din iezerul cutremurat din ţâţâni, amestecate cu mâl răscolit din fund. Şi adâncul îşi arătă o clipă chipul. Apoi bulboane bolborositoare fierseră multă vreme, vărsând spume mânioase ca dintr-un izbuc furios. Pe urmă noianul frământat al valurilor se potoli încet. Ici-colo, un tremur întârziat scutura încă pieliţa apelor. Şi pe liniştea şi mai încruntată a apelor lacului începură să se ivească pâlcuri de

peşti cu pântecele-n sus, mai ales ştiuci argintii, crapi verzi şi lini negri.

Căngile şi plăşile se zvârliră iar, dar acum nu pentru înecatul uitat cu desăvârşire. Oamenii de pe mal se uitau cu jind cum jandarmii şi pescarii culegeau în lotci grămezi de peşte ucis. Când sosea câte un pâlc azvârlit la mal, se buluceau toţi să apuce, îmbrâncindu-se. A fost o pomană de peşte cum nu şi-ar fi făcut Gheorghieş cu toată averea lui.

Târziu, când s-a sfârşit cu adunarea şi împărţeala prăzii, şi-au adus aminte şi de înecat. Nici urmă de Gheorghieş pe limpezişul încă înveninat de mânie. Apele sloboziseră peşti, dar nu se îndurau să dezlege mortul.

Acum se uitau unii la alţii cu braţele încrucişate, neştiind ce să mai facă.

— Ei, drăcia dracului! Ce zici, domnule sergent, mai dăm o dată bomba? întrebă primarul.

— Gata, nu se mai poate. Costă prea scump. Facem raport precum că nu se găseşte şi ne vedem de treabă. Ajung trei zile.

Şi jandarmii, săltându-şi armele din umăr, porniră spre sat. Primarul şi popa se alăturară şi ei şi părăsiră cercetarea. Autorităţile socoteau pe drept cuvânt, de acum înainte, orice încercare de prisos.

Dar în faţa acestei părăsiri, ţipetele şi frângerile mamei, ostoite câtva timp de spectacolul exploziei şi de pescuitul miraculos, se porniră şi mai fioroase, în isonul celorlalte muieri.

— Nu mi-l lăsaţi acolo... Nu-l părăsiţi, jivinelor, urla femeia cu gura neagră de durere, smulgându-şi părul şi ţinându-se după primar. Vânz boii, ţipa ea, vânz pământul şi plătesc tot, numai scoateţi-l să-l pot înmormânta.

Dar starostele satului se scutură de mâinile ei slăbănoage şi îşi văzu de drum. Satul, însă, solidar cu durerea femeii, nu se urnea din loc. Şi bocete necurmate izbucneau din gloata milostivă, care înconjurase pe preot şi nu-l lăsa să plece.

— Nu se poate să-l laşi peştilor, părinte, că e suflet de creştin, fecior de-al nostru şi se cade pus în pământ închinat.

Şi îl întindeau toţi ca nişte câini, trăgându-l de anteriul ponosit.

Iată că tocmai când popa se smucea să scape, sosi la iezer, păşind anevoios în cârjă, o arătare, o mogâldeaţă abia ţinându-se pe picioare: bătrâna Savila, strămoaşa satului, intră în gloata zgomotoasă, aducând în gheba spatelui cuminţenia celor peste o sută douăzeci de ani ai ei... Cum o văzură, o înconjurară toţi. Popa înlemni locului...

— Cum de te-ai încumetat să faci calea pe jos, şi încă pe arşiţa asta? o certau feciorii şi nepoţii. De ce n-ai stat acolo pe prispă?

— Da' ce, era să vie sfântul Ilie, cu carul lui, să mă aducă? îi repezi bătrâna. Că i-am auzit tunetele mânioase. Am plecat şi eu cum am putut, dacă voi nu m-aţi luat...

— Dacă te prăbuşeai în drum?

— Dumneata eşti de plecat singură de acasă?

Însă lumea cealaltă o primi ca pe o nădejde nouă, şi femeile săriră s-o sprijine de subţiori.

— Va să zică, nu l-aţi găsit? clăti din capul tremurat bătrâna.

— Nu, maică, păcatele noastre.

— Aţi mâniat lacul degeaba şi mai rău l-aţi înverşunat cu împuşcăturile voastre nelegiuite...

— Ce era să facem, bitică?

— Destul, lăsaţi căngile, făcu semn bătrâna. Trebuie să încercăm altfel, să luăm urma sufletului. Că sufletul se află şi răspunde mai uşor ca trupul. El ascultă de chemare şi rugăciuni. Şi trebuie îmbunat lacul.

Şi bătrâna scoase dintr-un colţ al maramei o turtă de făină albă în chip de prescură, cu patru colţuri în cruce, dar mai lată şi mai subţire.

— Părinte, se întoarse ea spre popă, mergi cu mine. Unde s-a întâmplat năprasna?

O duseră acolo, la grămada de straie care stăruia să însemneze locul pe mal de unde pornise nenorocirea.

— Faceţi o cruce din lobdii de anin, porunci ea oamenilor punând prescura jos. Nu s-au împlinit încă trei zile, nu-i aşa, de când s-a înecat Gheorghieş? întrebă ea.

— Nu... mai avem un conac. La chindii abia se fac trei zile pline, o încredinţă unul din flăcăii ce însoţiseră pe înecat.

— Este vreme destulă, mormăi bătrâna uitându-se la soare. Grăbiţi crucea. Părinte, să stai aici, că ai să citeşti.

— Da' cum, păcatele, că n-am cartea cu mine, se apără popa.

— Nu-i nimic. Zici aşa pe deasupra o blagoslovenie din ce ţii minte. Că trebuie sfinţite crucea şi prescura dată pomană apelor de sufletul mortului. Să fie şi iezerul mulţumit cu ceva şi să se îndure.

Repede, crucea strunjită din topor fu înfiptă pe mal în faţa pâlcului de haine ale mortului... La picioarele ei fu rânduită azima. Popa, răscolit, găsi în amintire frânturi de molitve[{9}], ectenii şi psalmi, împletite cu rugăciuni, cu care cerşi milostivire pentru sufletul înecatului, şi dezlegare din legături şi greşeli, cerându-l înapoi spre îngropare creştinească.

Norodul îngenuncheat pe malul lacului, îndărătnic, se bătu îndelung cu fruntea de pământ, închinând ţarina cu lacrimi îmbelşugate. Apoi urmă binecuvântarea turtei în care ardeau înfipte cinci lumânări, patru în cruce la cele patru colţuri şi una ca un miez în mijloc.

La un îndemn al bătrânei, o fată şi un flăcău luară prescura pe mâini, şi cu mare alai, urmaţi de preot, păşiră până-n iezer, unde o puseră pe faţa mohorâtă a apelor.

Lumea privea cu răsuflarea tăiată. Popa îşi istovise provizia de cântări şi tăcuse cuprins de sfială, dându-se câţiva paşi înapoi. Mulţimea aştepta, nu ştia nici ea ce.

Atunci bătrâna, sprijinită de femei, se aplecă asupra iezerului şi începu să taie apele în chip de cruce cu cârja, îngânând o veche vrajă, ca un bocet: împăca peştii, chema

sufletul apelor şi-i cerea îndurare pentru cei ce au greşit şi l-au pângărit. Iar se ridica uitându-se la cer şi iar se încovoia peste ape, închinându-se cu toiagul în cele patru zări spre care plecau cercuri.

Bătrâna stete multă vreme aşa, întoarsă cu spatele spre soare, ascuţindu-şi privirile ca pe nişte iscoade trimise departe, când pe cer, când pe luciul apelor. Străbătură oare aievea vederile ei prin obrocul vânăt al undelor? Sau ea citi vedenia numai în limpezimea lăuntrică a ochilor ei? Iată, într-o copcă răzleaţă a lacului, unde nu ajunsese răscoala exploziilor, se iscă deodată o înfiorare, un freamăt nesimţit, ca o veste adusă de undele misterioase ale unui miros. Şi, numaidecât, o dâră argintie plecă de acolo spre azima de sub toiagul fără astâmpăr. Venea pe sub faţa iezerului, cu iuţeală, o funie vie, împletită din peştişori de toate neamurile, care ajunseră la azimă şi o asaltară. Dar numaidecât, un nou curent, o şuviţă de vibrări se alese de sub toiag şi porni împotrivă, din mal spre lac, alunecând deasupra celei dintâi, spre copca iezerului de unde izvorâse noianul de peştişori.

Se înteţea astfel sub ochii bătrânei un curent de lăcomie între doi poli de hrană.

Cu nesmintita ei înţelepciune pescărească, Savila citi tainicele rune, cu care lacul îşi scria legile lui veşnice. Dar pentru toată lumea cealaltă semnele rămăseseră nevăzute, slove ascunse între două adâncuri. Numai bătrâna înţelese tâlcul fâşiei curgătoare între două momeli. O momeală era cea pe care o întinsese ea: azima de la mal.

Dar acolo, în copca răzleaţă, de unde pornea roiul de peştişori lacomi, ce putea fi?

Bătrâna aşează şi împinse cu cârja azima în şuviţa de apă însufleţită, care, pornind stârnită de mâna ei prin toiag, ducea vibrările-i tainice către acel anume loc din larg, care-şi dezvăluia o taină asemănătoare despre care şi el trimitea veşti până la degetele atotsimţitoare ale bătrânei. Aşijderi

căutătorilor de fântâni şi comori, cu varga magică în mâini, ea dibuise în ascunzişul apelor trupul pierdut al înecatului.

Şi iată că, fără o picătură de vânt sau măcar o boare, prescura cu lumânările aprinse porni uşor, ca dusă de o suflare, să se depărteze de mal.

Gloata fremătă, parcă ea ar fi mânat-o cu sufletul şi vânzolirea ei. Câteva clipe trifoiul cu patru foi al azimei stete în loc, neştiind încotro s-o apuce. Bătrâna bătea tot mai aprig în cruce apele cu toiagul. După câteva şovăiri turta porni din nou, ca o corăbiuţă făcută de copii, de data asta îndreptându-se spre copca răzleaţă către care se ţintise toiagul Savilei, unde se opri. Şi nu se mai clinti din loc. Se zărea acolo, ca o foaie de nufăr pe care licăreau cinci lacrămi de lumină.

— Acolo e Gheorghieş, arătă bătrâna, închinând necontenit apele cu cârja.

Oamenii priveau nedumeriţi. Nu înţelegeau...

— Trei zile sufletul nu se dezlipeşte de trup, lămuri ea, mereu îi joacă împrejur. Nu se îndură să-l părăsească. Sufletul lui Gheorghieş a stat adineauri aici lângă noi, ademenit de crucea pe care s-a odihnit. Acum şi-a luat prescura şi a dus-o trupului în groapa iezerului. Căutaţi acolo, ce mai aşteptaţi?!

Pescarii săriră în lotcă şi ajunseră înfiguraţi la azimă. În jurul ei tăbărâră nesfârşite roiuri de peşti, atât de deşi că o ţineau în loc, înconjurând-o de toate părţile s-o ciugulească. Din când în când, umbre prădalnice de ştiuci desprinse din adânc zvâcneau în sus până la ea, fugărind plevuşca spăimântată. Dar, nemulţumite cu gustul turtei, coborau iar, bătăioase, spre alt ospăţ mai bogat ce se ghicea în fund, în jurul căruia o roată de dihănii lacome se ţeseau într-o zvârcolire fără de răgaz.

Acolo zvârliră pescarii cângile şi râcâiră iar adâncurile. După o scurtă caznă, apele se îndurară şi sloboziră prada aninată de cârligul unei prăjini.

Leşul a fost săltat în luntre. În locul lui a rămas zălog acolo, tot mai afundată, azima sufletului.

Gheorghieş, scos la mal, zăcea verde-vânăt, năucitor de umflat, hâd, ciugulit de peşti, forfecat de raci, cu brădiş în loc de păr şi scoici în coşul pieptului.

Maică-sa, potolită scurt din plânsete, îl privea şi nu-şi credea ochilor. Mulţimea amuţită se holba îngrozită la el...

— Mai bine îl lăsau acolo... izbucni scuturată de plânsete o fată care-l avusese drag.

Bătrâna urma să molcomească apele bătându-le lin în cruce cu cârja.

Luni, 7 iulie 1947

ULTIMUL BEREVOI

PLOUASE MULT CU SÂNGE şi vremile veneau roşii şi-nvolburate. În tulbureala prefacerilor, marii vânători, ahotnici de primejdiile fără folos, urcători să prigonească fiarele până-n rărunchii munţilor, pieriseră. Moşierilor, îndatoraţi oarecum să-şi apere codrii şi plaiurile de jivine, li se stârpise până şi sămânţa. Băştinaşilor li se ridicase şi cea din urmă ţeava de puşcă, orice gioarsă de pistol. Şi în vălmăşeala începutului de leat, bestiile se înmulţiseră nestingherite.

Munţii mişunau de sălbăticiuni. Lupi bezmetici bântuiau stânele, urşii dau buzna peste cirezi. Treceau prin ciomegele boarilor, umflau juncanii şi plecau fără măcar o bună ziua.

În lipsa armelor, de sub troianul leaturilor, practici străvechi, meşteşuguri primitive de apărare începeau să scoată capul.

Mai ales că se adăogau şi alte grozăvii. Prin ceţurile piscurilor se arătau vedenii fantastice. Umbre de uriaşi călcau pe babilonii de nori puhavi. Din negurile oarbe, năboind noianuri, pe văi, se desfăceau deodată pale ce cotropeau turmele, ameţeau ciobanii şi, urcând înapoi, luau cu ele, pradă, două-trei vite rătăcite.

Până la urmă, duhurile trebuiau chemate în ajutor şi puterile oculte puse în mişcare.

Şapte sate de sub brâul Sturului se sfătuiau îngrijorate, vânturându-şi amintirile.

De sus, de la vărat, veneau necontenit veşti tot mai rele. Nu trecea o săptămână să nu se fure o junice, să nu fie sfârtecat un bou. Se alesese îndeosebi o bală de urs jăcman, dedulcit la carne, care băgase în boale pe cirezari. Ăsta era cu adevărat Necuratul. Mirosea cursele, ocolea capcanele, se strecura nevăzut şi ţâşnea, parcă da cu bobii, tocmai când nimeni nu se aştepta. Îi brodea pe toţi ori pe ceaţă, ori la masă, ori la somn. El înşfăca tacticos vita şi pleca cu ea pe coclauri, sub nasul ciobanilor prostiţi, urmărit cu alai de hăieli şi lătrături neputincioase.

Dinspre partea ăstuia ar fi avut de furcă chiar boierii de la Bucureşti, darmite un păstor, cât de neînfricat, cu bâta goală.

Trebuia altfel şi altceva. Ca la o mare cumpănă, se scormoniră straturile de oameni vechi, se prefirară bordeiele cu moşnegi, până ce într-un corn de cătun uitat s-a scornit un unchiaş fără ani, fără nume, în minţile căruia stăruiau bătrânele solomonii[{10}]. Nu mai avea de-a face aproape cu nimeni. Hărţuit de popi, prigonit de învăţători, târât de doftori pe la judecăţi, ajuns de hula tineretului, ca să scape, se-ngropase de viu în hobaia asta, unde, lepădându-şi numele, trăia sihăstrit, cu câteva oi, o vacă şi-un cârd de găini la un loc. Îşi tăinuia cu mare grijă meşteşugul.

Puţinii care-l mai cunoşteau îi ziceau „moşul cu căciulă-mpletită.”

Atâta ştiau despre el, că, vară-iarnă, poartă un fel de scufă ţuguiată, împletită gros din fire de lână, ca un ciorap lucrat în igliţe.

— Am moştenit-o din moşi-strămoşi, răspundea el cui îl poreclea Căciulă-împletită. Altădată, când m-am pomenit eu, numai oamenii de seamă purtau aşa ceva. Acum am rămas singur cu cinstea asta.

Şi îşi îndesa cuşma năzdrăvană ca o za mlădioasă, fără să ştie că la obârşia ei sta căciula sacră peste care preoţii păgâni, străvechii magi, îşi aşezau ca peste o căptuşeală

mitrele şi regii coroanele. Era vestita cuşmă a căciulaţilor, semnul oamenilor liberi şi de neam, din care se alegeau cârmuitorii noroadelor de rând.

Solia îl află trebăluind şi-l înconjură umilită.

Bătrânul, încredinţat că s-a întors roata şi i-a venit vremea, a ascultat plângerile şi ieşi din găoacea cuminţeniei. Vechea trufie că ştie şi poate îl umplu iar. Şi, fără să mai cugete cât şi cum, se făgădui pe loc să cureţe muntele de spurcăciuni. Vrăjitoria îi era ca o înaltă boierie plină de îndatoriri. Închinarea smeritei gloate, căzută cu rugăciuni s-o ajute şi s-o scape, îl investea c-o autoritate de mult mocnită în el.

Şi, dintr-o dată, în locul lui se ivi alt om. Schimbarea se petrecu pe neaşteptate, în văzul oamenilor, ca o transfigurare. Ochii spălăciţi întinerină, albastrul lor sleit bătu iar în oţeliu întunecat. Obrajii se rumeniră, chipul i se netezi. Scutură cuşma, şi pletele cărunte i se revărsară pe grumaz. Trupul gubav i se îndreptă şi un piept voinic ieşi înainte, ca un ceardac deasupra brâului.

Puteri adânc tescuite îi zbucniră în priviri, în gesturi, în glas. Şi din uscăţivul unchiaş năpârli un stăpân tare pe poruncile lui, cerând supunere şi ascultare.

În faţa lui oamenii uimiţi începură să clipească şi fără să vrea să-şi ferească ochii. Însufleţirea îl aprinsese într-atât, că parcă dogorea din el ceva fierbinte.

Înfăţişarea asta nu ţinu mult. Se potoli şi se stinse.

Sătenii, sfioşi, îl ispitiră ce le-ar pretinde, temători să nu le ceară sufletele.

— Nimic, răspunse el.

A întrebat numai câţi văcari sunt la cirezi.

— Şapte.

— Bine, a mormăit.

Îi mai trebuie. Dar are să-şi aleagă el ajutoarele.

— Muieri sunt acolo?

— Nici una.

— Şi asta e bine. Nici să nu cuteze vreuna să suie cât o fi el acolo.

Ca un stăpân a dat apoi drumul oamenilor, care îl părăsiră îndoielnici: dacă nu ia bani, nu face lucru de ispravă. El s-a apucat să-şi vază de treburi. A cotrobăit în bordei, şi-a aninat de umăr o traistă înţesată cu meremeturile lui, şi-a înfipt la brâu fluierul, a trecut la spate ca o dăsagă cimpoiul cu două ţevi. Şi a pornit.

S-a abătut doar la nişte case răzleţe, a strigat, a vorbit cu câte cineva prin gard. Apoi şi-a văzut de drum.

La un ceas în urma lui, o făptură înfofolită să n-o cunoască nimeni a ieşit tiptil şi, ferită, a apucat calea muntelui. La alt ceas, s-a furişat o alta, luând alte cărări. Cum le orânduise unchiaşul, ca să nu ştie una de alta şi să nu se întâlnească. Fiecare primise osebite porunci pentru locurile de aşteptare, unde să se găsească când i-o căuta.

Sosirea vraciului a scos tamazlâcul din amorţeală.

Întâia treabă a fost să stingă focul târlei, foc nou, aprins cu amnar ori chibrit.

A aţâţat vechiul foc, focul viu, singurul care are trecere la duhuri. Scânteia, care-l zămisleşte ca pe un copil, trebuie să ţâşnească, sămânţă vie, dintr-o sfârleză de lemn tare, frecată într-o găurică scobită în alt lemn mai slab.

După asta s-a îngrijit să adune toate lucrurile şi uneltele de fier sau orice soi de metal din gospodăria târlei, topoare, cuţite, căldări. Până şi pirostriile le-a ridicat. Laptele se înfierbânta acum pe vetre cu cotloane de piatră şi numai în ciubăre de lemn. A scos tălăncile de la gâtul vitelor. Le-a lăsat acioaiele: în plămada lor intră argintul îndeletnic vrăjilor. A despoiat oamenii de bricege şi amnare, le-a scos chimirele cu capse de alamă; inelele din degete. Unuia aproape i-a sfâşiat sfârcul urechii ca să-i tragă cercelul înţepenit acolo de maică-sa când îl născuse, ca să-i trăiască. Pe toate le-a dosit departe, într-o văgăună, sub un morman de bolovani năruiţi.

Lumea muntelui se-ntorcea înapoi la era lemnului şi la vârsta pietrei.

Pe urmă s-a luat de păstori. Nişte măgădăi, răi şi leneşi, ca mai toată lumea de acum.

Ziua întreagă ar fi mâncat şi ar fi dormit, cu gândurile numai la muierile din sat, pentru care uneori îşi părăseau slujba. Neruşinaţi şi nesupuşi, învrăjbiţi între ei, cu mare caznă unchiaşul i-a putut aduce la ascultare ca să-şi înjghebeze vrăjile cu ei.

La început au primit în glumă să intre în planurile moşului, ca un prilej de petrecere şi joc, fără să crează şi fără să se pătrunză de însemnătatea lucrului.

Până la urmă, puterile vrăjitorului i-a înfrânt şi i-a înmuiat cât să alcătuiască un singur trup şi un singur suflet, supuşi ca un stog de oaste la poruncile lui. După ce i-a lăiat, i-a ghilit şi le-a dat primeneli, a început un soi de iniţiere cu fiecare ins în parte. Omul a fost dăscălit în taină ce să facă, cum să se poarte. Trebuia să se păstreze curat, să nu ocărască, să nu pomenească pe diavol, să nu se atingă de rachiu şi de tutun, să nu se pângărească cumva cu vreo vită. Şi, mai presus de toate, să rămâie mut. Orice s-ar întâmpla, să nu scoată o vorbă tot timpul cât intră în trâmba vrăjilor.

În răstimpuri culegea buruieni şi rădăcini de pe coclauri, iarbă cu smei, brâncă de urs[{11}], turta lupului. Din ele plămădi băutura vrăjită care dă virtute şi chezăşuieşte biruinţa. Şi-o strânse într-o cadă pitită după uşa slonului.

Când a fost gata, i-a întrulocat pe toţi şi a făcut câteva probe, închipuind cum avea să se desfăşoare rânduiala solomoniei.

Dar parcă era un făcut: niciodată ursul nu pricinuise atâtea stricăciuni ca în vremea cât moşul s-a îndeletnicit cu punerile lui la cale. S-ar fi crezut că fiara ştia ce o aşteaptă şi îşi lua rămas bun de la cirezi.

Într-o noapte fără lună, prielnică ursului, unchiaşul a dat drumul tainelor. A intrat pe întuneric în slonul de vălătuci,

unde nimeni nu avusese îngăduinţă să mai calce. Ciobanii mâncau şi dormeau pe-afară. Acolo a aţâţat focul mocnit pe vatră în stânga. Lipită pe peretele din fund al odăii, alcătuise pe ascuns o iesle acoperită cu o piele de vită albă sub care mişca ceva. Bătrânul se abătu de ticlui mai bine pielea peste lada ieslei şi o potrivi cu coarnele în afară.

Apoi ieşi să aducă pe rând, câte unul-unul, pe cei şapte boari, care i se supuneau tăcuţi. Ei se rânduiră muţi, trei de o parte şi trei de alta a uşii, ca două aripi în laţurile celui de al şaptelea, vătaful, rămas în mijlocul lor.

La un semn, flăcăii se răsuciră pe călcâie şi îşi înfipseră ciomegele drepte de-a lungul pereţilor. Apoi se-ntoarseră la loc şi se culcară, fiecare în dreptul bâtei din spatele lui. Lungiţi la pământ, făceau acum o jumătate de cerc, cu deschiderea spre ieslea din fund, strejuiţi ca de nişte suliţe de cele şapte ciomege.

Din ţarc pătrundeau sforăituri de vite neliniştite. Un clopot de la grumazul unei vaci dete ca o alarmă. Fiorul sunetului căzut în umbra albă a cirezilor le cutreieră în cercuri de clinchete tot mai largi. Şi toate acioaiele scuturate răsunară afară în noapte.

Înăuntru focul aţipise. Ciobanii se prefăceau că dorm greu, cu gemete şi sforăieli. Solomonarul cu căciula împletită în cap descânta în picioare. Pe uşa deschisă spre stelele ce clipoceau în gura ei se strecură în patru labe, cu răgazuri şi luări aminte, o matahală neagră. Călca parcă pe tălpi nesimţite de pâslă. Ocoli spre dreapta, se prelinse tiptil pe lângă arcul de oameni culcaţi şi se furişă spre iesle. Acolo, sculată, întinse labele şi se aruncă hrăpăreaţă. Deodată, de sub pielea zvârcolită ieşiră mugete spăimântate. Văcarii, treziţi, se ridicară întâi în şezut şi se frecară buimaci la ochi. Focul se înteţi. Vraciul turnă peste el o amestecătură care-l făcu să sară în vâlvătăi sperioase. Odată cu el săriră şi păstorii în picioare. Dihania, descoperită, cercă să se tragă înapoi. Se cunoştea că e un om îmbrăcat într-o blană de urs, ca într-o manta trasă pe

mâneci. Căpăţâna fiarei i se sprijinea cu colţii rânjiţi în creştet. Obrazul, în jos, îi era acoperit de o mască neagră.

Unchiaşul trase fluierul din brâu şi începu un cântec. Boarii se strânseră horă în jurul jivinei. Lăsaseră ciomegele neatinse. Ţineau în mâini numai câte o trestie. Şi porniră într-un joc săltat. Învârtiţi toţi în jurul ursului, lărgeau ori strâmtau roata după ritmul fluierului. Înaintau îndrăzneţi spre fiară şi numaidecât se dau speriaţi înapoi. Sălbătăciunea, la mijloc, se repezea pe rând la fiecare. Păstorul atacat o lovea cu trestia, care se rupea. Jocul magic era ca ursul să nu fie încă biruit de om. Şi fiara aprigă nu numai că se apăra, dar trecea prin bătul fraged, se da la ciobani şi izbutea chiar să apuce pe câte unul cu ghearele labelor în care-şi vârâse mâinile. Ursul avea voie să sfâşie cu adevărat, ceea ce şi făcea. Pe când păstorii trebuiau doar să se ferească. Trestiile lor neputincioase închipuiau bâtele încă nedescântate. Din pulpa unuia începu să curgă sânge. În braţul altuia musti o zgârietură adâncă. Din pricina asta, omul ascuns în blana ursului trebuia să rămâie necunoscut. Altfel, l-ar fi urmărit răzbunările jos în sat.

Sângele fu semnul pentru sfârşitul jocului. Capul cu căciulă împletită se ridică de pe fluier. Hora se sparse. Boarii, traşi spre uşă, o luară la fugă, lăsând ciomegele la locul lor. Lupta cu oamenii nedescântaţi se isprăvise. Ursul biruitor privi trufaş în toate părţile, mugi fioros, mirosi urmele fugarilor şi ieşi afară după ei.

Vraciul aruncă pe foc o altă plămadă, de unt cu mirodenii, grămădind pe jar, maldăre, coji uscate de mesteacăn şi cetină, care pârâiră luminoase şi zbucniră că focurile de artificii în vâlvătăi.

Împresurat de scântei, unchiaşul chemă în ajutor duhul marelui taur al muntelui, bătrânul arhitaur, străbunul celor de azi, care să dea tăria lui urmaşilor.

În acest timp matahala neagră intră din nou în odaie. Ridică trufaşă capul, se scutură, porni de-a buşilea, se

apropie cu îndrăzneală de iesle şi puse gheara. De sub pielea tainică zbucniră iar mugetele spăimântate. La auzul lor, năvăliră de-afară şapte dihănii încornorate, înfăşurate în uriaşe piei de vită.

Şase purtau smocuri de iarbă la cingători şi copitele le bălăngăneau pe laturi. La orice mişcare, cozile băteau văzduhul. Celui de al şaptelea, cel mai voinic, îi atârna sub pântece mădularul de taur, un drug de lemn vopsit roşu. Două gheme negre jucau aninate de el.

La intrare se adăpară ca nişte vite, sorbind pe rând din găleata cu fiertura magică, trei de-o parte, trei de alta, cu buhaiul în fruntea lor gata de luptă.

Moşul zvârlise în flăcări smocuri de păr de urs şi lup, care vindecă spaimele şi dă inimă bărbată. Sfârşi descântecul, duse la gură gâtlejurile cimpoiului, şi o gâlgâitură sălbatică ţâşni ca la îndemnul unui alt Orfeu. Fiarele, încremenite până atunci, se mişcară, şi dansul magic se desfăcu. Taurul înainta scurmând şi boncăluind. Celelalte dihănii se ţineau pe laturile lui. Ursul, ca şi întâia dată, vru să se tragă spre uşă. Dar cioporul vitelor magice îl atacară vârtos. Ciurda furioasă îl încolţi ritmic, din toate părţile, şi îl vârî în mijlocul ei. Roata, când lărgită, când sugrumată, îl hărţuia cu mugete sincopate, după cum o cârmuia unchiaşul din guşile cimpoiului umflat şi dezumflat pe rând.

Ursul răcnea, împuns de coarne, lovit de copite, azvârlit în toate colţurile, hăituit de cercul monstruos sculat asupra lui.

Când cimpoiul tăcu, taurul înfipse coarnele în şalele fiarei şi ursul se trânti la pământ. De sub blană, omul măscuit ieşi pe brânci, şi într-o clipă se mistui pe uşă. Rămase în mijloc pielea uriaşă, inertă, cu labele răscăcărate, baltă neagră în lumina schimbătoare a flăcărilor neadormite.

Împrejurul trofeului se încinse acum alt joc, sărbătoresc. Vitele închipuite călcau în pas de dans hoitul jivinei, se-ntorceau îndărăt peste ea, defilau în faţa ei, schimbau locurile şi o împungeau ritmic, plecând capul, ca într-o

adâncă metanie, cu coarnele până-n pământ... Se deşirară apoi să alerge zăpăind în jurul odăii, ca iar să se-ntoarcă şi să se strângă pe fiară, s-o piseze cu tălpile, în mugete şi orăcăieli biruitoare.

În cele din urmă, taurul ridică în coarne blana şi o zvârli la picioarele vrăjitorului.

Oamenii gâfâiau, ameţiţi de învârtituri, de salturi şi de băutura vrăjită.

Moşul îi opri. Supuşi, ei se rânduiră din nou. Cei şase, în cerc, dar de data asta întorşi cu spatele spre iesle. Al şaptelea, taurul care dusese lupta şi răpusese ursul, rămase între ei, cu faţa către ieslea misterioasă.

Moşul le dete un scurt răgaz, în care culese măciucele de pe lângă pereţi, le făcu mănunchi şi le rezemă de uşă. Apoi începu alt cântec, o chemare duioasă.

Taurul se desprinse dintre soţii nemişcaţi, adulmecă văzduhul şi mugi lung. Din iesle îi răspunseră alte mugete lâncede. Fânul se zvârcoli, şi din el ţâşni o închipuire de junică albă, o femeie învăluită în vâlnice şi marame, cu chipul ascuns de un horbot de mireasă. În spate îi fâlfâia pielea de vită sub care aşteptase nevăzută. Două corniţe ca luna nouă îi luceau pe cap.

În odaie se lăsase un fum ameţitor, cu miros greu de păr ars, amestecat cu iz sălbatec de piei crude, de sânge şi de sexualitate, cum se strânge în internate, în cazărmi sau în chiliile unor călugări.

Vrăjitorul schimbă repede doina într-un cântec de nuntă, şi cimpoiul ţurlui bucuros. Taurul şi junicea înaintară, se opriră unul în faţa celuilalt, întinseră grumazele, se alăturară. El o alintă, o linse pe gât cu dezmierdare.

Focul se stinse brusc. Junicea, sperioasă, ieşi în goană prin ştirbitura lăsată în cerc de taurul care se luă mugind după ea şi pieriră în noaptea de afară. În fugă, el culese în braţe mănunchiul de bâte sprijinite de uşă şi le luă cu el.

Rânduiala era ca taurul biruitor să se împreune cu juncana mântuită, undeva pe coclauri, unde unchiaşul le

pregătise patul. Împerecherea se făcea tot muteşte şi tainic. După care se despărţeau îndată şi pentru totdeauna. Nu era îngăduit nici unuia dintre ei să-şi lepede pielea de vită, nici masca sub care se ascunsese. Femeia rămânea necunoscută, ca şi bărbatul care fusese urs. Moartea aştepta pe cel ce-ar fi căutat să le descopere taina.

În culcuşul de nuntă, taurul aşează cele şapte bâte ale păstorilor, ele să se învârtoşeze ca mădularul taurului gonitor. Pruncul zămislit avea să fie mare ucigător de fiare, ursit să nu-l atingă colţ şi gheară.

Cei şase, istoviţi, îşi deshămară pieile, desfăcură capetele din chingile coarnelor şi aţipiră, neştiutori de pricina pentru care-i părăsise vătaful şi de rolul ce împlineşte mai departe taurul. Fiecare nu cunoştea decât ceea ce-l privea şi cât îi învăţase moşul, care pierise de lângă ei odată cu perechea şi-i încuiase în slon.

Când murgul zorilor bătea la uşă şi în ţarc vacile mugeau chemând mulsoarea, vraciul se ivi însoţit de vătaful ciobanilor cu braţul încărcat de măciucile descântate.

În strigătele lor, cei şase se deşteptară cu greu.

— Hai sus, grăi unchiaşul, dându-le dezlegare să vorbească; numai diavolii şi boierii se scoală târziu. Oamenii buni se scoală, ca îngerii, de dimineaţă, să pornească la treburi.

Cel din urmă act al ceremonialului se săvârşi apoi afară, la lumina zilei, în chiote de bucurie.

Văcarii îşi primiră din mâna vraciului bâtele descântate frecate cu unsoare magică. Fiecare şi-o înălţa pe rând în pâlpâirile dimineţii, care se răsfrângeau în lemnul lucios cantr-o făclie. Apoi o zbuciuma în braţul întins spre cele patru zări, închina cu ea muntele, amenința negurile şi tăbăra să o pocnească în blana ursului, întinsă pe pământ.

Rămânea acum ca duhul şi tăria taurului să fie trecute aievea într-un buhai adevărat. Văcarii intrară între vite. Unii ridicau bârnele ţarcului, alţii le mânară cu strigăte. Ele

se alegeau singure. Puhoiul boilor şi sterpelor se răspândi în păşune. Mulgătoarele se rânduiră în altă parte.

După arătările unchiaşului, taurul cel mai voinic fu scos cu mare anevoie din cireadă şi răznit de lături împreună cu o ciurdă de şase vaci albe, despărţite de viţei şi cu ugerele nemulse, doldora de lapte. Cârdul, alungat cu hăieli şi ciomege, fu abătut spre o vale gâtuită şi împins în albia ce urca drept în munte, unde se înfunda într-un circ larg împrejmuit cu perete de stânci. Acolo - nici apă, nici iarbă. Numai bolovani rostogoliţi într-o matcă seacă repezită spre cer.

Cele şapte vite, nedumerite, hăituite din toate părţile, intrară furioase în capcană şi se înfundară. Întoarse cu capetele spre oamenii care le prigoneau, ele mugiră spre grosul turmei din care se răşluiseră.

Îndată, la sugrumătura de jos a văii, unde albia măsura abia câţiva paşi lărgime, moşul înfipse la iuţeală un par, pe care înfăşurase mai dinainte blana de urs, cu coiful căpăţânei în vârful ţepei şi labele lăbărţate pe două crăcane întinse ameninţător spre pâlcul vitelor încremenite.

Ca să treacă jos, la adăpat, la mâncare, ele trebuiau să înfrunte ursul care le zăgăzuia drumul spre târlă. Boarii urcaţi pe stânci le priveau de pe laturile crestelor.

Vitele surghiunite se domoliră. Stătură multă vreme în picioare, nemişcate.

Apoi vacile se culcară, cu ugerele înfierbântate pe pietrele umede răcorite de rouă. De departe, păreau nişte stane albe care ar rumega singurătăţile. Şedeau tihnite ca-ntr-un alt ţarc şi aşteptau să fie scoase după rânduiala de toate zilele la mulsoare.

Numai buhaiul rămăsese drept şi căuta neliniştit în josul văii, pândind primejdia. Nu se mai vedeau oamenii. Rămăsese momâia singură. Se-ntoarse năbădăios şi răcni de câteva ori spre fundul cu ziduri de seninări ca sticla. Ecouri întărâtate îi răspunseră. Ocoli domol aria temniţei, mirosi pufnind steiurile lunecoase, trase pe nări văzduhul

înălţimii, flutură spre azur ca spre un duşman coarnele. Apoi bolovăni ochii cu rămurele sângeroase în albuş la un vultur ce se roti îndelung deasupra, în cercuri din ce în ce mai coborâte, să se încredinţeze dacă nu sunt stârvuri.

Vremea trecea.

Sau vântul nu sufla să ducă iz de urs sub nasul buhaiului, ori blana prea veche îşi istovise miroasele.

Un boar merse pe creastă până în spatele văii şi dete vânt unor bolovani, care se rostogoliră detunând pe pereţi şi săltară până-n spinarea dobitoacelor, doar le-or urni.

Aromite, ele nu se mişcară. Nu pricepeau ce se-ntâmplă. Ciobanul conteni. Dacă ar fi urmat înainte, pietrele ce răbufneau sărind departe puteau să le strivească.

Unchiaşul alergă la alte şiretlicuri: jos, în gura văii, începură să răsune mugete provocatoare. Vraciul ţinea între genunchi o putinică astupată cu o piele întinsă peste gură, în care sta înfipt un moţ de coadă de cal. Când omul trecea degetele unse peste smocul lunecos, putinica scotea muget tânguios de viţel flămând sau răget bătăios de buhai, după cum o mânuia mâna meşteră.

Vacile, ciulite, se sculară. Taurul înaintă puţin, întinse grumazul, ascultă cu ochii la momâia neclintită şi se întoarse la loc. Pricepuse amăgeala. Nu se prindea de el gluma.

După prânz, ciobanii, adunaţi la gura văii, cu toate cirezile întrulocate, se porniră pe hăieli, cu chiote, chemări, pocnete de bice, aşa cum fac când strâng ciurdele de pe coclauri. Huietele se ciocneau şi se încrucişau de pereţii tuturor văilor, care clocoteau înnebunite ca la o mare bătălie.

Asta făcu doar ca pâlcul încăpăţânat să se tragă şi mai în fund.

Dar bătrânul avea răbdare. Ştia că foamea şi setea biruie orice. La amiază, ciurda întemniţată se mişcă de la sine. Al doilea soroc al mulsorii venea să amintească vacilor mâna mângâioasă a cirezarilor care le uşura ugerele dureroase.

Jos se auzeau clopotele cirezilor şi mugete line de viţei chemându-şi mamele. Taurii slobozi răgeau spre tovarăşul lipsă. Cioporul se urni încet, în cumpăt, spre strunga unde dihania le zăvora ieşirea. Coborâşul îl începură întâi vacile, înteţite de foame. Taurul rămas înapoi răgea năbădăios, cu văpăi în ochi, spre boarul rămas de caraulă pe creastă.

Vacile ajunseră până-n mijlocul albiei, se opriră o clipă, ţintiră matahala, apoi, fără şovăire, se năpustiră îndărăt, înconjurară buhaiul ocrotitor, arătând parcă, întoarse, cu ochii holbaţi, încotro este primejdia. Îndemnat de spaima soaţelor, el porni falnic, coborî un petec spre ursul nemişcat, scoase un răcnet din fundul bojogilor, trase sforăitor pe nări, scurmă cu copita, boncălui provocator, fluturându-şi guşa atârnată sub bărbie ca un drapel, înălţă grumazul şi privi la vrăjmaş. Acesta nu primea provocarea. Sta ca un trunchi mort. Buhaiul scoase iar răcnetul de luptă, îşi spori furiile râcâind pietre, îşi zburli coama, clătină coarnele, îşi zvârli pe spinare coada mânioasă. Momâia rămânea, înainte, ţeapănă.

Aşa de câteva ori.

Taurul, nedumerit, se întoarse la vacile lui şi se puse de-a curmezişul lor, la veghe. Nimic nu-l mai clinti. Sta numai gata să apere soaţele de sub paza lui. Să vie vrăjmaşul la el.

Trebuiau încercate alte mijloace.

O vacă gonitoare, în călduri, mânată până în spatele ursului, mugi dornică de buhai. Miresmele ei gâdilară nările taurilor din cirezi, care-i răspunseră.

Cel de sus rămase nepăsător la momeli. Zbârcea doar pielea umedă a botului cu nări umflate şi refeca buza de sus, scoţând afară dinţii laţi într-un rânjet sinistru.

Vrednicia lui se cerea de-acum stârnită de băutura descântată din care se adăpaseră noaptea taurul războinic cu luptătorii lui.

Unchiaşul, îndrăzneţ, îşi îndesă căciula-mpletită, se strecură printre stânci, urcă mai sus de urs cu găleata plină şi o lăsă pe neaşteptate în văzul taurului. Până ce acesta,

încremenit de furie, să-şi vie în fire, din două salturi moşul pierise.

Buhaiul însetat şi răguşit de-atâta zbieret trebuia, după socoteala vrăjitorului, să bea apa vrăjită, care să-i deştepte vitejia, să-i spulbere prudenţa şi să-l hotărască la atac.

Dacă se năpustea peste momâie şi o dărâma călcând-o în picioare, taurul nu avea să mai dea niciodată îndărăt, ori de câte ori ursul adevărat îi va ieşi în cale. Se va năpusti în el fără teamă. E legea neclintită a vrăjii.

Şi unchiaşul cu paznicii aşteptau de la băutura descântată ceea ce nu izbutiseră cu nici una din celelalte încercări.

Taurul înaintă cu paşi cumpătaţi până lângă vas. Îl cercetă bănuitor, îl pufui zgomotos, apoi povârni gâtul vânjos, ca şi cum ar bea, şi cu colţul unui corn îl azvârli, dintr-o smucitură, de stânci. Doagele, puzderii, zburară ca nişte fulgi în toate părţile, şi zeama plouă din văzduh în picături mari peste pietrele arse, unde se zvântă într-o clipă. Rămase numai mirosul greu, aţâţător.

Şi taurul îndărătnic se întoarse şi mai încruntat la vaci.

Se apropia seara. Toate tertipurile fuseseră sleite. Nu mai era nimic de făcut. Ciobanii priveau descumpăniţi pe vrăjitor şi aşteptau îngrijoraţi.

El se posomorâse. Ţinu câtăva vreme ochii în pământ. Apoi, cătând sprijin, îi ridică spre piscuri.

Aspru, muntele îl privea cu neîndurare din toate tăişurile lui sângerate de luminile apusului. În limpezimea-i fioroasă vrăjitorul desluşi o poruncă, parcă o mustrare.

Greşise ceva? Porni să se cerceteze. Subţiindu-se ca o luminiţă pe găurica unei chei, pătrunse până în cele mai ascunse ale lui. Meşteşugul îl moştenise din neam în neam, odată cu pizma şi ura lumii, ursite tuturor câţi ridică măcar un creştet deasupra ei.

- *Uitase ceva?* Coborî la taică-su, Berevoi cel tânăr, vestit vraci şi descântător, care pentru multele-i pâre grămădite asupră-i, că leagă ploile, ia mana vitelor şi pune cuţit

duşmanilor, fusese nevoit să pribegească în Ardeal, unde se şi prăpădise.

- *Sărise o datină?* Ajunse la bunică-su, Berevoi cel Mare, meşter zodier şi cetitor în stele, căruia îi slujeau spiriduşi închişi în sticlă, ucis de vodă fiindcă prorocise domnia unui boier, ceea ce mai târziu s-a şi izbândit.

- *Călcase vreo rânduială?* Alunecă mai departe. Pe dâra lăsată de arderile vechiului duh se afundă în adâncul pomenirilor şi sosi pe funia neamului la moşi-strămoşi.

- *Se abătuse de la vreo îndatorire?* Şi în apriga-i pornire, clătină din somn străbunii cu căciuli aşijderi împletite, din care odinioară cei mai viteji se aruncau singuri, cu piepturile goale, în suliţe, să ducă de vii veste la zei despre năpastele căzute asupra neamului.

Ce uitase? Ce nu împlinise?

Dar Berevoii din veac, toţi mucenici ai vrăjitoriei, trecură trişti, fără să-i răspunză. Şi durerea lor îi spintecă sufletul.

Atunci, ca nişte porţi, negurile lăuntrice se dădură într-o parte. Şi deodată se arătă marele taur de odinioară: Nu amăgit de o momâie, ci cu coarnele roşite de sânge. Apoi i se înfăţişă ursul tragic de odinioară, care murea împuns, lăsându-i taina: magia se istovise în om. Puterile ei se strămutaseră în fier şi în oţel. Muntele aştepta vânători cu arme înfricoşate, nu un unchiaş întârziat în coada veacului. Şi toţi îl chemau acolo, la ei.

Negurile lăuntrice se alcătuiră la loc.

Se trezi. Acuma ştia. Taurul magic vrea bărbăţie adevărată, potrivnic viu, nu o sperietoare. Se uită împrejur. Ciurdarii îl părăseau. Ciracului care întrupase pe urs îi dăduse drumul. Rămânea el.

Pravila vrăjitoriei îl oprea să se amestece între fiare. El trebuia numai ca un stăpân, de sus, să le cârmuiască soarta. Dar acum nu-l mai putea nimic împiedica. Se simţea liber ca şi cum i-ar fi căzut zeci de lanţuri de la mâini şi picioare, pe care le târâse până atunci.

Înseninat, ieşi din nou de după stânci. Se măsură cu muntele şi păşi hotărât, dea dreptul la simulacru. Scoase repede blana ursului din par, o îmbrăcă pe mâneci şi cu mare îndrăzneală se ivi deasupra strâmtorii, în văzul văii, unde se opri. Taurul îl zărise. Se-ntoarse numai în loc, se arcui pe toate încheieturile, îndoi uşor genunchii de dinainte, îşi cocoşă spinarea, încovoie grumazul şi, nemişcat, puse ochii lui răi, de diavol, ţintă în dihanie.

Se scurseră aşa câteva minute. Unchiaşul urma să stea neclintit. Taurul scutură capul, ca şi cum ar fi alungat o părere, şi iar îşi înmuie mâniile sinistre în priviri. Doar coada îi bătea ca un şarpe coapsele până la şolduri. Şi arcurile genunchilor stau mereu încordate.

Moşul, nemulţumit, înaintă încă un pas în patru labe. Apoi, îndârjit de moliciunea vitei, se săltă de câteva ori întreg, răcni ca ursul, fâlfâi labele întinse. Taurul, fremătător, se ghemui şi mai mult în el însuşi, gata să zbucnească. Vraciul coborî de-a-ndărătele cei câţiva paşi, ajunse la par şi se rezemă cu spatele de el: urs liniştit, sculat să privească fagurul uriaş al muntelui din care se prelingea lumina ca o miere de piatră.

Şi aşteptă.

Dar taurul nu se clinti. Rămase lipit de turma lui.

Omul se frământă puţin în blana grea, îşi întrebă duhul adâncurilor şi se hotărî. Muntele de data asta îi zâmbea cu îndemn şi încuviinţare. Potolit, începu să dezbrace pielea fără să părăsească din ochi taurul, o lepădă la picioare şi rămase aşa, cu mâinile în lături, răstignit de spetezele lemnului.

Ciobanii din dosul steiurilor încremeniseră. Numai ochii le jucau de la om la taur şi îndărăt. Groaza le îngheţase strigătele în gâtlejuri. Ce aşteaptă? Ce vrea moşul? Vraciul visa cu gândurile sus. Şi zăbovea. Era oare adevărat că magia murise? Şi în om, şi în fiare? Poate. Dar cu orice chip vraja de acum, cea din urmă, se cerea împlinită. Taurul

trebuia să biruie cu orice preţ. Apoi va pieri şi el, vraci de prisos, cu magia odată.

Îşi încordă puterile, îşi aţinti vrerea şi porni alt descântec. Nu cu fum, nici cu glas... Ci cu mintea, înfiptă de-a dreptul între coarnele buhaiului, fără mijlocitor între ei.

Şi iar se aprinse în el ceva, care dogori în afară. Aproape lucea. Taurul gemu uşor. Vraciul se stinse. Şi unchiaşul din el porni din nou să se depene. Era vina lui că nu izbutea?

Iată, stă gata să dea seama şi să plătească ceea ce i se cere. Va duce însă, de viu, acolo unde trebuie, solie despre toate câte nu se mai ajung, câte lipsesc, câte sau pierdut, jălbar al celor părăsiţi aci, jos pe lume.

Şi, luând blana, o făcu mototol şi o zvârli cu putere în taur, ale cărui coarne îl ispiteau ca două vârfuri de lănci.

Fiara nu mai răbdă.

Scăpără ca un fulger peste cei câţiva stânjeni, spulberă blana în picioare, ajunse omul, îl prinse şi, orăcăind îngrozitor, îl ridică în suliţele coarnelor şi începu să se coboare cu el vijelios.

Ciurda furioasă şi-a dezlănţuit puhoiul după el.

Într-o clipă, alaiul a ieşit buluc din matca văii, duduind nebuneşte pe padină. Acolo unchiaşul s-a desprins din înaltul coarnelor şi a căzut în păşune. Peste el a trecut cu tropote zăporul cirezilor stârnite la omor, alergând după fruntaş.

Talazurile vălmăşagului s-au oprit din iureş departe, abia la marginile prăpastiei.

Acolo taurul a fâlfâit într-un corn căciula împletită smulsă din capul vrăjitorului, arătând-o cu fală muntelui, ca să se ştie că de acum înainte nimeni nu-i mai poate sta împotrivă.

Şi, măreţ, buciuma din beregata-i de oţel în tuspatru zări, că el, taurul Sturului, a răpus fiara cea mai grozavă, pe omul-urs, cel din urmă apărător al vitelor, pe ultimul Berevoi.

1949 octombrie 27, Bucureşti

ÎN MIJLOCUL LUPILOR

SE VORBEA DESPRE VÂNATUL MARE şi vânătorile majore din ce în ce mai părăsite la noi, deşi munţii sunt încă plini de urşi uriaşi, cerbi falnici, misterioşi ţapi negri şi mistreţi primejdioşi, dacă nu de lincşi şi jderi.

— Doar bourul lipseşte din vechea faună cinegetică a ţării. Şi e păcat, adause gazda, că nu l-am prăsit din nou, aşa cum au făcut alte state.

— Eu o spun de mult, îl întări altul. Suntem încă un colţ al lumii unde pătimaşii ar putea găsi mult mai uşor emoţiile tari şi peripeţiile vânătorilor grele, fără să mai fie nevoie să alerge până-n Africa şi India.

Şi conversaţia se învălmăşea în jurul decadenţei acestei activităţi vitale şi primordiale, vânătoarea, cu care omul vine din fundul mileniilor de piatră, când a fost silit să dea singur lupta inegală cu ursul cavernelor şi leul băştinaş. Dar mai ales cu elanul, cerbul impetuos al erelor primitive, mai primejdios decât toate fiarele la un loc.

Cineva întrebă despre elan... Gazda aduse numaidecât albume cu reproduceri după desenele găsite în peşteri, înfăţişând minunate scene de vânătoare primitivă şi cărţi despre rolul şi însemnătatea vânătoarei în preistorie. Stăm toţi plecaţi pe ele şi începeam să înţelegem că lupta cu sălbăticiuni mult mai puternice decât noi ne-a silit, ca să le biruim, să ne preschimbăm în oameni.

Gazda ne lămurea cum pentru mâncare omul găsea destulă pradă mai slabă decât el, precum şi toate roadele

pământului. Dar împotriva leului, care năvălea peste el în cavernă, şi a ursului, cu care intra în concurenţă pentru adăpost, ori a mamutului, care-l strivea, vânătoarea trebuia să se transforme în artă supremă, ştiinţă şi magie totodată, tehnică şi cultură, sacrificiu şi încordare de energii, cu simulacre şi ritualuri magice, desfăşurate pe ariile altarelor, aşa cum arată toate scenele zugrăvite în peşterile preistorice. Sau cum se mai practică la sălbaticii de azi.

— Ecouri de atunci, urmă el, mai răsună ici-colo în practicile magice şi eresurile vânătorilor de la ţară: glonţul descântat, unsorile vrăjite, talismanele, zile faste şi nefaste, precum şi alte rânduieli ale vânatului, mergând până la purificare. Adevăratul vânător nu fumează tutun şi se ţine de la rachiu, măcar cât umblă la vânătoare.

Dar cine se mai gândeşte, oftă el, să mai adune pulberea acestei sfărâmate culturi în care se întrupa odinioară esenţa idealului omenesc...

Şi gândurile noastre, înfiorate, se întorceau înapoi pe pârtiile deschise de oamenii paleoliticului, la cavernele cu oase de urşi şi lei prohodite de magii clanului în incantaţii şi vrăji.

După o mică tăcere, un magistrat, lăsând cartea din mână, ceru îngăduinţa să ne spuie o întâmplare de-a lui, căreia de-abia acum îi găseşte rostul şi îi înţelege legăturile.

— Eram, începu el, judecător de pace al unui ocol rural, într-un ţinut deluros, acoperit cu păduri feciorelnice, la poalele munţilor. Ape furioase sfâşiaseră odinioară pământul şi râpi imense cu straturi culcate de humă vânătă, vărgată cu gresie albă, dau o impresie de arhaism şi primitivitate tulburătoare. Nicăieri n-am mai văzut cer sfâşiat de apusuri mai adânci şi mai misterioase, prin care se scurgea, galben, peste meleaguri încremenite în vechime, parcă sângele melancolic al unor ere de mult încheiate în restul lumii... Nu m-aş mira dacă găurile negre ce se deschideau în pereţii malurilor nu erau guri de peşteri, pline de osemintele trecutului, ca cele din albumul

ce răsfoirăm. Ţinutul sta încă bogat în vânat, mai ales lupi şi vulpi, chiar jderi şi râşi, dar nu mă interesa vânătoarea. Pe atunci nu mă gândeam decât la cariera mea, cum să înaintez şi să scap mai repede de acolo.

Începusem totuşi să adun rudimente de drept popular şi frânturi de obiceiul pământului, pentru un studiu pus la cale să-mi ţie de urât.

Mă uimeau nu atât temenelele şi frica cu care mă priveau oamenii. Cu astea ne întâmpinau pe toţi câţi făceam parte din administraţie, şi erau îndreptăţite. Mânuiam şi eu pedepsele. Mă impresiona altceva: un fel de evlavie, o veneraţie de altă esenţă cu care eram întâmpinat şi de care colegii mei, medicul plaiului şi subprefectul, nu se învredniceau. Mi-am lămurit însă curând. Eu eram un mag. Judecătorul era pus mai presus decât ceilalţi, învestit cu puteri spirituale. Eu nu băteam, ca jandarmul sau ca pretorul. Nici nu smulgeam copiii bolnavi din braţele mamelor, ca medicul să-i trimit la spital. Eu aveam putere, ca judecător, cu un singur rând de buchi scrise, să leg şi să dezleg tot ce puneau la cale ceilalţi, amenzi, contravenţii, procese. Şi cu o iscălitură de-a mea puteam să spăl pe învinuit de toate păcatele pentru care era târât înaintea mea. Cum nu putea face popa, cu care satul, de altfel, avea cârcote şi judecăţi.

Într-o zi am achitat un ţăran învinuit că vânase fără permis de vânătoare, în sezon oprit şi, pe deasupra, vânat interzis: o căprioară. Jandarmul îl prinsese tocmai când o jupuia.

Omul se apăra că n-o ucisese cu arma, nici n-o prinsese în cursă. Ci o scosese din gura unor lupi care o încolţiseră. În adevăr, la cercetare nu s-au găsit găuri de gloanţe, ci numai urmele colţilor adânc înfipţi în gâtul prăzii şi alte muşcături ale fiarelor.

Dar satul s-a arătat foarte nemulţumit de judecata mea. Câţiva, pe care mi-i apropiasem, au îndrăznit să mi-o spuie.

Omul mă înşelase. El vânase şi trebuia pedepsit. Că nu s-au găsit urmele gloanţelor nu era nici o dovadă.

— Cum aşa? i-am întrebat. Aţi văzut doar toţi grumazul căprioarei sfârtecat de colţii lupilor.

— Da, dar lupii au lucrat pe socoteala lui. El i-a pus.

— Cum să-i puie? mă mirai. Ce, lupii au ajuns pe la noi câini de vânătoare.

— Aşa e, cum spuneţi dumneavoastră, întăriră ei. Fiarele stau în slujba lui, năimite. Aleargă şi ucid vânatul din poruncă. Ba încă i-l aduc şi la picioare. Altminteri cum l-ar putea el scoate din gura haitei, dacă nu cu bunăvoia. Că altfel l-ar face fâşii şi pe el.

În adevăr, la proces eu nu mă gândisem să întreb pe împricinat cum silise pe lupi să-i lase prada.

Am aflat cu acest prilej că omul meu era un mare vrăjitor de lupi, pe care îi supunea şi-i folosea cu farmecele şi magia lui, ca un stăpân.

I se spunea Luparul şi era privit ca o urâciune a lumii. Asta m-a făcut curios şi m-a îndemnat să-l cercetez. Îmi putea fi preţios pentru îmbogăţirea culegerii mele de datini populare şi că ţip uman, ieşit din comun.

Trăia, ca un paria, afară din sat, pe coclauri, într-un fel de jumătate bojdeucă, jumătate peşteră scobită într-un mal argilos şi sterp. N-avea nevastă, n-avea copil... nimic. Era singur ca un sihastru. Lumea spunea că în preajma lui nu suferea să vieţuiască nici un dobitoc domestic, din cele ce se găsesc în gospodăriile oamenilor. Vitele şi-ar lua lumea în cap, spăimântate la vederea lui, şi câinii ar fugi de el urlând.

În adevăr, nu m-a întâmpinat nici o vietate când am pătruns în bătătura lui... Sărăcie, mi-am zis, nu-i altceva. Doar câteva găini râcâiau în nisip. L-am strigat. Abia a ieşit. Când m-a cunoscut s-a bucurat. Era un bătrân verde, uscat, înalt şi ciolănos, posomorât, dar cu o privire arzătoare, părul des căzut pe frunte şi mâinile lăţite, cu degete răşchirate ca nişte labe. Chipul măsliniu şi prelung,

spânatic, abia ţărcuit pe sub fălci de o zgardă de barbă rară şi ţepoasă, avea ceva tainic, trist şi totodată vehement în el.

Şi am priceput de ce era spaima şi hula satului, pentru ce toţi îl urau şi-l huiduiau. După înfăţişare se arăta ca un anormal. Un tip lombrozian[{12}]. Umbla vorba că din trupul lui se răsfiră un iz sălbatic şi nimeni nu-i poate suferi nici mirosul, nici privirile. Cercai să-mi dau seama ce e adevărat din toate ponoasele cu care-l încarcă lumea, care-l învinuia de multe rele şi nelegiuiri, dar mai ales că trimite lupii înadins să facă stricăciuni în vitele gospodarilor. Ba uneori se preface el însuşi în lup şi iese înaintea oamenilor să-i sfâşie.

Luparul m-a privit stângaci, dar cuviincios, fără mari plecăciuni, cu o demnitate şi o stăpânire de sine care m-au impresionat. M-am dat aproape de el. Se simţea în adevăr un miros tare. Nu ştiu dacă aţi jupuit careva din dumneavoastră un şarpe? Ei bine, avea ca un iz arsenical, un miros usturat. Dar cred că asta venea de la o bundă de blană cu care era îmbrăcat şi de la brâul tot de blană ce-i strângea mijlocul subţire de flăcău.

M-a poftit în spelunca lui. Pe vatră ardea focul şi fierbea o oală cu nişte buruieni. Laviţa era aşijderea acoperită cu blăni şi piei de fiară. Şi pretutindeni blăni; de urşi, de lupi, de căprioară.

L-am întrebat cu ce le-a vânat? Mi-a răspuns că toate sunt vechi. Cea mai mare parte de la taică-său şi moşu-său, altele de când umbla şi el, odinioară, ca toţi vânătorii, cu puşca. Dar de când a îmbătrânit şi nu mai poate ochi, s-a lăsat de vânat. Prinde din când în când în laţ şi la capcană câte o vulpe nărăvită la orătănii sau scoate şi mai arareori de la lupi, cu ciomagul, câte o pradă, cum s-a întâmplat cu căprioara pentru care fusese târât de duşmani la judecată. Dar trăieşte tot mai greu, pe cât îmbătrâneşte. Şi tot mai slăbănogit, aşteaptă să-l sfâşie într-o zi fiarele şi pe el.

M-am folosit de vorbirea lui despre fiare şi-am mărturisit făţiş că mă interesează mult legăturile lui cu sălbăticiunile,

mai ales cu lupii. Pentru asta venisem. Omul m-a privit fără să clipească şi a tăcut. L-am încredinţat că vin din mare prietenie pentru el, nicidecum să-l spionez sau să-l ispitesc. Că mă îndeletnicesc şi eu cu un soi de farmece şi descântece, cu care chem duhurile - făceam în adevăr spiritism... şi l-am rugat să-mi destăinuie şi mie din ştiinţa şi puterile lui. S-a apărat că nu-i adevărată hula lumii, că nu ştia şi nu poate nimic mai deosebit decât ceilalţi oameni. Dar că se pricepe să vorbească şi să se înţeleagă cu lupii în limba lor.

— Cunoşti graiul lupilor? întrebai.

— Da, domnule. L-am deprins de mic copil.

— Cum şi de la cine?

— Întâi de la moşu-meu şi de la tata, că îl ştiau şi ei.

— Îl ştiau şi ei?

— Da... Moşu-meu şi tata erau pădurari vechi. Trăiau în miezul codrilor şi creşteau pe lângă ei lupi, pe care îi prindeau de puiendri. Eu m-am născut şi am crescut între căţei de lup, cu care mâncam alături, cu care mă jucam şi mă băteam în parte până veneau ai mei noaptea târziu de prin pustietăţi. Uite şi acum zgaibele lăsate de colţii şi ghearele lor.

Şi-şi desfăcu braţele, nişte cotoloane păroase, numai din vine, gâlci şi noduri.

— Şi maică-ta? îl întrebai.

— N-am avut mamă, răspunse el scurt.

— Dar nevasta?

— Nevastă-mea e o tufă scorburoasă din pădure...

Am văzut că pe latura asta unde puneam degetul durea... Schimbai vorba.

— Şi la ce foloseau alor dumitale lupii?

— Le ţinea de urât, răspunse cu zâmbet amar omul.

— Numai atât?

— Ba le mai apăra bârlogul de oameni şi sălbăticiuni.

Urmai să-l privesc întrebător.

— Şi uneori îi ajutau la vânat, întregi omul răspunsul la ancheta mea.

— Dar, urmă el, îndată ce creşteau mari şi li se făcea de dragoste, rupeau lanţurile şi fugeau înapoi în pădure, lepădându-se de prieteşugul nostru şi de traiul bun.

— Vra să zică, vă erau ca un fel de câini?

— Tot sălbăticiuni, domnule. Nu se afla chip să-i domesticeşti de-a binelea. Tata era numai semne şi răni pe mâini şi pe pulpe de muşcăturile lor. Trebuia întâi să-i îmbuibi de carne ca să te apropii de ei, să-i mângâi şi să le scoţi prada din fălci.

Din destăinuire în destăinuire, Luparul ajunse să-mi făgăduiască să mă ia cu el într-o noapte potrivită şi să-mi arate meşteşugul lui la lupi.

A ales noaptea Sfântului Andrei, când lupii îşi primesc pentru tot anul merticul[{13}] lor de prăzi. Fiecăruia i se sorteşte anume om, anume femeie ori copil, pe care are voie să-l mănânce. Atât! De vite şi de alte prăzi nu li se ţine socoteală. Au îngăduinţă oricâte, numai în ceea ce priveşte omul, lupul trebuie să se mulţumească cu ceea ce i s-a dat tain. Era - şi-mi notai pentru studiul meu - un fel de drept, o frântură din vechea pravilă a vânătorii primitive. L-am descusut şi despre alte superstiţii şi eresuri: mi-a răspuns deschis şi inteligent.

Şi omul huiduit şi hulit care stă în faţa mea îmi inspira nu atât milă pentru singurătatea şi părăsirea în care fusese alungat de societatea cu care nu se împăca, cât un intens interes pentru dârzenia lui în lupta vieţii şi forţa cu care biruise până atunci lumea duşmănoasă, oamenii care pentru el erau adevărate fiare.

La plecare a vrut să mă încarce cu o căciulă de ouă proaspete. Le-am refuzat. A scos repede dintr-o ladă câteva piei de jder, o splendoare. Nu le-am primit. Şi-a dat seama că nu umblu după plocoane şi n-a stăruit.

A rămas înţeles că în ajun de Sfântul Andrei trec eu pe la el. Nu vream să ştie satul ce fac ca să se amestece în

treburile mele. Până atunci mai erau vreo trei săptămâni. Nu pot spune că uitasem de întâlnire. Dar interesul îmi scăzuse în atât, că pregetam să mai iau frigul în nas şi să ies din casă. Alte griji mă hărţuiau. Îndeosebi aşteptam un răspuns grabnic de la Bucureşti, de care atârna trecerea mea în tribunal. Şi o plecare acolo spre a grăbi mutarea mă preocupa mult, căci n-aveam pe cine lăsa câteva zile în loc. Încât nu mai ţineam nici o socoteală de ziua făgăduită Luparului.

Când, într-o noapte m-am trezit în răcnetele şi hăituirile satului şi cu toţi oamenii curţii în picioare. Doi lupi pătrunseseră cu mare îndrăzneală până la reşedinţa judecătoriei, unde locuiam, şi încercaseră să răşluiască un purcel al aprodului. Asta m-a hotărât să mă ţin de cuvânt, şi seara următoare, cu puşca în spate, m-am înfiinţat în spelunca Luparului.

— Ţi-am primit înştiinţarea, îi strigai glumind. Ai făcut bine că mi-ai trimis-o, mă bătea gândul să nu te mai necăjesc.

— Da' de unde, domnule, zâmbi el cu ochi aprinşi, nici un necaz. Poftiţi înăuntru până se luminează întunericul. Că trebuie să se arate luna.

Am intrat. La lumina opaiţului am văzut atunci ceea ce nu băgasem de seamă întâia oară. Pe pereţii văruiţi în alb, chipuri mari şi mici de lupi, de cerbi, vulpi şi mistreţi zugrăviţi unii cu cărbune, alţii cu humă roşie, în felurite înfăţişări. Câţiva alergând, alţii căzuţi, mulţi în atitudini nefireşti, de pildă sculaţi în două picioare sau suiţi în copaci rămuroşi. Şi în mijlocul acestora, icoane, un om uriaş cu o bâtă enormă, cu care-i mâna parcă. Contururile lui treceau dincolo şi se lungeau pe tavanul scund ca ale unei zeităţi protectoare.

Desenul era tras cu o siguranţă şi o dibăcie uimitoare, ca de un adevărat înzestrat.

— Copilării, zise omul urmărind fără plăcere uimirea mea. Am căzut în mintea copiilor, şi iarna, ca să-mi treacă

de urât, mă joc cum mă jucam în coliba tatii.

Rotind ochii, zării pe vatră şi prin colţuri alte chipuri de fiare plăsmuite din lut. Astea erau mai grosolane, ca cele ce se vând prin bâlciuri... Unele se înfăţişau şchioape, le lipsea câte un picior, altele cu găuri în coaste, cu ţepuşe înfipte în oblâncuri...

Am vrut să le cercetez mai de aproape. Dar Luparul mă împiedică...

— Gata, domnule judecător, zise el solemn, sculat drept în faţa mea şi astupându-mi vederea. A ieşit luna şi trebuie să mergem, că e depărticior.

A trebuit să las idolii de lut în pace şi să-l urmez. Luase cu el numai o bâtă enormă. Era înfăşurat într-o saricâ de piei sălbatice, cred de lup, din care zbucnea nesuferitul miros usturat, de care acum era plin tot omul.

Am mers ca două ceasuri, cu ocoluri, urcând şi coborând dâmburi şi gorgane, când spelbe, când încâlcite de păduri, până am ajuns într-un gurgui, care stăpânea văile. Gândindu-mă bine, cred că nu ne-am dus prea departe, dar omul m-a ocolit în loc, ca să-şi încurce ca fiarele pista. Sau ştiu eu... Însă acolo unde ne-am oprit stăpâneau o linişte, o pustietate şi un ger de planetă moartă. Lumina ameţitoare a lunii, care făcea totul şi mai fantastic, ne îmbăia, ne izola, însingurându-ne parcă şi mai mult de lume.

Luparul mi-a ajutat să mă urc într-un tufan, crenguros, unde înjghebase din câţiva snopi de coceni un pătul între doi craci groşi ai copacului. Apoi s-a suit şi el, mai către vârf.

Nu se clintea nimic în poleiul lunii, care lăcuia cu îngheţul ei cuprinderea toată. Doar inima mea bătea neliniştită...

Deodată, din văzduhul de deasupra mea ţâşni un plânset amar, o schelăitură jalnică, schimbată repede într-un urlet uriaş, lung, modulat, cu gâlgâituri... Dacă nu m-aş fi ţinut repede şi nu m-aş fi înţepenit în crăcăna copacului, aş fi căzut. Ridicai ochii. Omul, înălţat pe o creangă de care-şi încolăcise braţele, ieşea afară din coroana copacului cu

obrazul plecat asupra unui lucru pe care-l ţinea cu amândouă mâinile şi din care scotea vaierele astea înfiorătoare. Tăcu câteva minute, în care timp tăcerile îşi aţinteau parcă urechile. Apoi începu iar luluitul straniu, ca o chemare dramatică un soi de strigăt al pustietăţii şi întrebare în acelaşi timp. Şi melopeea tragică iar se ostoi, aşteptând.

De departe, o buciumare de bocet îi răspunse, fioroasă...

Omul iar sună. Şi din alt colţ al lumii alt urlet mai fiornic dete semne. Şi repede se întreţinu un dialog, ci, aş zice, un polilog, o îngânare sălbatică între Luparul şi nevăzutul ale cărui glasuri dureroase se apropiau pe paşi nesimţiţi, trase de clamoarea tot mai înteţită a vrăjitorului.

Şi dintr-o dată simţii cu toate instinctele dezlănţuite o prezenţă. Cătai în jos: la tulpina tufanului o dihanie cu capul ridicat ne privea... Apoi numaidecât alt lup se strecură lângă el, tăcut. Omul urma să cheme prelung şi tânguitor zările, de unde primea răspunsuri tot mai lugubre, văitături răsucite ca de viscol, recitative răguşite, hăituri sugrumate în gâtlejuri flămânde, asemeni ţipetelor unei imense deznădejdi.

Curând tufanul fu împresurat de un hăitic de cinci lupi, aşezaţi în cerc, stând în şezut ca la sfat, pe picioarele dindărăt. Cu gâturile încordate, cu ochii lucitori, ei scheunau uşor, printre dinţi, cu gorgoane şi înflorituri, pe diferite glasuri şi tonuri, în bemoli şi diezi, întreţinându-se cu omul care acum îşi modula în ritmuri scurte, sincopate, melopeea lui ca la o ananghie, de la gravul cavernos la catifelatul de flaut, şi acutul înfiorător al crimei; jos se împleteau vocalizări sălbatice cu tăceri gânditoare.

Ce le spunea omul? Le povestea ceva? Îi certa? Le făgăduia? Împărţea prăzi? Că lupii, mereu cu gâtlejurile în sus, îşi schimbau între ei locurile, se târau pe burtă, săreau în picioare, se porneau pe bocet, clănţăneau din dinţi, dănţuind parcă aşa cum le buciuma stăpânul. Cât se ţinu reprezentaţia aceasta ca de circ n-aş putea spune. Eram

mai mult decât zăpăcit şi ameţit... Stam hipnotizat. Încremenisem cu mâinile încleştate pe o creangă şi cu arma slobodă pe genunchi... Nu simţeam gerul, dar trebuie să-mi fi pătruns îngheţul la oase, că eram ţeapăn ca un ţurţur; şi m-am trezit... La mişcarea mea, puşca a pornit să cadă. Am vrut s-o prind, dar mă răsturnasem de pe maldărul unde înţepenisem, şi din câteva rostogoliri am ajuns jos la rădăcina copacului, în ocolul fiarelor, care în aceeaşi clipă toate se ridicară zbârlite...

Dar mai înainte ca una din ele să iasă din cerc şi să se arunce, Luparul îşi dăduse drumul din vârf chiar în mijlocul lor, năvalnic, cu bâta ridicată ca un sceptru şi cu un urlet înspăimântător.

Cum stam trântit şi-l priveam de jos în sus, mi s-a părut enorm, cu sarica înfoiată şi cu căciula moţată acoperind luna, care-i făcea pe margini un cearcăn în jurul capului. Din ochii căscaţi îi zbucnea un fel de văpaie, ca şi din mâinile întinse, mai ales din degete: un fel de materie fosforescentă, ca la licurici. Iar izul puternic, mirosul nesuferit de nimeni, şi mai usturat, duhnea din el cu o tărie de neînvins.

Lupii încremeniseră. Omul băgă din nou gura, acum vedeam bine, într-o oală şi începu repede să scoată nişte sunete din ce în ce mai scurte, mai poruncitoare, ca nişte gâfâituri, gâfâituri înăbuşite de gâtlej sălbatec, la auzul cărora lupii, pleoştind cozile, începură să se tragă înapoi şi să lărgească laţul dimprejurul nostru...

— Urcă-te repede în tufan, îmi porunci încet Lupanii, scoţând pe jumătate botul din oala unde fierbea ecoul urletelor.

Încercai să mă ridic, dar nu putui. Mă durea grozav o gleznă.

— Nu pot, gemui, mi-am rupt glezna.

Omul se apropie cu spatele de mine şi se apleacă pe vine.

— Agaţă-te în cârca mea, iute.

Şi se mogâldi, ca o moviliţă, cât putu, ca să-l ajung şi să-mi vie bine să-mi încolăcesc braţele de gâtul lui. Pe atunci eram încă subţirel şi uşor.

Omul s-a ridicat cu mine în spinare s-a scuturat ca să mă aşez bine de-a lungul spatelui său lat şi a pornit cu mine în cârcă, fără să înceteze sunetele vrăjite şi polilogul cu fiarele care stricaseră cercul şi se strângeau iar haitic, cu dihania cea mare în frunte.

Am ridicat puţin picioarele, zgârcind genunchii, ca să mi se târască vârfurile tălpilor de pământ, să mă împiedic de pietre şi rădăcini. Şi stăm acolo în spatele lui, trăgând adânc în piept mirosul descântat cu care biruia fiarele şi căruia îi simţeam acum toată puterea magică. Mâinile lui urmau să împrăştie, mai ales din degete, văpaia fosforescentă, pe care o vedeam dincolo de el în faţă, când întindea şi juca bâta către bestiile ce dau îndărăt pas cu pas şi se trăgeau dinaintea lui.

După câteva şovăiri, hăiticul se dete bătut... Cumpăna magică era să nu curgă sânge. O singură picătură, de la om sau de la fiare, şi vraja se spărgea, nimic n-ar fi mai oprit catastrofa. Dar Luparul izbutise...

Urlete din ce în ce mai îndepărtate, mai înăbuşite de zăbranicul lunii şi al tăcerii se pierdeau în tainele de dincolo de zarea noastră... Pe urmă nu mai ştiu... De emoţie, de durere, cred c-am leşinat, sau poate numai am adormit. Ceea ce ştiu e că m-am trezit în patul meu din odaia de culcare de la reşedinţă. Era dimineaţă mare, şi aprodul îmi adusese, ca de obicei, cafeaua la pat...

Cum se strecurase nesimţit omul cu mine în cârcă mi-a rămas o taină. Dacă n-ar fi fost durerea de la gleznă, aş fi fost convins că am visat...

Doctorul a constatat că era o simplă scrântitură. A pus încheietura într-un bandaj strâns şi am putut umbla cu piciorul în şoşon şi sprijinit în băţ. Nu se putea să stau în pat, venise telegramă chiar în dimineaţa aceea să mă

prezint imediat la Bucureşti, pentru mutare. Mi-am strâns lucrurile şi am plecat ca un nebun.

— Şi Luparul? întrebă gazda.

— Nu mai ştiu nimic.

Am lăsat toate în urmă, fără să-mi întorc ochii sau gândurile. Ajuns la Bucureşti şi intrat în marea carieră, a trebuit să mă fac eu însumi vrăjitor, de alt soi de fiare, de oameni, cu care am avut, cum ştiţi, mult de luptat.

Dar discuţia dumneavoastră despre vânătoarea magică mi-a împrospătat toate emoţiile de atunci şi m-a făcut să pătrund o parte din tainele ce s-au petrecut în mine.

— Ce crezi că era văpaia din ochii şi din degetele omului? întrebă cineva.

— Nu aş şti acum. Dar atunci şi acolo, cum stăm căzut în mijlocul fiarelor, cu toate instinctele treze şi încordate, îmi amintesc că am făcut, fără să vreau, reflecţia că văpaia aceea era toată voinţa omului exasperată, tot fluidul magic strâns şi condensat din fiinţa celui care făcea efortul extraordinar să alunge primejdia... Fără această magie, am fi fost pierduţi. Pe urmă nu m-am mai gândit la asta, am uitat... Dar acum iar încep să pricep. Ca şi în magia vechilor vânători. Omul meu crescuse, se lărgise dincolo de el, de sălbătăciunea strâmtă a lui, ca să poată cuprinde şi înţelege pe lup, să şi-l asimileze. Numai cunoscându-l astfel, magic, putea să-l supună şi să-l stăpânească. O formidabilă activitate în duh, pe care noi nu o mai putem săvârşi. Magul primitiv devenea prin asta arhetipul lupului, marele lup spiritual de dincolo, dinaintea căruia hăiticul de rând se trage înfiorat, ca oamenii la apariţia unui înger... Omul preistoric nu alerga după fiare, ci vâna primejdii, săgeta taine protivnice, întindea curse pentru probleme de existenţă...

— Exagerezi, preşedinte, îl întrerupse un prieten. Eu cred că văpaia omului dumitale era un fosfor oarecare, un putregai, cum face lemnul unor anume copaci, cu care îşi

îmbibase mâinile şi obrazul, ca să ţie în respect fiarele. Am citit undeva despre asta.

— Se poate, dar cu asta văpaia n-a fost mai puţin magică, încuviinţă povestitorul, mângâindu-şi încet glezna în care se deşteptase amintirea unor dureri adăpostite altădată, demult, acolo.

1947, mai 2, Bucureşti

SCHIMNICUL

TOIUL POSTULUI MARE, cu nesfârşitele-i privegheri şi canoane, stăpânea neîndurat peste mănăstire.

Zbuciumate zi-noapte, toaca şi clopotele asurzeau muntele, hărţuiau pe monahii gălbejiţi de înfrânări şi nesomn, îi scoteau ca pe nişte cârtiţe din chilii şi-i mânau făr' de răgaz la biserică.

Topiţi de ajunări, călugării moţăiau în străni, cu auzul împăienjenit de bâzâitul aceloraşi cântări sfornăite de pe tipicul învechit. Târziu, prin întunericul bătând în verzui al ultimei străji, se risipeau pe la sălaşurile lor pentru o scurtă odihnă, cât să-şi scoată camilafcele şi să fure, aşa îmbrăcaţi, câte o bucăţică de somn. Cei mai greoi rugau pe cei cu trezia uşoară să-i scoale. Şi numaidecât se auzea ici-colo:

— Cioc... cioc... Hai, părinte Cutare, că toacă de al atâtelea ceas...

— Repede, cuvioase, că începe molitva...

Şi cuviosul, buimăcit, bâjbâie după culion, frecându-şi cu pumnii ochii umflaţi...

Numai părintele Sofonie sta mereu întreg şi nebiruit. Nici ajunări sălbatice, nici îndelungi vegheri în genunchi nu-l înfrângeau. Treaz, puternic, neabătut tot timpul, el sta în fruntea soborului, pe care-l târa după sine, atlet al călugăriei prin marile osteneli evlavioase şi înflăcăratele-i lucrări duhovniceşti.

Spăimântaţi, călugării îl rugau să-şi mai domolească osârdia şi să-i îngăduie să răsufle, că nu se pot ţine după el.

Nu sunt făcuţi ca sfinţia-sa numai parcă din oase şi duh. Sofonie nu-i asculta. Ţinea înainte post negru, fără abatere, silind cu aspra-i pildă pe nemernicii fraţi să nu se dedulcească la mâncare. De multe ori, căzut în chilie la rugăciune, uita de hrană şi lăsa călugării flămânzi, în trapeză, să-l aştepte. Odinioară stareţul cel vechi nu-i răbda lipsa. Trimitea doi fraţi să-l scoată şi să-l aducă la masă.

Stareţul următor, un arhiereu subţire, cu vederi largi, frecat de lumea nouă cu adaosurile şi ciudăţeniile ei, a căutat să pună rânduială. L-a dezlegat pe Sofonie, recunoscându-i înalta vrednicie duhovnicească, de toate îndatoririle obşteşti. Voia la el: să stea cât o pofti închis în chilie ca într-o chinovie unde să ajuneze şi să se roage netulburat, fără să dea cuiva socoteală de timpul şi faptele lui. La biserică să vie numai pentru împărtăşanie. Iar mâncarea să i se pună o dată pe zi, în tindă, de unde să şi-o ia singur, ca astfel să nu-l mai supere nimeni şi nimic. I s-a dat, adică, un fel de treaptă întâi a schimnomonahiei, în mănăstire. În chipul acesta, scoţându-l din obşte, stareţul nou nădăjduia să curme neliniştea râvnelor nefireşti încuibată în paşnicul locaş şi să aducă viaţa soborului la netezişul cuvenit mănăstirilor obişnuite.

Dar şi aşa, răznit, Sofonie urma să stea ca un îndreptar de foc, sau mai degrabă de gheaţă, spre care fără voie se întorceau toţi ochii. În tindă, blidele cu mâncare se găseau aproape neatinse. Schimnicul era în schimb nelipsit, cel dintâi, la toate slujbele şi privegherile, canoanele şi ceasurile bisericii. Bold nemilostiv care împungea necontenit pe fraţi spre desăvârşire. Unii, puţini, se străduiau, fără spor, să-l ajungă. Cei mai mulţi rămâneau departe în urmă, şchiopătând şi cu trupul, şi cu duhul. Şi se amărau. Alţii îi erau de-a dreptul, în sinea lor, potrivnici, mai ales slujitorii şi chivernisitorii bisericii. Aceştia se găsesc nevoiţi să stea tot timpul în picioare, să alerge, să citească, să cânte şi câte alte osteneli, săptămâni şi săptămâni şi şir. Or, asta nu se poate cu gâtlejul uscat şi

pântecele gol. Şi se înfruptau pe ascuns, ca nişte păcătoşi, din de dulce.

Mai ales că aici se potrivea parcă înadins o grozavă întâmplare, ca un făcut. În post, şi mai cu seamă în zilele de ajunare, lupii dădeau iama în turmele mănăstirii. Răpeau câţiva miei mici şi mai lăsau acolo pe loc unul-doi sângeraţi, o oaie mursicată, care se zbătea de moarte. Puteai să-i laşi aşa? Trebuiau numaidecât tăiaţi. Şi carnea nu era doar s-o azvârli la câini. După ce-şi luau partea lor, fraţii păstori treceau pe ascuns toate pulpele de dindărăt în pivniţele cuvioşilor osteniţi, toţi călugări tineri.

Asta cu ştiinţa noului stareţ, care închidea ochii. Ştia şi preasfinţia-sa că se cântă nu atât cu gâtul, cât şi cu foalele pline.

Dar, de la o vreme, şi el se luase de gânduri. Nu era săptămână ca fiarele să nu se abată şi să nu aducă cucernicilor plocon hălci de carne fragedă.

— Ce e asta? întreba stareţul, mânios, pe monahii ciobani, cercetând iar târla şi stricăciunile.

— Ce să fie, preasfinţite... Câtă vreme n-avem puşcă, nu putem stăvili năvala sălbăticiunilor.

— Apoi nu-i aşa... îi dojenea stăpânul. Ştiţi că nu avem îngăduinţă să ţinem arme. Dar închideţi cu grijă coşarele şi înălţaţi gardurile.

— Geaba, răspundeau ei cu îndrăzneală. E cu osebire o spurcăciune de lup mare şi sur, meşter şi mlădios ca Satana. Ăsta nu ştie nici de gard, nici de coşar. S-ar strecura nesimţit şi pe gaura cheii.

— Dar câinii? La ce-i mai ţineţi?

— Câinii? bodogăneau ei. Câinii nu suflă, dar încă să mai latre... Doar că nu dau din cozi şi nu se bucură.

— Nu mai apăraţi lenea voastră şi a dulăilor, îi beştelea bătrânul, fluturând spre ei cârjă. O să vă schimb. Aduc păstori vrednici de la munte. Pe voi vă trimit la cărat piatră, ca pe nişte îndărătnici.

— Ba mai bine să-l puneţi aici peste noi, baci, pe părintele Sofonie, că numai de frica lui ascultă dihăniile, spuneau ciobanii, făcându-şi cruce.

Asta era adevărat! Trebuia să recunoască şi noul stareţ. Între alte minuni ce săvârşise Sofonie se număra şi apărarea stânei de fiare. Celelalte multe minunate întâmplări şi fapte ale schimnicului, stareţul nu le mai apucase. La înscăunarea lui în mănăstire încetaseră. Se povestea numai despre ele, şi preasfinţia-sa înclina să nu le dea crezare.

Dar minunea cu lupii dăinuia încă şi se petrecea aicea, sub ochii săi. Pe dată ce şosea de la stână înştiinţare că s-au ivit fiare, îl scoteau pe Sofonie de la rugăciune sau de oriunde s-ar fi aflat. Şi era de ajuns ca el să se ridice şi să facă un semn, pentru ca, acolo, departe, dihăniile să dea numaidecât înapoi şi să fugă.

Într-o vinere seară, la ceas târziu de noapte, între două lungi slujbe doborâtoare, clopotele aţipiseră. În văzduhul adânc al muntelui zodiile se răsuceau liniştite. Sub strejuirea lor codrul, cu mănăstirea în poale, făcea popas în somn. Călugării se îngropaseră în întunecimile chiliilor şi dormeau morţi, aşteptând alarma lui Samson, vestitul lor clopot cât o butie, care avea să-i învieze iar. Deodată, beznele se treziră speriate. Întâi răcnete de oameni, chiote şi hăieli răzbiră de la staulele îndepărtate. Apoi, strigătele alergară, se apropiară, pătrunseră în ogrăzile mai din dos ale mănăstirii şi izbucniră în dosul curţii. Câteva matahale negre se repeziră cu tropăituri spre rândul de case dinapoia bisericii. Şovăiră puţin la cerdacul stăreţiei, cufundată toată în întuneric. Schimbară vorbe. Apoi trecură mai departe şi se opriră la chilia părintelui Sofonie, singura luminată din toată mănăstirea. Acolo umbrele se grămădiră la geamul aprins, care îi descoperi: erau trei monahi ciobani. Înghesuiţi în pervaz, ei priviră pe schimnic, căzut într-o neclintită plecăciune, cu genunchii şi fruntea la pământ. Se ruga canonit într-o grozavă metanie, răpit

dincolo de lume, cu urechile astupate, ochii pecetluiţi şi simţurile zăvorâte. Năvălitorii ciocăniră de câteva ori, apoi de multe ori; şi din ce în ce mai tare. Zadarnic. Deschiseră uşa, care scrâşni încrâncenată, şi păşiră înăuntru. Călugărul nu văzu, nu auzi... Împietrit, se ruga pe brânci. Ai fi crezut că e mort... Atunci, unul mai cutezător îl zgâlţâi de umăr. Zguduit de fiori, Sofonie zvâcni tot, se deşteptă, îşi chemă înapoi viaţa şi duhul din hăurile rugăciunii, dar nu se ridică.

— Ce este? Ce vreţi? Nu mai isprăviţi cu neroziile voastre? îi întâmpină răguşit, fără să întoarcă spre ei capul pe grumazul ţeapăn de grozavă încordare.

— Părinte!

Şi paznicii începură iar să gâfâie, opintiţi ca de o fugă.

— Părinte, a dat lupul bătrân în stână...

— Nu-l putem goni cu nici un chip...

— Stă de la miezul nopţii numai de capul nostru... şi îşi smulgeau unul altuia vorbele din gură, ca să spuie cât mai grabnic.

— Goneşte-l sfinţia-ta cum ştii şi cum faci totdeauna, că noi numai cu ciomegele nu putem...

Şi, prididiti de ostenealã, tăcură.

Sofonie se sculă, şi cu el odată umbra-i uriaşă, care se zugrăvi neagră pe perete şi-l însoţi. Se clătină o clipă, apoi porni înaintea celorlalţi, care-l urmară smeriţi. Ieşi pe prispă şi se întoarse spre locul unde hălăduiau turmele.

Strigătele şi hăielile se ostoiră.

— Acum duceţi-vă, le porunci scurt.

Şi îi slobozi aspru, în loc de binecuvântare cu acelaşi gest al braţului cu care alungase dihania nevăzută. Părul şi barba sure îi stau zbârlite ca de mânie şi ochii arzători îi sticleau de un foc sălbatic. Oamenii plecară trăgându-se înapoi, ca nişte vinovaţi. El îi petrecu lung, cu privirile grele încărcate de puteri ca nişte arme gata să zbucnească, scutură trupul ciolănos, îşi netezi cu mâna chica răzvrătită, netezi smocurile bărbii ţepoase, căscă fioros de câteva ori,

descleştându-şi cât putu fălcile, îşi linse cu limba clăbucii de spumă roşie ce-i tiveau colţurile gurii scrâşnite între dinţi, îşi drese cu opinteli din gât glasul, care sună înstrăinat, şi intră cu părere de rău în el. Acum se făcuse la loc părintele schimnic Sofonie şi se închise iar în chilie. Dar nu-şi mai găsea astâmpăr. Păstorii îl smulseseră prea pe neaşteptate din ţâţânile uimirilor de dincolo de fire, şi omul din el suferea cumplit. Gemu înăbuşit, horcăind un fel de icnet dureros. Dacă nu s-ar fi stăpânit, ar fi urlat ca pruncul zvârlit din matricea mamei în văzduhul rece al lumii. Se uită la patul neatins, câteva scânduri acoperite cu o cergă, dar îşi luă seama. Se frământă, deschise ceaslovul, îngenunche iar, se frânse, aşteptând să se astupe golul flămând din el.

Dangătul de bas profund al lui Samson îl găsi clocind în amorţeala asta istovitoare. Apoi toate clopotele dănţuiră vesele pe funiile lor, limpezind muntele de negrele-i spaime. Ici-colo, scăpărau lumini, se învăpăiară ferestre, uşi se trântiră. Mănăstirea îşi scotea stafiile, care se iţeau prin curţi. Părintele Sofonie se struni. Din nou puternic şi neabătut, fu cel dintâi la biserică, şi cu glas înalt porni slujba ceasului. După miruit, el se înfăţişă la strana stareţului, se frânse de mijloc şi, după ce sărută mâna bătrânului, ceru îngăduinţa să-i vorbească.

— Ştiu... zise acesta. Iar te-au tulburat. Iartă-i, sărmanii! Erau înspăimântaţi. Pe urmă au venit la mine să-mi spună. Nici eu nu dormeam: mă chinuiesc rău durerile de şale.

— Atunci, altădată... trase încheiere întunecat schimnicul, şi vru să se dea înapoi.

— Nu; chiar acum. Vino sus, la mine.

Intrară în odaia caldă cu miros lincav de salcâm, al unsorilor plămădite din salicilat. Stareţul se aşeză, scâncind, în jilţul căptuşit cu perne de puf şi-l pofti alături, pe scaun. Dar călugărul se trânti în genunchi la picioarele lui. Bătrânul, c-un zâmbet pierdut în barbă, îl lăsă.

Chiar aşa, scurtat de îngenunchere, Sofonie era tot înalt şi vânjos. Păros şi noduros, cu chipul aspru, necioplit, părea

un ţăran de la plug, nu monahul subţiat de treizeci de ani trecuţi în posturi şi strujiţi în rugăciuni.

— Vorbeşte, îl îndemnă stăpânul, lăsându-se uşor pe spătar, după ce-l privise cu luare-aminte.

— Preasfinţia-ta, ştii mai dinainte rugăciunea mea, rosti aprig Sofonie. M-am mai zbătut de câteva ori aici la picioarele jilţului, cerând dezlegarea să mă pusnicesc. Din nou cad şi strig: Socoteşte-mă vrednic. Slobozeşte-mă. Dă-mi drumul la sihăstria după care îmi arde sufletul.

Stareţul îl asculta acum cu ochii în tavan.

— Nu mai poţi suferi mănăstirea? Te strâng rău chingile ei, părinte Sofonie?

— De ce mă batjocoreşti, preasfinte? se umili anevoie schimonahul.

— Ah, glumesc... Prea porniseşi vijelios, şi m-am gândit că e bine să începem mai uşurel, o întoarse bătrânul. De altfel, eu nu stau cu tot dinadinsul împotriva schimnicirii cuvioşieitale.

— Atunci? ridică ochii aprigi călugărul.

— Zic numai să mai aşteptăm. Răbdarea este cea dintâi virtute a monahului...

Şi, spunând asta, stareţul îl cântărea, adulmecându-l. Îl uimeau arzimea neistovită, tăria nesecată, dârzenia, dar mai ales sănătatea misterioasă a omului neînfrânt de ajunările, canonirile şi ostenelile sub greutatea cărora oricine altul, cât de oţelit, ar fi căzut de mult. Ceea ce îi dovedea despre puterile duhului, care hrăneşte trupul, mai vârtos decât orice merinde şi băutură.

Sofonie, tăcut, se frământa.

— Ai văzut, urmă stăpânul îmblânzit, ţi-am dat după iconomia sfintei noastre biserici întâia schimnicie, aici în mănăstire. Sunt de curând venit şi răspund cu sufletul de fiecare suflet încredinţat mie. Mărturisesc că nu te cunosc şi n-am încă dreptul să te slobozesc de sub privegherea şi îndreptările mele.

Sofonie sări ars ca sub un şfichi...

— Ţin ca un doctor urechea pe sufletul cuvioşiei-tale, urmă stareţul, mă căznesc să-i ascult răsuflarea ascunsă. Îţi caut acolo în adânc inima cea tainică, pe care frăţia-ta poate nu ţi-o ştii...

— Şi le găseşti cumva bolnave? întâmpină atunci Sofonie.

— Nu, dar încă prea crude, copilăreşti. Neştiutoare să înfrunte singurătăţile pustii ale pusniciei; ispitirile, urcuşul şi miile de prăvălişuri ale prăpăstiosului pisc ce se cheamă schimnicia.

— Dar nu mai sunt tânăr, preasfinte. Am patruzeci şi cinci de ani de vârstă, din care treizeci numai în mănăstire, de unde n-am ieşit un pas afară.

— Tocmai! Ce-ai putut învăţa în atât de scurtă vreme?

Sofonie îşi suci uimit capul.

— Scurtă?... vru să vorbească, dar egumenul îl opri.

— Scurtă pentru cel ce n-a ieşit niciodată din scutecele mănăstirii.

— Tocmai pentru asta vreau să mă sihăstresc, izbucni deodată Sofonie. Trebuie să ies, să scap din moleşeala mănăstirii. Mă împiedic necontenit de nevoile lumeşti ale obştii. Grijile dulcegi ale fraţilor îmi plăpânzesc voinţa. Legăturile cu oamenii mă împiedică în mers ca nişte feşe. Soţii îmi stingheresc veghile, privegherea sfinţiei-tale mă tulbură din ajunare, mă scoate de la rugăciune...

Stareţul încremenise.

— Vă rugaţi şi alţii pentru mine, urmă amar călugărul, ca şi când eu n-aş fi destul de destoinic. Vă aşezaţi toţi între mine şi Cel preaînalt. În pusnicie voi fi singur în faţa lui Dumnezeu, cu toată răspunderea despre mine, lăsată nu preasfinţiei-tale, ci numai mie în seamă, fără sprijin din afară, care să mă ispitească la slăbire şi lenevire... Dacă...

— Bine, bine, îl opri scurt stareţul. Destul... Eu mă dau bătut. De Paşti vine înaltpreasfinţitul mitropolit la noi. I te vei înfăţişa şi mă voi ruga să te asculte. Acum du-te în pace.

Şi, cu o binecuvântare, îi întinse mâna pufoasă pentru sărutare.

— Ascultă, îl strigă bătrânul ridicat din jilţ, şi-l întoarse de la uşă. Ascultă şi ţine minte: Marele Antonie, al cărui nume ceri să-l iei, nu s-a schimnicit pentru sine, din trufie şi ca să scape de oameni, ci s-a schimnicit pentru noi. După chipul lui Cristos, adevăratul pusnic ia cu el, acolo, în pustie, omenirea toată strânsă în inima lui. Noi toţi ne canonim în el, şi numai aşa biruie.

*
* *

Sofonie, pe numele dintâi Stan, intrase în mănăstire când nu împlinise cincisprezece ani. Îl adusese maică-sa, o sărmană văduană fără alţi copii.

— Uitaţi-vă, se rugă ea de stareţul vechi să-l primească, uitaţi-vă ce slăbănog şi urâcios a ajuns. Nu e bun de nimic. Altfel, l-aş opri pentru muncă acasă. Dar n-am nici eu ce mânca.

Copilului i se trăgeau toate, povestea cu durere femeia, dintr-o spaimă grozavă. Se repezise la el, când era mic, un berbec nărăvit să-mpungă, îl trântise şi-l buşise cu maiul capului până-l lăsase leşinat. După o zăcere cu friguri şi aiureli, băiatul rămăsese zdruncinat; bolnăvicios, lincav la mâncare, năzuros, fără gust de joacă, aproape sălbatic.

— Dar e uşor de cap, a învăţat carte, adăugase ea, fără să spună că tot aşa, cu toane.

După ce isprăvise şcoala, sta tot timpul închis în el şi în casă, ursuz şi trist. Sapa nu era în puteri s-o mânuiască. Cu vitele nu era chip să se împace, le luase spaima. Nu avea nici o aplecare spre vreun meşteşug şi nici o tragere de inimă către ceva. Mergea doar bucuros cu maică-sa la biserică, unde asculta cuminte. Asta i-a hotărât soarta: l-a înfundat în mănăstire, de unde n-a mai ieşit. Nici n-a avut la ce. Văduana a murit curând, şi nimeni pe lume n-a mai ştiut şi n-a mai întrebat de el. A rămas pe totdeauna copil de

suflet al mănăstirii, de care, aplecat spre tăcere şi singurătate, s-a lipit trup şi suflet.

În acest timp a crescut lung şi deşirat, prăjină noduroasă, numai zgârciuri şi ciolane pline cu păr. Pururi în cetiri de cărţi sfinte sau în rugăciuni, nesmintit de la înfrânări şi vegheri, viaţa lui, vreme de treizeci de ani trăită fără nici un ascunziş în văzul întregului sobor, fusese o viaţă de sfânt.

De la început, băieţelul sfrijit şi pădureţ speriase pe călugări. Într-o zi, cuviosul Ghervase sta în tindă şi mistuia o iahnie de fasole. Deodată, sări şi-şi strigă vecinul:

— Ia uită-te dănănaie, părinte Isachie!...

Cel chemat alergă în grabă şi privi cu gura căscată: ucenicul Stan venea somnoros cu o căldare să scoată apă. Dar înainte de a ajunge la fântână întinse mâna, şi roata cu lanţ se desfăcu singură, neatinsă; găleata se afundă şi, până ce băiatul s-o apuce, ea porni să se urce de la sine.

— De câteva zile îl pândesc, că puţul e drept în fereastra mea. Până mai săptămâna trecută scotea apă ca toţi oamenii. Răsalaltăieri am văzut ceea ce vezi şi sfinţia-ta acum. Dar credeam că mi s-a părut. Ce zici? Visăm? se crucea Ghervase.

— Lucru mare şi de spaimă, taică! De la Dumnezeu sau de la diavolul, rămâne de dovedit...

Stareţul, precum şi toţi călugării înştiinţaţi, începură să-l urmărească de aproape şi aflară şi alte întâmplări şi mai uluitoare. Cu Stan se petreceau lucruri ciudate.

Trimis să descuie biserica, uneori uşa se deschidea singură, ucenicul fiind încă la câţiva paşi depărtare, ca şi când braţul cu cheia i s-ar fi lungit, nevăzut. Alteori, vrând să coboare o candelă, era de ajuns să se uite în sus spre ea, ca lănţugul de care atârna să se desprindă din cârlig şi vasul să i se lase ascultător dinainte.

Prorocea vremea mai bine decât orice calendar.

— Părinte stareţ, pune să culeagă via, spuse el odată, când era în toane.

— De ce, fiule, că e mult înainte de soroc...

— De Vinerea Mare o să fie zăpada la genunchi.

— De unde ştii tu asta? glumi egumenul. Trimiţi ca melcii coarne?

— Ştiu: am întâlnit-o în drum.

Atât a destăinuit. Zadarnic au stăruit de el, când i s-a împlinit vorba, să spuie ce a întâlnit: iarna, zăpada? Şi în care drum? Al gândului? Al duhului? N-a mai scos un cuvânt.

Toate astea, lăţite în lume, au adus slavă mare mănăstirii, cu năvală de poporime, spor de evlavie în norod, întărirea credinţei şi multă grijă spre trăire cucernică în obştea monahicească a lăcaşului. Başca de sumedenia de daruri, bunătăţi, bani, vite şi alte câştiguri ce se vărsau de pretutindeni.

Cu fiecare nouă ispravă a ucenicului, faima creştea. Când şi când, se învoia şi afla lucruri pierdute, găsea pe cele ascunse, dovedea pe hoţi... Călugării strigau că sunt minuni şi cereau nu numai să fie date în vileag, ci oarecum gospodărite, chivernisite spre un cât mai mare folos al lumii şi al lavrei.

Dar stareţul de atunci, un bătrân cercat şi cuminte, nu s-a lăsat zăpăcit de puterile nefireşti ale ucenicului. Nu numai că nu l-a încurajat. Dimpotrivă, l-a înăbuşit. Trebuia, spunea el, aşteptat şi omul pus la probă. Faptele lui limpezite, dovedite prin rugăciuni şi prin luminile marilor duhovnici şi ierarhi care stăpânesc din înălţimile bisericii. Cum putem şti noi, cei de rând, să deosebim nălucile de adevăr?

De altfel, tânărul nu-şi da seama de ceea ce săvârşeşte.

Lucra ca într-un fel de somn, un soi de beţie. De îndată ce stareţul, prin spovedanii, descoaseri şi alte dăscăleli l-a trezit şi l-a îndreptat spre cercetarea de el însuşi, ucenicul a început să se închidă.

Curând a prins să pună stăpânire pe sine şi să se păzească atât de el însuşi, cât şi de ceilalţi. Câştigarea monahiei îl înveghea şi mai mult. Acum îl supărau curiozitatea fraţilor, spionarea şi mai ales interesul de care

se bucura în ochii lor ca aducător de foloase lumeşti; şi se răzleţi de obşte. Cu cât înainta în vârstă, se făcea mai posac, mai sălbatic, parcă s-ar fi întors la copilărie. Cum isprăvea îndatoririle, se închidea ca un cenobit[14] şi nu-l mai vedea nimeni până sunau toaca şi clopotele.

Dezbărat ca de nişte cusururi de acele scăpări în afară ale adâncului, izbutise să-şi astupe spărturile făcute în alcătuirea lui de maiul berbecului şi să se dreagă. Dar îndată după zăgăzuirea minunilor se ivi lupul.

Până atunci turmele mănăstirii nu prea fuseseră vămuite de fiare. Acum, ca într-un fel de schimb, în locul celor câte încetaseră se scorni lupul, pentru care părintele Sofonie trebuia necontenit să se ridice şi să-l alunge. Atât se învoi să mai săvârşească. Şi asta din ce în ce mai silnic şi mai scârbit.

Noul stareţ îl găsi matur, stăpân pe toate arcurile-i ascunse, dârz pe voinţa lui călită, chivernisindu-şi iconomia lui trupească şi duhovnicească fără şovăire, ca un ascet desăvârşit. Tăcut şi îngheţat, sta fără nici o legătură cu soborul, care-i socotea nevoia de singurătate ca o trufie, muţenia ca o împietrire.

Mitropolitul, popă vădan călugărit de curând, a călcat glumind peste toate întâmpinările egumenului şi învrednici el însuşi cu schimnicia desăvârşită pe Sofonie, care, de pre numele nou Antonie, se şi grăbi să părăsească chiar din acel ceas mănăstirea. N-a îngăduit nimănui să-l ajute ori să-l însoţească. Nu şi-a luat măcar un sac cu lucruri de mare trebuinţă. A plecat cu câteva bucoavne la subţioară sus în munte.

Acolo, pe o streaşină de piatră, într-un părete de stâncă, se scobea o peşteră, prefăcută de alt schimnic înaintaş în chilie. Nici uşă, nici fereastră. Pereţii, jilavi, din cremene strujită cu toporul. La un colţ, o vatră ruinată, în celălalt o laviţă şontoroagă, cu un culcuş de paie pe ea. Nişte blăni groase de lemn astupau pe dinăuntru gura crăpăturii pe unde se pătrundea în adâncul stâncii găunoase. Afară, sub

prag, un ciuciur îşi picura broboanele de apă într-un găvan ros în gresie, unde se adăpau sălbăticiunile.

Dar de acolo zbucnea peste lume o privelişte care te îndumnezeia. Uitai de foame, de frig. Te sătura măreţia de ocean încremenit a piscurilor tălăzuite, frumuseţea cerului şi a pământului cântând zi-noapte neîntrerupt osanale întru mărirea lui Dumnezeu. Aici, în scorbura de piatră, schimnicul Antonie şi-a tupilat duhovnicia şi şi-a răsădit evlavia.

O dată pe săptămână urca la el, cu rândul, cale de trei ceasuri bune, câte un călugăraş de la mănăstire cu puţină merindă. Dar şi acesta era îndatorat să se vestească de departe că soseşte. Când îi auzea glasul, schimnicul se ascundea în chinovie, să nu vadă om, necum să vorbească. Nu ieşea decât după ce fratele da iarăşi glas că s-a depărtat.

Treaba asta se putea face vara. Iarna eremitul avea să rămâie îngropat acolo de troiene cinci-şase luni, cu o traistă de mălai şi un zimbil[{15}] de cartofi, aşteptând să se topească zăpezile. Până atunci, numai dangătele clopotelor mai puteau răzbi la el.

La început merindele se grămădeau aproape neatinse, pe faţa unei stânci, tăiată în chip de masă. Ceea ce nu miră pe călugării însărcinaţi cu corvoada. Până s-au deprins să le împartă cu schimnicul şoarecii de stâncă, la care s-au adaos nişte corbi şi, până la urmă, un vultur. Dar ăsta nu pândea atât uscăciunile înecăcioase ale cenobitului, cât pe tovarăşii de ospăţ, care, cum îi auzeau fâlfâitul aripilor, se mistuiau în găuri, lăsând corbilor cinstea să se bată cu el. De asemenea mosafiri sihastrul nu se sfia, ci îi îngăduia bucuros.

*
* *

După plecarea lui Sofonie, mănăstirea adormi în făgaşul molcomelor rânduieli monahiceşti. Dârdora ascetică se

potoli. Călugării răsuflară uşuraţi ca nişte cai scoşi din ham. Dar cum schimnicul nu-i mai stingherea cu nimic, locul lui în mănăstire nu rămăsese gol. Urma lui adâncă o umplu un soi de basm, legenda părintelui Sofonie zămislită din uimiri, amestecată cu spaime şi nostalgii. Nu-l mistui uitarea până la cenuşă, ci rămase dincolo de pieire, îmbălsămat de mireasma aducerilor-aminte, ca nişte moaşte scumpe.

De fiecare dată, călugărul întors de la chinovie era înconjurat de toţi, întrebat, ascultat cu evlavie, povestind despre corbii pe care îi văzuse cu ochii lui aducând în cioc hrană schimnicului şi de vulturul care-i ţine de urât.

Încetul cu încetul, după retragerea sihastrului, pe care lumea îl credea surghiunit de duşmani, îndeosebi de noul stareţ, marea mănăstire ajunse paragină. Poporul, care simţise bine unde îi stase până atunci duhul şi puterea, o părăsea şi se întorcea la popii lui de mir, la vraci şi la solomonari. Râvna şi credinţa gloatelor rămân nesecate, se strămută numai.

La durerea asta se adăugau şi altele, cu osebire pagubele aduse turmei. Până acum mersese cum mersese. Dar de cum ieşise pusnicul pe poartă, jigadinile tăbărâră pe vite. Surul, lupul îndrăzneţ şi fioros, nu mai avea teamă. La trei-patru zile înşfăca mielul sau oaia. Cine putea să-i ţie piept? Singur părintele Sofonie îl punea ca pe o fiară a lui în frâu, cum bunăoară sfântul Haralambie, leul. Aşa spuneau călugării ciobani alergând la stareţ, care, cu şalele lui mursicate de colţii podagrei, îi înţelegea prea bine, dar nu avea altceva să le dea decât mâna pufoasă de sărutat.

Până într-o zi, preasfinţia-sa, biruit de răutatea dihăniilor, ceru un condei ca să adauge la bucatele trimise ascetului un răvaş, cu porunca să se roage şi să vegheze ca şi înainte asupra turmei spârcuite de jivini. Antonie a citit sau nu ţidula, dar lupul nu-şi încetă prădăciunile. Însă neîndoielnic fu că săptămâna următoare fratele urcat cu paporniţa de mâncare văzu unul din corbii părintelui Antonie cu răvaşul stareţului în cioc. Şi numaidecât dete ştire în mănăstire că îl

trimetea stăpânul, adică schimnicul, cu plângerea la cer. Ceea ce mai mângâie pe bicisnicii părinţi şi îngroşă basmul.

— Ţi-aduci aminte, părinte Nectarie, când a slobozit de sus icoana Maicii Preciste în capul părintelui Sava, care mâncase carne în ajunul Adormirii?

— Hei, dar când a amuţit pe părintele Ioanichie...

Şi iar s-au perindat aducerile-aminte despre copilandrul intrat ca un înger pirpiriu acum treizeci de ani între ei; crescuse, se deşirase sub ochii lor, se aprinsese şi dogorise de un foc nesuferit pentru ei, păcătoşii. Pomeneau astea şi încă multe alte minunate isprăvi care răscoliseră lumea şi speriaseră pe înalţii stăpâni ai bisericii, până ce, fricoşi sau pizmaşi, îl înăbuşiră ca pricină, ziceau ci, de zăpăceală şi tulburare în norod.

Noul stareţ nu fusese martor la nici unul din miracole. Nehotărât ce trebuie să creadă, îl ţinuse, după poruncile de sus, într-o bănuitoare supraveghere. Aşa că simţise plecarea lui în schimnicie ca o uşurare.

Dar curând, tot mai desele greutăţi prin care trecea mănăstirea, pagube, prigoane şi părăsire, aduceau pe anahoret necontenit în miezul grijilor şi angaralelor.

— Hei, de-ar fi aici părintele Sofonie... oftau toţi, începând cu ciobanii şi sfârşind cu slujitorii altarului văduvit de credincioşi.

Într-o noapte, lupii sfâşiară nu mai puţin de cinci oi. A fost picătura care a făcut paharul să dea pe dinafară. Stareţul şi-a călcat pe inimă şi a trimis ascetului o solie alcătuită din ecleziarh şi doi bătrâni cuvioşi, care să-i ceară ajutor. Cei trei au urcat muntele, s-au bucurat că au găsit la locul lor corbii, că i-a întâmpinat vulturul, şi către prânz, fără să dea glas, au poposit la peşteră. Antonie nu i-a băgat de seamă. Sta pe prichiciul din faţă şi vorbea cu un şoricel îmblânzit, pe care-l ţinea în palmă. Deşi n-au auzit nimic, bătrânii hotărâră că-l învaţă să se roage şi jos buciumară vestea.

Când i-a simţit, s-a întors şi i-a văzut, schimnicul a ţâşnit ca o sălbăticiune în scorbura stâncii, prăvălind la gură toate

lobdiile ce ţineau loc de uşă.

Solia a ciocănit, a strigat, s-a rugat. N-a fost chip să-l scoată din bârlog.

— Cuvioase Antonie!...

Tăcere.

— Sfinţia-ta, doar o vorbă!...

Nimic.

— Ne trimite părintele egumen!...

În deşert...

După multe rugăminţi de-a surda, bătrânii, osteniţi, se aşezară greceşte la gura vizuinii ca pentru un lung asediu. Scoaseră tăgârţele şi se puseră să îmbuce leguma. Schimnicul, cu răsuflarea oprită, îi auzea clefăind pita, limpind apa şi sfătuindu-se cum să mâie noaptea acolo. Asta îl umplu de groază. După ce moţăiră oleacă, cuvioşii porniră iar asaltul:

— Părinte Antonie!

Cuviosul ciuli urechile.

— Noi poposim aici şi nu ne clintim până nu ne asculţi, ameninţă unul.

— Avem poruncă de la preasfinţitul egumen să nu ne întoarcem fără răspuns, îl înveghie altul.

— Măcar de ne-am prăpădi la pragul sfinţiei-tale de foame şi sete... încheie al treilea.

Antonie îşi făcu socoteala că n-au să crape de foame, fiindcă trebuia să urce călugărul cu hrană, nici să plesnească de sete cu izvorul la nas, aşa că se înmuie.

— Grăiţi, dar scurt, consimţi el prin lemnele astupuşului.

Bătrânii, bucuroşi, pălăvrăgiră multe şi de toate, despre necazurile mănăstirii, despre pagube şi sărăcie, despre oi şi lup.

— Ho! îi opri sihastrul. Numai la cele lumeşti vă stau gândurile... Spuneţi limpede, ce vreţi?

— Ne mănâncă lupul oile, se jeluiră ei.

— Ei, şi ce? Voi nu mâncaţi pe Cristos, mielul lui Dumnezeu?

Călugării nu se aşteptau la o asemenea înfruntare şi se priviră uluiţi.

— Să ştiţi că s-a smintit cuviosul de atâta canon!... spuse unul.

Acum tăcerea se îndelunga din amândouă părţile. Tot călugării trebuiră s-o rupă.

— Şi te roagă preasfinţia-sa egumenul să alungi fiarele.

— Cum? se răsti din bârlog Antonie.

— Cum făceai la mănăstire.

— Acolo mă vesteau ciobanii. Cine urcă aici să-mi dea de ştire?

Şi cu asta le luă piuitul.

— Asta aşa este... se scărpinară ei în cap.

Până să alerge ştafeta trei ceasuri, mai ales pe timp de noapte, dihăniile au timp să sfâşie întreaga turmă. Dar iarna, prin genunile de omăt?! Şi şedeau cu minţile încâlcite. Tot Antonie, ca să scape de ei, le deznodă.

— Ascultaţi: îndată ce s-arată lupul, trageţi clopotul cel mare într-o dungă, ca la primejdie. Am s-aud şi am să ştiu. Acu plecaţi.

Chiar în noaptea următoare lupul a dat buzna. Un cioban fugi la mănăstire. Până să trezească pe părintele clopotar, ăsta, până să se suie în clopotniţă, să urnească pe Samson, Surul şi-a luat tainul un miel şi a zbughit-o după al treilea dangăt... Tot era ceva. Nu sfâşiase trei-patru ca de obicei; şi până la ziuă nu s-a mai întors.

La atacul următor, pacoste! În grabă, clopotarul, buimac, a alunecat pe trepte şi şi-a rupt piciorul. Spaimă, zăpăceală. Aşa că Samson n-a dat alarma, şi schimnicul, sus, nu şi-a întrerupt rugăciunea, iar fiara şi-a făcut cu turma toate mendrele.

Întâmplarea a silit pe călugări la altă rânduiala: uşa clopotniţei să rămâie deschisă, ca ciobanul să nu mai piardă vremea, ci să urce şi să tragă clopotul. Aici altă încurcătură. Gonaciul de la stână era ageamiu: nu ştia ce-i aia să baţi clopotul în dungă. L-a bălăbănit în toate felurile, şi scurt, şi

lung, şi pe-o latură, şi pe alta, încât a ieşit o harababură. Schimnicul, crezând că sună slujba ceasurilor, nu s-a clintit şi lupul, jos, a jăcmănit pe săturate.

Când ciobanul a deprins cum trebuie să mânuiască funia, lupul şi-a sporit şiretlicurile. Nu mai venea singur, ci cu un soţ ori doi, alteori în capul unui hăitic. Şi fiarele se împărţeau. Grosul, cu Surul în frunte, da iureş în turmă. Ceilalţi, răzleţi, se aşezau între stână şi mănăstire, tăind calea omului care gonea spre clopotniţă.

Dar şi minţile călugărilor începură să lucreze la întrecere cu ale fiarelor. S-au înţeles că atunci când baciul va da glas de bucium din stână, un frate pus de veghe sus în turn, cu mâna gata pe ştreang, să şi tragă. Numai că lupul pica tocmai când somnul e mai dulce şi fratele dormea dus.

Buciumul s-a văietat nopţi de-a rândul în zadar, sfinţitul schimnic n-a avut ce auzi, iar lupul a huzurit.

Atunci se ţinu sfat mare cu egumenul. Se alese părintele Zenovie, călugărul cel mai treaz, care pătimea de nesomn. Un omuleţ neastâmpărat, ciufulit ca o veveriţă, straşnic veghetor, în stare să stea cu ochii deschişi trei zile şi trei nopţi la şir. Când se întunecă, Zenovie urcă în turn cu ceaslovul şi o lumânare. Părinţii, jos, ascultau prin somn. N-au auzit pe Samson glăsuind. Pesemne, şi-au zis, n-o fi venit fiara la stână.

Dimineaţa, cuviosul Zenovie nu s-a arătat la utrenie. L-au căutat în chilie, lipsea. Au urcat în turn, odaia clopotelor - goală. L-au strigat.

De sus din tavan s-a prelins un miorlăit stins. Călugării au ridicat ochii: pe fundul de bute al lui Samson sta o mogâldeaţă ciufulită, cu mâinile încleştate pe chiotorile unde se înnoadă funiile. Părea un liliac uriaş prins de lumina zilei şi pitulat acolo.

— Sfinţia-ta eşti, părinte Zenovie?

— Eu, fraţilor.

— Dă-te jos.

— Nu pot. Ajutaţi-mă frăţiile-voastre.

— Păi cum te-ai suit?

— Nu ştiu, dete răspuns omul.

Coborât cu greu, el povesti lucruri de necrezut. Când veghea mai cu nădejde, a auzit paşi pe scară şi s-a bucurat crezând că vine vreun cuvios să-i ţie de urât. Dar când s-a deschis uşa din clanţă, a intrat lupul sur, zburlit, cu ochi de jăratec, clănţănind la el. Încât n-a ştiut nici cum, nici când s-a căţărat în mâini pe funie şi s-a trezit sus pe spetezele din spinarea lui Samson.

— Năluci, părinte... îl certă stareţul. Trebuia să-ţi faci semnul crucii.

— Stai preasfinţia-ta, la noapte, să te vedem ce faci cu crucile, îl repezi păţitul.

Şi nu s-a mai încumetat nimeni să pândească în turn buciumul care trimetea în cele patru zări jalea stânei, dar nu răzbătea până sus la părintele Antonie.

Toate astea nu miroseau a lucru curat. Mulţi înclinau să se înştiinţeze Mitropolia, Sinodul. Stareţul nu se învoi. Băga din nou mănăstirea în ştrenguiala şi tărbacă înalţilor clerici... Abia o uitaseră. Se luară alte măsuri: slujbe mari în biserică, rugăciuni şi căderi la Maica Domnului, sfeştanii şi molitve la stână, care fu curăţată şi stropită cu agheasmă. O cruce uriaşă fu ridicată chiar în mijlocul târlei, să vegheze cu braţele întinse turma de la picioarele ei. Şi se statorniciră aici doi călugări, care să citească cu rândul într-un coşar prefăcut în paraclis slujbele nopţii, vecernii şi ceasuri.

Zadarnic. Lupul venea şi mai des, dornic parcă pe lângă mertic să asculte şi sfintele cântări.

De atâta îndrăzneală a fiarei şi bicisnicie a ciobanilor, călugării tineri se răzvrătiră şi cerură arme.

— Şi ele sunt de la Dumnezeu.

— Ba-s de la diavolul, se împotrivea stareţul. Din două pricini: una canonicească. Monahii n-au voie să ucidă cu nici un chip, sunt opriţi de pravile.

— Se poate lua dezlegare, se ridicară câţiva.

— Da, dar de sus şi de foarte departe, ceea ce ar costa o mulţime de intervenţii şi o groază de bani.

— Chiar şi în împrejurarea în care ne aflăm? întrebă unul.

— Chiar... Patriarhiile se mişcă greu şi numai cu aur...

Călugării puseră nasurile în pământ...

A doua oprelişte şi mai straşnică venea din partea stăpânirii. Ieşise de câţiva ani legea că nimeni n-are voie să poarte arme. Numai vânătorilor de baştină li se dăduse îngăduinţa scrisă.

Mănăstirea însăşi predase nişte gioarse ruginite, lăsate acolo de pe vremea zaverei. Acum trebuia autorizaţie tocmai de la Bucureşti. Şi pe numele cui?

— Al preasfinţiei-tale, îl îndatoră tineretul.

— Ei, asta îmi mai trebuie! Şi de unde bani pentru drum, costul armei, al taxelor, presupunând că o să călcăm întâia opreliştе, poruncile canonului nostru...

Dar călugărul tânăr nu s-a lăsat. Repede s-au strâns bani, s-a ticluit jalba şi s-a găsit un om, care curând s-a întors cu puşca.

Şi iată-l pe părintele Cristea, capul tineretului, fudulindu-se cu ea în spate prin staniştea{16} oilor.

Înainte de miezul nopţii, o bubuitură a sfărâmat văzduhul şi numaidecât schelălăieli înfiorătoare umplură târla. Vânătorul împuşcase un câine. Era şi ăsta un început bunicel pentru un călugăr. Ceea ce însă nu a împiedicat lupul mai târziu, după potolirea zarvei, să răpească mielul.

În altă noapte, părintele Cristea, care străjuia către apus, spre codru, a trebuit să alerge în partea cealaltă a stânei, unde se stârnise mare hărmălaie. Ajuns acolo, s-a sucit, s-a zgâit, a ochit şi a nimerit o oaie. Toţi şi-au făcut cruce şi au mulţumit lui Dumnezeu că n-a lovit un om.

Dar se chema că sfinţia-sa poate şi ştie să tragă, n-are a face în ce... Lupul trebuia deci să ţie seamă, căci are să-i vie rândul. A şi ţinut.

Cum a mai venit, s-a năpustit drept în vânător, care, luat nepristan, a întors arma, oarecum după lup, zicea el, şi s-a împuşcat singur în picior. Fiara a străbătut în goană stâna, şi-a luat câştul şi s-a dus. Pe părintele Cristea l-au purtat pe năsălie la spital... Şi de arma primejdioasă nu s-a mai atins nimeni.

Acum pricepură toţi că nu se petrec lucruri curate, şi mănăstirea e prigonită de puteri întunecate. Astfel au trecut o toamnă şi o iarnă amarnice pentru obşte, fără stingherire de la rugăciuni pentru schimnicul din munte.

Primăvara cu izul ei de miei priori mirositori a lapte a îndoit râvna lupului şi îngrijorarea părinţilor. Atunci baciul, un bătrân mirean, căzu la picioarele egumenului şi cu lacrimi l-a rugat să dea dezlegare unui solomonar, vestit descântător de fiare şi desfăcător de farmece, să vie în ajutorul turmei. Stareţul s-a împotrivit morţiş. Cum s-ar putea îngădui asemenea blestemăţii în cuprinsul sfântului lăcaş? Au sărit însă şi călugării în sprijinul baciului.

— Stâna nu e mănăstire. Ciobanii pot chema şi sprijinul laicilor, spuneau ei.

Hărţuit de lup şi de fraţii monahi, până la urmă stareţul n-a mai avut încotro şi s-a înduplecat.

— Fă ce vrei, mormăi el, întorcând baciului spatele. Stâna ţi-e dată în seamă. Eu nu ştiu nimic: mă spăl pe mâini.

*
* *

În sfârşit, a coborât vrăjitorul, Şotropa, un bătrâior vesel, sfrijit ca un zbârciog, chiomb de un ochi şi cu luna plină a cheliei în cap. Ţinea vergeluşa de alun în mână, cosorul de argint înfipt în brâul verde, iar în sân sticluţa cu spiriduş, păstrat în apă, ca o păpuşică cât un dop de plută, care, când se da la fund, când se urcă la gât, după cum avea nevoie stăpână-su.

Vraciul a întrebat cum, când şi în ce fel se întâmpla călcările, a descusut paznicii, i-a dezbrăcat, le-a cercetat cu luare-aminte mâinile şi labele picioarelor, părul de pe piept. A scormonit o moviliţă: n-a găsit vrăji îngropate, nici farmece ascunse... A trecut apoi la câini.

— Câinii nu se dau la lup, mărturisi baciul.

— Dar la oameni?

Şi ochiul chiomb se ivi de sub pleoapă...

— La oameni şi la alte dihănii se reped.

— Bine! Acuşi să-i întrebăm şi pe ei...

Vraciul îşi mişcă buzele într-un soi de şoaptă, neînţeleasă de urechile omului, un fel de freamăt uşor, schimbat în adiere de şuier... Doar uitându-te la gura lui vedeai sau îţi închipuiai că ar vorbi. Numaidecât un câine din apropiere ciuli urechile şi prinse să se neliniştească. Suci capul, ascultă sfeclit, se mişcă în jurul lui însuşi, căutând. Apoi, doi, trei, înfioraţi, se sculară. Pe urmă, oricât de departe se aflau, toţi câinii aţintiră auzurile, săriră fără astâmpăr şi înaintară pe măsură ce Şotropa îşi frământa fără glas buzele. Deodată dulăul cel bătrân se întoarse şi chelfăni un căţelandru, rămas în urmă, care nu prea se sinchisea. Apoi el cel dintâi se apropie gudurându-se de solomonar şi i se lungi supus la picioare, tăvălindu-se în ţărână. Aşa, rând pe rând, sosiră toţi zăvozii stânei, cu cozile pleoştite, spăsiţi, şi îi trecură pe dinainte, ca la un interogatoriu. Unul câte unul se opreau, cercau să-l privească, dar lăsau repede ochii în jos, scâncind uşor, ca nişte învinuiţi cu botul pe labe. Apoi, la un semn, treceau deoparte şi aşteptau.

Călugării priveau ca la o întâmplare de pe altă lume.

— Nu-s vinovaţi, hotărî Şotropa, ştergându-şi fruntea şi obrajii şiroind de sudoare.

Cămaşa de pe el era leoarcă, parcă de cine ştie ce caznă.

— Nu-s vinovaţi, spuse a doua oară. Mi-au mărturisit tot.

Cei de faţă se priviră uluiţi.

— Ai vorbit cu ei?

— Precum văzurăţi.

— Ce i-ai întrebat?

— De ce nu se dau la fiară.

— Şi ce ţi-au spus?

— Mi-au spus că nu e lup.

— Nu e lup?

Şi călugării se strânseră a spaimă, ca oile, unul în altul.

— E diavolul? strigară şi-şi făcură cruce.

— Nu. Câinii zic că este om.

— Om?!

Şi toţi se îngroziră şi mai mult.

— Om, îi lămuri domol Şotropa. Adică pricolici. Mai rău ca fiara adevărată.

— Se poate?

— Cum nu! Sunt oameni care se prefac în lupi. Umblă ori singuri, ori înhăitaţi cu lupi de-i buni, după prăzi...

Monahii ascultau cu mâinile la gură.

— De-aia zăvozii n-au ce le face, adăugă vraciul.

— Se tem? întrebă baciul.

Şotropa îşi mişcă din nou buzele, şi dulăul se înfăţişă numaidecât, îşi frecă labele dinainte una de alta şi se turti la pământ tânguindu-se.

— Lasă, lasă, nu-ţi fac nimic, îl împacă solomonarul după ce-l ascultă, şi cu o uşoară mângâiere îi dete slobozenie să plece.

— Spune, se întoarse el către oameni, spune că lupul le este om cunoscut.

— Om cunoscut? Cine?

Şi cuvioşii spăimântaţi se plecară parcă ar fi trecut un vânt groaznic peste ei.

— Cineva ori din stână, ori din satele vecine... Numai glonţ de argint descântat se prinde de el, urmă Şotropa. Dar să ştiţi că Şuşnea vânătorul îi vine de hac. Şi încă ceva: aduceţi în stână un cocoş, dacă se găseşte alb, să auză toaca-n cer şi să dea veste duhurilor să se facă nevăzute.

*

* *

Stareţul, când a auzit de omul-lup cunoscut de câini, abia s-a ţinut să nu sară în sus, s-a prefăcut că nu crede, dar a uitat de şale, de oase hodorogite, a cerut trăsura, a mânat la gară şi s-a suit în cel dintâi tren pentru Bucureşti. Aici a căutat pe bătrânul Teoctist, vechi slujitor în Mitropolie, profesor şi mare îndeletnicitor cu ocultismul şi magia. S-au închis amândoi în odaie, au citit, au dezbătut şi, despărţindu-se apoi, au hotărât ceva tainic.

Sfatul făţiş al lui Teoctist a fost să încerce întâi botezul. Pricolici se face de obicei copilul care din întâmplare sau din vreo vrajă n-a primit această sfântă taină. Dacă nu izbuteşte, rămâne glonţul...

La înapoiere stareţul a aşezat în marginile stânei câte un cazan cu apă sfinţită după rânduielile botezului, vegheate de călugări, cu porunca, îndată ce simt o mişcare, zăresc o umbră, văd o vită sau orice ar fi, numaidecât să înmoaie şomoiogul şi să stropească. Nopţi de-a rândul ei scuturară sfeştoacele în vânt şi în toate nepărerile, numai pe lup nu-l nimeriră. Ori că ăsta fusese copil botezat, căci se strecura, diavolul ştie pe unde, şi răpea mielul de sub nasul cuvioşilor botezători.

Nu mai mergea aşa... Rămânea glonţul...

Aici soborul mănăstirii se rupse în două, ca într-o răzvrătire. Tineretul cerea să vie numaidecât vânătorul. Bătrânul se împotrivea, cu dreptate. Dacă nu e lup adevărat, ci om, pentru ce tocmai ei, călugării, să-l ucidă, osândindu-l, aşa blestemat, muncilor veşnice ale iadului?

— Atunci?

— Atunci? Trebuie întâi căutat printre oameni, prin sate, găsit şi încercat cu orice preţ mântuirea lui.

Stareţul şovăia cu gândurile aiurea...

— Cum să facem?

— Mai e întrebare? Aducem pe părintele Antonie şi-l statornicim la stână. El are să-l prindă şi să puie în lanţ ca

pe un câine lupul care îi ascultă poruncile.

O nouă solie bătu la uşa peşterii: neaşteptată minune, schimnicul se milostivi s-o asculte; şi, pentru izbăvirea unui suflet de la pierzare, se învoi să coboare.

— Stau până-n toamnă, mai mult nu, spuse el, aşezându-se într-un bordei de lângă stână.

Toţi aşteptau acum măcar potolirea dihaniei, dacă nu chiar pocăinţa sau pieirea ei pe totdeauna.

Dar, crudă amăgire, lupul nu-şi părăsi năravul, când singur, când în noajă cu alţii. E drept că nu îndrăznea să sară şi să sfârtece decât când schimnicul, căzut în răpirea de sine a rugăciunii, nu se trezea repede la strigătele paznicilor. Atunci făcea prădăciune mare, de care se căina, spăimântat, însuşi Antonie, cerându-şi iertare de la fraţi.

— De! Ştiam eu că nu sunt de nici o scofală. V-am ascultat doar să vă împac şi să-mi împac cugetul.

Şi lăcrăma îmbelşugat.

— Ne pare rău, sfinţia-ta, că te-am tulburat şi te-am ostenit, îl mângâiau ei.

— Nu e nimic, se asprea el iar. Tot trebuia să cobor la mănăstire de Sfânta Maria să mă împărtăşesc. După care nesmintit vă părăsesc. Pe urmă o jumătate de an ne-or despărţi nămestiile zăpezilor.

În sinea lui era însă bucuros că se isprăvise şi cu corvoada asta, alungarea lupului, singura care îl mai lega cu interesele oamenilor. De acum înainte avea să fie lăsat în pacea lui Dumnezeu.

După plecarea lui Antonie, hărţuiala cu fiara a urmat la fel, până ce soborul căzu la înţelegere: nu mai rămânea decât glonţul.

*

* *

Şotropa, chemat, veni de data asta cu Şuşnea, vânătorul, o beldie crăcănată, cu mişcări mlădii şi agere priviri

albastre. Călca aşa de uşor, că nu-l simţeai, ai fi zis că alunecă, nu merge pe pământ, deşi purta botfori. Avea din naştere la mâna dreaptă şase degete şi într-un obraz o pată mare sângerie, ca o halcă de bojoc fript, pentru care-l porecliseră Falcă-Prăjită. Nu bea rachiu, nu pufăia tutun. Ducea în spate o flintă veche cu încărcătura pe gură, iarba de puşcă într-un corn de bou negru, gloanţele într-o teşilă de piele la şold. N-a dat bună ziua.

Vraciul s-a urcat în pătulul înalt, a iscodit de jur-împrejur ocolniţa, însemnându-şi locurile. A tras apoi într-un piez al stânei, cu cosorul de argint, un rotocol, l-a boscorodit, l-a afumat cu zârnă, lupisdragi şi alte buruieni la care trag fiarele şi s-a aşezat împreună cu vânătorul acolo.

De cum a dat în noapte, s-au pus la pândă. Solomonarul, de-a dreptul jos, culcat în ţărână. Vânătorul, cu un genunchi în pământ şi arma gata în cumpănire. Baciul şi mulţimea de călugări s-au închis în căşărie, cu inimile bicâind de aşteptare.

Cocoşul a cântat de culcare. Apoi, de straja întâia. Pe urmă, de a doua. La a treia, vraciul, cu urechea dreaptă lipită de pământ, dete ghes vânătorului, care se aţinti cu toată fiinţa lui spre întuneric.

Deodată se ridică, fulger, în picioare, puşca tună, un vaier ţâşni dintr-o părere de umbră şi câinii săriră cu larmă. Ceilalţi călugări şi oameni năvăliră afară. Şuşnea şi solomonarul şedeau liniştiţi în cercul vrăjit.

Las' că acum soseşte murgul zorilor. Vedem noi ce a fost!

Curând strelicii, întâi verzii, apoi amestecaţi cu răbufneli de lumină, jucară la răsărit şi se ţesură cu fire de beteală albe... începu să se zărească, şi ceata porni la cercetat. Aproape nimic. Prea arar o urmă părelnică. Puseră câinii, dăscăliţi de solomonar, pe ea. O prăpădiră, o găsiră iar. Cotind, răsucind, firul îi duse la mănăstire, îi întoarse la stână, apoi sub munte unde se rupse. Câinii se opriră, neştiind încotro să mai apuce, şi se culcară.

Stareţul aştepta veştile. Strânse toţi călugării, îi cercetă. Nu lipsea, nu şchiopăta, nu sângera nici unul. Ciobanii, aşijderi.

Vraciul şi vânătorul rămaseră pentru a doua noapte şi luară veghile de la capăt. Lupul nu s-a arătat. A treia, a patra, a cincea noapte, iar nimic. Ceea ce dovedea că împuşcătura mersese în plin. În cine? Şi unde? Trebuiau iscodite acum satele, să se afle ce om zace sau care s-a răpus...

Şuşnea şi Şotropa primiră bună plată şi pe deasupra sarcina să înnoade, cum vor şti, om cu om, babă cu babă, într-un fel de năvod, cu care să prefire satele în căutarea omului-lup rănit sau mort.

Şi stâna, ca şi mănăstirea se mulcomiră...

*
* *

Nu era însă dat mănăstirii să se liniştească. Pe capul soborului veni numaidecât altă primejdie: să se lupte nu cu fiarele, ci cu boierii, dihănii mult mai hrăpăreţe. Cel puţin astfel spunea stareţul, fluturând o hârtie: înştiinţarea că s-a deschis în revendicare un vechi proces, crezut stins, o cârcotă cu moştenitorii unuia Ciobanu, care pe vremuri făcuse danie mănăstirii un trup de moşie. Urmaşii pretindeau că monahii stăpânesc mai mult decât se cuvenea, răşluind o bună fâşie din partea lor, cu pădure şi peştera schimnicului pe ea. Judecata se petrecuse de mult în divanurile trecute. Toate hrisoavele se găseau în arhivele statului. Stareţul era nevoit să-şi mişte iar încheieturile ruginite şi plecă la Bucureşti, de unde se întoarse cu patru oaspeţi: avocatul Mitropoliei, care să răscolească în hârţoagele mănăstirii, doi ingineri, care să măsoare din nou pământul, şi părintele profesor Teoctist, prietenul egumenului şi unchiul avocatului, dornic de o plimbare la munte.

Mosafirii s-au odihnit o noapte. A doua zi dimineaţă în zori porniră sus, cu câte o valiză doldora de unelte pentru măsurat, câteva traiste cu mâncare, părintele Teoctist sprijinit în toiag cu vârf de fier, înadins pentru urcuş. Inima stareţului îi dădu ghes: cum era să-şi lase oaspeţii singuri? Şi se alătură şi dânsul. Împreună cu ei urca fratele cu merinde pentru schimnic, luat ca să-i călăuzească, să ajute la bagaje şi la nevoie să sprijine pe nevoiaşi.

Curând intrară în codru ca într-un basm. Toamna îl preschimbase într-un uriaş chihlimbar galben, încrustat cu vine de verde, cu ochiuri de albastru şi bucăţi de azur, prin miezul amurgit al căruia mergeau ei. Înaintea lor sălta, resfirându-şi creasta, o pasăre stropită cu negru, cu aur şi cu roşu. Se oprea, ciocănea într-un trunchi şi iar zbura, ca şi cum le-ar fi arătat calea.

Povestea pădurii se sfârşi. Ieşiră sus pe brâna de piatră unde se despărţea poteca de peşteră. Aici se opriră. Inginerii trebuiau să cuprinză vultureşte cu privirile întinderea, înainte de a începe lucrarea.

Şi încremeniră: urcaseră să măsoare măreţia lui Dumnezeu.

Călugăraşul, după ce sărută mâna părintelui stareţ, porni cu panerul spre sihăstrie.

— Vezi să nu-l tulburi cumva pe părintele Antonie spunându-i că suntem şi noi pe aici, îi porunci stăpânul.

La întoarcere, fratele vru să rămână în slujba inginerilor. Dar egumenul îl scuti şi-l trimise scurt acasă.

— Dar dacă înnoptaţi? îl cercă grijuliu călugărul.

— Avem facle şi felinare. Dacă întârziem, linişteşte pe cuvioşi. Să nu ne aştepte nimeni.

De cum le întoarse monahul spatele, cei cinci se strânseră mănunchi, schimbaţi, se sfătuiră întunecaţi şi apucară spre peşteră.

Nu-i interesară corbii care îi croncăniră, nici şoarecii tăbărâţi pe merindea proaspătă, nici vulturul închiondorat. Merseră drept la gura astupată cu lemne.

Statură puţin şi se priviră gravi.

— Încercăm să batem? întrebă avocatul.

— Cred că zadarnic, spuse liniştit Teoctist.

Cele câteva ciocănituri puternice în bârnele de la intrare rămaseră fără răspuns.

— Atunci începem?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu.

Şi îşi făcură toţi cruce.

Din câteva opinteli, tinerii zvârliră lemnele. Apoi, aţintiţi, aşteptară... înlăuntru nu se clinti nimic.

— Lăsaţi-mă să intru eu întâi.

Şi Teoctist păşi încet pragul. Ceilalţi îl urmară, îl ajunseră şi împietriră toţi cinci, ca într-un creştet de prăpastie: la picioarele lor zăcea un leş. După îndemnul părintelui Teoctist, stareţul îl ocoli cu paşi şovăiţi, de la tălpile goale îndreptate spre gura luminată a peşterii, la capul întunecat căzut către peretele din fund.

— El este, răspunse după un răspas{17} la întrebarea mută a celorlalţi.

— Să aprindem totuşi luminile.

Patru lanterne îşi azvârliră văpăile şi prinseră mortul în cearcănul lor feeric. Schimnicul, înţepenit într-o cumplită încordare, murise încovoiat ca o fiară încovrigată asupra ei înseşi. Lumina, plimbată încet de-a lungul, îi descoperi chipul descărnat, cu ochii albi rămaşi zgâiţi, nasul strâmb uscat şi boţit, gura neagră căscată şi schimonosită.

Pe mustăţile zbârlite şi barba răvăşită dăinuia un strat gros de spume sângeroase...

— Nu miroase, băgă de seamă unul; şi-şi vârî batista în buzunar.

— L-a păstrat răcoarea peşterii. Şi lipsa muştelor, lămuri altul.

— Acum să-l dezbrăcăm, porunci Teoctist.

— De ce? Nu e păcat? se înfioră stareţul.

— Nu. Trebuie să vedem cum a pătruns glonţul.

Dar nimeni nu se clinti să întindă mâna şi să atingă cadavrul. Tot Teoctist se căzni, stângaci, cu vârful toiagului, să-l despoaie şi rupse mai mult decât desfăcu, cu piele cu tot, bucăţi din vesmântul putred, lipit de carne. De sub leşul mişcat fugiră cotiş gândaci negri, câţiva şoareci şi alte gângănii.

Tinerii nu putură suferi şi întoarseră cu oroare capetele, să nu mai vadă. După câteva încercări neizbutite, stareţul, indignat, îl opri.

— Părinte Teoctist, noi săvârşim o pângărire, batjocorim un mort, frate de-al nostru. Să-i lăsăm trupul în pace. Taina are să i-o mărturisească sufletul său lui Dumnezeu. Mai ales că tot ce gândim rău de el ar putea să ne fie nouă păcat: o fi murit de moarte bună.

— Asta vream să aflu şi eu, bufni întărâtat teozoful, şi nu se opri.

— E mult mai bine pentru el şi pentru noi să nu ştim niciodată, cătă să-l împace stareţul. Noi am venit aici pentru alte îndatoriri.

— Lasă, lasă... e mare nevoie să ştiu. De încredinţarea asta atârna dacă săvârşesc sau nu lucrarea de stârpire a pricoliciului.

Şi Teoctist, îndârjit, izbuti să tragă de pe leş zdrenţele.

— Iată, veniţi să vedeţi...

Şi plecat pe vine, el arătă în coasta dreaptă gaura glonţului, cu rană răzbuzată şi încă smâncind un sânge negru.

— M-aţi înţeles, zise Teoctist, ridicându-se.

Leşul sta acum despuiat, pe o parte, groaznic, plin de slin, de scârbe şi urâciuni, ca la o judecată...

— Acum luminaţi-mi bine pieptul, porunci Teoctist.

Cele patru lumini îşi strânseră focarele în coşul scofâlcit. Repede, cu dreapta puternic încordată, el ridică toiagul ascuţit şi, până ce ceilalţi să se dezmeticească, îl implântă ca pe un ţăpoi în inima mortului.

— Ce faci, părinte? se îngroziră toţi şi, privindu-l cu ură şi silă, se grăbeau să iasă şi să-l părăsească.

— Străpung, după rânduiala magică, inima pricoliciului...

Şi ca să se îndreptăţească şi să-i împace, ocultistul le dezvălui acolo pe loc alcătuirea omului în cele şapte stihii ale lui şi îndeosebi despre corpul astral, un fel de căptuşeală subţire a trupului, ca un abur nevăzut, care ne umple pe dinăuntru şi ne înconjoară pe dinafară, aşa ca cearcănul din jurul capului sfinţilor.

— Acest al doilea trup aburos îşi poate uneori părăsi lăcaşul, adică trupul de carne, care rămâne nemişcat, într-un somn adânc, în timp ce el călătoreşte ca un duh, ia orice chip vrea, de lup şi de alte năluci. Când se întoarce înapoi, omul se trezeşte fără să ştie ce a săvârşit. Crede că a dormit. Orice lovitură, împunsătură de cuţit, împuşcătură de armă făcută asupra duhului o primeşte, acolo, departe, trupul adevărat şi omul poate muri de pe urma ei. Asta dovedeşte că este om-lup, lycantrop: tragi în lup, te iei pe urmele lui şi ajungi la un ins care se vaietă şi se zbate în durerile rănii glonţului. Şi acum să-i facem rânduiala creştinească.

Cei doi părinţi îşi petrecură pe după gât patrafirele aduse în valiză, citiră, prohodiră şi tămâiară, stropiră cu vin şi untdelemn spre veşnică pomenire şi deteră cele din urmă dezlegări sufletului să se aşeze în cortul drepţilor, trupului să se întoarcă în ţărână.

— Îi săpăm groapa aici, spuse un tânăr, deşi chiar bezna peşterii e ca un mormânt şi poate nici n-ar mai trebui băgat în pământ.

— Nu! sări îngrozit stareţul. Ar fi o mare greşeală... Mai curând sau mai târziu, tot s-ar descoperi. Vă închipuiţi ce cumplită învinuire ar cădea asupra noastră, celor câţiva care cârmuim mănăstirea. Toţi duşmanii, întovărăşiţi cu vrăjmaşii credinţei ar tăbărî asupră-ne că nu ne-am mulţumit numai să-l surghiunim pe sfânt, ci din pizmă şi răutate l-am şi ucis. Trebuie să-l ascundem în altă parte.

Vă rog să înţelegeţi, urmă el, că pentru liniştea soborului şi a lumii, ca să risipesc orice bănuială, am scornit, Dumnezeu să ne ierte, minciuna cu procesul şi v-am chemat să-mi daţi ajutor aici, ca să ştergem şi cele mai mici urme ale unei întâmplări, care, dată în vileag, ar fi târât Biserica întreagă într-un nemaipomenit scandal.

— S-ar cuveni să-l îngropăm după canon; gol, înfăşurat numai în giulgiul călugărilor, băgă de seamă Teoctist.

— M-am gândit şi la datină, oftă stareţul, şi întinse jos o pânză, în care rostogoliră leşul, înfăşurându-l ca într-un sac. Apoi, apucând câte unul de un cap şi de celălalt, ieşiră cu el.

Lumina îi primi în slăvită ei mărinimie, aceeaşi pentru cei buni, ca şi pentru cei răi...

— Vedeţi dacă n-au rămas urme de sânge. Căutaţi nisip şi presăraţi locul, stărui stareţul.

— Astupaţi la loc intrarea, sfătui Teoctist, să nu se cunoască.

— De ce? întrebară tinerii, punând lemnele aşa cum le găsiseră.

— Să vă spun: şase-şapte luni, nimeni nu poate răzbate până aici. Târziu, la anul, sau peste câţiva ani, când cineva o îndrăzni să dea la o parte lemnele şi va găsi peştera goală, are să trâmbiţeze o nouă minune: piatra pecetluită şi sihastrul nicăieri. Această pieire fără urmă prin zidurile stâncii, ca o răpire la ceruri, pe lângă că pune la adăpost pe părintele stareţ şi mănăstirea de orice neajunsuri şi tulburare, are să întărească faimă şi să sporească slava părintelui Antonie, sfârşi Teoctist, dând semnalul plecării.

Şi peştera, goală de taina ei, se pecetlui iar.

Ceata cu leşul coborî înapoi în codru, care-i ascunse în doliul lui galben de foi pâlpâitoare. Scoaseră din geamantane lopeţile, fără cozi, săpară adânc sub un preval groapa schimnicului, îl prăvăliră înăuntru, o astupară cu lostopani de pământ şi bătătoriră brazde de iarbă veşnică.

15 august 1952, Bucureşti

MISIUNE DE ÎNCREDERE

PE ATUNCI ERAM CEL MAI CU VAZĂ, dacă nu singurul chino-tehnician din ţară. Înfiinţasem primul serviciu de cinematografie pe lângă Ministerul de Interne şi nu pridideam comenzile de filme pe care mi le făceau autorităţile, de la cele mai anodine instalări şi inaugurări până la cele mai ridicole banchete ori demonstraţii ale vanităţilor publice.

Deşi, pe lângă mulţi rivali şi concurenţi, îmi făcusem şi câţiva ucenici, trebuia să supraveghez personal toată punerea în scenă, mai ales acolo unde apăreau personalităţile proeminente. Altfel, riscam să iasă vreunul strâmb sau pe planul al doilea şi să mă încarc nu numai de nemulţumiri şi reproşuri, dar să mi se taie modestele cheltuieli cu care izbuteam să târăsc printr-o mie de greutăţi mica înjghebare, socotită de mulţi ca parazitară. Cum eram însă un pasionat, bucuros că găsisem un câmp pentru desfăşurarea activităţii mele cineaste pe aceste meleaguri, făceam pe dracul în patru să-i mulţumesc pe toţi.

Îmi trebuiau însă maşini noi şi perfecţionate, personal priceput şi mai ales bani. Pentru asta umblam pe lângă preşedintele Consiliului de Miniştri ca pe lângă un ou cu zeamă, numai să-mi aprobe cererile, despre care ceilalţi spuneau că sunt nebuneşti.

De altfel, şi el părea că mă preţuieşte, aproape mă protejează.

Într-o zi fui chemat de urgenţă la cabinetul său.

— Dragul meu, mă întâmpină el, după ce dete afară pe toţi din birou, am nevoie de un serviciu de mare încredere.

Şi mă pofti pe scaun.

Rămăsei bineînţeles în picioare, într-o poziţie încordată, de supremă aşteptare devotată, cu ochii aţintiţi asupra lentilelor excelenţei-sale, mari cât ochelarii cailor de la dric şi înfipte în nişte hulube negre, groase ca pe deget.

— Îmi trebuie, reluă el foarte confidenţial, un film grandios.

Mă îmbăţoşai, cu capabilitate, într-o şi mai straşnică aşteptare.

— Un film, urmă el, gândindu-se, un film cu... cocoşi de munte.

M-am ţinut bine să nu tresar şi să-mi schimonosesc astfel poziţia serioasă în care mă fixasem.

— Am absolută nevoie, adică ţara, înţelegi, pentru legăturile politice internaţionale, de o anume persoană din înalta diplomaţie mondială, care adoră vânătoarea de cocoşi de munte.

Îndrăznii numai să zgâiesc şi mai tare ochii...

— Filmul ce vei face la faţa locului îmi va folosi, înţelegi, ca o nadă, să-l aduc la noi. Îl voi câştiga sigur de partea noastră. Reuşita însă atârnă de dumneata.

Am pleoştit umerii, copleşit de imensa răspundere ce cădea asupra lor, şi am făcut gestul celei mai depline convingeri.

— Înţelegi? repetă el insistent.

— Da, excelenţă, răspunsei ferm, căznindu-mă repede să-mi viu în fire şi să-mi aduc aminte măcar ce sunt ăia cocoşi de munte.

— Pleci imediat. Voi da toate ordinele trebuitoare.

Şi sună pe şeful de cabinet, poruncindu-i să vorbească numaidecât la Ministerul de Interne, care să dea instrucţii prefecţilor să-mi stea la dispoziţie; cu directorul vânătorilor,

să-mi asigure ajutorul trebuitor; cu directorul C.F.R., să-mi pună la îndemâna oricâte vagoane aş cere... Eram copleşit.

— Nu cruţi nimic, ca să iasă cât mai bine, mă încurajă el.

— Dar pentru cheltuieli, excelenţă...

— Ah, da... sigur, trebuie bani. Treci pe la casieria preşedinţiei şi ia cu chitanţă. Cât îţi trebuie?

— Nu pot şti, răspunsei încurcat, n-am făcut socotelile...

— Asta nu te împiedică să pleci cât mai urgent. Scoţi în contul ordonanţei, care va ieşi mai târziu, câteva mii de lei... Şi dacă nu-ţi ajung, telegrafiezi să ţi se mai trimeată. Văzând şi făcând...

Şi însărcină pe şeful de cabinet să mă însoţească la casier, cu ordinul să-mi avanseze „un mic acont”.

Apoi mă concedie, scuturându-mi cu putere mâna, care mi se înmuiase.

Dintre toţi, directorul vânătoarei mă primi cel mai cu răceală.

— Te-ai încărcat, din prea mare uşurătate, cu o chestie din care nu ştiu cum ai să ieşi.

— Ce era să fac?

— Trebuia să refuzi scurt. Unde să-ţi găsesc eu cocoşi de munte acum?

— Cum unde? făcui eu enervat. La munte, doar nu la şes!

— Dumneata nu ştii că e sfârşitul lui mai?

— Ba ştiu.

— Păi atunci, de unde naiba să ţi-i mai scot?!

— Cocoşii ăştia migrează? întrebai eu cu nevinovăţie...

Directorul mă privi stupid.

— Ce, nici atâta nu ştii? Şi vrei încă să-i filmezi?...

— Mă rog, urmai eu ţinându-mi cumpătul, pleacă sau rămân în ţară?

— Cine, domnule?

— Cocoşii d-tale. Sunt ca sitarii, numai în pasaj, sau băştinaşi?

Întrebările astea mi-au adus pe cap o întreagă lecţie despre „cel mai superb şi dificil vânăt al Carpaţilor”, cum îi

spunea directorul, care acum sfârşise cu amorul - vânatul, nu directorul - ieşise adică din perioada de reproducere şi se risipise prin tainiţele codrilor.

— Nu-i nimic. Îl voi urmări şi-l voi găsi, continuai eu să bravez. Dă-mi numai indicaţii unde sunt şi cine mă poate ajuta să-i aflu...

După ce am trecut şi pe la Ministerul de Interne, unde nu mi s-a făcut nici o greutate, am pornit.

Şi astfel, din autoritate în autoritate, din prefectură în subprefectură, apoi dat din primărie în primărie, ca dintr-o mână în alta, cu tren, cu căruţă, călare, am ajuns în munte, călăuzit de trei vânători vestiţi, însoţit de un ajutor al meu şi slujit de şase pădurari cu brad la pălării. Bagajele şi merindele se bălăngăneau în urmă, încărcate pe câţiva căişori de munte. Târam după mine două trepiede cu maşinăriile de filmat şi un morman de cutii cu pelicule. Ţineam cu orice preţ să fiu la înălţimea misiunii ce mi se încredinţase. Şi nu-mi păsa că lumea muntelui se crucea de rostul calabalâcului meu.

Privind la bietele animale, care gâfâiau sub atâta fierărie, mă întrebam şi eu ce-o să fac... Dar „văzând şi făcând”, îmi ziceam numaidecât, repetând formula excelenţei-sale.

Urcam o vale împâslită cu ceaţă, pe-o vreme buhoasă, fără pic de privelişte. La Bucureşti lăsasem aproape vară. Aici apucam din nou de coadă iarna îndărătnică, ce se trăgea anevoie spre culmi. Mi-am arătat, se vede, în cuvinte prea mari nemulţumirea despre felul vrăjmaş în care mă primea muntele, că numaidecât un localnic mă puse la locul meu.

— Apoi şi la noi a fost soare şi frumos până mai ieri, şi mă privi bănuitor, ca şi cum mi-ar fi băgat vină că eu adusesem mizeria asta pe capul lor.

Am înghiţit-o şi m-am resemnat să urc tăcut, târându-mă în urma convoiului de munteni sprinteni.

Pe la jumătatea drumului ne-a apucat o întunecime deasă, un fel de pâclă, o beznă surdă, câlţoasă şi

înecăcioasă, care ni se puse stavilă. A trebuit să ne oprim chiar în locul unde furăm prinşi.

— Asta se cheamă „boaghie”, îmi lămuri cu un fel de mândrie de gazdă una din călăuze. Are şi muntele apucăturile lui, ce să-i faci... căută el să mă mângâie. Da’ trece!...

Auzeam întâia oară cuvântul ăsta, boaghe, care nu mă consola deloc, nu atât de întârziere, cât de frigul aspru şi umezeala putredă ce mă pătrundeau până dincolo de piele. Ceaţa oarbă, tăiată cu fuioare de aburi albi, amestecată cu burhai de ploaie, repede schimbată în măzăriche, ne încercui, nepătrunsă, din toate părţile. Nu se mai putea face un pas, nici înainte, nici înapoi, nici pe lături, unde pândeau prăpăstiile. Am stat robii ei mai bine de două ceasuri, până şi-a ridicat negurile spre alte piscuri. Când a început să se zărească uşor, ca prin sită, am pornit. Dar pierdusem cărarea şi ne-am rătăcit... Intrasem cu nasul în nişte chianţuri cu pereţi ca de sticlă, înalţi până la cer, sub care ne învârteam capii. Noroc că a răsărit de nu ştiu unde un om al locului, care ne-a scos unul câte unul, şuierându-ne ca pe oi. Abia îi ghiceam năluca, mişcându-se uriaşă prin ceaţa amorţitoare, înaintea noastră.

Glasul lui ne-a călăuzit ca un clopot de turmă până am ieşit în drumul cel bun, apoi ne-a părăsit. După multe orbecăieli cu alunecări şi căzături, când dus de subţiori, când luat aproape în cârcă (mi-era teamă călare), am ajuns noaptea la o casă de vânătoare, într-un munte vestit pentru bogăţia lui în cocoşi, unde am picat frânt.

Aici vremea cumplită s-a ţinut scai, cu viscoliri de zăpadă izbită în obloane de vânturile ce se învârtejeau dintr-o sută de părţi deodată. Barometrul sta neclintit la furtună. După câteva zile de morfoleală, privind culmile din ce în ce mai burzuluite, vânătorii s-au grăbit să mă părăsească. Prea eram păgubos! Am rămas doar cu pădurarii, cu care izbutisem să mă înţeleg. Pricepuseră şi ei că trebuie cu orice chip să trag în pozăcocoşii, şi mai ales să-i prind

făcând renumitele lor jocuri şi oraţii de lumină. Dar tot mai zâmbeau, serioşi, pe sub mustăţi, arătând la aparatele mele.

— Păi d-ta, cocoane, vrei să te apropii de ei cu fiarele astea?

Şi-mi explicau greutăţile ce întâmpină un vânător hârşit, tot atât de dibaci şi mlădios ca râsul şi vulpea, să se furişeze până la cea mai simţitoare şi bănuitoare pasăre.

Îndată ce norii s-au mai răzbunat şi ne-am putut mişca, am început operaţia.

Şi iată-mă, cu noaptea în cap, dibuind orbenia pădurilor, cu bocancii smorcăind de apă şi pantalonii leoarcă până dincolo de genunchi, pe urmele pădurarilor furişaţi printre trunchiuri, ascuţind urechile pentru vestitul cântec al cocoşului sălbatec.

Aşa alte câteva zile în şir am tremurat somnoros, cutreierând zadarnic până sus la zadă, în preajma poienilor, unde poposeam cu aparatele descărcate, puse ca nişte tunuri în baterie. Un om rămânea acolo să muştruluiască bieţii cai, nu cumva să clintească, gata să-i înhaţe de bot şi să-i înăbuşe dacă ar fi avut chef să necheze. Încetul cu încetul, lumini vinete se prelingeau printre pletele brazilor şi nişte zori veştede se lăsau cu amărăciune peste noi. Ziua se scula mahmură, zgârcită de frig şi trebuia să ne întoarcem... Ceasul cocoşilor trecuse iar şi ne uitam unii la alţii, privindu-ne cu milă nasurile zemoase şi ochii roşii de nesomn. Ce mai încoace şi încolo! Fie din pricina vremii, care se ţinea mereu îmbufnată, fie că le trecuse sorocul nuntelii, cocoşii nu se descopereau cu nici un chip.

Până la urmă, însoţitorii mei, trudiţi şi nemâncaţi, mai ales că fuseseră luaţi de rechiziţie, se cerură acasă, unii la slujbă, alţii la gospodării...

După ce îi cinstii cu bani, le dădui drumul, ca şi ajutorului meu, un tânăr pirpiriu, podidit de tot guturaiul din lume şi care nu mai sfârşea cu strănuturile, pricină de spaimă să nu-mi sperie cocoşii.

Eu mă hotărâi, cu încăpăţânare, să rămâi. Chiar singur. Nu se putea să trădez încrederea premierului.

Pădurarii, milostivi, mi-au lăsat un cal şi m-au lepădat pe cealaltă latură a muntelui, la un tamazlâc de vite, în grija unor boari aşezaţi pentru vărat acolo. Şi în pragul unei dimineţi murdare ca o leşie, m-am trezit părăsit, uitându-mă lung după fericiţii care coborau grăbiţi la cald, la mâncare şi odihnă.

Tamazlâcul, aciuat sub o tarniţă veche, cuprindea peste o sută de vaci, cu taurii de reproducţie. Ziua vitele se risipeau în munte, după mâncare, sub privegherea văcarilor. Seara se adunau în ocolul cuprinzător, împrejmuit cu lături de mesteacăn, legate cu laţi puternici. Păstorii odihneau în slonuri de bârne, printre care bătea vântul şi unde te orbea fumul cu gust răşinos din vetrele fără hornuri, la care fierbeau ceaunurile cu mămăligă. Aveau cu ei şi câteva femei, unele de ajutor, altele venite cu vacile la taur.

Oamenii m-au primit cu uimire şi bunăvoinţă. S-au minunat mult de *armele* mele, credeau că aparatele sunt un fel de mitraliere de vânătoare. Şi la urmă s-au crucit şi mai abitir când au aflat la ce-mi slujesc şi mai ales când au auzit de porunca stăpânirii care mă aducea la ei... Cum ei n-aveau de meserie vânatul, s-au sfătuit îndelung ce să facă cu mine. Cocoşi de munte, pe acolo, hotărât nu se găseau. Unul spunea că sălbăticiunile s-ar fi coborât mai jos, la bahne. Alţii că s-ar fi tras sus, spre smidă. Mulţi nici nu întâlniseră, oricât colindaseră coclaurii.

Într-o asemenea nedumerire, cel mai bătrân, vătaful, îşi dete cu părerea să chem pe Berbecea, starostele tuturor vietăţilor pădurii. Tot stă el geaba. Ceilalţi săriră cu gura, certându-l. Cum să-l aducă pe nemernicul ăla între ei! Şi se iscă gâlceava, la care se adăugară şi muierile, toate ţinând partea necunoscutului, cu laude pentru priceperea şi iscusinţa lui.

Astfel, prin piroteala ce mă cuprinsese, înţelesei că pe tărâmurile acelea văcuia unul căruia îi plăcea să trăiască

slobod, fără să-i pese de legile şi rânduielile obştii. Nu era însurat, dar la casa lui se oploşeau câte trei-patru ibovnice deodată, care îl slujeau ca pe un paşă, cu credinţă şi cu bună înţelegere între ele, până le gonea maică-sa şi aducea altele. El nu muncea deloc. Femeile roboteau pentru el şi-i umpleau bârlogul cu belşug de vite şi bunătăţi.

— Toţi îl huliţi şi-l pizmuiţi, îi înfruntă bătrânul, dar unul nu îndrăzniţi să vă legaţi de el. Şi aşa, femeile se întrec care de care să-i intre în voie. Nu vedeţi? Urcă spre ocina lui din toate părţile, ca la Nedeia de pe Găina.

Văcarii tăceau, scuipând cu dezgust în lături.

— Mai bine ai spune că vacile la taurul nostru bălţat, cârti un boar cărunt.

— Da, brava lui! urma să mormăie bătrânul. E mai înţelept decât noi, care ne punem capul sub pirostrii la biserică şi facem zapis pe toată viaţa la primărie, cu o singură muiere, şi aia rea. Asta om... Struneşte zece deodată!...

— Nu le struneşte, păcătosule, îl repezi nevastă-sa, o femeie cât o ursoaică, ridicând drugul cu care făcăluia mămăliga. Trag la el că trăiesc bine, găsesc şi ele o mângâiere... Le ţine cu din de toate, că are, slavă Domnului, berechet, nu ca tine...

Celelalte femei chicotiră, dându-şi cu coatele.

În sfârşit, sfatul moşului izbuti. Se căzu la învoială să se trimită după Berbecea, cu rugămintea să urce la tamazlâc unde un boier de la Bucureşti îl pofteşte să-i fie călăuză în munte.

— Plătesc cât o cere, mă amestecai eu.

— Mă, să nu-i spui de vânătoare, nici să-i pomeneşti de bani, că nu vine, rândui bătrânul, hotărând plecarea ştafetei, un băieţandru cam găgăuţă, cu o guşă cât căpăţâna bâtei în care se sprijinea.

M-am trântit, zgribulit, pe un maldăr de cetină. Prin aromeala neliniştită a aşteptării auzeam hăielile boarilor,

clinchetele clopotelor de acioaie de la gâtul vitelor din ce în ce mai depărtate, cântecul, ca un bocet, al femeilor.

Pe la prânz, gâfâitul se întoarse cu răspuns că „nenea Berbecea nu vrea să vie, zice că are treabă”...

— Mă, te-o fi pus naiba să-i spui Berbecea! îl luă de scurt baciul.

— Îhî, făcu el nevinovat, dând semn cu măciuca precum că aşa îi spusese.

— Bată-te pârdalnicul, păi tu nu ştii că se mânie?!

Şi, întorcându-se spre mine:

— Asta-i o poreclă cu care l-au petecit oamenii. Se face foc când o aude.

— Berbecea? N-are dreptate. E un nume foarte frumos, mă indignai eu, sâcâit acum după atâtea piedici şi necazuri de bâzdâcurile onomastice ale unui pădureţ.

— Păi vezi, că pe numele lui bun îl cheamă Bujor. Şi, zâmbind cu înţeles, bătrânul adause, căutând spre tovarăşii care îi întorceau spatele: oamenii îi zic aşa fiindcă le berbeceşte muierile. Ia, nişte proşti!

N-am priceput mare lucru din vorba lui. Am cules atât, că băiatul făcuse o boacănă, pe care eu nu trebuia să o repet.

Văcarii începeau acum să se risipească după treburi, nepăsători de întâmplarea mea. Rămăsei dintr-o dată atât de singur şi năpăstuit, neştiind încotro să apuc, că o femeie din cislă sări miloasă:

— Lasă, domnule, că te duc eu...

— Bine faci, Ileano. Caută tu de-l îndulceşte pe Berbecea, o îndemnă, luând-o niţel peste picior, bătrânul.

Dar femeia nu se sinchisi. Îşi isprăvise treaba. Dăduse în seama cirezarilor vacile urcate la vărat şi acum se întorcea acasă.

Am lăsat zălog la târla tamazlâcului - ca la o bază de operaţii - calul şi tot tarhatul cu aparatele şi am purces numaidecât cu femeia, o vădană isteaţă şi guralivă, de la care, coborând plaiurile, am aflat multe despre aşezările

din munte, despre ciobani şi mai ales despre Bujor, cu care era din acelaşi sat.

Bujor, povestea ea, trăieşte liniştit în gospodăria lui, fără să atârne de cineva. Numai cât de maică-sa ascultă. Toată lumea cinstită îl îndrăgeşte şi i se supune de bunăvoie, vitele, ca şi albinele, fiarele, ca şi femeile. Fiindcă el nu aduce nici o vătămare nimănui.

După moartea năprasnică a lui taică-su, maică-sa îl hărăzise călugăriei şi-l închinase, de copil, unui schit. Dar cum călugării îl ţineau slugă la grajduri, l-a scos şi l-a adus acasă, pe care ea, ca să nu-şi calce cuvântul dat lui Dumnezeu, a prefăcut-o într-un soi de schit. De aceea îşi găseau aici liman bietele femei, pentru care lumea scosese ponoase lui Bujor. Neveste oropsite de bărbaţi, bătrâne sărace şi fără nici un sprijin, muieri rămase de izbelişte urcau pentru orice nevoie la Bujoreanca. Aici erau ajutorate, sfătuite, îmbunate. Cele care nu mai aveau unde se-întoarce erau găzduite în una din chiliile casei, până îşi găseau un căpătâi. Astfel că se aflau totdeauna trei-patru suflete în ocina Bujorenilor, care, în loc să sărăcească din pricina gurilor de adaos, dimpotrivă, sporea.

Ascultam ca la un basm. Şi nu cercam nici măcar să-mi închipui cele ce auzeam. Lăsam să-mi zbârnâie vorbele femeii pe la urechi, călcând pe urmele ei ponorul cu repezişuri lunecoase. Ea se oprea ici-colo să rupă o creangă, ca s-o ajung din urmă. Câteodată îndruga un cântec scurt. Din toată fiinţa ei mărginită de sărăcie, ciuntită de văduvie, hărţuită de necazuri, ţâşnea seva nebiruită a vieţii, care parcă începu să mă învioreze şi pe mine. De unde păşeam cu capul în pământ, am prins a privi în sus şi în lături. Coborâsem din norii şi negurile ce rămâneau posomorâte înapoi... Călcam acum plaiuri limpezi şi tăpşane mângâioase, cu iarbă mijind a lumină. Turla cerului de ceaţă se spărgea ici-colo în ochiuri de majolică albastră... Intrăm în altă lume. Către seară am tulit într-o rarişte de fagi şi, după ce am sărit un pârleaz, ne-am lăsat

într-o livadă împrejmuită. Nu-mi venea să cred ochilor. Zările serii sticleau printre trunchiuri albe, spoite cu văr, de meri şi peri cu frunzişurile rotunde. O cărare dulce cotea spre un umăr de deal, în luminişul căruia se adăposteau acareturile Bujorenilor.

Uimirea mea se schimbă aproape în zăpăceală. După atâtea zile de pâclă şi ploi, de zăcere pe jos prin coşare, de umblet prin zloată şi frig, ieşisem pe celălalt tărâm? Ne-am oprit la marginea curţii. Ne simţiseră câinii.

S-a ivit numaidecât o bătrână arătoasă, în cucernic port muntenesc, şi a întrebat cine suntem. Ileana s-a repezit şi i-a sărutat, smerită, mâna. Gazda s-a aplecat şi i-a atins cu buzele fruntea.

Basmul cu Sfânta Vineri de pe tărâmul celălalt prindea să se înfiripe. După ce femeile au vorbit ceva, am fost poftit sus, în casa plină cu tronuri şi lăzi acoperite cu teancuri de scoarţe şi borangicuri, şi bătrâna a trimis după fecioru-su.

Când s-a deschis uşa, ca printr-o minune au pătruns pieziş razele soarelui, pe care nu-l mai văzusem de săptămâni, şi cu ele odată a intrat Bujor, dezvăluit de lumină. Am avut câteva clipe o impresie de extraordinar, care m-a copleşit. S-ar putea explica prin uşoara exaltare ce-mi dase febra oboselii şi a nemâncării. Mă simţeam aprins la obraz şi mă scuturau fiori. Dar nici azi explicaţia asta nu mi-e de ajuns.

A fost ceva aşa de neaşteptat, că am căscat ochii mari şi am înţepenit. Regizorul din mine rămăsese buimăcit. Niciodată n-aş fi visat o mai fericită realizare cinematografică pentru intrarea unui personaj extraordinar într-un film feeric, ca ivirea tânărului. Păşea spre noi un erou solar, un fecior chipeş, înalt şi mlădios, cu părul inele curgându-i pe spate, cu braţe lungi în mânecile ieşind albe de sub minteanul aninat pe umeri. Mijlocul subţire, încins de chimirul înstelat cu ţinte strălucite, sublinia şi mai mult statura lui, desăvârşit cumpănită între voinicie şi frumuseţe. Uitasem întâmplările mele. Aşteptam să înceapă un basm şi,

ca într-o aiurare, mi se părea că trebuie să-l turnez. Căutam cu ochii aparatele.

— Dumnealui este jupânul despre care ţi-a trimis baciul vorbă, mă înfăţişă femeia, trăgându-se apoi sfioasă în umbră.

Flăcăul îmi ură bun venit şi mă întrebă întâi de sănătate. Nu se arăta prea bună...

Spusei că sunt trudit şi m-a prins răceala. S-a grăbit să-mi ofere ospitalitate şi să mă găzduiască noaptea la el. Despre celelalte aveam să vorbim a doua zi.

Câteva ceşcuţe cu rachiu de cireşe sălbatice, o halcă de mămăligă fierbinte cu brânză şi câteva ouă fierte mă puseră din nou pe ţâţâni. N-a mai fost nevoie de buruienile bătrânei, care au rămas neatinse.

A doua zi Bujor era poate mai chipeş şi mai voinic decât muntenii ce întâlnisem până atunci, însă tot om, ca noi ceilalţi. Avea chipul alb-rumen, prelung şi tăiat în fiecare obraz de câte o gropiţă, preschimbate la zâmbet în câte o uşoară cută, ce-i scotea şi mai mult pe laturile feţei puternicul cadru de muşchi al fălcilor. Ochii mari negri-verzi, tăiaţi ca nişte matostate sub sprâncenele încondeiate pe sus, gura mică apărată de o mustaţă neagră şi subţire, bărbia cărnoasă, modelată cu migală în jurul adâncăturii pusă ca un miez în alcătuirea ei, toate vorbeau de o bărbăţie şi de o virtute neobişnuite. Dar mai presus de orice, din făptura lui se desluşea bunătate. Nu o bunătate moale, blajină, de rând, ci o bunătate tare, aş zice de oţel. Am ieşit în curte. Şi-a mângâiat câinii. Şi-a alintat vitele pornite la păşune. A stăruit să se scoată de pe boturile viţeilor botniţele ţintuite în cuie, care-i împiedicau să sugă între mulsuri, şi pe urmă ne-am tras în stupina plină de zumzet, unde se scuturau de flori nişte pomi întârziaţi.

— Apoi eu te cunosc pe dumneata, începu el.

— De unde? mă mirai.

— Din munte. De sub ţurloaiele ielelor.

Nu pricepeam.

— Unde vă rătăciserăţi acum o săptămână. Eu v-am scos şi v-am călăuzit.

M-am bucurat că nu-i eram străin de tot.

A priceput îndată ce vreau şi s-a bucurat mult că nu vânez cu armele, ci numai cu uneltele de prins poze. El nu ucide fiare şi nu suferea nici pe alţii să le hăituiască.

Învoiala s-a făcut uşor. Bujor se lega să bată cu mine muntele în căutarea cocoşilor, deşi era prea târziu. Încăierările pentru împerechere trecuseră şi găinile căzuseră la clocit. Dar ca să nu mă descurajeze cu desăvârşire, nădăjduia că poate voi avea norocul să prind vreo bătălie întârziată. Uneori cocoşii tineri şi cei slăbănogi, alungaţi de rivalii puternici, se trag la ascunzişuri. Mai târziu ies de strigă şi ei găinile neîmperecheate, care, dornice de aventuri, aleargă la chemările lor aprinse. Aici mi-am arătat spaima că vremea rea să nu ne prindă iar şi să ne împiedice. El, privind muntele, acum limpede şi senin ca un copil, m-a încredinţat să n-am nici o grijă: cât voi umbla cu el, timpul are să se ţie frumos. Şi n-are cu nici un chip să se schimbe. M-a impresionat legământul ăsta al lui... Şi curios: nu m-am îndoit o clipă. Fără să mă întreb dacă prorocirea asta o făcea întemeiat pe misterioasa meteorologie a fiarelor şi a oamenilor din nemijlocită atingere cu firea. Sau dacă se lega să săvârşească chiar el, cu meşteşugurile lui, minunea pe care mi-o întindea cu simplitatea şi siguranţa cu care mi-ar fi făgăduit un pahar cu apa pe care o ştia aflătoare sigur în fântâna din grădină.

Nu s-a împotrivit să car cu mine aparatul cel mare, lăsat la tamazlâc, deşi nu vedea cum o să mă apropii cu el de sălbăticiuni. Pentru asta m-a sfătuit să tocmesc argată, pentru tot timpul cât o să colindăm muntele, pe femeia care mă adusese. Ea să poarte calabalâcul şi să ne aştepte seara la locurile de întâlnire. Să stea adică în preajma noastră, gata pentru orice ajutor.

Ileana a primit şi a plecat chiuind de bucurie, cu o desagă doldora de merinde, câteva plocade miţoase şi sarica în

spinare. Bujor i-a dat îndrumări să treacă întâi pe la tamazlâc, să ia calul meu cu aparatul şi seara să ne adaste, cu o vatră de jar, la stâna unde ne-am dat întâlnire pentru popas. Noi am plecat mai târziu, cu raniţele ghiftuite de bunătăţi. Spre uimirea mea, amestecată cu părere de rău, flăcăul n-a luat cu el nici o armă. Şi-a petrecut numai la brâu o teacă cu trei cuţite în ea şi a luat în mână baltagul... Eu n-aveam nici măcar revolver. Dar n-am zis nimic...

Bujor a pipăit cu plăcere mantaua mea de piele căptuşită cu blană şi botforii zişi impermeabili, cu copite groase de cauciuc. Şi-am plecat. După ce am urcat clina şi am ieşit deasupra dealului, unde am lăsat spânzurat sub noi pe şapte văi cătunul, am pătruns întâi sub poale de codru domesticit, pus la rânduială de mâna omului, de-a lungul căruia am urcat oblâncuri de plaiuri înverzite. Trebuia să ieşim sus pe coamă, ca să trecem peste şaua muntelui, de cealaltă parte, pe faţa de către miazăzi, unde bătea soarele şi unde se trag cocoşii cu haremurile lor, după seminţe, muguri şi gângănii timpurii.

Ca printr-o vrajă, vremea se îndulcise. Iarna, care mă prigonise pân-atunci, pieri lepădând pe funduri de văgăuni zdrenţele-i albe. Numai în câteva ceasuri am şi intrat într-o nouă primăvară. Anul acela a rămas pentru mine de pomină: an cu două primăveri. Călăuzit de Bujor, ziua colindam temeiurile codrilor cu luminişuri aurite, căutând să stârnim sălbăticiunile, ca să ne însemnăm culcuşurile şi bataliştile lor. Seara, Ileana, sosită pe alte cărări, ne întâmpina la o aşezare mai dinainte hotărâtă. Până veneam noi, ea bătea câţiva pari, tăia maldăre de crengi pletoase şi ne înjgheba o colibă în faţa căreia pâlpâia focul. Tarhatul{18} era gata descărcat, plocadele întinse, mămăliga fiartă. Popasul era ales înadins aşa ca să putem ajunge curând la o poieniţă mărginită de molizi sau de mesteceni, unde se strâng în murgul zorilor la zbenguială cocoşii. De cu seară făceam o recunoaştere şi duceam acolo, aşezând cu mare grijă, aparatele pe trepied, gata să turnăm. Flăcăul dădea

din cap, dar mă lăsa să fac. Ne culcam devreme, îmbrăcaţi, ca să ne sculăm gata în temeiurile nopţii şi să ne strecurăm la pânditoare. Smulsesem lui Bujor, necontenit tăcut, câteva lămuriri. Cum se abate cocoşul pe o creangă, cu fâlfâitul lui greoi. Cum cântă sau mai mult bolboroseşte strigătul lui modulat în trei stări, adică în trei feluri, tăiate de scurte opriri, ca de nişte înecuri în gât cu sughiţuri, când te poţi apropia nesimţit de sălbăticiunea pentru câteva clipe surdă şi oarbă.

Ştiam din citite provocările între bărbaţi şi pugilatul care urmează în faţa galeriei de găinuşi rânduite ca la o privelişte. N-am avut însă parte să văz şi să prinz spectacolul. Cocoşii se domoliseră şi-şi vedeau numai de mâncare, risipiţi prin tainiţele pădurilor. Stârneam ici-colo câte o găinuşă, speriam o ciută cu puiul împleticit între picioarele ei, atârnat de uger. Descopeream grămăjoare de oase, cu coarne de ţapi printre ele, rămăşiţe din ospeţele iernatice ale lupilor.

După alte câteva zile de zadarnică învârteală, de pe o faţă pe alta a munţilor, m-am hotărât să renunţ la misiunea de încredere şi să mă întorc acasă.

Aici cineva dintre ascultători scăpă un căscat... Povestitorul se opri şi ne privi încurcat.

— Mi se pare că v-am ostenit degeaba cu orbecăielile mele după fabuloşii cocoşi. Nu v-am spus nimic de seamă.

— Ba foarte pitoreşti zugrăviri ale muntelui, îl mângâiarăm.

— Lasă, ştiu eu, istorioara mea e ca o oală smălţuită pe dinafară, dar goală. Nimic înlăuntru, nici o bucăţică...

— După întâlnirea cu eroul tău, e drept, ne aşteptam măcar la câteva isprăvi miraculoase.

— Dar încă eu?! După debutul senzaţional cu care Bujor intrase în aventura mea, credeam că muntele are să mi se aştearnă cu toate minunile lui la picioare. Căprioarele au să ne iasă înainte să-şi spună păsurile, urşii au să ni se ploconească şi să ne lingă mâinile, iar cocoşii să se ţie

droaie după noi, ca guzganii după solomonarul cu cimpoiul fermecat.

Şi aţi văzut: nimic din toate astea. Magia lui Bujor se mărginea doar să ţie deasupra mea, pe cer, toată ziua soare şi toată noaptea stele. Şi să încropească văzduhul cu atât cât să nu tremur de frig.

Dar şi asta era foarte mult după infernul prin care trecusem. Şi-i eram recunoscător, deşi omul se păstra într-o rezervă neclintită. Nu era morocănos... Dar tăcea... Tăcea ca muntele, ca arborii, ca fiarele, care nu-şi dau glas tainelor decât la timpuri sorocite.

Îl ispiteam mereu despre viaţa secretă a codrului, despre traiul adânc al vietăţilor, peste care, după spusa lumii, stăpânea ca un sălbatec împărat. El răspundea scurt. Câteva vorbe neînsemnate. Când îl încolţeam, se făcea că-şi leagă nojiţele şi rămânea în urmă. La vremea popasurilor avea obicei să piară. Se întorcea după un ceas lipsă cu chipul strălucind de o linişte şi o bucurie de dincolo de lume. Ileana spunea că atunci înadins se sihăstreşte de noi, ca să se închine. Ar fi având ici şi colo copacii lui bătrâni, peşterile sfinte care-i slujesc de biserică... Atunci s-ar fi întâlnind şi cu anume fiare, care-i aduc ştafete, un fel de vătăjei şi ipistaţi ai codrului...

Bujor, cu toată îndărătnicia lui faţă de mine, urma să-şi ţie făgăduiala: soare şi căldură... Ba începu să-mi scoată din pământ şi flori pe care mi le culegea mănunchiuri femeia, mai puţin sfioasă cu mine. Înaintea lui Bujor însă se smerea ca înaintea unui sfânt şi-l slujea acoperindu-şi bărbia şi mai ales gura cu un colţ al basmalei trase peste obraz. Chip să nu-l atingă răsuflarea ei de păcătoasă... Sau ştiu de ce?

Într-o zi, în lipsa lui Bujor, se vede ostenită şi ea de atâta alergătură, femeia îndrăzni să mă înveţe:

— De ce nu-l rogi dumneata să-ţi prinză, cum ştie el, nişte cocoşi? Să scăpăm odată de aici...

— Apoi poate? făcui eu.

— Poate, cum nu? Ţine acasă în cuşcă sumedenie.

— Acasă? N-am văzut. De ce nu mi i-ai arătat?

— Le dase drumul. Că nu-i ţine decât iarna.

— Or fi cocoşi de la găinile maică-si, glumii.

— Da’ de unde!? Sunt chiar de-i sălbatici. Cu mândreţe de douăsprezece pene în coadă. Dar nu vrea el acum.

— Nu vrea?

— Nu... îi cruţă. Nu creşte în grajd şi pui de ciută până îi face mărişori?

— Îi prinde în cursă? întrebai.

— Cursă? Bujor? Aş... Culege şi oploşeşte tot soiul de sălbăticiuni lepădate prin codru, până le întremează. Pe urmă le lasă slobode.

— Zi, alcătuie şi el un fel de schit cu fiare neputincioase, ca maică-sa cu femei prăpădite, îmi dădui eu cu părerea.

— Bine zici, chiar schit, se bucură femeia de vorba mea. Multă vreme n-a scăpat de un ursuleţ, găzduit câteva luni... Dihania se spurcase la hrană bună şi la dragoste omenească. Da câte o raită prin bungeturi. Când i se ura pe acolo, se-ntorcea iar la bârlogul lui Bujor. Îl cunoşteau câinii, care nu-l mai lătrau. Parcă era fermecat.

— Şi acum nu mai vine?

— Nu... Pesemne că s-a împerecheat, şi-a făcut casa lui şi nu-l mai lasă nevasta.

— A cui?

— Nevasta ursului...

Femeia spunea toate astea despre fiare cu firescul şi încredinţarea cu care ar fi vorbit despre nişte oameni ai ei din sat, vecini gard în gard...

— E hărăzit, îşi încheie vorba.

Cum s-a arătat Bujor, i-am cerut să-mi prinză şi mie nişte cocoşi, aşa cum îşi agoniseşte, când vrea, pentru el...

— Am aflat eu despre farmecile şi puterile d-tale, cercai să-l linguşesc şi să-i aţâţ ambiţia şi vanitatea.

Bujor, ca de obicei, tăcea.

Îi scosei atunci ochii cu urşii şi căprioarele cu care-mi împuiase capul Ileana. Omul se uită o clipă mustrător la ea.

— Nu e nici o vrajă, domnule.

— Nu e vrajă? mă oţărâi. Cum se face că noi bătătorim muntele de aproape trei săptămâni, fără să zărim picior de cocoş, când dumneata îi strângi cu cârdul în cuşti? Ai putea să-mi spui?

— Foarte uşor. Iarna, când zăpada năpădeşte peste ei cât clăile, cocoşii râcâie în nămeţi, ca sobolii, găuri lungi în fundul cărora se ghemuiesc, aşteptând să treacă viscolele... Mulţi mor acolo de foame şi frig, ori îi mănâncă vulpile şi râşii, care ştiu să scormonească.

Când găsesc asemenea ascunzişuri, bag mâna adânc şi-i scot, bieţii de ei, amorţiţi. Îi aduc atunci acasă, unde-i opresc până dă moina... Mai mult nu, că n-am ce face cu ei.

— Dar căprioarele? strigai nemulţumit.

— Căprioarele? Săracele! Pui răzleţi de mamele lor gonite de lupi, căpriori mursicaţi, ciute betege şi lihnite de foame! Fiarele trag la tine singure, ca la o scăpare. E de ajuns să le fluturi un smoc de fân proaspăt. Le domesticesc necazurile şi asprimile vremii.

Ochii lui Bujor se înmuiaseră şi limba se dezlegase la amintirea dramelor pădurii.

— Când nu le poţi purta în braţe ori nu se mai ţin pe picioare, urmă el vorbind ca despre altcineva, le pui pe-o năsălie cu tălpici de brad şi le târăşti pân-acasă. Nu se clintesc! Când le ridici, îşi lasă botul rece în palma ta.

Şi Bujor tăcu iar, mângâindu-şi căciula scoasă ca pe o berbecuţă sălbatică. Îl ascultam nedumerit, şi din mintea mea se risipea iar ca un miraj mitul ţesut în jurul lui.

În sfârşit, hotărâsem plecarea...

În ultima noapte Bujor a făcut o supremă încercare. Am urcat sus, la pădurea de smidă. Alesesem pentru pândă o poieniţă cu lăstar plăpând de mesteacăn, în mijlocul căreia mai stăruia un molid bătrân şi rămuros. Mai înainte de a se simţi zorile, ne-am strecurat prin beznele pădurii până acolo. Eu am rămas în margine, la aparate. Bujor s-a târât ca un şarpe până la trunchiul copacului, în care s-a topit

făcându-se una cu el. Nu-l mai puteam deosebi, oricât îmi ţineam ochii căscaţi în partea unde pierise. Şi, deodată, din inima tăcerilor crunte, a început să răsune cântecul magic al cocoşului de munte. Pădurea l-a primit cu uimire şi l-a trimis până departe în întunecimile ei adormite.

A doua, a treia oară, cântecul şi-a repetat vraja după tot şartul, cu sughiţuri, bolboroseli, opreli şi la urmă cu ascuţit de lamă de coasă pe-o cute. Apoi s-a oprit.

Şi iată, un fâlfâit de umbre izbucni din lăstăriş şi se lăsă pe o creangă a copacului. Nu se vedea încă. Se năzărea mai mult. O pată neagră, mişcătoare se clătina pe zarea dintre două ramuri. Stafia pasării măiestre? Îmi îngheţase şi inima, şi răsuflarea.

Totul înlemnise în preajma mea într-o crâncenă aşteptare.

După câteva clipe umbra se umflă, se lungi parcă, şi slobozi la rândul ei cântecul. O dată, de două ori, de trei ori, îşi ascuţi gâtlejul ca o coasă dată pe piatră, şi nişte aripi nevăzute plesniră bătăioase... Dar încă nu puteam lua poze. Ar fi trebuit să aprind magneziul sau un puternic bec electric, şi la asta nu mă gândisem. Credeam că spectacolul are să se prelungească până la lumina zilei. Cântecul bătăios mai sună încă de câteva ori. Fără răspuns.

Deasupra, stelele începeau să tremure, gata parcă să se scuture, şi un păienjeniş cenuşiu să se anine în bagdadia vârfurilor de cetină. Lumina mocnea încă în coaja nopţii, gata să crape.

N-am mai putut răbda. Am făcut o mişcare nesăbuită. Fantoma păsării s-a dezlipit cu zgomot surd, a trecut cu fâşâit lung peste mine şi s-a stins departe în orbenia codrului.

Eram atât de aţintit în urmărirea ei, că Bujor, ieşit din trunchiul copacului, m-a speriat.

M-am supărat foc că-mi tăinuise până atunci meşteşugul lui de a imita cântecul cocoşului. L-am întrebat de ce? Nu mi-a dat nici un răspuns. M-am întors, buzat, la şatră. Am

crezut atunci spusele oamenilor şi cele ale Ilenii, că Bujor ştie multe din minunile codrului şi ale suflării lui, dar le ţine, jurat, sub lacăte şi peceţi. Nu le putea destăinui mie, unui venetic.

Zorile se deşteptau grăbite. Iţe albe şi aurii se ţeseau printre ramuri, pretutindeni.

Am ridicat mofluz tabăra şi am plecat peste şaua muntelui, înapoi, la tamazlâc, unde lăsasem o parte din bagaje. Acolo trebuia să mă despart de Bujor.

Când am ieşit sus pe piscul chel, zorile se umflau albe, de jur împrejurul buzelor cerului, ca o spumă clocotită de lapte gata să dea în foc.

Am sosit înainte de prânzul mic. Vitele păşteau singure, răsfirate pe oblâncul muntelui, până în codru, în paza unei acvile ce se rotea în azurul de deasupra lor. Ciobanii se strânseseră, cu mic, cu mare, jos, în găvanul tamazlâcului, în aşteptarea mămăligilor.

Ca să nu plec cu peliculele goale la Bucureşti, m-am hotărât repede, până se găteşte masa, să înjghebez un film cu boarii, coşarele aşezării şi priveliştea muntelui înflorit cu cirezile de vite, destul de pitoresc în cadrul solemn de piscuri alpine.

Tocmai hăisem ciobanii de pretutindeni în oborul stânei şi-i rânduisem trâmbă, rezemaţi în bâtele lustruite. Bujor, răznit de toţi, se trăsese la o parte, cât mai nebăgat în seamă. Nu primise să fie filmat şi aştepta doar clipa să ne despărţim. Scos din codrul lui, părea acum un om de rând, neînsemnat, banal. Îl întreceau în glume şi cântece ciobanii grămădiţi în jurul meu, nişte găligani zdraveni şi spătoşi, care din când în când se mai uitau, dar de departe, chiorâş la el. Eu îl uitasem... Bujor, cu tăcerea şi modestia lui obişnuită, se micşora, se ştergea... Când un ropot înăbuşit, ca de călăreţ, depărtat, ni se zvoni în auz... Privirăm peste zăplazuri, spre înălţimi. Vitele pe ponoare se opriseră scurt din păscut şi ridicaseră, aţintite, capetele. Şi, deodată, de după un sfârc de pădure, se povârni pe clină, la vale, un

muget înfricoşător. Venea în goană turbată, cu coada bâzoi şi coarnele fluturate, duduind sub ea pământul, o vită, repezită ţintă spre noi. Văcarii se desfăcură, îngrijaţi...

— Strechea... făcu unul.

— Nu se poate streche la ceasul ăsta, băgă altul de seamă. Este altceva...

Vita într-adevăr se rostogolea ca o stâncă năprasnică, trecând prin şirul celorlalte, care se adunau mânioase, cu coarnele boldite în pământ, pufnind pe nări şi gata să se înşire şi ele după ea. Răcnetele şi mugetele umpleau cazanul văii. Taurii mugeau ca la junghiere.

Deodată, un boar urcat pe-o buturugă strigă: „Ursul”. Toţi se strânseră în fugă pe marginile oborului, la gurile coşarelor. Vita ajunse la câteva zeci de stânjeni. Se vedea bine, era o vacă voinică, albă, fugind înspăimântată de moarte şi căutând scăpare la ciobani.

— Ursul! răcni alt cioban.

Mă uitam să văd fiara gonind-o din urmă şi stăm încă în mijlocul bătăturii, când pe poarta ocolului, dată în lături, zbucni sub ochii noştri o arătare monstruoasă... Bujor, răsărit ca din pământ lângă mine, abia avu timp să mă tragă, îmbrâncindu-mă sub coşar.

La început nu-mi dădeam seama. Alergau amestecate la un loc două dihănii. Când trecu ca fulgerul pe dinaintea mea, mă desluşii. Vaca ducea, înfipt în spatele ei, un urs uriaş. Cu ghearele labelor de dinainte, el prinsese grumazul, pe care-şi plecase capul, cercând mereu să-i muşte gâtul. Dar capul ursului, ameţit de goană şi zvârcolirile victimei, nu se putea fixa. Vaca, de o voinicie extraordinară, îşi scutura cerbicea încordată cu muşchi ca fierul şi-i aruncă mereu capul mătăhalei înapoi.

Slăbiciunea fiarei se mai trăgea şi din altceva. Ursul sărise asupra vitei ca un călăreţ. Nu izbutea însă să se salte şi să o încalece şi cu labele de dinapoi, ca să se lungească apoi întreg deasupra ei. Rămăsese astfel spânzurat, cu şalele atârnând slobode, smucit când într-o parte, când într-

alta de opintirile vacii, care zvârlea cât putea din picioarele de dindărăt, gata să se dea peste cap.

Totuşi dihania se ţinea bine în labele de dinainte, cu care încolăcise grumazul prăzii.

De toate astea ne-am dat seama pe urmă. Atunci nu se putea vedea decât o goană monstruoasă, din care ieşeau mugete şi răcnete furioase. Vaca făcuse un ocol în faţa ochilor noştri, ca la o cursă de tauri, şi-l începea pe al doilea. Nimeni nu îndrăznea să se clintească. Ciobanii încremeniseră pe de lături şi aşteptau ca vita, venită după ajutor, să iasă iar pe poartă şi să se ducă pe coclauri cu călăreţul ei sălbatec în spinare.

În ramătul groaznic, o femeie ţipă şi începu să-şi smulgă părul. Îşi cunoscuse vaca şi porni a o boci, strigând-o pe nume.

Atunci, deodată, Bujor ţâşni de lângă mine, făcu câţiva paşi înainte şi închise repede poarta. La timp. Ca un torent furios, cirezile de vite năboiau furioase, cu coarnele întinse, să şarjeze ursul. Dacă năboiau peste noi, ne făceau praf cu coşare cu tot. Oprit la poarta închisă, şivoiul lor se desfăcu în două, ne ocoli pe lângă zăplazuri şi se scurse pe dinafară, duduind spre fundul văilor.

Vaca făcea acum al treilea ocol. Bujor o pândea cu un par gros în mâini. Când sosi în dreptul lui, sări fulgeratic înainte şi-i aruncă drugul între picioare. Vita se împiedică şi, poticnindu-se, căzu, târându-se în genunchi încă vreo câţiva paşi. Apoi lăsă botul în pământ şi rămase neclintită.

Bujor se trase doi paşi la o parte şi stete rezemat în baltag, aşteptând.

Vita urma să nu se mişte. Sufla numai greu pe nările sângerate praful pământului unde îşi plecase capul.

Ursul se dezmeticise. Îşi trase ghearele din grumazul ei şi se ridică în două picioare. Era mai înalt ca un stat de om. Privi mai întâi în toate părţile, parcă s-ar fi gândit să fugă. Dar îşi luă seama şi, văzându-l pe Bujor, se năpusti cu furie asupra lui. Omul se dete un alt pas înapoi. Deodată, crescut

pe vârful picioarelor, ridică numai baltagul cu amândouă mâinile, ca fulgerul, şi cu un icnet adânc lovi fiara drept în creştet. O trosnitură, şi ursul se pleoşti, lăsându-se pe vine, cu labele întinse spre vrăjmaş, stând aşa atârnat de baltagul înfipt în scăfârlie, ca un trunchi de toporul ce l-a doborât.

Oamenii urmau să se ţie tot deoparte şi priveau înlemniţi. Bujor, smucind toporişca din ţeasta dihaniei, îi strigă să-l ajute.

Săriră toţi şi lungiră alături de vacă fiara. Era o ursoaică enormă, cu blana galbenă ca mierea.

— O s-o aştepte mult şi bine puii, o căină baciul pipăind-o.

— Are pui mici? întrebai eu.

— Are...

— De unde ştii?

— Se cunoaşte după sfârcul ţâţelor supte din proaspăt. Vâna şi ea pentru hrana alor ei...

Mă uitai adânc în ochii lui Bujor, care sta posomorât... El desluşi mâhnirea din privirea mea.

— Dacă nu năvălea la mine, nu o ucideam, răspunse el tare gândurilor mele. O lăsam să sară zăplazul şi să se ducă în pace.

— De ce n-ai fugit la adăpost lângă noi?

— S-ar fi luat după mine şi mă prindea din spate. Sau, şi mai rău, sărea la altul... Şi-apoi asta ce vină avea?

Şi-mi arătă vaca trântită, a cărei carne se zbătea ici-colo, în hartanele mursicate de colţii şi ghearele fiarei, cu femeia plângând îngenuncheată asupra ei.

Şi, plecându-se, şterse de sânge baltagul pe blana ursoaicei, pe care mi-o dărui. Am primit-o, nemângâiat că, deşi cu întreg arsenalul cineastic la îndemână şi în cea mai frumoasă lumină a zilei, am scăpat prilejul să turnez filmul capital al carierii mele, o vânătoare originală în Carpaţi. În loc de cocoşi, să fi adus plocon premierului urşi.

La despărţire, am scos ceasornicul şi l-am întins lui Bujor. El mi-a zâmbit şi mi-a arătat soarele, înapoindu-mi darul...

Mi-am dat seama că avea dreptate să-l refuze. Tot timpul cât umblasem împreună nu avusesem nici o clipă nevoie să mă folosesc de el... Rânduiala vremii se făcea după alte semne şi învoieli. Şi ceasornicul se oprise, uitat în tainiţa buzunarului.

Când am sosit în sfârşit la Bucureşti, guvernul căzuse de mult. Fostul premier, protectorul meu, se afla în străinătate. Am alergat la minister. Fusesem dat afară pentru părăsirea nemotivată de serviciu şi înlocuit cu cel mai înverşunat rival. Pe deasupra mi se impută materialul ridicat fără forme şi mi se cerea să restitui suma luată acont fără ordonanţă justificativă. Am plătit tot, mi-am scuturat papucii, am părăsit cinematografia şi am intrat în petrol. Pentru asta mă găsesc, dragii mei, între voi, îşi sfârşi spovedania inginerul Petcu, de la *Esenţa românească,* întinzând a zecea oară paharul să i-l umplem.

— Am uitat să vă spun, se-ntoarse el la poveste, după ce-l sorbi, că din chiar ceasul despărţirii de Bujor, vremea s-a încruntat grozav. S-a pornit un vifor cumplit, cu zăpadă schimbată întâi în lapoviţă, apoi în ploaie, încât am ajuns în sat, unde m-a însoţit cu calul Ileana, degerat şi murat până la piele.

— Ştii ce? îmi spuse ea pe drum. Se răzbună cerul şi-şi varsă dintr-o dată toate zăpezile şi ploile pe care i le legase şi de la care-l oprise pân-atunci Bujor.

Şi nu mi-a fost deloc greu s-o cred.

septembrie 1948

CAPUL DE ZIMBRU

CAPUL DE ZIMBRU

GROAZNICUL URAGAN CARE A BÂNTUIT la începutul iernii m-a ţinut ca de obicei câteva zile în pat, pradă unor cumplite dureri, ce mă dezechilibrează totdeauna până la anihilare.

Cunosc explicaţia ştiinţifică a mizeriei mele, dar asta nu mă consolează cu nimic. Ştiu că de vină sunt năprasnicele mase de aer ce se grămădesc îngheţate la pol, fierbinţi la ecuator şi care, năvălind potrivnice una asupra alteia, prefac văzduhul într-o năzdrăvană uzină de energie. Atunci enormele tensiuni electromagnetice cu care se încarcă lumea ne zdrobesc muşchii şi ne schilodesc nervii.

Atunci zac fără să pot scrie, nici citi, nici măcar gândi. Telefonul stă cu botniţa pusă, clopotele soneriilor sunt trimise să dea de veste în altă parte, la odăile slugilor, nimeni şi nimic nu clinteşte în preajmă-mi. Abia dacă uneori cerc să răsfoiesc ciorne de poeme părăsite ori vechi scrisori.

Într-o astfel de zi malefică, împins de o vrajă răufăcătoare, am desfăcut sicriaşul unei casete cu amintiri de la mama. Din fundul lui s-a răsturnat o colecţie uitată de mărci poştale, dăruită de ea cu prilejul convalescenţei mele dintr-o boală ce-mi primejduise în copilărie viaţa.

Erau câteva mărci cu chipul lui Cuza[{19}], purtând atât de simpaticul lui barbişon, unele cu domnitorul Carol cu favoriţi[{20}], altele, cele mai multe, streine, necunoscute mie. Le priveam din ce în ce mai mişcat şi o hulă de emoţii rău

prevestitoare începu să stârnească în mine. Simţeam că-mi scap de sub control. Vedeam cum se dezlănţuie şi creşte criza de care mă tem atâta şi din care nu ştiu niciodată cum am să ies.

Otrava amintirilor mă pătrundea ca un corosiv şi, uitând de mine, cel trupesc, am plâns cu amar, strângând mărcile la piept şi mângâindu-le de obraji-mi înfierbântaţi.

Biata mamă! O crâncenă melancolie tăbărî asupră-mi. Penibile amintiri, amestecate cu tainice mustrări, căinţă şi deznădejde puneau cu putere stăpânire peste mine. Tulburarea se strămutase acum în adâncul lăuntric, unde nu o mai puteam cu nimic ajunge. Lucid, mă înspăimântam eu însumi de proporţiile ce putea lua şi la ce hotărâre mă putea împinge. Când, împotriva tuturor consemnelor, uşa se deschise într-un zgomot de glasuri iritate, şi prietenul meu, inginerul G..., intră furios, cu gura spumegând de invective.

— Am să-ţi împuşc într-o zi camerdinerul, urlă el, repezindu-se către mine, ca să-l scap de urmăritor.

Eram salvat. Mă agăţai de el, cum te prinzi când te îneci de o planşă mântuitoare. Şi el era mirat şi mişcat de graba caldă, de bucuria cu care îl primesc, când se aştepta la împotrivire sau măcar la mutre.

Bineînţeles, nu i-am destăinuit nimic din teribila tulburare ce mă întorsese, literalmente, pe dos, adică îmi răsturnase sufletul afară din tainiţele unde îl închisesem ca pe un smintit furios. După un schimb de vorbe banale, cele mai liniştitoare din toate, despre sălbatica vreme de afară, despre şalele noastre mursicate de colţii presiunilor atmosferice, despre boala la modă, „celulita”, ochii prietenului căzură asupra neînsemnatei pricini ce-mi dezlănţuise criza, mărcile poştale risipite pe aşternut. Prietenul G... era, îmi amintii numaidecât, nu numai un emerit colecţionar, dar şi un neîntrecut cunoscător, o autoritate filatelică.

— A fost desigur o telepatie, exclamă el, entuziasmat. Te-ai gândit intens la mine ca să ţi le evaluez. Puterea dorinţei

tale m-a împins să viu pe furtuna asta şi, aplecându-se, culese în palmă petecuţele de hârtii zimţate.

Apoi se adânci, tăcut, în cercetarea lor.

— Nimic de seamă, spuse decepţionat, după un răstimp. De la cine le ai?

— Nu mai ştiu, minţii. Un dar primit în copilărie!

— Păcat! Credeam că e moştenire, şi în acest caz ar fi putut să-ţi lase ceva excepţional: un cap de zimbru, de pildă. Totuşi - adause, ca să mă mângâie - şi astea fac câteva zeci de mii de franci.

Apoi se lansă în teoria cultului pentru mărcile poştale, peroră despre foloasele morale şi materiale, ba chiar intelectuale, ce ne aduce această nobilă pasiune, care pe lângă că ne învaţă istorie, geografie, economie politică şi altele multe, ne agoniseşte un capital sigur, ce creşte în valoare an cu an până la sume fabuloase.

Îl ascultam distrat, simţind totuşi cum tumultul lăuntric se domoleşte sub alintările unor cuvinte aproape neluate în seamă.

— Apropo, mă întrebă, culegându-mă de departe, de pe alte tărâmuri ale gândului. Ştii cât valorează un cap de zimbru{21} de douăzeci şi şapte de parale?

— Un cap de zimbru? De douăzeci şi şapte de parale? Nu ştiu, răspunsei. Bănuiesc că până la un milion de lei.

— Ai rămas tot copil în ale filateliei, mă certă el, jignit pentru capul de zimbru a cărui valoare o nesocoteam cu atâta uşurătate. Un milion de lei?... Un miliard, domnule, un miliard şi mai bine! E drept, se rectifică singur, că ultimul pe care l-am văzut costase numai cincizeci de mii de mărci germane, dar fusese luat cu japca. Ţi-am povestit vreodată întâmplarea? Nu? Ei bine, atunci ascult-o. E formidabilă.

M-am lăsat bine pe spate, în moliciunea pernelor şi a povestirii, pe care mă pregăteam s-o suport nu numai cu ochii închişi, dar şi cu acea destindere a existenţei, cu abandonul cu care te supui unui simplu masaj băbesc, dar totuşi cât de magic alinător.

Ascultam uşor, ca printre genele auzului. Dar, sensibilizat de cutremurul ce mă descumpănise, nu-mi scăpa nimic nu numai din înşirarea povestirii, aşa cum o spunea acum prietenul, ci, pe măsura desfăşurării ei, trăiam întâmplarea în sine, în acuitatea spaţiului şi timpului de atunci când se petrecuse, aşa cum numai în copilărie luam aievea parte la peripeţiile basmului.

— Eram, începu el, în ultimul mare război, aciuat pe lângă unul din comandamentele româneşti, în imediata apropiere a frontului. Ne aflam într-o zonă foarte primejduită, unde, cu o indolenţă, cu o fatalitate în adevăr de tragedie antică, aşteptam - fără să se ia cea mai mică măsură, fără să clintim un deget - catastrofa. Stăm acolo aproape zece ofiţeri, cu un general în frunte, într-o paralizie în care numai pasărea, hipnotizată de ochii şarpelui, cade. Trupa, împrăştiată pe nesfârşita întindere a stepei, adulmeca dezastrul, aşa cum fiarele, în mai nemijlocită atingere cu pământul, presimt marile cataclisme. Soldaţii urmăreau cu strângere de inimă tragicul gâgâit al gâştelor sălbatice ce sfâşiau nopţile. Băteau cu ochii şi gândurile sloboda Cale a robilor, ce, ca o imensă falie albă, spinteca beznele cerului, lăsându-se spre Moldova. Băgau de seamă cu îngrijorare migrarea tot mai nestăvilită a sălbăticiunilor stepei, care fuge de dincolo năvălind peste noi şi tălmăceau ca un semn de iminentă primejdie exodul acestora...

Noi însă, ofiţerii, vieţuiam nu pe tărâmul clătinat de huruitul tancurilor şi tunurilor ce se îngrămădeau împotriva noastră, undeva, dincolo. Noi trăiam aplecaţi pe hărţi cu pământuri abstracte, cu mlaştini haşurate, unde săgeţi scurte indicau false atacuri şi mişcări iluzorii. Noi ne rezemam pe hârtii, ne cârmuiam de ordine impersonale ce veneau de departe, din neantul din spatele nostru, ca să treacă pe lângă noi, în necunoscutul mişcărilor din faţa noastră.

Ne simţeam prinşi acolo, în inima pustiului ostil, ca într-o capcană, între trecuta noastră ofensivă ce se sleise şi cea viitoare care se pregătea, nu ştiam în ce chip, dar se pregătea formidabilă, să ne spulbere.

Prietenul oftă adânc şi scutură, înfiorat, capul de câteva ori, apoi urmă:

— Nu-ţi mai descriu tragica muţenie a stepelor, cu nopţi care, ca nişte bale negre ale veşniciei, se lungesc deznădăjduitor, spăimântătoarea apăsare a văzduhului boreal, unde vântul ne bătea mantăile scoţând din ele sunet senin de sticlă lovită, unde îngheţul năvălea în adăposturile noastre asemănătoare unor anexe ale gheenei. Ascultam năuci hăurile din jurul nostru, priveam halucinaţi depărtările cu zări adânci în care alergau, rostogolite de vânturi, cârduri de spini mari şi rotunzi, ca nişte arici care s-ar fi dat nebuneşte peste cap. Ai văzut vreodată asta? E fantastic. La porunca vântoaselor întreg câmpul începe a se mişca, se însufleţeşte şi legiuni misterioase de spini albicenuşii, ca nişte gogoloaie de oase înviate, pornesc să o ia la goană pe faţa ameţitoare a stepelor, cu un fâsâit macabru. E hula bărăganelor premergătoare ciclonului. N-ai văzut niciodată aşa ceva? insistă el...

Clătinai din cap în semn că nu văzusem...

— Ei bine, reluă el, toate, toate astea intrau cu spaimele lor întregi în noi!...

— Aşa de frică vă era? îl întrerupsei aproape indignat.

— Nu frică, nu! Doamne fereşte! ţipă el. Era în noi o bravură unică pe lume, de supra, sau de sub-oameni, cum vrei să-i zici! Nu ne-am fi clintit de acolo fără poruncă de-am fi ştiut că pierim până la unul, ceea ce de altmintreli era pentru fiecare din noi o certitudine matematică. O, nicidecum frică, îţi dau cuvântul meu! Dovadă, nu numai că rămâneam înfipţi pe loc, dar am fi pornit bucuroşi la o nebunie, să trecem la atac... Era altceva. O teroare izvorâtă din cosmosul lăuntric. O apăsare superstiţioasă, o *ananké*, la fel cu aceea pe care o ai, cum îmi povestea un scafandru,

când stai în fundul mării sub apăsarea ineluctabilă a zecilor de stânjeni de apă, tavan negru-verde deasupra ta.

Eram să-l întrerup, ca să-l întreb ce legătură poate fi între frontul sălbatic, pe care, e drept, îl evoca tulburător de patetic, şi povestea paşnicei mărci cu cap de zimbru. Dar puterea inerţiei, legănarea pe apele povestirii prin toate meandrele amintirilor prietenului mă opriră. Şi mai ales mă opri încercarea de a întrupa în închipuirea mea virgină toate acele experienţe, de care, vag, îmi părea rău că nu le-am trăit, romanticele pustietăţi cu şi mai romantice fiinţe ce se zvârcoleau într-o ademenitoare bogăţie de chinuri, acolo.

Prietenul ceru voie şi aprinse o ţigară. Fumul îi acoperi deodată faţa, ducându-l brusc în negurile stepelor pe care le rechema şi înlesnindu-mi astfel imaginaţia de a trăi aievea în contemporaneitatea tragicei lui existenţe de atunci.

— În sfârşit, într-o zi, reluă el, se anunţă vizita unui înalt oaspete, un general german de la Marele lor Cartier cu suita lui. Neliniştea noastră atinsese culmea. Pentru ce vine? Ce se pregăteşte?

Totuşi, o uşoară dezmorţire de ordin practic prinse să se slomnească printre noi. Grija primirii musafirilor, pregătirile pentru masă, dereticatul sălii de mâncare, curăţirea bătăturii, neglijată până atunci, amorul propriu de a nu ne prezenta mototoliţi, râsul, ferchezuitul ne-a umplut cu zorul şi dârdora lor câteva ceasuri bune de părelnică destindere. Ba chiar de un uşor pospai de voie bună.

Începusem de mult să nu mai avem încredere şi să scontăm la rece sfârşitul aventurii. Totuşi, ne sosea un general, o părticică din acel Mare Cartier care până atunci ţinuse în mâini toate fulgerele războiului. Şi o caldă curiozitate, Doamne fereşte, n-aş spune speranţă, ne umezea uşor sufletele. Sigur că vine să puie la cale ceva decisiv şi aici la noi. Acel creier de oţel, alcătuit din tunuri, tancuri şi Stukasuri, cugetă acolo, în spatele nostru şi la

scăparea noastră. S-ar putea - de ce nu? - o minune. Există o artă, o viclenie a războiului, care ştie în ultima clipă folosi o cotitură, o întorsătură neaşteptată, răsturnând situaţiile, şi, ca la şah, printr-o lovitură măiastră, să schimbe plumbul incertitudinii în aurul biruinţei.

Nu ne amăgeam însă! Eram lucizi.

Dar ne îngăduiam, ca nişte dialecticieni ai disperării, judecăţile pe care existenţa la ananghie, încolţită de pieire, şi le aduce în propriul ei sprijin.

Şi, la urma urmei, ce pierdeam mai mult?

La ora 10 fix, aşa cum se anunţase, o maşină cu doi ofiţeri stopă în bărăganul unde se mistuiau bordeiele şi baraca noastră.

Coborî întâi generalul, un uriaş blond spălăcit, apoi un tânăr maior, elegant şi mlădios ca un erou de film. După prezentări băţoase şi salutări fade, în care tânărul maior juca rolul de tălmaci, traducând pe franţuzeşte vorbele cu iz gâlcevitor ale înaltului oaspe, am intrat, spre mirarea noastră, toţi în baracă. Aşadar, nici o întrevedere secretă cu comandantul nostru, nici o cercetare a planurilor, a ordinii de bătaie, nici o schimbare de dispoziţii, nici măcar o informaţie asupra situaţiei! Nimic! Am priceput atunci că nu era o misiune de război, ci o simplă trecere, un popas al unui ofiţer superior german, obosit de drum şi flămând.

De altfel, am şi trecut numaidecât la masă. Comandantul nostru - şi asta ne-a umplut copilăreşte de satisfacţie - a luat loc în capul mesei, în ţinută simplă de campanie. În dreapta lui a aşezat pe generalul german. În stânga lui, ajutorul de comandant român. Şi, alături de el, tânărul maior care trebuia tot timpul să ne tălmăcească conversaţia. Dar nu a avut cu asta nici o osteneală, căci am mâncat într-o tăcere funebră.

Nu-ţi mai înşir meniul. Destul să-ţi spun că ne dădusem peste cap să găsim, afară de conservele pe care le economiseam cu avariţie, şi puţină prospătură. Câţiva iepuri vânaţi în tufişurile de mărăcini ale Bărăganului, vreo

două-trei lişiţe dibuite într-un stuhăriş departe şi puţin peşte proaspăt dintr-un crac al unui râu de lângă front. Toate agonisite cu primejdia vieţii. Puteam fi pe drept mândri.

Ei bine! Nici un cuvânt de laudă pentru vrednicia şi osteneala noastră. Oaspeţii au mâncat din toate, indiferenţi, fără să bage de seamă ce tezaure gastronomice le oferisem. Asta poate fiindcă generalul nostru şi-a cerut de la început scuze că nu vom avea ca băutură decât apă. Şi încă apă de stepă.

Vinul şi coniacul în adevăr ne lipseau de mult. Romul era pe sfârşite şi-l păstram numai pentru cafele. Aşa că două mari carafe cu apă tulbure şi sălcie se lăfăiau ironice pe masă, sub privirile piezişe ale oaspeţilor.

Am mâncat toţi morocănoşi, plecaţi cu un fel de înverşunare asupra bucatelor ca asupra unor duşmani pe care trebuia să-i exterminăm. Sfârşitul ospăţului ameninţa să fie lamentabil. Lipseau dulciurile, lipseau fructele, ca şi lichiorurile, întârziau cafelele. Ni s-au cerut scobitori. N-am avut nici de acelea!

Atunci tânărul maior german se sculă şi se apropie de şeful său, căruia îi şopti câteva cuvinte. Acesta încuviinţă rece. Îndată fu chemată ordonanţa lor, care după o scurtă poruncă ieşi şi se întoarse de la automobil cu o lădiţă în braţe. Să ne vie rău! Erau douăsprezece sticle de şampanie de cea mai veritabilă şi fină marcă franţuzească, pe care înaltul oaspe le oferi generos comandantului nostru.

Acesta întâi se roşi, încruntă sprâncenele, îşi strânse buzele-i subţiri, semn de mânie. Dar aruncându-şi privirea şi văzându-ne sleiţi de spaima unui refuz, se îmblânzi şi primi curtenitor darul, cu condiţia să-l consumăm împreună.

Bineînţeles, am început întâi cu toată evlavia să ne apropiem de prima sticlă şi să o destupăm cu sfială. Dar cu ea abia am spoit fundurile paharelor. Am trecut deci la a doua, a treia, la a patra... De la a opta butelie, eram cu

desăvârşire familiari, aproape necuviincioşi cu faimoasa „Veuve Clicquot” pe care o făceam să pocnească întocmai ca la nuntă.

Limbile se dezmorţiseră. Existenţa tragică era înăbuşită. Tânărul oaspe căpătase o vervă îndrăcită şi ne ducea numai în spirite şi calambururi, cărora le ţineam şi eu destul de onorabil piept, amintindu-mi de cei câţiva ani în care mâncasem o avere la Paris.

Într-un moment de expansiune, ne-am găsit chiar rubedenii, noi, toţi românii la un loc, cu tânărul maior german, care acum era centrul întregii atenţii. Am aflat astfel că era contele K... şi ni s-a destăinuit că prin spiţa femeiască se trăgea dintr-o domniţă moldoveancă măritată prin veacul al XVII-lea după un prinţ lituan, ai cărui urmaşi în cursul vremurilor se germanizaseră cu desăvârşire. Ca dovadă, ne-a arătat stema familiei, în herbul căreia se desluşea şi un cap de zimbru, ce ieşea bine în relief când apăsai inelul pe o cocă moale de pâine.

— Care dintre dumneavoastră este filatelist? întrebă el deodată, rotind, ştrengăreşte, ochii căprui peste noi.

Toţi mă arătară pe mine.

— Ştiţi ceva despre mărcile cu cap de zimbru? mi se adresă... şi privirile lui scânteiară de un farmec copilăresc.

— Prea puţin, răspunsei. Nu am avut niciodată onoarea să apuc zimbrul de coarne. Tot ce ştiu e din catalog şi din conversaţii...

— Păcat, zise el. Aţi auzit totuşi ceva despre cel mai rar şi scump exemplar? E doar o onoare pentru ţara dumneavoastră...

— Mi-a trecut pe la ureche, îngăimai eu, că s-ar găsi în colecţia unui miliardar american un cap de zimbru de 27 de parale cum n-ar mai fi altul. Cred că e o legendă...

— Nicidecum, nicidecum, protestă tânărul. E realitate. Şi s-ar părea că e un exemplar unic în lume... Sau, adause zâmbind cu tâlc, a fost unic până acum. Are culoare

piersicie, nu galbenă-portocalie, ca celelalte din aceeaşi serie.

— Dacă e aşa, observai eu, nu se poate să nu se mai găsească şi altele. Cred, de altfel, că nu s-au răscolit îndeajuns arhivele familiilor vechi româneşti şi nici nu s-au făcut cercetări prin ţările vecine, cu care Moldova coresponda prin scrisori.

— Ai dreptate, mă întări el cu voioşie. E ceea ce am întreprins eu. Şi iată rezultatul.

Cu gesturi febrile scoase portfeiul, trase din el un pliculeţ, şi din acesta dete la iveală un pachet învăluit în sugătoare. Din sugătoarea despăturită, ca din nişte scutece, ieşi o bucăţică de hârtie albă de mătase, pe care, desfăcând-o, mi-o întinse cu un zâmbet triumfător.

Privii cu lăcomie: strălucea acolo, de o minunată culoare piersicie, o marcă superbă, un splendid şi autentic cap de zimbru de 27 de parale. Un exemplar cu toate caracteristicile pe care le cere cea mai aspră expertiză.

Îmi tremurau de emoţie degetele şi aproape scăpai hârtia cu preţiosul odor pe masă în faţa comandantului nostru, care îşi puse monoclul ca să-l privească.

Felicitai pe norocosul stăpân al capului de zimbru şi-l rugai să ne spună povestea descoperirii lui...

Ştiindu-se cu câteva picături de sânge moldovenesc în vine şi în acelaşi timp ca mare, înverşunat filatelist, contele K..., cu cap de zimbru în blazon, ţinea cu orice chip să aibă, oricât l-ar costa, şi în colecţie, un cap de zimbru din exemplarele cele mai rare. Războiul, care-l aruncase pe meleagurile noastre, i-a aprins şi mai mult ambiţia.

A făcut mai întâi cercetări la Bucureşti, unde, după multe bâjbâieli, a luat pista unei mărci, care s-ar fi aflat în acel moment la Iaşi. S-a instalat deci la Iaşi. Aci, investigaţii neobosite şi făr' de răgaz l-au îndrumat la Bârlad, la o veche familie boierească, pare-se Costăcheşti. De aici, a luat urma aceleiaşi mărci, ce trecuse în stăpânirea unui evreu bogat din Cernăuţi. A alergat la Cernăuţi. Dar capul de

zimbru emigrase peste hotare, la Lwow. A zburat la Lwow, însă marca intrase din nou în Moldova şi se afla iarăşi la Iaşi. În sfârşit, după multe şi multe peripeţii pline când de nădejdi, când de cumplite desperări, eroul acestei aventuri a intrat în posesia mult jinduitului pătrăţel de hârtie, care, triumf peste toate aşteptările, era de culoare piersicie şi anula unicatul americanului... Trebuise însă să plătească 50.000 de mărci afară de cheltuielile atâtor peregrinări.

— Priviţi-o, ne invită cu mândrie. Capul de zimbru din America nu mai este un unicat. Acum sunt două mărci pe lume la fel, dar numai două. *Tertium non datur,* hohoti el nebunatic. Cât crezi că valorează? mă interpelă iar.

— N-aş putea spune, zisei cu prudenţă; cel puţin dublu sau triplu!

— Aş! râse el. Sunteţi departe mult de adevărata valoare. Cel puţin un milion, un milion şi jumătate de mărci germane...

Cât istorisise el, marca se perindase din mână în mână, sau, ca să fiu exact, fiecare din cei care o priveau nu o ridica din hârtiile ce o învăluiseră, ci, după ce se sătura, o împingea cu hârtiuţa în faţa vecinului, încât marca, făcând înconjurul mesei, călătorea necontenit. Pe cei mai mulţi nu-i interesa decât enormitatea preţului plătit şi mai ales enormitatea valorii ce i se atribuia acum. Îndeosebi aceştia se holbau îndelung şi cu lăcomie asupra ei. Tocmai se ridicau tacâmurile de către cei doi soldaţi de serviciu cu şorţuri albe şi se aducea alt rând de cafele, când deodată afară răsunară bubuiturile unei motociclete şi câteva răgete de claxon ne împuiară urechile, făcându-ne să sărim de la locurile noastre. Un sergent deschise uşa, raportând că o ştafetă grabnică vine din linia întâi, de la o companie care se morfolea de o săptămână înnăclăită în nişte coclauri mocirloase. Un ostaş prăfuit năvăli pe urma sergentului, ciocni zgomotos călcâiele şi întinse un plic tras cu grijă mare de la cingătoare.

Noi îngheţaserăm.

Comandantul, calm, primi plicul, ne privi mustrător, ne făcu semn să ne aşezăm la locurile noastre, ceru învoirea înaltului oaspe, care privea placid în gol, şi deschise plicul. Tremuram ca frunzele... Pe chipul comandantului, însă, nici o zare de interes, nici o cută de emoţie, nici o lumină sau o umbră de sentiment.

— Nimic important, ne linişti el cu aceeaşi obişnuită inerţie cu care primea şi citea toate rapoartele ca pe nişte liste de bucate. „Mici mişcări de trupe inamice”... Atât...

Şi viaţa se decoloră deodată iarăşi în noi, ca o stofă bătută de soare şi intemperii. Ea îşi pierdu din nou nuanţele care îi dădeau farmec, relieful desenului care-i făcea personalitatea. Rămânea singur cenuşiul fundamental al ţesăturii, teribilul cenuşiu al existenţei...

— Eşti existenţialist? îl întrerupsei, intrigat de frecvenţa şi fiorul cu care cuvântul existenţă îi revenea pe buze şi care mă interesa mai mult decât povestea atât de amânată a capului de zimbru...

— Ce? răcni el furios.

— Împărtăşeşti teoriile lui Kirkegaard? sau ale lui Heidegger? lămurii eu timid.

— Copilării... îmi răspunse, liniştindu-se. Ce pot şti unii ca aceştia despre existenţa pură, din fotoliile lor de filosofi? Trebuia să fii acolo cu noi, pe front, ca să te lepezi de toate zorzoanele minţii şi de tot luxul inteligenţei... Vrei să-ţi spun? Ei bine, urâtul, singurătatea, pustiul, încordarea în vid, aşteptarea, chinurile fără rost, necurăţenia, spaima, dezastrul, astea sunt pura existenţă, în toată tragica, ruşinoasa ei goliciune!

— Ştiu: sunt experienţe voite la care s-au încumetat sfinţii şi se supun cu mari primejdii yogii{22}, dar astea sunt experienţe în duh. Ei spun că acolo, în acel punct tragic al existenţei, se întâlnesc cu Eternitatea, cu Dumnezeu!

Pe noi însă o realitate crudă şi nimicitoare ne dezghioca cu silnicie de toate pojghiţele sub care se ascundea

înspăimântată, biata noastră existenţă, şi ajungând la ea nu aflăm decât deznădejde şi neant!

Ca să revin la viaţă, eram câteodată nevoit să pun degetele pe propriul meu puls şi să le ţin aşa câteva minute... Dar să lăsăm filozofia altora şi să ne întoarcem la povestea noastră...

Ştafeta ieşi de-a-ndaratele, covârşită de inerţia, de incapacitatea, de crima comandantului, care doarme când toate primejdiile se aţin... Şi perdeaua de paralizie, grea, îngheţată, dintre noi şi ceea ce se petrece dincolo, pe care o clipă o ridicase ştafeta, căzu iarăşi. Rămaserăm din nou spânzuraţi în beznă... Uşorul fum în care ne învăluia şampania se risipi. Stam goi, mai nuli ca înainte, plini de sentimentul enormei nulităţi pe care o reprezentau cei doi oaspeţi, care, vai nouă, înfăţişau pe cei ce trebuiau să ne făurească mântuirea. Căci deşi nu ştiam, nu mai încăpea pentru noi, în taina noastră, nici o îndoială că vom fi, că suntem, fără scăpare, încercuiţi.

După câteva clipe de vacuitate totală, în care ne simţirăm ca nişte locuri virane pline de dărâmături pe care s-au aruncat toate gunoaiele lumii, ne-am amintit de capul de zimbru, şi ne-am întors la el... Scutecul de hârtie în care fusese înfăşat se afla în colţul din stânga al mesei, între coatele a doi locotenenţi care întindeau paharele după şampanie. Dar capul de zimbru nu mai era!... Capul de zimbru dispăruse.

La început l-am căutat liniştiţi pe întreaga faţă a mesei, sub masă, pe scaune şi pe sub scaune, pe jos, pe tălpile încălţămintelor, pe coatele cu care ne rezemaserăm de masă, dar marca nicăieri.

O panică - pentru mine, mărturisesc nouă şi de-a dreptul îmbătătoare - începuse să-i cuprindă pe toţi. Comandantul nostru, palid ca mortul, cu buzele supte, se ridică în picioare şi porunci celor doi soldaţi care serveau să încuie uşa. Cu o curiozitate nu sadică, ci vie şi însufleţită, care-mi amintea de adevărata viaţă, priveam scenele neaşteptate ce

se desfăşurau afară din programul pustietăţii noastre. Tot îngheţul care căzuse pe noi se ridică deodată în tavan şi se cuibări prin colţuri. Piepturile începură să se încălzească şi să respire adânc, inimile să bată cu emoţie, minţile să funcţioneze sprintene şi pătimaşe...

Generalul german, cu o schimă de dispreţuitor dezgust, încrucişase braţele-i groase şi pufăia dintr-o havană. Păgubaşul, nenorocit de întâmplarea care-l silea să ia o măsură hotărâtoare, ne trecu cu ochii gogonaţi în revistă şi în urmă îşi înfipse privirile în ochii comandantului, aşteptând tăcut. Acesta porunci o nouă cercetare în toată încăperea, care se dovedi şi de data aceasta zadarnică. Se făcu o percheziţie corporală celor două ordonanţe, care, blajine, se lăsară despuiate până la piele...

Iarăşi nimic. Comandantul începu să asude şi să gâfâie... Îl apucase frigurile pe care i le aduceau marile încercări... Mânia stăpânită, ciuda, ruşinea îl înviorase. Era acum rumen, cu ochii scânteietori, nervos ca o cravaşă, aşa cum îmi plăcea mie şi cum îl iubeam.

— Domnilor, zise el printre dinţii încleştaţi, este inadmisibil ca marca să nu se găsească, oriunde ar fi ea. Onoarea noastră a tuturor este în joc. Prefer ca, eventual, să şi-o piardă numai unul dintre noi. De aceea, cu toată ruşinea ce încerc, vă rog, vă ordon să vă supuneţi unei aspre cercetări corporale, pe care o voi săvârşi eu personal asupra fiecăruia dintre dumneavoastră şi pe care o încep cu mine însumi.

Şi numaidecât comandantul nostru se desfăcu, îşi scoase portfeiul, îşi întoarse gulerul, buzunarele pe dos, îşi lepădă tunica, scutură hainele, trase cizmele... Era un spectacol lamentabil de ridicol, degradant până la dezgust, totuşi, îţi spun, pentru mine înviorător.

Aşa, rând pe rând sub ochii nepăsători ai generalului german, dar, trebuie să mărturisesc, cu protestele penibile şi spre marea mortificare a păgubaşului, comandantul nostru, neîndurat, îşi cercetă în şir câţiva ofiţeri care se

supuseră cu foarte mare graţie acestei supreme exigenţe pe care o imaginase şeful nostru, nu de a găsi marca, ci de a ne salva onoarea. Când cercetarea ajunse la căpitanul Tomuţ, acesta scoase revolverul de la spate şi rosti calm: „Domnule general, dacă vă atingeţi de mine, îmi zbor creierii”.

Era o culme la care se ajunsese... Tensiunea ne făcea să vibrăm pe fiecare, aşa cum zbârnâie stâlpii de telegraf când firele sunt supraîncărcate de electricitate...

— Căpitane, îţi ordon! gemu generalul.

— Nu dau voie nimănui! niciodată! În nici un chip... spun pe onoare că nu sunt eu cel care a luat marca şi cer cuvântul meu să fie de ajuns, fu răspunsul ofiţerului, care ridică arma şi desfăcu piedica.

— Apucaţi-l de mâini... Ţineţi-l! porunci aproape cu ţipăt comandantul, repezindu-se el mai întâi cu mâinile întinse spre ofiţerul nesupus.

Dar acesta făcu un salt, scăpă în colţul din spatele său şi, apărându-se, sta cu arma întinsă, ameninţând pe oricine s-ar fi apropiat... Atmosfera era încărcată de o violenţă şi o vitalitate care începuse să ne exalteze pe toţi.

Comandantul, înnebunit de furie, îşi ieşi din fire şi trase la rândul său browningul lui din teacă...

— Asta primesc, strigă răzvrătitul, dar drept în inimă.

Şi porni să lase binişor arma în jos, în vreme ce generalul o ridică încet cu braţul tremurat pe a lui...

Afară o rumoare surdă creştea şi excitarea din baracă intra ca o contagiune printre soldaţii care aflaseră întâmplarea şi se iţeau pe la ferestre privind înăuntru...

În clipa nebună când comandantul ajunsese cu revolverul în dreptul ochilor, după câteva zguduituri, uşa încuiată sări din clanţă, şi un soldat se repezi strigând ca un smintit:

— S-a găsit! S-a găsit... iat-o!

Şi întinse pe palma umedă de emoţie capul de zimbru.

Explicaţia fu simplă. În zarva pricinuită de sosirea ştafetei, marca fusese părăsită şi uitată pe masă. Un soldat

a pus peste ea o farfurie, pe fundul căreia se găsise lipit, odihnind inocent, vestitul cap de zimbru. Puţin lipsise să nu fie opărit cu apă fiartă în cazanul de leşie unde se spălau vasele.

Descordarea fu atât de neaşteptată şi brutală, că generalul nostru izbucni în hohote de plâns şi, căzând pe un scaun, îşi puse revolverul în tâmplă. Căpitanul Tomuţ, singurul rămas stăpân pe el, sări şi îi smulse mâna, aşa că arma a pocnit, dar glonţul s-a dus în tavan.

Oaspeţii, uluiţi, dezumflaţi, au făcut amândoi o mutră plouată. Se aşteptaseră la altceva şi acum asistau la un spectacol măreţ, dincolo de puterile lor de înţelegere... Un ofiţer nesupus, care îşi apăra onoarea cuvântului, inviolabilitatea persoanei cu riscul vieţii... chiar când porunceşte comandantul! Nemaiînchipuit...

Generalul german dădu semne de nelinişte şi voi să plece. Comandantul îşi veni în fire. Îmbrăţişă pe Tomuţ, ceru pe rând scuze tuturor ofiţerilor şi apoi oaspeţilor pentru cele întâmplate şi ne rugă să ne aşezăm din nou, ca să ne împăcăm nervii şi să ne despărţim onorabil de oaspeţi. Ultimele sticle îşi spumegară şampania în pahare şi totuşi împăcarea nu venea. Toţi priveam ruşinaţi şi cu respect pe căpitanul Tomuţ, care ridicase prestigiul de ofiţer socotindu-l mai presus decât viaţa. Era pentru noi pilda încarnată a ceea ce vrea să zică „onoare, cuvânt de cinste”. Şi totuşi: licărea o altă taină dincolo de această strălucită, dar prea simplă explicaţie a gestului dramatic care ne zăpăcise.

Căpitanul Tomuţ sta grav, privind departe. Arma lui se odihnea încă pe masă, unde o lăsase când s-a repezit să-şi scape comandantul, lângă paharul de care nu se atinsese.

— Îţi mulţumesc, căpitane, ne-ai dat o nobilă lecţie, pe care nu o va uita nimeni de aici, i se adresă generalul nostru, ridicând paharul împreună cu noi toţi şi ciocnindu-l cu al eroului.

Acesta abia îşi atinse buzele şi continuă să tacă, învăluit în gânduri.

În sfârşit, oaspeţii se ridicară. Trebuiau să plece. În curând avea să se lase seara de stepă, atât de bogată în primejdii. După ce i-am însoţit toţi la automobil şi ne-am despărţit, de data asta şi mai rece şi mai lemnos, ciocnind iar călcâiele, ne-am întors şi ne-am aşezat la masa goală. Comandantul a luat pe căpitanul Tomuţ lângă el şi iar l-a îmbrăţişat lung.

— Domnule general, se apăra acesta, nu merit atâta cinste...

— Lasă modestia, băiete... Ceea ce am terfelit eu pentru o scârbă de hârtiuţă, onoarea de ofiţer, ai ridicat de jos dumneata, cu preţul vieţii.

— Nu este ăsta adevărul, domnule general, şi nu vreau să vă înşel o clipă mai mult. A fost altul motivul împotrivirii mele de a fi cercetat.

— Nu căuta să te amăgeşti singur, îl dojeni părinteşte comandantul. Păstrează-ţi şi lasă-ne şi pe noi să ducem neatinsă amintirea acestei fapte a dumitale, poate singura demnă din câte săvârşim aici.

— Nu pot, domnule general. Însăşi onoarea mă sileşte să mă destăinuiesc... Înainte de a vă da adevărata explicaţie, am lăsat să plece oaspeţii streini. E bine ca ei să ducă o impresie neştearsă despre o mândrie a noastră, care nu mai există. De ce să mai mint acum? Adevărul e că şi eu m-aş fi lăsat percheziţionat, ca toţi ceilalţi camarazi, pe care nu vreau să-i mai înjosesc, dacă nu se împotrivea această teribilă piedică...

Şi căpitanul Tomuţ, cu mâna de data asta tremurătoare, scoase portfeiul de la piept şi desfăcându-l - exact cum făcuse maiorul contele K... - trase dintr-o hârtie sugătoare împăturită o marcă, un splendid cap de zimbru de 27 de parale, la fel de piersiciu şi întru totul asemănătoare cu cea pe care ne-o arătase maiorul german... Atunci am îngălbenit

de spaimă şi eu, care împingeam deseori jocul până a mă distra cu moartea.

— Cum? sări generalul îngrozit... cum? Aveai şi dumneata asupra dumitale o marcă identică?

— Precum vedeţi!... O am de la mama, o veche boieroaică moldoveancă. Mi-a dat-o să-mi poarte noroc pe front!... Aţi văzut ce noroc! Închipuiţi-vă dacă m-aş fi lăsat cât de sumar cercetat!

— De ce n-ai spus că ai şi dumneata o marcă atunci când am propus să vă cercetez? izbucni generalul.

— Era prea târziu. Cine m-ar fi crezut? Dacă nu s-ar fi găsit marca pierdută?

— Atunci de ce n-ai arătat-o de la început când a scos maiorul capul de zimbru?

— Ar fi fost un gest copilăresc, spuse molcom Tomuţ. Pentru mine, al meu nu era o marcă de hârtie cu a cărei valoare să mă fălesc şi să mă iau la întrecere. Al meu a fost - nu mai e acum - un talisman de un infinit alt preţ... Dacă aş fi putut, l-aş fi păstrat ascuns în inimă. Exhibiţia lui m-a durut ca o deflorare... De altfel, întâlnirea asta uluitoare a două capete de zimbru în inima pustiului am vrut să o înlătur ca pe o fatalitate, tăinuind de la început cu înverşunare pe al meu. Nu s-a putut: soarta le-a silit să se înfrunte!

Din tăcerea strivitoare ce ne cuprindea, Tomuţ se smulse hotărât.

— Şi acum, iertaţi-mă, domnule general, pentru decepţia ce v-am pricinuit şi daţi-mi voie să ies. Simt nevoia să iau contact cu pustietatea. E mai nobilă decât noi.

Şi sculându-se ca să se îndrepte spre uşă, căpitanul Tomuţ se abătu cu paşi cumpătaţi de sobă, unde azvârli în jarul aprins capul de zimbru ce-i rămăsese în mână, strigând: *„ Tertium non datur”.* Nimeni nu s-a mirat.

Şi prietenul meu sfârşi povestea aprinzând o altă ţigară...

20-25 decembrie 1946, Bucureşti

ISPITELE PĂRINTELUI EVTICHIE

I.

PĂCAT DE PĂRINTELE EVTICHIE... Ar fi fost o podoabă a monahismului de n-ar fi suferit aşa rău de ispite...

Când atacul era mai uşor, ele îl apucau pe la vecernie şi-l fierbeau de obicei, cu răstimpuri, până după miezul nopţii, împiedecându-l să se ducă la biserică... Cuviosul lupta cu toate armele duhului: rugăciuni, mătănii, frângeri... Cumpăna biruinţei nu se pleca nici către diavol, nici către sfinţia-sa. Criza se sfârşea cu un fel de armistiţiu, fiecare din protivnici retrăgându-se pe poziţia sa, două-trei zile, până la o nouă încăierare.

În cazurile grele, rugăciunile şi celelalte blânde mijloace dovedindu-se neîndestulătoare, părintele era nevoit să se opintească în necuraţi cu puternice răcnete şi blesteme, însoţite de zbătăi, frângeri, trântiri pe jos... Şi izbutea să-i împingă mai departe, cât să-şi facă loc să răsufle... Haita demonilor rămânea însă horă în jurul lui şi urma să-l hărţuiască.

După cântatul cocoşilor, împieliţaţii, grăbiţi, îi dau un asalt furios. Chilia ajungea un crâncen câmp de bătălie. Muncit, numai sudori, părintele Evtichie la asemenea

ananghie era silit să alerge la mijloacele cele mari şi fără greş...

Întâi pornea cu cel iscodit de Sfântul Sisinie şi folosit apoi şi de sfânta muceniţă Marina: toaca. Ăştia, când prindeau vreun diavol care-i necăjea, îl băteau cu ciocanul toacei până-l deşălau. Ucigă-l toaca se învăţa minte şi de atunci încolo îi ocolea cale de-o poştă... Dar părintele Evtichie, având de-a face nu cu unul, ci cu o sută, ca un bun strateg, schimbase mijlocul prea simplu al înaintaşilor întru pătimire, îmbunătăţindu-l şi adăugându-l după nevoile luptei sale. El înşfăca de toartă ligheanul de aramă unde-şi spăla trupul înaintea împărtăşaniei şi carele aştepta după uşă, prindea ciocănelul de fier aşijderi, tot timpul la îndemână, înfipt în cingătoare, şi pornea să bată cumplit darabana, într-un fel de şarjă, căreia nimeni şi nimic dăruit cu urechi pe pământ sau în iad nu i se putea împotrivi. Dacă l-ar fi ştiut vreun boier cu podgorii întinse, l-ar fi tocmit să alunge toţi norii de grindină abătuţi asupra viilor.

Întreg cuviosul se prefăcea acum din creştet până-n călcâie într-un furios clocot de larmă. Lovind cu nădejde în diavolii ce-l înconjurau de toate părţile, el izbea nu numai ligheanul şi văzduhul, ci îşi mai scăpa şi sieşi, în frunte, pe ţurloaie, în coaste, destule ciocănele.

Astfel, înzăuat cu sunete, lua el acum ofensiva şi se arunca în luptă fulgerându-şi arma. Dracii asurziţi, spăimântaţi, o zbugheau care pe uşă, care pe fereastră, şi se opreau în curte, să se dezmeticească. Dar biruitorul nu se oprea. Ieşea după ei şi-i prigonea fără milă peste tot unde cercau să se aciueze, din prag de chilie în prag de chilie, dând ocol mănăstirii, până-i bulucea la treptele stăreţiei, unde parcă demonii aflau găzduire, căci acolo se mistuiau. Ceea ce hărăzea stareţului o cumplită serenadă infernală.

Cu toată larma ce înfiora văzduhul până dincolo mult de curtea sfântului locaş, nimeni dintre călugări nu se clintea. Ştiau toţi că părintele Evtichie pătimeşte războiul cel

nevăzut, şi dacă vreunul s-ar încumeta să iasă, s-ar trezi, luat drept diavol, cu ciocanul mântuirii în cap, cum la început se întâmplase unora.

Celălalt şi mai înfricoşat mijloc de luptă al monahului, supremul, folosit numai la cumplit aman, era pistolul. Părintele Evtichie ţinea patru, din acele arăbeşti, cu damaschinuri de argint, durdulii la trup şi pâlnioase la gură, aşteptând gata încărcate, spânzurând cruciş de părete, numaidecât sub icoane. De altă pereche de pistoale mai mici şi mai purtăreţe nu se despărţea niciodată; le purta necontenit asupră-şi, oriunde s-ar fi găsit, în chilie, ca şi în biserică, pe drum, în codru, la oraş. Le ţinea ascunse în nişte coburi, meşteşugiţi câte unul pe latura dinlăuntru a fiecărui botfor, de care nu se descălţa niciodată, nici ziua, nici noaptea, decât doar când se îmbăia pentru grijanie. Poalele lungi ale veşmintelor călugăreşti i le tăinuiau cu desăvârşire...

Când asaltul răilor, în frunte cu însuşi Satana, izbutea să biruie ciocanul şi să străpungă larma ligheanului, dând peste cap toată linia de apărare, cuviosul, gata să fie înhăţat de gheare, punea mâna pe arme şi le slobozea în haita întunecaţilor, adică unde se nimerea. Pistoalele îi înspăimântau mai abitir decât crucea; ciuruiţi de plumbi, ei se risipeau pierind în găurile de şerpi ale iadului. În asemenea împrejurare, primejdia era şi mai mare pentru fraţi, care, e drept, nu aveau ce căuta la acel ceas afară din chilii. Căci toate izbirile crunte, cu războaie şi armată, nu se petreceau decât noaptea foarte târziu.

Dar toate neajunsurile acestea aveau oarecum şi o răscumpărare pentru obşte: în asemenea nopţi de pomină mănăstirea dormea - vorba vine! - fără grijă de călcările tâlharilor. Asupra ei, ca o pronie, vegheau larma ligheanului şi împuşcăturile.

După o astfel de uriaşă războire, biruitorul dormea buştean o zi şi o noapte, ca să se scoale mai înviorat şi mai învrednicit.

Dar aşa ceva, în chipul încăierărilor cu lighean şi pistoale, se petrecea rar, o dată, cel mult de două ori pe an, în miezul marilor posturi şi înfrânări, păzite de Evtichie cu mare înfricare. Celelalte mici sau mijlocii cercări, abia nişte ciupituri ori ghionţi diavoleşti, se întâmplau foarte des, fie din senin, fie mai ales scornite de însuşi hărţăgosul călugăr. Dar fiind pe înghesuite, mănăstirea nu le ţinea seamă.

Căci cuviosul nu numai că nu ocolea ispitirile, ci le chema cu dinadinsul, în toate chipurile.

— Este o păcătoasă trândăvie, spunea el fraţilor, să zaci liniştit în huzurul mănăstirii... Monahul trebuie să se afle necontenit în luptă, veşnic agerit şi pururea sculat asupra vrăjmaşului diavol. Altfel se cheamă că ai făcut pace şi bună înţelegere cu Satana... Şi, mergând amândoi alături pe drum, îţi dă un brânci când nu te aştepţi şi te rostogoleşte drept în gheenă.

— Dar de ce să chemăm noi înşine asupra noastră ispitele şi să ne luptăm cu patimi răscolite de noi singuri, fără nevoie? îl întrebau unii fraţi.

— Fiindcă asta este adevărata treabă a monahului, nu cuhnea şi învârtirea mămăligilor ori moţăiala în străni, cum fac cei mai mulţi... îi şfichiuia cuviosul.

— N-ai dreptate, părinte Evtichie... i se împotriveau unii mai colţoşi. Asta ar fi să ispitim pe Dumnezeu, cel care singur trimite, când şi cum vrea El, încercările... ca, de pildă, lui Iov şi altora. A le ieşi înainte şi a le chema noi singuri mi se pare o trufie, socotindu-ne mai tari decât ne este îngăduit.

— Hei, dacă ai cugeta mai adânc, ai afla că şi netrimiterea de ispite este tot o încercare. Şi încă mai grea: Dumnezeu te lasă, să vadă ce faci tu singur. Căci îmbuibarea de linişte şi odihnă duhovnicească e la fel, dacă nu şi mai cu păcat decât cea cu mâncare şi băutură. Trebuie mereu ţinută trează împotrivirea în duh la ispite; căci „dacă n-ar fi ispitele şi patimile, n-ar fi nici cununile

virtuţilor”, cum spune marele Antonie, a cărui măreaţă pildă trebuie să luăm.

Şi le astupa gura...

Următor acestui îndreptar, el se înconjura de tot ce l-ar fi putut împinge la păcat. Când intrau la el, fraţii rămâneau zgâiţi la şirul de clondire răsfăţate pe poliţele dulapului deschis ca o dugheană jidovească.

— Ce sunt sticlele astea, părinte? îl întrebau ei cu prefăcută nevinovăţie, deşi ştiau, şi le lăsa gura apă.

— Astea nu sunt sticle, sunt ispitele mele, păcătosul..., răspundea el cu umilită mândrie.

— Cum ispite! lungeau ei vorba, doar le-o destupa una...

— Diavolii, închişi şi zăvorâţi acolo cu dopuri... şi se încrunta.

Căci părintele Evtichie îşi ţinea mereu la vedere vinaţuri, rachiu, tescovine şi alte băuturi asemănătoare, şi le mânuia cu anume socoteală, ca să-l scoată din minţi... Când venea cercarea ele se însufleţeau şi-i trimiteau nişte zâmbete amestecate cu izuri desfătătoare ce-i trezeau nările: gândul i se aprindea, pofta se dezlănţuia în gâtlejul uscat până-n fundul măruntaielor, încingându-l ca o volbură. El se repezea atunci la sticle. Dar înainte de a le atinge, cădea jos, se zbuciuma, se bătea cu sine, până ce biruia ispita. După care adormea... Alteori, când simţea că ghesul lor este aproape să-l dea gata, punea mâna pe clondire, le încărca în coş, alerga la lac, intra în luntre şi vâslea până-n mijloc, lângă un plaur, unde apa avea pe puţin doi stânjeni adâncime. Acolo arunca, una câte una, sticlele, ce se duceau bolborosind la fund.

— Na, diavole, răcnea el sticlei, na!... Du-te în fundul mării, unde te blestem să stai legat o mie de ani.

Şi se întorcea împăcat la chilie.

Numai că nişte călugări dibuiseră bulboana dracilor lui Evtichie. Şi după-amiaza, în aţipitul mănăstirii, se strecurau acolo, legau pe unul din ei cu frânghia de mijloc, îi puneau

un bolovan greu în braţe şi-i dau drumul în ape. Cufundătorul se ducea vâjâind la fund, unde începea să cotrobăie în toate părţile, până da de clondirul odihnind, ca un crap somnoros, în nomol. Atunci zguduia frânghia, semn să-l tragă afară... Şi aşa de mai multe ori: nu se lăsau până nu scoteau de la blestem măcar câţiva din diavolii cuviosului.

Aşijderi şi la ispitele lăcomiei pântecelui, cucernicul era fără de înfrângere, deşi podul chiliei era plin înadins cu şunci, slăninuţe, păstrămuri, ghiudemuri, precum şi alte mezelicuri de dulce, atârnate de grinzi. Unele se cam împuţiseră de atâta aşteptare; dar oricum... Evtichie nu se atingea de ele, nu numai în zilele oprite, ci nici chiar la praznicele mari, cu dezlegare. De când se călugărise nu pusese carne în gură. Din când în când, cobora afumăturile în chilie, le aşeza între clondire, le privea, le mirosea şi se perpelea apoi jos, la picioarele lor, ca un apucat. Dracii plezneau de necaz, împingându-l zadarnic să guste măcar. După biruinţă, el le urca, potolit, la loc, ca pe nişte ghiulele de atlet, cu care se exersa, ca să-şi ţie, tari şi încordaţi, muşchii duhovniceşti ai voinţei şi înfrânării.

Vremea noastră l-ar fi categorisit numaidecât drept nebun, rânduindu-l în cine ştie ce psihoză cu halucinaţii sau epilepsie cu delir. Dar la începutul veacului trecut, când Evtichie se adăpostea în mănăstirea Cernica, se chema că este un vajnic şi învrednicit monah, după chipul şi canonul marelui Antonie, pustnicul cel vestit pentru războirile lui cu ispitirile. Şi ca el înfloreau pe atunci încă mulţi schimnici în schiturile Răsăritului. Cu mare osebire că la Antonie şi la ceilalţi ispitele erau doar amăgiri ale închipuirii, zămislite de minţile lor înfierbântate de pofte şi patimi. Pe când la Evtichie meritul şi slava erau cu atât mai mari cu cât momelile erau pipăite, carne şi băuturi adevărate; autentice, am zice noi cei de azi şi, pe deasupra, Evtichie vieţuia nu la adăpostul pustiei, unde nu calcă ţipenie de om, necum de muiere, ci într-o mănăstire îmbelşugată cu tot

soiul de bunătăţi şi înlesniri de care se îmbuibau toţi ceilalţi soţi ai lui. Ba încă, pusă în gura Bucureştilor, plini de cârciumi şi tractire, care-ţi fac nu numai cu ochiul, ci te trag de mânecile rantiei şi de poalele giubelei.

În marea lui osârdie de a se oşti cu vrăjmaşul diavol, un singur lucru amăra grozav pe părintele Evtichie: că pentru adevăratul război cu demonul curviei nu avea la îndemână femeie. Şi pentru asta se simţea ciuntit ca de o aripă. Trebuia să se mulţumească numai cu cele ce-i plăsmuiau diavolii închipuirii, care îi aduceau sub ochi şi-l gâdilau sub pântece cu amăgeli dulci, ce se însufleţeau, creşteau, prindeau carne, scoteau sâni, desfăceau pulpe, întindeau braţe trandafirii, cum văzuse el odată în nişte poze, găsite în ceaslovul unui călugăr. Astea dau, dar foarte pe departe, simţurilor lui nemulţumite, ştiinţă că are cât de cât de-a face cu amăgirile sexului duşman al pierzătoarei Eve, cu care ardea să se măsoare de-adevărat, nu aşa, în năluciri. E drept, şi asta spre lauda sa, că ceruse de la stareţ îngăduinţă să aducă în chilie o femeiuşcă tânără şi nurlie, care venea des cu treabă şi fără treabă şi se învârtea prin mănăstire. Cu asta se lega el să dea proba înfrânării.

— Părinte stareţ, se rugase el fierbinte, cearcă-mă. Lasă-mi-o numai trei nopţi, şi ai să te încredinţezi cu ochii. Sfinţia ta stai la geam şi te uiţi cum am să ies curat din ispită.

— Şi cum ai să faci? îl sâcâise superiorul.

— Apoi pe ea am s-o culc goală în pat, de care eu n-am să mă apropii măcar de-aş crăpa. O privesc numai şi mă rog lui Dumnezeu să birui protivnicii înghesuiţi în jurul meu cu limbile scoase.

— Până la sfârşit au să te târască de păr până la ea... prorocea bătrânul, care ştia şi el ceva.

— Dar pentru ce ţin eu mir de la Sfântul Mormânt: mă ung tot, şi ghearele încornoraţilor alunecă de pe mine.

— Şi apoi ce crezi, că am eu timp şi sănătate să tremur la geamul cuvioşiei-tale trei nopţi în şir, la rând cu diavolii, ca să te priveghez?

— Atunci intră şi stai în chilie pe scaun sau chiar pe pat, la picioarele-i, găsi dezlegarea părintele Evtichie.

— Lasă, lasă! Destul îţi faci mendrele afară din mănăstire...

Şi stareţul, neînţelegător, rămânea neînduplecat. Evtichie scotea buza de jos înainte, o refeca peste cea de sus şi ieşea din stăreţie bombănind, mai ales că bobârnacul despre mendre îl ustura, aducându-i aminte de o luptă cu ispitiri nu tocmai desăvârşit dusă la capăt...

Cu câteva luni în urmă, colindând Bucureştii pentru treburile mănăstirii, cuviosul nemerise la hanul ţinut de vestita grecoaică Valenţa, din Podul Caliţii[23]. Hanului îi zicea „La Mihai Viteazul”, căci la intrare, pe păretele de afară străjuia zugrăvit pe un cal alb falnicul erou de la Călugăreni, cu barda ameninţătoare în stânga. Hangiţa l-a primit cu cinste, l-a poftit la o masă şi l-a îmbiat cu un păhărel şi mezelic alături. Monahul a mulţumit, dar nu s-a atins de ele.

La drăgălaşa străduinţă a gazdei, el trebui să mărturisească de-a dreptul că nu mai ştie de carne şi băutură.

— De mult? se interesă hangiţa.

— De când am îmbrăcat haina asta a Domnului...

— Dar de femei?! îl întrebă năpristan ea, râzând vulpeşă.

— Niciodată, în viaţa mea!... Şi să mă ferească Dumnezeu... se lepădă cuviosul cu tărie.

Muierea a lăsat supusă capul în piept, a plecat pleoapele, dar pe sub gene îl privea hoţeşte: în rantia lungă şi înfoiată, părea voinic şi încă tânăr... Din vorbă în vorbă, când pe greceşte, când pe româneşte, repede s-au împrietenit, muierea fiind foarte înclinată către feţele bisericeşti, care, cum le merge vorba, mai stătute şi mai bine hrănite, se dovedesc tari în acele privinţe după care sunt ahotnice muierile.

— De câţi ani eşti, părinte? îl ispiti ea cu interes.

— De patruzeci şi unu, merg pe patruzeci şi doi.

— Păcat! zise ea c-un fel de părere de rău.

— De ce? se miră Evtichie.

— Eşti încă un bărbat în puteri... şi, spunând asta, ea oftă.

Valenţa era o vădană tânără şi frumoasă, ca o poză din cele găsite de Evtichie în ceaslovul călugărului: înaltă, împlinită în carne, cu pieliţa bălană, chipul oval, ochii mari cât nişte cărăbuşi negri, gura cu buze roşii, cărnoase, arcuite spre colţurile ascunse în gropiţe şi mereu zâmbăreaţă. Fuioarele părului pană de corb îi cădeau numai bucle pe spate, zulufi la tâmple şi pe după ghiocurile urechilor... Umbla cu braţele goale într-un camizon[{24}] de borangic, răscroit de i se vedeau tufele de păr de la subţiori, şi se strevedea doldora sânilor dând buzna prin subţirimea pânzei. Călugărul a coborât fără sfială ochii mai jos de mijloc, ca să amănunţească minunea coapselor, precum şi celelalte dulci ghicitori ale nurilor ascunşi sub fusta cam prea zuvelcată, de sub poalele căreia scoteau gâturile albe şi subţiri gleznele.

Femeia întreagă era nu o ispită, ci un lanţ de capcane, o bulboană de ademeniri: cu asemenea vrăjmaşă primejdie făcea să dai piept.

Evtichie, încurajat de iscodirile Valenţei, şi-a mărturisit sfios păsul, adică arzimea lui de ascet, care nu găseşte prilej trupesc să se puie la cercare.

— Cum se poate, părinte, să nu se găsească femeie gata pentru asemenea lucru de cinste... se indignă hangiţa, însufleţită.

Atunci, cuviosul îndrăzni s-o roage smerit să-l îngăduie ca să împlinească amândoi această sfântă râvnă, având a câştiga şi ea din cununile virtuţilor.

Muierea a zâmbit viclean şi, prefăcându-se înţelegătoare, s-a învoit să-l bage noaptea în iatac, unde să-i slujească la slăvita biruinţă asupra diavolului curviei. În gând nu se mai sătura să se minuneze de iscusita făţărnicie şi vicleşug al popii. Ascultându-l, îl cântărea şi-l prubuluia din ochi: îi plăcu înfăţişarea lui războinică, încruntarea frunţii late,

nasul frumos, drept, cu muchia ascuţită şi nările subţiri, ochii adânci, arzători şi cercănaţi, barba neagră, rotundă, împlinind cu nobleţe o faţă trasă, lucrată de focul lăuntric. Aducea cu viteazul ce călărea încordat pe păretele din faţa hanului: şi se dori strunită, aşijderi calului, sub pulpe de viteaz.

A închis hanul mai devreme, a trimis slugile la culcare şi l-a vârât pe cuvios, prin dos, în iatacul unde-l aştepta masă îmbelşugată cu mâncări, trufandale şi băuturi. Monahul n-a luat măcar o îmbucătură, cu toate îndemnurile şi pilda gazdei, care a mâncat şi a băut cu mare necumpătare.

„Al dracului popă, îşi zicea ea în gând, bine ştie să se prefacă!”

Cuviosul, răbdător, aştepta.

Ea s-a dezbrăcat pe îndelete, în văzul lui. Desprinsă din betelie, fusta albastră îi căzu la picioare, şi din foile ei femeia ieşi ca un miez dintr-o floare uriaşă. Cămaşa trasă peste cap zbură cât colo, cu mânecile fluturând ca nişte aripi... Şi ea se întinse goală şi mândră, cu mâinile sub cap, pe divan.

Evtichie se trase şi îngenunche lângă uşă, o privi cu ochii ieşiţi din cap, dârdâind în friguri, dar nu se mai clinti... Spunea repede în gând rugăciunile cele mai apărătoare de primejdii şi chemă numele Mântuitorului, bătând tot mai des fruntea de duşumea.

Valenţa se schimbă: sprijinită într-un cot, cu faţa spre el, îl privi o vreme răbdătoare, sorbind din ceaşca de cafea de pe măsuţă.

— Vino, părinte, mai lângă mine, zâzâi ea dulce, pe greceşte, îmbiindu-l cu braţul sidefiu filigeanul. Ti-i ruga pe urmă...

Evtichie ridică pleoapele, clipi orbit, se mişcă a plecare, rantia se umflă pe el, gata parcă să zboare, fluture negru spre lumină... Dar căzu numaidecât iar în genunchi, se plesni cu capul de scânduri, înmulţind crucile.

Femeia îl mai îngădui puţin. Apoi îl întrebă cu glas dezmierdat:

— Cum vrei să stau? E mai bine aşa? Ia uită-te... Şi se întoarse cu faţa în sus...

Trupul, întins întâi ca o coardă gata să sune, se mlădie, uşor, fără moleşeală, pe arcuitura tainică a şalelor. Deasupra pieptului pâlpâiră, în tremur uşor, parcă să-şi ia zborul, sânii învoalţi... şi în mintea ispititului licări stihul din *Cântarea cântărilor*: „Ţâţele tale ca două porumbiţe albe”.

Evtichie gemu înăbuşit, se zbătu, fălcile mestecară balele ce se clăbuceau la colţurile gurii. Dar nu se clinti.

Valenţa, din ce în ce mai uimită, nemulţumită de neaşteptata purtare a omului, se răsuci din nou spre el şi-i puse drept în ochi lumina goliciunii ei, cu ascunzişul tainic ce-i încheia într-un zbenghi negru despicătura coapselor, sub pântecele cu rotunjime de val oprit din joc.

— Sau îţi plac mai mult aşa?

Şi-şi desfăcu coapsele în lături, pornindu-se pe un hohot de râs nefiresc din care abia se opri ca să-i spuie, supărată:

— Apoi ce faci d-ta, părinte, nu e deloc cinstit...

Călugărul stete din frământare, s-o asculte.

— Ca să fie adevărată lupta cu ispita, trebuie să te dezbraci şi d-ta ca mine şi să vii alături. Atunci are să ţi se dovedească tăria... Aşa, dacă fugi...

Evtichie, speriat, îşi strânse hainele pe el, ca lovit de un frig neaşteptat, şi-şi pipăi ciocănelul.

— Hai, vino să te ajut să-ţi scoţi dulama aia grea...

Şi-i întinse capcana albă a braţelor... Cuviosului i se păru doi şerpi. Şi, ca o pasăre fascinată, porni, târâş, spre ei... Femeia zvâcni în sus să-l prindă. Dar el, cu un muget adânc, se trase pe patru labe înapoi până se izbi de uşă...

Atunci, ea nu-l mai învoi... Întărâtată, alergă la el şi, amestecând râsul cu plâns, tăbărî să-l îmbrăţişeze. Voinică, îl încinse cu braţele, sprijinindu-l de pieptul ei, îl strânse înfocată şi se puse să-l sărute. El se apără din toate puterile şi se trânti la pământ, cu faţa în jos, ca un luptător în arenă,

târând-o şi pe ea. Valenţa, aprinsă, se sculă, îl încalecă între pulpe ca pe un armăsar nărăvaş, îşi vârî mâinile sub trunchiul lui, oricât de greu îşi apăsa el trupul şi palmele în pardosea, şi izbuti să-l întoarcă iar cu faţa-n sus: se întinse peste el, îl încolăci cu braţele şi-i astupă cu gura ei învăpăiată gura. Şi aşa, doborât, îl ţintui locului, îndesându-şi sânii, întărâtaţi, în pieptul lui. Călugărul, înăbuşit, se opri din zbatere, abia suflând. Ea se folosi de prilej: îşi descleştă de sub el braţul drept şi începu să-l bâjbâie pe sub veşmintele fără nasturi dând la o parte rantia, anteriul... Şi, înverşunată, coborând mâna tot mai adânc, dete de ceva grozav de tare... Se opri, năpădită de bucurie; se săltă şi se dezlipi puţin de el, slăbind strânsoarea, apucă şi trase: ciocănelul. Uluită, se descumpăni. Evtichie folosi răgazul şi se smuci de sub ea ca un nebun, zvârlind-o în lături... Valenţa, furioasă, sări iar pe el şi se porni să-l scuipe, să-l zgârie, să-l pleznească cu palmele. Era însuşi diavolul dezlănţuit asupra cuviosului. Despletită, gâfâind, scrâşnind, îi puse piedică şi-l trânti din nou.

Evtichie, căzut mai departe, când o văzu cu groază că se năpusteşte iar peste el, avu doar timp să smulgă pistolul din carâmb... şi-l întinse...

— Trag, răcni el.

Valenţa încremeni. Îşi veni însă repede în fire. Se gândi o clipă: nu era tâlhar. Tot cum spusese el şi ea nu-l crezuse, era un popă nebun. Şi dacă nu-l putuse birui, ca să nu rămână de batjocură, are să puie măcar slugile să-l bată... Şi se porni pe ţipete să scoale casa. Noroc că uşa era cu cheia în ea. Evtichie o răsuci, ieşi de-a-ndărătelea şi se pierdu în întunericul uliţei, urmărit de chiotele argaţilor. Şi-a lăsat zălog numai ciocănelul şi comanacul.

Păstra însă amintirea întâmplării cu mare pogorământ[{25}], ca o încercare trimisă de sus, deşi învrâstată cu călduţă adiere de plăcere.

A doua zi cuviosul s-a înfăţişat iar hangiţei cu smerenie, limpede şi nevinovat ca un prunc.

— Ce mai vrei? se răsti ea.

— Am venit să nu-mi ţii mânie şi să mă ierţi dacă te-am supărat cu ceva, se rugă el.

— Îi fi având gust să iei proba de la capăt, îl fulgeră ea şi cu ochii, şi cu glasul.

— Cu voia lui Dumnezeu, când s-o putea şi cum s-o putea. Acum îmi cer numai iertăciune, că plec la mănăstire şi poimâine mă împărtăşesc. Şi nu pot primi sfintele taine dacă nu sunt împăcat cu cei pe care i-am mâhnit în vreun chip. Însuşi Domnul ne opreşte...

Valenţa îl asculta uluită.

— Aşa că milostiveşte-te ca o bună soră creştină şi dă-mi iertăciune, să mă pot înfăţişa înaintea potirului.

Femeia încă nu pricepea.

— Altfel, urmă cuviosul, ne încărcăm amândoi de cel mai mare păcat: împiedicarea de la sfânta grijanie...

Surprinsă de neaşteptata întoarcere şi umilinţă a monahului, groaza de nelegiuirea pe care începea s-o înţeleagă înmuiară mândria rănită a femeii, care-i zâmbi şi-l iertă.

Evtichie da să plece, blagoslovind-o.

— Stai să-ţi aduc culionul{26}, îl chemă ea. Ciocănelul îl opresc: poate-ţi trebuie când mai vii; şi parcă scrâşni din privirile ochilor ei răi de deochi.

El nu se tulbură. Şi plecă împăcat.

— Tot o să mi-o plăteşti tu odată! spuse pe urma lui Valenţa, venindu-şi în firea ei adevărată.

Asta era, într-un fel numai, cuviosul Evtichie: călugării nu cunoşteau şi celelalte chipuri ale sale. Ei îl ascultau cu prefăcută bunăvoinţă şi-l lăsau într-ale lui, la o parte. Nimeni din marii ierarhi de la Ierusalim şi Sfântul Munte, unde vieţuise îndelung şi se făcuse cunoscut, nu se ostenise să descurce încâlceala lui de sfinţenie cu necontenita alergare după patimi, curăţia-i îngerească necurmat într-o frăţească vrăjmăşie cu demonii; marea-i umilinţă încleştată de trufia unui veşnic război cu ispitele, desăvârşita-i

dragoste de fraţi îngemănată cu muşcătoarea biciuire a batjocurei şi umorului, adâncu-i duhovnicesc plin de uluitoare copilării, precum şi alte multe nedumeriri, din ghemul de bogată taină împletit cu biată omenească puţinătate, din care se alcătuia cuviosul părinte Evtichie. În el nu se despărţise încă bine ziua de noapte, timpurile noi de veacul din mijloc. Trupul său lipsit de bucurii, trist vestmânt de carne aspră şi săracă, ca o dimie, i-l căptuşea duhul cu o somptuoasă purpură de închipuire desfrânată, cum numai împăraţii poeţi aveau.

II.

EFTIMIE SE TREZISE de mic într-o chilie a Mitropoliei din Bucureşti, adus de unchi-su, mare ecleziarh al sfântului locaş. Crescut fără abatere în toate rânduielile monahiceşti, fu uns călugăr încă înainte de a păşi pragul tinereţii, când primi numele de Evtichie. În acest timp deprinsese toată ştiinţa teologicească, multă-puţină, câtă se dumica pe atunci la noi, şi, pe deasupra, limba grecească de la un dascăl fugit din Ţarigrad, care îi împuiase capul cu tot felul de poveşti despre Ţara sfântă şi Ierusalim.

Când ecleziarhul se hotărî să facă a treia oară hagialâcul la Mormântul Domnului, n-a fost greu lui Evtichie să-l înduplece ca să-l ia cu el. Dar abia ajunseră, încărcaţi de daruri pentru gazde, şi bătrânul muri. Călugăraşul orfan se aciuă pe lângă mănăstirea grecească unde găzduiseră, aşteptând prilej de întoarcere. Dar se lipi aşa de tare de locuri şi oameni, că nu se mai îndură să le părăsească: rămase acolo.

Apoi, din pricina unei întâmplări cu ucidere, pe care o povestea câteodată, fugise la Misir, ce-i mai zicea şi Eghipet, unde drept pocăinţă, cât mai ales înflăcărat de isprăvile marelui cuvios Antonie, se statornici şapte ani în

Sketul Thebaic, pustnic trăitor în mormintele vechilor egipteni. Cu închipuirea aprinsă de soarele pustiei, el îşi însuşise rând pe rând toate ispitirile sfântului a cărui viaţă de războire cu nălucirile păcatului se căzni să o urmeze întocmai. Zi de zi, noapte de noapte, vieţuise numai între hărţuitoare vedenii, când strălucite, când hâde, de la regina din Saba sau Avestiţa, până la diavoliţa cu cap de scroafă, care-l năvăleau pe neaşteptate. Şi nu mai putea vieţui fără ele.

După ce-şi făcuse canonul, plecase mai departe. Sculase din trestiile Nilului, fără să se înspăimânte, crocodilul, leviatanul biblic. Poposise prin ruinele slujind drept adăposturi, unde aspidele tulburate de la odihnă se strecurau printre picioare. Bătuse ţara Nubiei cu sfântul oraş Axum. Călătorise la mănăstirea cea fără de porţi din piscul muntelui Sinai, unde se pătrunde, de răul arabilor agareni, numai căţărat peste zidurile înalte într-un paner tras cu frânghia. Străbătuse Siria, Libanul cu cedrii lui Solomon, ascultase slujba în biserica maroniţilor, întârziase la vechii copţi... Din toate astea se alesese cu sufletul şi mintea îmbogăţite, dar şi îngreuiate de câte descoperise: taine, tradiţii, legende, ciudăţenii şi eresuri, cărora le făcea loc cu nesaţiu tot mai adânc în el. Misteriosul trecut îl umpluse de un creştinism rămas sălbatic pe acele meleaguri.

Întors de la Ierusalim, cu aspra lui asceză, cu războiul ce da ispitirilor şi cu multe alte nesuferite deprinderi aduse din întunecimile africane, stânjenea grozav grasa şi molcoma lene întru Cristos a înaltului cler ortodox, care la început îl îmbrăţişă pentru faima lui. Ca să scape de el fără să-şi ridice în cap pe cei ce-l socoteau un sfânt, patriarhia din Ierusalim îl trimise în ţară, cu puteri depline asupra mănăstirilor şi a schiturilor închinate Sfântului Mormânt. Şi Evtichie se întoarse astfel la metania de care ţinea, Mitropolia Bucureştilor, unde se călugărise. Aici nu-i plăcu: nu-l încăpea nici asta, cum nu-l încăpuse nici lavrele din

Ierusalim cu turbulentul lui calabalâc de asceză şi pocăinţă, ce-l târa pretutindeni cu el. După ce puse rânduială în treburi, se trase într-o latură a Cernichii, pe marginea lacului, ca într-o chinovie, unde de cinci ani în şir tulbura liniştea obştii cu apucăturile şi canonirile lui, din care fraţii chinuiţi de el cercau zadarnic să-l scoată.

— De unde ai învăţat, cuvioşia-ta, îl întrebase stareţul turlac de neodihna unei nopţi în care îi bătuse ligheanul la fereastră, de unde ai învăţat aceste grozave deprinderi întru totul neduhovniceşti?

— Care, sfinţite? se smerea Evtichie.

— Bătaia aramei şi împuşcăturile, spunea cu năduf superiorul... Mai lipsesc trâmbiţele!... şi oftă.

— Ai să le auzi şi pe-alea la judecata de apoi, când o să-ţi fie prea târziu, i-o trântea cuviosul.

— Bine, bine... Lasă ce-o să fie atunci acolo, în cer... Eu te întreb de cele ce săvârşeşti cuvioşia-ta aici, în ograda noastră.

— Apoi cât colinzi, atâtea vezi şi auzi, răspundea, înţepat, judecatul.

— Şi urmează că dacă le vezi şi le auzi, să le şi îmbrăţişezi? îl dojenea mai-marele.

— Dacă sunt bune şi de folos, fireşte, răspundea iar cu nevinovăţie Evtichie.

— Nu văd în ce chip ar putea fi bune, se jălui bătrânul. Lămureşte-mă.

— Apoi, iacă, începea cuviosul, poposisem într-o latură din adâncul Misirului, la o veche lavră de monahi copţi, care creştinaseră harapi din cei cu buzele groase cât deştele sfinţiei-tale.

Aci, stareţul, oarecum ruşinat de privirile lui Evtichie, oprite cu stăruinţă asupra mâinilor lui cu degete cât nişte cârnaţi, le vâra în mânicile dulamei...

— Şi cum crezi sfinţia-ta că alungau aceştia vârcolacii care le mâncau luna, precum şi alţi demoni ce-i necăjeau?

— Cu rugăciuni, răsufla stareţul.

— Aş... cu rugăciunile nu făceau nimic. Ieşeau cu tobele lor făcute din piele de om.

Aici stareţul o sfeclea, temându-se să nu-i vie şi lui Evtichie într-o zi gust să jupoaie pe vreunul din fraţi să-şi alcătuiască darabană. Aşa că se mai înmuia...

— Oricum, tobele sună mai domol ca ligheanul cuvioşiei-tale...

— Aş, nu le-ai auzit; nici dracii nu le sufereau, necum sfinţia-ta... Că băteau în ele chiuind şi urlând până ajungeau lac de sudori.

— Cine? întreba zăpăcit bătrânul.

— Harapii, îl lămurea Evtichie, că diavolii se dau bătuţi şi fugeau. La orice încercare a răilor, cuvioşii arapi puneau tobele în lucrare, şi izbânda era fără greş a lor.

— Bine, bine, se domolea bătrânul, dar împuşcăturile? şi iar se-ncrunta.

Pentru asta părintele Evtichie începea altă poveste, cu beduinii din deşertul Siriei, unde umblase cu caravanele.

— Varvarii ăştia, spunea el, sunt foarte bântuiţi de duhurile rele ale pustiei, mai ales în nopţile cu lună. Diavolii se adună haite împrejurul taberei, scheaună, urlă, de nu-ţi lasă o clipă de hodină.

— Astea sunt fiarele de noapte ale locului, cerca să-l îndrepte ascultătorul.

— Or fi fost! Dar printre ele se amestecau, luându-le înfăţişarea, demonii, întărâtându-le împotriva noastră, îl încredinţa Evtichie. Atunci numai cu focuri de puşcă îi puteau supune şi alunga. Altminteri, ne-ar fi făcut cine ştie ce şotii: ne răsturnau corturile, ne furau cămilele...

— Bine, îl oprea stareţul, astea le înţeleg acolo, între căpcăunii ăia negri, înrădăcinaţi cu vrăjitoriile lor păgâneşti. Dar aici, în pământ curat şi blagoslovit? Şi chiar în sfânta mănăstire? Că diavolii pustiei au rămas acolo, ducă-se pe pustii...

— Apoi eu trebuie să te învăţ pe sfinţia-ta, se supăra Evtichie, că dracii sunt aceiaşi pretutindeni? Ce e dacă aici

e Cernica? Îi are şi ea pe ai ei, că nu s-or fi ţinut tot ăia de pustie până aici după mine, să mă necăjească...

— Cum văd eu, cuvioşia-ta, se asprea superiorul, trăieşti tot timpul numai între ei...

— E mai bine aşa, părinte stareţ. Eu petrec, zbuciumându-mă cu diavolii, scurta mea viaţă pământească. Sfinţia-ta ai să stai cu ei călărindu-te toată viaţa cea veşnică... Şi să ştii, încheia el, că este un cuibar mare de draci chiar acolo sus, unde huzureşti sfinţia-ta, unde ei se pitulesc când îi încolţesc eu, încât mă mir cum mai încapi şi răsufli de ei...

— Năzăreli de-ale tale, se înfuria bătrânul, pierzându-şi răbdarea.

— Doar că-şi mai fac loc când intră şi se ghemuiesc în lăzile cu galbeni ce ţii sub pat, unde sclipesc de nu ştii ce e: aur ori ochii lor?

Stareţul, mânios, se domolea gândind la trecerea ce avea nebunul la Mitropolie şi la Ierusalim. Şi, mormăind, îi întorcea spatele, urcând treptele pridvorului, unde îl aşteptau filigeanul cu cafea gingirlie şi narghileaua cu dulce imamea de chihlimbar.

III.

CÂT ERA DE NODUROS şi de nesuferit, se dovedise totuşi că poate fi uneori de mult folos. Stareţul numai pe el îl trimitea la Bucureşti pentru treburi încurcate, judecăţi, lăcrămaţii şi mai ales daraveluri băneşti. El izbutea să le descurce şi făcea totdeauna bună ispravă. Avea deschise uşile mitropolitului, pătrundea în divan, vorbea greceşte şi turceşte, cele două chei cu care se deschideau toate chichiţele oblăduirii de atunci, şi mai presus de toate avea o îndrăzneală de sfânt.

La asemenea împrejurări, între oameni fireşti cu care trebuia să judece şi să lucreze la fel, părintele Evtichie lăsa asprimile pustiei, părăsea pe diavoli, amâna ispitele şi-şi scotea la iveală ştiinţa de oameni, subţirea-i duhovnicie, pătrunzătoarea-i înţelegere. Se întorcea, cum spunea el însuşi, pe dos. Intra astfel în lumea treburilor înalte, se freca de boieri divaniţi, de mari feţe bisericeşti şi fanarioţi simandicoşi, care nu se scandalizau de îndrăznelile lui cu duh.

La boierul Cernica îl cunoscu protipendada, care se întrecea să-l poftească, îmbrăţişându-l cu interes pentru câte petrecuse şi câte povestea. El îi învăţa ca un înţelept dascăl, aşijderi marelui Antonie, care a fost nu numai podoaba pustiei, ci şi a cetăţii Alexandria, unde intra cu propovăduirea şi pilda până la palatele păgânilor şi iatacurile curtezanelor.

Câştigul era îndoit: şi pentru cei ce-l ascultau cu desfătare, şi pentru părintele Evtichie, care la vederea atâtor păcătoase ademeniri lumeşti îşi îmbelşuga provizia de pofte, patimi şi ispite pe care le căra cu el la chilie; cucoane cu sânii albi despuiaţi, divane moi, bucate gustoase, băuturi în vase de aur şi de argint, veşminte muiate în fir şi pietre scumpe, toate cu mult mai presus decât sărăcăcioasele lui închipuiri. Până şi ţigăncile roabe erau mai pline de voluptate decât reginele ce-i trimiteau diavolii.

Pentru asemenea apostolie în lumea veacului, cuviosul se pregătea cu grijă, ca un sol al Domnului. Pe lângă jegul ce lăsa în lighean, lepăda sălbătecia cuvenită chinoviei, îşi dichisea părul şi barba; mergea până acolo că-şi freca vârtos dinţii cu cenuşă şi sare, nu cumva duhul grăitor să-i fie pângărit de vreun rău miros al gurii.

Într-o seară stareţul a coborât la el cu rugămintea să se ducă să ridice de la Mitropolie lefurile călugărilor pe şase luni în urmă şi ajutorul pentru reparaţiile mănăstirii... Totodată să tragă la boierul Cernica, ctitorul, să ia

câştigurile pentru fâneţele mănăstireşti arendate de el, precum şi banii ce vărsa pentru acatiste, pomeniri, sărindare, ulei de candele, lumânări şi alte daruri pe care le plătea la soroace. Dar mai ales să scoată de la negustorii din piaţă banii pe roadele mănăstirii, miere, ceară, pometuri, vin, peşte şi altele, încredinţate lor spre desfacere. Treabă grea, cu răsfoiri de catastife, tăgade, ciorovăieli şi încurcături cu care stareţul bătrân nu-şi mai putea bate capul şi picioarele. În părintele Evtichie avea însă toată încrederea; ştia carte bună şi nu-l putea înşela nimeni la socoteli. Şi pentru nimic în lume nu s-ar fi atins măcar de o para streină.

— De ce nu te duci sfinţia-ta? Că eu iar trebuie să mă spăl, să mă piaptăn, şi mă primenesc...

— Eu sunt ghirav, de aceea te rog să mă ierţi că te necăjesc iar pe cuvioşia-ta. Şi apoi, să-ţi spun drept, glumi el, ca să-l măgulească, când e vorba de banii mănăstirii, nu ştiu cum să fac că mereu îi încurc cu ai mei. Parcă mi se lipesc de degete.

— Cum asta? se miră copilăreşte Evtichie.

— Nici eu nu-mi dau seama. Ba sunt uituc şi nu mai ţiu minte unde i-am pus. Ba îi amestec cu ai mei şi nu-i mai pot apoi osebi şi rămân acolo. Ba îi scap în buzunarele sparte şi ajung în căptuşeală, unde se pierd... ia, păcate...

— Bine, asta când îi ridici sfinţia-ta. Dar când ţi-i aduc eu şi ţi-i pun porcoi în poală, aparte, fişicele de lei ai mănăstirii şi osebit ai fraţilor?

— Asta-i altă socoteală... şi se cheamă partea leului, făcu haz stareţul singur, Evtichie neavând chef să-i ţie isonul.

A doua zi din zori cuviosul, în veşminte de oraş, încălţat cu botforii căptuşiţi de pistoale, intra în codrul ce se revărsa din Vlăsia mare până la straşina Bucureştilor. El lua cărarea prin pădure, scurtând cu jumătate drumul ce ar fi făcut altfel cu hodoroaga şi mârţoagele mănăstirii.

Codrul se adâncea cu funduri negre-verzi ca ale mărilor, prin care jucau ici-colo, aidoma unor peşti de aur, strelicii

zărilor, ca dintr-o dată să se lumineze într-un liman de poiană cu mireasmă de miere neculeasă de la începuturile lumii. Iar mai încolo să se învăluie într-un amurg de altar cu bolţi zidite de înaltele coame ale gorunilor, unde nici păsările nu cutezau să ciripească. Dar chiar dacă i-ar fi cântat toate privighetorile primăverii, călugărul nu s-ar fi sinchisit, cu gândurile prinse în plasa lăuntrică a duhovniceştilor sale frământări.

Răsăritul soarelui l-a prins la Mitropolie, unde a ascultat slujba, până s-a sculat, târziu, înaltpreasfinţitul. Chemat sus, a sărutat cu închinare mâna de pe toiag a arhipăstorului, care l-a oprit la masă. Acolo, oaspeţi de seamă, mari chiriarhi, vlădici, arhierei, dascăli greci şi alţi ipochimeni ai mitropolitului.

Chiar de la mastică şi măslinele de Volo s-a încins tală lungă despre locurile sfinte, slujbele de la Ierusalim, certurile pe Sfântul Mormânt.

— Părinte Evtichie, cum a fost cu letinul{27} acela? îl stârni la povestit mitropolitul. Că, uite, nici vlădica{28} Neofit, nici vlădica Antim nu cunosc întâmplarea.

Cuviosul ridică ochii din talgerul de argint, cu mâncarea lui osebită, de post.

— Apoi, înaltpreasfinţite, eu până la urmă rămân să cred că n-a fost popă letin, ci tot Satana, care, strecurat în pragul bisericii Sfântului Mormânt, care acolo se cheamă cuvculiu, ne punea nouă, ortodocşilor, piedică să nu săvârşim luminata slujbă a învierii după canonul cel drept. Că diavolul ţine cu letinii.

— Cum se poate una ca asta, diavolul în cel mai sfânt locaş? se supără un vlădică.

— Lasă-l, preasfinţite, nu-l abate de la povestire... şi mitropolitul îi făcu semn să urmeze.

Dar Evtichie atât aştepta şi tăbărî pe vlădica ageamiu.

— Apoi nici atât nu ştii că dracii, căzuţi, însă tot îngeri au rămas... doar că-s negri. N-au aripi? N-a fost Satana cel mai

înalt arhanghel? Nu urcă el uneori în cer să stea de vorbă cu Dumnezeu, de pildă când i-a dat pe Iov spre cercare?

— Ce-are de-a face una cu alta? se zbătea vlădica, spre hazul tuturor.

— Are! Că tot aşa le îngăduie Domnul intrarea în biserici, să cerce credinţa şi tăria slujitorilor... Crezi că Satana nu te-a văzut zilele trecute când preasfinţia-ta ai mâncat acasă, singur, un pui fript întreg şi pe urmă ai intrat în altar de-ai bolmojit liturghia? El te-a îndemnat... Şi tot el te-a însemnat pe răboj.

Vlădica se roşise tot, ca o sfeclă.

— Nu-i adevărat! strigă el.

— Lasă, lasă, nu mai tăgădui, că şi mie mi se întâmplă câteodată aşa... se mărturisi mitropolitul împăciuitor.

— Dar de unde ştie el? izbucni furios înfruntatul.

— Ei, tot de la draci... ei i le spun, că tot timpul numai cu ei are de-a face. Şi acuma urmează, părinte Evtichie...

Dar ăsta nu se dete bătut.

— Ziceţi că nu intră diavolii în biserică? Uite, este o lavră zisă a Demonului...

— Stai, îl opri mai-marele, isprăveşte întâi cu letinul.

— Apoi e gata, înaltpreasfinţite. Letinul acela, în fruntea unei haite de eretici catolici, din ăia raşi de barbă şi musteţi ca răspopiţii noştri, se proţăpise în uşa Sfântului Mormânt, hotărâţi să ne împiedice, deşi era rândul nostru, al ortodocşilor, să intrăm la dumnezeiasca slujbă a Învierii. Căpătasem hatârul cu firman şi mare bacşiş de la paşa, cârmuitorul turcesc al cetăţii. Că noi, adică grecii, ştim să lucrăm când e vorba de drepturile Domnului şi pe faţă, şi prin dos.

Şi, spunând acest din urmă cuvânt, Evtichie tuşi... Mitropolitul, la auzul acelei vorbe, clipi şi privi în altă parte.

— Letinul ăsta, urmă Evtichie dregându-şi glasul, se vede vreun abate ori episcop de-al lor, mai hărţăgos decât toţi, se puse să ne îmbrâncească. Ba îndrăzni să întindă mâna şi să împingă pe însuşi fericirea-sa patriarhul. Boaitele noastre

se lăsau mânate de-a-ndăratele. Atunci am sărit eu, l-am înhăţat, socotindu-l o naiba din cele trimise de Satana, şi ca să-l cerc, am scos ciocănelul ăsta de care nu mă dezbar, şi, poc, poc, l-am pocnit în cap - că ăştia nu poartă culioane - până a căzut jos.

— L-ai ucis? răsuflă un musafir.

— Aş! Ai văzut drac mort? Au zbierat tovarăşii lui că l-am omorât, numai aşa, ca să-mi taie turcii capul. Dar până să sosească ienicerii puşi să împiedice încăierările cu ereticii, eu mă şi făcusem nevăzut şi luam calea Eghipetului.

Dar tot pe-a noastră a rămas. Turcii ne-au dat nouă dreptate. Şi în nici o noapte ca în aceea nu s-a aprins în mâna patriarhului mai lesne şi mai învâltorat în lumină şomoiogul frecat pe lespedea ce a acoperit trupul Domnului; semn că plesnise un drac.

Dar tot mâna Celui-de-Sus a fost aici, urmă Evtichie. Ea m-a călăuzit în Thebaida sfântului Antonie cel Mare, unde am deprins adevărata luptă pentru pocăinţă şi desăvârşire.

...Plini de mulţumire, mitropolitul şi oaspeţii au închinat iar câte un pahar pentru biruinţa drept-credincioşilor şi pentru îmbogăţita pocăinţă a părintelui Evtichie. Şi ca să umple golul aşteptării celui de-al treilea rând de cafele şi vişinate, îl rugară să le spuie povestea cu lavra Demonului, pe care o începuse.

— Apoi este o lavră într-un ostrov de pe Nilul etiopenesc, dincolo de marile fierbături ale apelor ce le zic cataracte, unde încă forfoteşte sumedenie de necuraţi, de baştină, rămaşi de la faraoni. Unii sunt împietriţi, de două ori cât turla sfintei noastre Mitropolii, buzaţi şi urecheaţi, ca tot ducă-se pe pustii. Degeaba le ciopârţeam nasurile şi le ciunteam labele, că le creşteau la loc. În biserica lavrei închinată sfântului Mercurie, cel cu două săbii, la care se închină deopotrivă şi turcii, şi creştinii, se arată totdeauna la prăznuirea luminatei Învieri o umbră neagră cu boţ de câine, coarne pe cap şi aripi de liliac, şi se pune în faţa

arhimandritului, ieşit cu făclia să dea lumina, fâlfâind să i-o stingă.

Ascultătorii, înfioraţi, întindeau mâinile după pahare, să-şi dea curaj.

— L-ai văzut cuvioşia-ta şi l-ai cunoscut? se îndoi un preasfinţit.

— Cum te văd şi cum te cunosc pe preasfinţia-ta acum!

Preasfinţiei-sale nu-i prea plăcu această asemănare.

— Altfel v-aş spune? se supără Evtichie.

— Lăsaţi-l în pace, porunci înalta gazdă, ahotnică de snoave şi poveşti.

— Dar, urmă Evtichie, pe drac nu-l desluşea toată obştea, călugări şi popor, dintre celelalte umbre din biserică. Altfel, de spaimă, s-ar fi strivit toţi, dând buzna la uşă, să fugă.

— Atunci cine-l vedea?

— Numai noi, cei cu har, care-l ştiam deosebi, se destăinuia cuviosul.

— Şi ce făceaţi?

— Cele ce se cuvenea: slujitorul cel mare al Domnului îl trăsnea în cap cu crucea ce ţinea în stânga, îi băga în ochi făclia aprinsă şi-l călca în picioare, păşind netemător spre mijlocul navei, iar noi, preoţii mai mărunţi, după el, îl scuipam cât puteam...

— Cum? Îl scuipaţi? Chiar pe diavol?

— Scuipam nu tocmai pe el, ci cam unde nemeream. Că ne umpleam unii pe alţii de bale, nu era nimic; dar dracul se făcea nevăzut printre picioarele noastre... Şi ţinea minte înfruntarea până la Paştele următor.

— Şi de unde atâta îndrăzneală din partea procletului să se prăsească în biserică? se nedumereau ascultătorii.

— Cică, relua povestea Evtichie, îmbunătăţitul călugăr care clădise biserica, mare schimnic şi ucenic de-al sfântului Pahomie (până la urmă sfânt şi el, adăugă Evtichie), a prins unul din diavolii ostrovului moţăind ascuns în dosul unui idol de-acela uriaş. Atât i-a trebuit ctitorului: cum nu avea la îndemână altă vietate, a luat cu o trestie

măsura umbrei duhului rău şi a zidit-o în temelia sfântului locaş, spre veşnică trăinicie. Aşa a rămas de atunci diavolul în lavră.

Oaspeţii se minunară şi iar ciocniră.

— Să nu vă miraţi, îi linişti Evtichie: este în Bizanţ o biserică unde se află închis un înger, rob ei până la sfârşitul veacurilor.

— Povesteşte-ne şi despre asta, se rugau prelaţii, chip să lungească ospăţul şi taifasul.

— Acum e prea târziu, se apără cuviosul. Şi apoi priviţi cum cucăie înaltpreasfinţitul taman ca cel căruia i-a luat umbra ucenicul sfântului Pahomie...

Mitropolitul tresări, zâmbi strâmb şi se ridică de la masă.

— Unde vrei să mâi noaptea asta, cuvioase? îl întrebă el, înmuindu-şi glasul, de obicei aspru.

— N-o pot spune, înaltpreasfinţite, că am bani mulţi asupra mea şi nu vreau să mi se ştie gazda.

Şi zicând asta, pătrunse cu privirile de jur împrejur, ca pe nişte hoţi, înaltele feţe bisericeşti.

După ce mitropolitul ieşi pe uşa ce ducea în iatacul răcoros cu miros de levănţică şi camforă, musafirii se risipiră, căinind cu amărăciune:

— Ce păcat că Evtichie ăsta, cât e de umblat şi dat cu capul pe la icoane, tot necioplit a rămas...

— Zi-i burduf de câine, încheie vlădica, cel cu puiul fript.

După ce isprăvi socotelile cu visteria Mitropoliei, Evtichie trase la boierul Cernica, unde dormi noaptea într-o odaie cu drugi la uşi şi la ferestre. A doua zi de dimineaţă, întâiul drum i-a fost la hanul Valenţei. Mihai Viteazul l-a primit cu barda, muierea cu surâs dezmierdat.

— Bine-ai venit, cuvioase! îi sări ea înainte, ciripindu-i pe greceşte. Credeam că m-ai uitat...

— Cum te-aş uita? Totdeauna te pomenesc în rugăciunile mele. Şi o blagoslovi în aceeaşi limbă.

Înaintând de la lumina de afară în umbra prăvăliei, unde nu se vedea bine, nu zări în fund de tot doi muşterii ce şedeau la o masă cu ocaua de vin dinainte.

— Stai, te rog, părinte, îl pofti hangiţa, îmbiindu-l cu un scaun. Să-ţi aduc o gustare...

— Nu pot pune nimic în gură, îşi ceru el iertare. N-am intrat încă în nici o biserică. Am trecut numai să-ţi aduc cruciuliţa asta de argint, cu lemn de Sfânta Cruce în ea; s-o porţi pe piept, apărătoare de rele.

Şi îi întinse darul. Femeia mulţumi galeş.

— Şi te rog, urmă el, să-mi pregăteşti pentru mâine, când plec, două clondire cu rachiu...

— Rachiu? se uimi ea... Cuvioşia-ta bei în mănăstire? Că la mine n-ai vrut...

— Nu, eu nu gust... se lepădă el. Le ţiu pentru musafiri...

Şi scoase bani să-i plătească.

— Lasă, îi împinse ea mâna în lături, avem noi doi socotelile noastre. Vino mâine sănătos.

Călugărul îi făcu o plecăciune, cu dreapta la inimă, şi ieşi iarăşi blagoslovind-o. Valenţa îl petrecu până-n prag, apoi se întoarse repede şi vorbi în taină cu cei doi muşterii, care îndată se sculară. Erau doi haidamaci, care se şi luară în grabă pe urmele lui Evtichie, îl ajunseră şi se ţinură tot timpul lipcă după el prin forfota pieţei, pe la toate bolţile şi dughenile unde cuviosul strângea banii datoraţi mănăstirii de negustori. Până la prânz, şi această sarcină Evtichie o dete gata. Boierul Cernica îl aştepta cu masa, unde alt rând de oaspeţi de seamă se înfruptară din duhul părintelui, presărat cu poveţe, paradigme şi povestiri.

Spre seară, după ce primi din mâna gazdei alţi galbeni pe arenzi şi slujbe de pomeniri, se încuiară amândoi în odaia căptuşită cu cărţi şi luară de la cap vechea şi tainica lor vorbire, fabricarea aurului. Cernica avea credinţa că Evtichie nu se poate să nu cunoască şi minunea asta, după câte întâmpinase în lume şi povestea. Ajunseră iar să dezbată din nou isprava sfântului Spiridon:

— Şi zici cuvioşia-ta că numai din şarpe se poate face aur, întrebă boierul, gras şi cu înec în piept.

— Numai din şarpe, întărea Evtichie. Aşa scrie în *Scripturi,* la viaţa sfântului Spiridon.

— Am citit şi răscitit minunea, gâfâia Cernica. Uite cartea colo, dar nu spune că sfântul a prefăcut şarpe în aur, ci numai aurul în şarpe, care s-a dus numaidecât pe gaura lui în pământ. Sfinţia-ta n-ai putea face de-a-ndoaselea? Aşa parcă spuneai...

— Eu n-am zis că pot. Cerc numai cu şarpele meu, pe care-l cresc şi-l ocrotesc, precum ştii, de doi ani. Astă-iarnă l-am ţinut ca pe o cloşcă sub pat într-o oală. Dacă o vrea Dumnezeu şi cu rugăciunea sfântului Spiridon, în locul lui am să găsesc grămăjoara de aur care-mi trebuie să zidesc, cum m-am legat, o biserică. Altă nevoie de el nu am...

Şi-şi făcu trei cruci, după care se trase în odaia lui cu zăvoare.

În zori, după ce-şi împlini canonul rugăciunilor învrâstate cu mătănii, Evtichie rândui galbenii mănăstirii în pungă, îşi petrecu baierile ei peste grumaz şi o îngropa adânc în sân, sub cămaşă, de-a dreptul pe piele. Anteriul încheiat până la gât şi rantia învoaltă învăluiră tainiţa. Banii lui, parte dăruiţi de boier, parte căpătaţi pe cruciuliţe şi cutiuţe cu sfinte moaşte aduse negustorilor, îi vârî de-a başca în buzunarele giubelei.

Casa boierească dormea. Numai robii se deşteptaseră şi începeau robota, calcând cu paşi de pisică. Monahul îşi luase de cu seară rămas bun de la gazdă, aşa că nu mai zăbovi.

Afară aerul şi lumina îl izbiră ca un bici... Răsăritul mocnea ascuns în zări... Veghetoare înalte, sombre încă, turlele bisericilor pândeau ceasul să se aprinză. Numai sus de tot văzduhul era un uriaş zamfir[{29}] prin care se strevedeau văpăi de aur.

Ajuns în mijlocul oraşului pustiu, Evtichie se opri, privi în lungul uliţei pline de bogăţii, răsuflă adânc... Se simţea slobod, stăpân pe el... Şi dintr-o dată trei mari ispite se aţâţară înlăuntrul său, chemate de râvna lui luptătoare. Întâi îl tăbărî Mamona{30}, diavolul banilor. De ce n-ar fi a lui averea ce purta asupra-i? Putea să şi-o însuşească fugind în lume, ascunzându-se... Nu cunoştea el, ca pe degete, tot Răsăritul? Şi aurul îl înghioldea de acolo, din scobitura de deasupra pântecului, unde îl frigea. Şi numaidecât altă ispită, stârnită din acelaşi loc, îl năvăli, ca să se împreuneze cu cea dintâi: ispita curviei... Trupul alb al Valenţei îi jucă înaintea ochilor şi-l târî pe Podul Caliţii. Are s-o cumpere pe grecoaică, s-o scoată din minţi, ca să fugă cu el... Dete târcoale hanului: era prea devreme, nu se sculaseră nici slugile. Stăpâna dormea: şi i se năzări aievea, goală, desfăcându-şi coapsele în aşternut şi el revărsând ploaie de galbeni peste ea... Şi ispita desfrânării acoperi şi covârşi pe aceea a arginţilor.

Şi a treia ispită i se vărsă acum în măruntaie: a mâncării şi a băuturii... Închipuirile tuturor bunătăţilor de frupt, care dau gust vieţii, îi reveniră deodată cu izuri în nări şi bale în gură... Muierea i le întindea, îmbiindu-l cu mâna ei sidefie... nu se mai putu ţine. Diavolii îl împinseră în tinda hanului, gata să bată în obloane. Ridică, pierdut, ochii: pe păretele cu varul aprins de întâiele raze străjuia ameninţător nu Mihai, ci un arhanghel, pe cal alb. Îngrozit, se trase înapoi şi o luă la fugă, pipăindu-şi ciocănelul. Rătăci câtva timp la întâmplare, aiurit, când îl întâmpină o biserică, în pridvorul căreia află liman. Căzut pe lespezi, cu ochii la grozăviile judecăţii de apoi ce se desfăşurau zugrăvite pe păreţi, izbuti să se aline. Răsărea soarele, şi lumina mare îl spălă şi pe el. Se sculă şi grăbi spre mănăstire.

Trecu prin obor, printre chiristegii{31}, abagerii{32}, opincării, pielării şi alte dughene de tot soiul, unde băieţii de prăvălie spânzurau sub şoproane căciuli, cizme, şalvari, basmale, brâie, ghebe, ipingele... Izul de brad al scândurilor

ridicate în stive, culorile pestriţe ale stămburilor îi furară ochii şi-i molcomiră gândurile. La ieşirea din oraş spre Pantelimon se opri la o cârciumă. Îşi aminti de sticlele ce trebuia să ia de la Valenţa. Intră şi cumpără două clondire de rachiu, cărora le dete drumul în buzunarele rantei: greutatea lor, de o parte şi de alta a trupului, o simţi ca o cumpăneală; şi porni mai departe.

Drumul, încă aşternut cu rouă, îl coborî în valea băhnoasă unde păşteau cirezile Ghiculeştilor, al căror palat strălucea din acoperişuri prin frunzişurile parcului. Nu se grăbea. Ajunse la potecuţa ce se abătea la dreapta şi intră sub coviltirele codrului... Vlăsia îl înghiţi.

Ispita muierii trecuse ca o furtună... Aici, în pădure, învie însă cealaltă, a banilor. Dacă nu s-ar mai întoarce la mănăstire? De ce se cuvine adică unui puturos de stareţ atâta bănet?

Pe când el lesne ar putea lua calea Galaţilor, şi de acolo, pe o corabie, la Athos ori la Ierusalim. Diavolul însă nu mai avea puterea cu care-l plesnise la început, şi cuviosul îl dovedi uşor: ce să facă până la urmă cu aurul? Cum să înalţe, măcar chiar pe locurile sfinte, o biserică din bani cu păcat? Căci pe altceva nu se pricepea să-i cheltuiască... Mai bine aştepta: şarpele lui din chilie are să-i aducă aurul trebuitor. De-ar scăpa mai repede de ăsta care-l tulbură... Şi iuţi paşii...

Tocmai intra, cam pe la mijlocul Vlăsiei, într-o poieniţă, când izbucni deodată, izbindu-l drept în faţă, un răcnet fioros.

— Stai!

Şi de după trunchiurile unui gorun ţâşniră doi haidamaci cu flintele întinse...

„Diavolii”, cugetă Evtichie, oprindu-se; şi dete să-şi facă cruce...

— Mâinile sus!... porunci unul.

„Ăştia nu mai sunt draci, sunt tâlhari”, se dezmetici cuviosul. Mai păţise el de-alde astea cât umblase prin

pustietăţile arăbeşti.

Împotrivirea însemna o descărcătură de plumbi în piept. Şi ridică braţele. Lotrii se apropiară încruntaţi.

Dintr-o ochire, părintele Evtichie îi desluşi pe amândoi. Cel care strigase părea că este cel mare, căpetenia: mai înalt, trupeş, vânjos şi botocănos, cu chip smolit, ochii răi, păcurii, buzat şi fălcos. Celălalt, mai subţirel, mlădios, dar vânos, deşi nu părea voinic, cu faţa smeadă, mai puţin cruntă. Amândoi răsuceau mustăţi mândre, lungi, subţiate la vârf şi aduse până aproape de urechi. Peste cămăşile albe erau îmbrăcaţi cu ilice scurte de aba, găitănate cu negru; pe capetele cu chici îmbelşugate purtau, aşijderi împodobite cu găitane, nişte tichii, puse cam pe ureche. Nădragii, largi sus, se strâmtau pe glezne; în picioare, iminei. Brâiele - înţesate de pistoale şi cuţite.

— Ce vreţi de la mine, fraţilor? se miorlăi cuviosul, prefăcându-se mai mişel decât era.

— Banii, boaită... şi îl încleştară unul de un braţ, altul de celălalt.

— Sunt ai mănăstirii, gângăvi el.

— Nu crâcni, că te ucid! Unde-i ţii? Scoate-i!

Călugărul nu mai şovăi.

— Sloboziţi-mă, zise el, că altfel nu pot.

Hoţii îi dădură drumul, supraveghindu-l cu străşnicie. Cel care nu vorbise trase cuţitul din teaca de la brâu şi-l prinse între dinţi, ca să-l aibă gata: flintele nu mai aveau nici un rost.

Evtichie se desfăcu în grabă la piept şi trase punga, căznindu-se să-şi descolăcească de după gât cureluşa. Dar hoţul, nerăbdător, apucă punga şi smuci cât putu. Grumazul cuviosului se încovoie, se învineţi, el se înecă. Noroc că baiera se rupse. Dar pe locul ei se ivi în carne o dungă roşie...

— Bine, ăştia sunt buni... Dar alţii nu mai ai? Hai, nu mă minţi, că dracu' te-a luat... Voi, călugării, sunteţi plini de păcate, mai rău ca noi...

— Mai am nişte părăluţe, ale mele, un mărunţiş...

— Hai, scoate, ce mai aştepţi...

Evtichie îşi râcâi buzunarele şi vărsă în mâinile tâlharilor câţiva irmilici, nişte sfanţi, vreo câteva firfirici şi lei turceşti.

— Numai atât? Hai, mai scoate... că eşti ghiftuit, ştiu eu...

— Nu mai am, fraţilor, se văita cuviosul.

— Mă, voi, popii, sunteţi cei mai hoţi dintre oameni... Treci la cercetare. Aici ce ai?

Şi, pipăindu-i rantia, dete de sticle.

— Nişte rachiu pentru stareţ, minţi cuviosul.

— Să fii tu al dracului dacă nu te-ai fi îmbuibat singur din el, acolo la tine în chilie?! Ia dă-le-ncoa... Ia-le, Gheorghe... Că eu m-apuc să-l dezbrac, ca să-l cercetez mai cu de-amănuntul.

— Va să zică, pe unul îl cheamă Gheorghe... Îşi însemnă în gând Evtichie.

Despuiat, rămas numai în bulendrele de dedesubt, cămaşă şi pantaloni, îi era ruşine...

— Ei, aşa mai semeni a om! glumi strâmb gâdele.

Celălalt, căruia căpetenia îi azvârlise rantia, giubeaua şi haina, sta mut, cu ele în braţe şi mereu cu cuţitul între dinţi...

— Caută-le, mă, nu sta degeaba, îi porunci tâlharul cel mare. Întoarce-le şi pe faţă şi pe dos, purică-le căptuşelile, că ăştia se pricep să-şi ascunză banii...

Gheorghe răsturnă veşmintele, le scutură, le vântură, întoarse buzunarele pe dos: nu mai pică nimic. Celălalt cotrobăia pe cuvios fără cruţare până la piele, în sân, îi desfăcu cingătoarea, îi lăsă pantalonii, să se încredinţeze că nu avea vreun săculeţ cu bani legat de pulpe. Evtichie sta smirnă. Grija lui cea mare era ca tâlharul să nu-i găsească pistoalele din botfori. Aşa că, bucuros, răsfrânse el însuşi, cât mai jos peste ei, pantalonii. Ochii lui verzi, până atunci molii, cu pupilele cât vârful de ac, se lărgiră, începură să se agerească, să prindă dogoare, jucând de la obrazul unui hoţ la al celuilalt. Apoi privirile i se opriră pe fruntea

prigonitorului, şi repede îi căutară ochii, unde se înfipseră... Şi în gând îi poruncea să se oprească.

Lotrul grăbi cercetarea şi îşi trecu mâna peste faţă, să se şteargă de ceva supărător.

— Hm... parcă n-ai mai avea nimic, se învoi el, ridicându-se întreg. Întrecea cu un cap pe bietul călugăr. Acu ce să fac cu tine? Să te omor? Şi rânji.

— La ce să te încarci degeaba cu cel mai grozav păcat? grăi blând Evtichie. Eu n-am nici o supărare de la dumneata, banii erau ai mănăstirii. Eu nu te cunosc cine eşti, d-ta te duci în lume... Şi nu ne mai întâlnim... Mie dă-mi drumul să mă duc într-ale mele; şi ne despărţim împăcaţi.

— O fi şi aşa... se îmblânzi hoţul.

— Îngăduie acum să-mi pun giubeaua pe mine, se rugă călugărul. Aşa mă simt parcă gol.

— Îmbracă-te, porunci lotrul. Nu-ţi fac nimic. Dar... de ce te-a vândut muierea?

— Care?

— Ei, care! Grecoaică, Valenţa, cu care ai vorbit ieri dimineaţă... Ţi-e ibovnică?

— Da, minţi iar călugărul, pricepând totul.

— Muierea e totdeauna Iuda, mormăi ca pentru sine hoţul. Apoi tare: Să nu mai dai pe la ea... Acum hai să cinstim. Te-ai fi speriat rău: o gură de rachiu pune inima la loc. Şi se trânti la rădăcina unui gorun. Gheorghe, ia suceşte tu gâtul ăstuia...

Evtichie, auzind de sucit gâtul, se înfioră. Dar tâlharul întinse ajutorului său unul din clondire.

Abia atunci Gheorghe îşi aminti să scoată dintre dinţi cuţitul, îndesă cu el dopul înăuntru, puse sticla la gură şi, pe nerăsuflate, dete de duşcă un sfert.

— Ho, mă, că nu e numai a ta...

— Ba-i a mea... Tu o ai pe ailaltă... Şi nu-i mai dete drumul din mâini.

Tâlharul cel mare destupă şi el clondirul, la fel, gâlgâi îndelung şi, mărinimos, o întinse cuviosului.

— Na, bea şi tu: merge şi aşa pe inima goală... N-ai la tine vreo bucăţică de anafură? Şi se schimonosi a râs...

Evtichie făcu trei cruci, ceru în gând iertare lui Dumnezeu şi, punând limba astupuş în gâtul sticlei, se întoarse într-o latură, prefăcându-se că bea vârtos.

— Ajunge! strigă hoţul. Adu-o-ncoace...

... Repede, găliganii se chercheliră şi se aşezară turceşte, cu puştile pe genunchi.

În toată vremea asta gândurile lui Evtichie alergaseră în o mie de părţi. La urmă îi aduseră în minte o întâmplare asemănătoare, păţită de un călugăr, a cărei povestire colinda prin mănăstirile Răsăritului: se hotărî s-o încerce şi el aidoma.

— Te rog, frate, se plecă el cu adâncă închinăciune spre tâlharul cel mare, învoieşte-mă să mă îmbrac şi cu rantia...

— Nu! Asta e prea bună. O opresc eu... Mi-o fac la iarnă manta.

— Dă-i-o, mă Dumitre, se amestecă celălalt. După ce l-am jăcmănit de bani, acum să-l şi despuiem?

— Ei, hai, fie... se înduplecă hoţul, cu chef.

„Aha, îşi zise Evtichie, pe ăsta îl cheamă Dumitru”...

Evtichie îi mulţumi, făcu câţiva paşi înapoi şi ridică mantia.

— Uite ce mă rog eu, se-ntoarse el senin la cei doi: în mănăstire, stareţul şi fraţii, oricât m-aş jura, n-au să mă creadă. Au să spuie că eu am dosit banii şi arunc vina pe hoţi. Pentru asta au să mă poarte la Bucureşti, pe la agie, unde au să mă silească să mărturisesc şi ce ştiu, şi ce nu ştiu.

Tâlharii se uitau întrebători la el, neştiind unde vrea să ajungă.

— De-aia, gândesc eu, faceţi bunătate şi descărcaţi-vă armele în mantaua asta a mea: găurită de gloanţe, are să fie cea mai bună dovadă.

— Bravo mă, popă deştept, bine te-ai gândit! strigă Dumitru vesel.

Şi se ridicară. Scularea însă îi clătină rău. Abia se ţineau pe picioare.

Călugărul, ca la o joacă, sprijini haina într-un copăcel mai departe, cu piepţii întinşi în lături, ca nişte aripi.

— Da, stai întâi să pocnim sticlele astea goale, zise Gheorghe.

Şi cele două clondire, zvârlite cu putere, detunară izbite de copaci. Apoi se întoarseră la manta.

— Vă rog să trageţi mai cu seamă pe margini, îi îndemna Evtichie, să-mi rămâie spatele întreg pentru la iarnă.

Hoţii se proptiră, de bine, de rău, pe picioare, înţepeniră armele în umeri, ochiră şi le sloboziră pe rând. Bubuiturile desfundară surzeniile codrului... Ploaia de plumbi ciurui întreaga dulamă şi răpăi în frunziş.

— Halal! strigă monahul, încurajându-i. Straşnici ţintaşi! Aoleu, mi-a rămas comanacul neatins... Şi-şi rezemă potcapul într-un ciot. Faceţi-vă pomană şi mi-l găuriţi şi pe el!...

Vlăjganii, umflaţi de râs, traseră pistoalele din brâie, câte unul în fiecare mână. Patru detunături amestecate în una împuiară tăcerile pădurii. Potcapul căzu ca o neagră pasăre împuşcată.

— Ei, acum eşti mulţumit! rânji cel mare, căznindu-se să bage la loc pistoalele descărcate.

— Prea mulţumit... Acu să vedem dacă o să fiţi şi voi, grăi Evtichie.

Se plecă, atinse botforii şi într-o clipă puse pistoalele lui în piepturile tâlharilor. Şi nu le mai dete timp de trezire. Până să ducă ei mâinile la cuţite, porunci:

— Nu mişcaţi, că trag...

Hojmălăii încremeniră şi-l priveau cu spaimă: toată sfinţenia lui, până atunci dezlipită de cele pământeşti, se făcuse lumească şi de o nesuferită putere...

— Descingeţi-vă brâiele...

Încă nedumeriţi de repezeala întorsăturii, ei şovăiau.

— Hai, fuga! Să nu zic de două ori, că vă culc la pământ...

N-avură încotro şi trebuiră să se descingă.

— Acu, nădragii jos!

Hoţii nu pricepeau şi-l priveau rătăciţi.

— Desfaceţi-vă brăcinarele!

Haidăii, din ce în ce mai încurcaţi, se supuseră.

— Lăsaţi-vă nădragii în vine.

Lotrii holbară ochii... nu înţelegeau.

— Aşa, cum faceţi voi când vă daţi în poiană, pentru nevoi.

Oamenii se supuseră, şi pantalonii căzură din brâneţe.

— Nu numai atât... jos, coborâţi-i mai jos, până la călcâie, strigă Evtichie neînduplecat.

Abia acum ei înţeleseră: nădragii, strânşi pe glezne, se prefăcură într-un fel de cătuşe la picioare... Cu ei în vine, nu mai puteau fugi. Abia le îngăduiau să facă doar paşi mărunţi şi înceţi; şi numai în lături, ca cei puşi în fiare.

— Ridicaţi-vă flintele, pistoalele, scoateţi cuţitele şi le puneţi grămadă aici... Să ai grijă, Dumitre, de pungă ca de ochii din cap... Unde ai ascuns-o? Şi de mărunţişul meu... Gheorghe, porunci cuviosul.

Hoţul holbă ochii, minunându-se ca un prost de unde-i ştie numele...

— Ia betele şi leagă mâinile lui Dumitru la spate: strânge bine, îl îndemna, supraveghind lucrarea, nu-ţi fie milă; nu ţi-ar fi dat nici o lescaie din banii furaţi.

Şi tâlharul cel mare pierdu, pe lângă a picioarelor, şi folosinţa braţelor.

— Aoleu, părinte, se văicărea Dumitru, îţi pupăm mâinile şi tălpile, îţi dăm îndărăt banii şi pe deasupra tot ce avem, puşti, pistoale, haine, numai dă-ne drumul, măcar cu pieile goale...

— Cu milogeala ta, dai de bănuit că eşti ţigan, balaoacheşe, îl înfruntă monahul.

— Aoleu, să nu ne duci la agie în Bucureşti, că ne spânzură, se văita Gheorghe.

— Ce am eu cu agia? spuse liniştit călugărul. Eu vă duc la mănăstire: o să fiţi robii ei. Haideţi, mişcaţi. Şi să nu cercaţi să cârniţi din cărare, că vă culc la pământ.

Şi porni spre Cernica, încet, cu pistoalele puse în spatele lor. Hoţii abia se mişcau, cătuşele nădragilor nu le îngăduiau să puie un pas înaintea celuilalt. Coseau doar poteca, mişcând picioarele numai pe lături, ca nişte vite puse în piedici - nu se afla chip de fugă, nici măcar de abatere din cărare.

Spre seară, alaiul, cu Gheorghe în frunte şi Evtichie în coadă, intra pe poarta mănăstirii.

Portarul bătu clopotul de primejdie. Un roi de călugări se strânse în jurul lor. Sosi şi stareţul. Cuviosul istorisi isprava, dezlegă mâinile lui Dumitru şi porunci să dea părintelui stareţ punga, îşi luă înapoi bănuţii şi lepădă în seama superiorului pe tâlhari, rânduind ca a doua zi cineva să ridice grămăjoara de arme părăsită în pădure.

IV.

TÂLHARII FURĂ ZĂVORÂŢI în beciul unde se întemniţau ţiganii osândiţi pentru fugă sau neascultare. Trei zile şi trei nopţi, fără apă şi fără mâncare, ei au stat liniştiţi, căutând o gaură pe unde să fugă. După asta, înteţiţi de foame, au început să se zbuciume, să urle, să răcnească.

— Aşa se domolesc fiarele mari, lămurea stareţul. Leul, tigrul cu nimic altceva nu se biruie şi nu se supun decât cu foame şi sete. Acum, du-te cuvioşia-ta, părinte Evtichie, la ei, că te cunosc de stăpânul care i-a prins.

Evtichie, însoţit de alt frate, coborî în beciuri, trase oblonul de la ferăstruica zăbrelită a bascei unde zăceau hoţii şi-i chemă pe nume, cu glas tare:

— Dumitre, Gheorghe, arătaţi-vă păcătoasele voastre feţe...

Mişeii îşi îndesară capetele ciufulite în deschizătura de firidă a ferestruicii.

— Uite, na-vă apă şi pâine...

Şi cuviosul lăsă în cângile mâinilor lor întinse câte un codru de azimă şi o bărdacă de apă.

— Şi pocăiţi-vă... Hai, vă las şi lumina asta chioară, ca să vedeţi să duceţi la gură.

Şi nu mai puse oblonul.

A doua zi la fel, a treia zi zăbovi mai mult de vorbă cu tâlharii, care-l ascultau spăşiţi, înghesuiţi la spărtura din zid, de unde le venea glasul îmblânzitorului. Două săptămâni în şir, cucernicul, însufleţit de o milă şi râvnă nouă, de un zel din ce în ce mai arzător, îi prociti, îi spovedi, îi catehiză prin zăbrele, zugrăvindu-le grozăvia faptelor lor, cumplitele pedepse ce-i aşteaptă pe lumea asta, ca şi în cea viitoare, focul nestins al gheenii, smoala şi pucioasa din cazanele Satanei. După care îi mângâia cu binefacerile întoarcerii la pocăinţa şi cununile virtuţilor.

Tâlharii se înmuiaseră de tot. Se spovediră printre gratii, îşi mărturisiră crimele, rostiră vorbă cu vorbă după părintele Evtichie rugăciunile uşoare.

— Să le ţineţi minte, le poruncea el. Şi să le spuneţi tot timpul. Iar când ajung şi până la păcătoasele voastre urechi bătăile clopotelor de sus, îngenuncheaţi şi rugaţi-vă.

Ei aşteptau acum pe cuvios cu aspră nerăbdare şi-l doreau, nedeosebindu-l bine de mâncarea şi băutura ce le aducea. Ascultau, spăsiţi, molitve şi acatiste, primiră printre drugii temniţei mir pe frunte, amestecându-le cu feliile de pâine şi ulcelele cu apă.

Duhovnicul era încredinţat că bezna din sufletele lor se risipea, ceea ce-l îndemna să-şi găsească în îndreptarea acestor păcătoşi o înaltă îndatorire: el îi băgase în această robire a trupurilor, pus de Dumnezeu, ca să aibă prilej tot el să le dezrobească sufletele.

— Mă, voi să nu vă plângeţi de beciul ăsta întunecat unde zăceţi acum... Domnul a avut milă şi grijă de voi să vă dea

înştiinţare chiar de aici de pe pământ ce este iadul dincolo: de o mie de ori mai crâncen ca acesta. De aceea să-i mulţumiţi de chinurile ce pătimiţi, ca, pocăindu-vă, să câştigaţi, călăuziţi de mine, păcătosul, raiul cel desfătat.

Sus, la stăreţie, dezbaterile în privinţa lor durară multă vreme. Stareţul stăruia să fie trimişi marelui agă, la Bucureşti, care să facă ce-o vrea cu ei, adică să-i spânzure după lege. Unii din fraţi erau de părere să-i păstreze robi, tot timpul cu cătuşe la picioare şi să-i folosească ziua la corvezi. Noaptea să-i întemniţeze. Alţii, mai omenoşi, că deoarece n-aduseseră nici o pagubă nici mănăstirii, nici lui Evtichie, să li se dea drumul să se ducă în plata Domnului, singurul care judecă şi osândeşte.

— Ca să se întoarcă asupra noastră când le-o veni bine, le trase luarea-aminte stareţul.

— Părinte stareţ şi fraţilor, zise la urmă cuviosul Evtichie, încrucişându-şi smerit braţele pe piept. E drept ca nemernicii aceştia să fie ai mănăstirii, în a cărei putere i-a dat Dumnezeu. Dar şi mănăstirea are îndatoriri către orice suflet omenesc, cât de jos căzut ar fi: şi catã să le împlinim. De aceea, dacă mi-i încredinţaţi mie, nevrednicul, pe lângă că am să-i priveghez să nu fugă, am să mă căznesc prin cuvânt, pilde şi rugăciuni, din furi şi tâlhari ce sunt să scot oameni cu virtuţi, plăcuţi lui Dumnezeu.

— Îţi iei asupră-ţi această primejdioasă sarcină? îl înfruntă stareţul. Ia seama, cuvioase, tare mi-e teamă că şi aici şi-au vârât coada tot ispititorii sfinţiei-tale...

— Ispitele sunt pururi în noi şi pentru noi, o ştiţi toţi, deşi ascundeţi. Prin ele ne cearcă şi ne lămureşte bunul Dumnezeu. Şi să ştii, părinte stareţ: când nu vor mai veni asupra noastră, să luăm aminte: înseamnă că suntem căzuţi de la faţa Celui Preaînalt.

— Bine, te-am ascultat. Dar nu ştiu dacă şi sfinţia-ta ai citit în filocalia{33} grecească - de nu o ai, ţi-o împrumut - ce scrie fericitul Nil ascetul: „Acestea le spun nu ca să opresc pe unii de a cârmui la mântuire, nici împiedicându-i a

călăuzi pe unii dintre tineri la evlavie. Dar să nu se apuce dintr-o dată de acest lucru, gândindu-se numai la partea lui cea plăcută, la slujirea ce le-o vor face învăţăceii, la fala ce-şi vor agonisi de la streini, fără să cugete şi la primejdiile ce urmează”.

— De primejdii ne apără numai Sfântul. Cât despre fală şi slujire, aveţi să vedeţi şi cuvioşiile-voastre, se întoarse Evtichie către fraţi.

— Bine, despre partea mea ia-ţi-i, sunt ai cuvioşiei-tale, i-ai câştigat cu iscusinţă şi vitejie chiar de acolo, din codru... Numai să se învoiască şi soborul.

Astfel, părintele Evtichie intră în stăpânirea ticăloşilor. Chiar atunci, cum s-a spart adunarea, a coborât la ei şi le-a făcut cunoscut hotărârea obştii:

— Primiţi au nu primiţi? îi întrebă el. Ori găsiţi mai bine cu cale să vă trimitem în judecata spătăriei la Bucureşti? Sunteţi slobozi să alegeţi... Şi glasul îi tremura.

Netrebnicii, în genunchi, au cerut să fie opriţi la mănăstire, robi supuşi ai lui toată viaţa... Evtichie atunci, dându-i din belşug lacrămile, i-a îmbrăţişat şi i-a sărutat cu dragoste, cât erau de împuţiţi...

— Dumnezeu pe voi v-a luminat şi mie mi-a ascultat rugăciunea! se voioşi el.

Şi îndurând putoarea ce duhnea, s-a pus cu ei împreună să cureţe încăperea de scârnăvia ce se strânsese cât petrecuseră acolo şi le-a ajutat s-o care afară. Asta i-a slujit să-i pilduiască.

— Uite, aşijderi hrubei ăsteia este şi trupul vostru, în care zace rob sufletul, mânjit de toată scârnăvia păcatelor. Dar dacă-mi veţi da ascultare, mă voi trudi să vă curăţ spurcăciunea inimilor, ca să ieşiţi la lumina cerurilor, cum am să vă scot acum la lumina zilei.

Mişeii, fără un cuvânt, tăbărâră să-i sărute picioarele, ceea ce pe călugăr îl umplu de o milă amestecată cu plăcere.

După ce i-a eliberat, i-a mânat la apele lacului, tot în cătuşe, unde i-a dezbrăcat, i-a spălat şi curăţat de rapăn, făcându-le un soi de nou botez.

— Au să ne moară toţi peştii de atâta jeg păcătos... ziceau tare monahii, strânşi să privească întocmai ca la urs.

— Mor peştii ca să învieze oamenii, zvârli răspuns semeţ Evtichie. Că e mai de laudă şi mai plăcut înaintea Domnului mântuirea unui suflet păcătos decât să baţi degeaba o viaţă întreagă mătănii goale, cum fac ceilalţi.

— Asta e îngâmfare şi trufie, părinte, îi strigă un frate, simţindu-se atins.

— Lăsaţi-mă pe mine cu truda trufiei şi cuvioşiile-voastre păstraţi-vă lenea umilinţei, îi muşcă Evtichie.

Şi îşi văzu înainte de treabă.

I-a adus apoi la chilia lui, sălăşluindu-i, acum, vara, afară pe prispă, ca să-i aibă pururi la vedere şi mereu la îndemână. Din zori şi până-n noapte, numai de ei sta, de ei se ţinea, numai cu ei se îndeletnicea. Ambiţia să biruie, dovedind mincinoase neîncrederile ce-l împrejmuiau, îi dau şi grijă, dar şi simţire de înger păzitor.

Hoţii, upiţi de foame, zăpăciţi de întunericul temniţei, se lăsau moi şi ascultători că nişte prunci. Uscaţi, scofâlciţi, cu oasele din umerii obrajilor ieşite ca nişte şolduri şi ochii căzuţi în fundul capului, le crescuseră nişte bărboaie mari, negre, încâlcite, cu mustăţile pleoştite şi chicile ajunse peste grumaji. Evtichie se purta cu dragoste, dar nu le cruţa nici una din nenumăratele osteneli duhovniceşti. Nu-i punea la treburi, nu-i lăsa la început să ridice nici măcar un pai. Dar îi hrănea aproape numai cu poveţe şi rugăciuni.

— Fiilor, îi dăscălea el, hrană duhovnicească este temelia vieţii. De cealaltă, materialnică, nu e nevoie decât cel mult o dată pe zi, la amiază.

Şi le-o aducea chiar el la trapeză. Apa, asemeni, cu merticul: de trei ori pe zi, câte o ulcică, între răsăritul şi apusul soarelui. Încolo, slujbe, cetanii, mătănii, spovediri, fie pe prispă, fie în biserică. Acum cuviosul nu mai lipsea de la

slujbe, cum făcea înainte. Venea cu fiii lui sufleteşti - mânjii părintelui Evtichie, cum le spuneau unii - şi îngenuncheau nu la altar, ci numaidecât la intrare, în fundul întunecos, ca păcătoşii, cerşind milă şi îndurare Celui Preabun. Chiar cele mai neînsemnate chemări de clopot, fie şi peste miezul nopţii, îi aflau pe câteşitrei „cu făcliile aprinse şi mijloacele încinse”, cum spune Evanghelia.

Gheorghe, mai sprinten la minte, învăţase *Tatăl nostru, Împărate ceresc,* rostea, cu multe poticneli, *Crezul.* Dumitru, tâmp, nu putuse deprinde nimic, nici măcar *Doamne, miluieşte-mă pe mine, păcătosul...* Fire avană, la început el scăpa sub bolta de umbră şi răcoare a bisericii, ca în codru. Aici se simţea slobod de necontenită spionare şi procitire a lui Evtichie. Monahul, silit să se roage, îl slăbea din chingile ochilor, îl uita, măcar cât ţinea slujba. Dumitru sta în genunchi, după un stâlp, cum ar fi stat în pădure, la pândă, după un trunchi, aşteptând un şuier de la tovarăşii rânduiţi de el în calea negustorilor. Sus candele aprinse, aducând a stele, îi măreau năzăreala. Îşi pipăia cingătoarea goală... şi-l trezea clopotul. Pe urmă s-a dat şi el pe brazdă sub jugul lui Evtichie. Totuşi, avea o piedică undeva, nu la limbă, ci mai în adânc, unde descuietorile duhovnicului nu pătrundeau.

Dar greutăţile sporeau osârdia cuviosului. Niciodată şi nicăieri sufletul lui exaltat nu-şi găsise potolirea, împăcarea, ca acum, în tovărăşia acestor doi tâlhari, cu puţin săltaţi peste mintea şi simţirea dobitoacelor. Preaplinul său pătimaş, toată voinicia lui spirituală, altădată năboind peste ţărmurile fiinţei lui şi potmolindu-le cu ispite şi închipuiri, aflaseră în sfârşit făgaş şi se revărsau liniştite numai pentru mântuirea scumpilor lui păcătoşi, pe care-i luase de suflet. Cu aceste de toată clipa osteneli şi nevoinţe pentru alţii, Evtichie se uita pe sine.

— Voi aţi rămas singurele mele ispite, le spunea el, voios. Doi mişei, din care trebuie, ca din cremene, să scapăr

oameni curaţi ca lumina, spre slava lui Dumnezeu... Nu vă supăraţi deci că izbesc în voi ca un amnar tare.

Cuviosul nu ştia că scânteile ţâşneau nu din piatră, ci din oţelul care le loveşte, adică din el.

Curând se înhamă cu mare ardoare şi la altă treabă: să clădească, lipită de chilia sa, o alta pentru cei doi netrebnici dragi.

— Nu vreau să vă apuce iarna lepădaţi ca nişte câini afară pe prispă, îi mângâia el.

Ceasurile goale dintre rugăciuni le foloseau acum câteşitrei împletind trestie şi şovar cărate din lac cu beldii şi trunchi tăiaţi din pădure. Ucenicii fură fericiţi. Minţile lor slabe scăpau de ameţeala rugăciunilor şi a dăscălirilor. Mirosul de lemn verde cu seva proaspătă mustind din el îi îmbăta ca un sânge, singurul pe care puteau să-l mai verse.

— Cum dai toporul în mâna ăstora? îl certau pe Evtichie fraţii veniţi să privească noua scornească a cuviosului.

— Trebuie să-i supun şi la muncile ispitelor, răspundea el, nu numai la odihna rugăciunilor; eu ştiu şi cunosc că ei amândoi mă ucid acum în gând. Asta îi satură, deodată. Dar numaidecât le vine părerea de rău despre ce-ar fi putut săvârşi dacă ar fi fost slobozi, ceea ce îi opreşte să treacă vreodată la faptă... Căci ei văd de ce mare folos le sunt, ce grozăvie s-ar alege de ei dacă n-aş mai fi să-i apăr; şi astfel se deprind să mă cruţe. Ba chiar mă iartă şi încep să mă iubească, aşa cum îi iubesc eu pe ei.

Tâlharii, prinşi asupra cugetelor lor negre, se priveau cu spaimă, descoperiţi. Ceea ce le sluji mai mult ca o mărturisire. Deşi stingheriţi de cătuşe, ei munciră cu tragere de inimă, şi încetul cu încetul îşi durară o cocioabă unde să se adăpostească de asprimile iernii.

Cu asemenea cucernice nevoinţe duhovniceşti şi liniştitoare trudă a mâinilor, intrară câteşitrei în marele post al Crăciunului. Evtichie, hotărât să-şi împărtăşească fiii, cu voia lui Dumnezeu, chiar în ziua naşterii Mântuitorului. Şi îşi îndoi sârguinţa asupra lor.

— Cum se lămureşte aurul în foc (cuvântul „aur” trecu fulger prin amândoi ucenicii), aşa se cuvine să ne curăţim şi noi spurcaţii, spunea cuviosul punându-se în rând cu ei, să ne curăţim măcar cinci săptămâni, în văpăile ajunărilor, privegherilor şi rugăciunilor, făcându-ne vrednici să primim ca nişte potire strălucite cutremurătoarele taine: Trupul şi Sângele Domnului.

Tâlharii nu pricepeau ce sunt alea, dar îndurară cu supunere, neavând încotro, toată sleitoarea pregătire pentru împărtăşanie, de-a lungul întregului post, din care ieşiră cu chipuri şi trupuri de mucenici.

În sfârşit, lăiaţi, primeniţi, cu bărbile şi chicile ţesălate, primiră cu smerenie la altar, în ziua de Crăciun, Sfânta Grijanie{34}, de care înjuraseră de atâtea mii de ori... Părintele lor sufletesc tremură de bucurie şi iarăşi plânse...

Şi numaidecât le veni, chiar acolo, în biserică, o neaşteptată răsplată: în faţa întregului sobor, Evtichie le-a descuiat fiarele de la picioare; erau acum cu adevărat oameni liberi. Fură apoi puşi din nou să îngenuncheze la altar, unde, sub patrafirul preotului, jurară amândoi pe cruce şi Evanghelie că vor rămâne fiii credincioşi ai mănăstirii până la moarte.

Ceremonia se sfârşi cu alte îngenuncheri la strana stareţului şi sărutarea mâinilor tuturor călugărilor. Toţi le răspunseră cu frăţească sărutare de dragoste pe frunte...

Astfel aghesmuiţi, închinaţi, împărtăşiţi, juraţi cu înfricoşat jurământ, fură ridicaţi la treapta de fraţi şi îmbrăcaţi cu rase călugăreşti.

Bucuria părintelui Evtichie nu mai avu alte margini decât cerul. Mai ales că stareţul îi pofti şi pe ei la masa cea mare în trapeză, alături de toţi cuvioşii. După ce li se dete felurite gustări şi ciorbe, stareţul porunci cu glas tare:

— Turnaţi vin şi noilor fraţi întru Cristos, să închinăm în sănătatea şi pentru buna lor învrednicire, ca şi în a părintelui lor întru duhovnicire. Ştiu că părintele Evtichie nu bea. Să-i vedem ucenicii...

Şi dinaintea învăţăceilor înfloriră, ca două mari flori roşii învoalte, două pahare cu vin sânge de taur. Până ce cuviosul Evtichie să se încrunte bine la ei, Dumitru şi dădu de duşcă pe al lui. Gheorghe încremeni cu el la jumătatea drumului până la gură. Şovăi, apoi îl lăsă jos... dar rămase cu ochii lipiţi de paharul plin.

— Nu te supăra, cuvioase Evtichie, îl luă uşor peste picior stareţul; cel care şi-a băut paharul a intrat deplin sub ascultarea călugărească: a împlinit întru totul porunca mai-marelui său, a stareţului mănăstirii. Ei, acum să vă fie de bine şi duceţi-vă la odihnă, cum e rânduiala după împărtăşanie.

Şi dete semn ucenicilor să plece. Căci abia de acum înainte venea toiul ospăţului: soseau purceii şi curcanii fripţi, aluaturile cu smântână, plăcintele cu nuci, vinurile mari, vişinatele şi cafelele. Evtichie se ridică umilit, mânându-şi din urmă, ca un bun păstor, mieluşeii. Stareţul nu cercă să-l oprească.

Afară vremea se îndulcise, parcă să întâmpine şi ea schimbarea ucenicilor părintelui Evtichie din tâlhari în monahi. Crăciunul fu nu numai fără zăpadă, ci chiar cu moină căldicică, un fel de coadă lungă a toamnei, cu moleşeală ce îndemna la somn. Şi cum ziua fusese covârşitor de obositoare, slujbele în biserică nesfârşite, îngenuncherile zdrobitoare, neofiţii adormiră îndată. Evtichie abia îi putu trezi pentru slujba de miezul nopţii, după care se culcară toţi şi adormiră.

A doua zi, când cuviosul intră să-i scoale pentru utrenie, găsi numai pe fratele Gheorghe sforăind straşnic, când gros, când subţire, parcă ar fi nechezat un mânz domnesc. Dumitru lipsea. Deşteptă greu pe adormit, să-l întrebe de tovarăş. Asta, buimac, nu ştia nimic. El picase în somn ca de pe un mal. Ieşiră afară, strigară, căutară... Zadarnic. Într-un târziu, se găsi într-un par de la poartă comanacul pus în vârf şi rasa atârnând sprijinită ca de un umăr. Semn că fratele Dumitru se lepădase de călugărie şi pornise în

lumea largă, lăsând un bulumac în loc. Luase cu el însă câteva amintiri: lipseau cele patru pistoale de pe peretele chiliei părintelui Evtichie, câteva sticle de rachiu şi trei cruci de argint bătute în pietre scumpe, daruri de la înalţii chiriarhi pe unde cuviosul umblase.

Stareţul, când a aflat, a zis atât:

— Ăştia doi sunt adevăraţii diavoli ai lui Evtichie. Bine că a pierit unul... De s-ar face şi celălalt cât mai curând nevăzut!...

Cuviosul simţi jungherul ruşinoasei înfrângeri până în inimă, dar îl suferi cu desăvârşit pogorământ. Diavolul îl păcălise; dar nu de tot: îi rămânea celălalt ucenic.

— Ei, ce zici Gheorghe? îl întrebă el cu îndoială.

Gheorghe se scăpă şi trase fugarului o straşnică înjurătură de paşti şi dumnezei, ca în vremurile bune. Duhovnicul căscă ochii, nu-şi credea auzului!... Nu-l certă însă, înghiţi numai în sec.

— Nu cumva vrei să pleci şi tu? îl întrebă el cu blândeţe. Tu să nu fugi. Spune mai bine, că-ţi dau drumul de bună-voie...

Ucenicul îşi veni numaidecât în fire, îngenunche, îşi ceru iertare şi, sărutându-i mâna, se jură că el rămâne credincios, purtându-i înainte dragoste cât doi. Evtichie mulţumi Domnului şi se mângâie cu altceva: fuga necredinciosului îi adusese o înlesnire. Cuviosul nu se mai împărţea cu duhovnicia în două, ceea ce până atunci dăunase mult propăşirii ucenicilor. Căci Dumitru, greoi şi lainic, nu pricepea, rămânea în urmă, căsca gura la muştele de pe păreţi, ceea ce silea pe cuvios mereu să se întoarcă la el şi să-l mâie cu biciul învăţăturii. Acum toată grija şi zelul căzură pe capul lui Gheorghe.

— Vrei tu, fiule, să înveţi buchiile?

— Dacă sfinţia-ta crezi de cuviinţă... răspunse cu supusă ascultare bărbosul fiu.

Şi începu să-l deprindă la slovă şi să-l canonească zile şi nopţi cu slovenirea ceaslovului. Şi din ce în ce se lipea de

învăţăcel. Lângă el, Evtichie întinerea, trăia din nou vremurile uceniciei sale, uimirile de atunci, ceea ce îi da o duioşie şi o vrednicie care îi împlineau mult mai adânc năzuinţele decât zbaterea şi încrâncenarea de până atunci. Strădania lui spre desăvârşire, alergarea după sfinţenie nu le mai punea în înfrânări şi biruinţe asupra sălbaticelor ispite. Le strămutase în cazna de a schimba pe tâlhar într-un monah aidoma lui, un geamăn al lui Evtichie.

— Ştii tu, îl fura el cu povestirile, cum m-am scăldat eu în Iordan? Chiar în locul unde să botezat Mântuitorul: mi s-a părut atunci că se deschide şi pentru mine cerul.

Gheorghe asculta tăcut, cu privirile pierdute departe, peste capul dascălului. Acum Evtichie se încumeta să-l călăuzească în taine şi mai adânci: îi vorbea despre puterile duhului din noi, marea arzime ce zace neştiută şi nefolosită de inimile noastre, ca să se risipească zadarnic prin simţurile păcătoase.

— Dacă însă ştim să o aducem din fund, să o strângem în voinţă şi în rugăciune, cu această tainică putere facem, ca sfinţii, minuni, spunea el.

Într-o zi cu ger aspru rupse un ţurţur din streaşină şi-l dete ucenicului:

— Ia ţine-l tu, Gheorghe, cu cleştele ăsta, ca să nu-l atingi cu mână caldă.

Ucenicul făcu întocmai. Cuviosul se apropie ca la o palmă de gheaţa groasă şi-şi înfipse privirile în ea. Stete aşa, fără să clipească, parcă ghemuit în el însuşi, cât ai spune de zece ori *Tatăl nostru.* Braţul învăţăcelului începuse să amorţească. Şi deodată, acolo afară, în gerul aprig, din ţurţur începu să curgă lacrimi şi, picătură cu picătură, gheaţa să se topească.

Gheorghe ridică ochii: la streaşină, cealaltă gheaţă atârna tare şi întreagă, ca sticla. Speriat, scăpă ţurţurul jos, unde îngheţă la loc.

— Aşa se cuvine să folosim înlăuntru nostru focul patimilor, fiule. Să topim cu el gheaţa învârtoşerii inimii în

dragoste pentru virtute şi pentru Dumnezeu.

Pe la sfârşitul lui ianuarie sosi sorocul să ridice iar lefurile călugărilor şi alte câştiguri ale mănăstirii. Evtichie s-a hotărât să meargă la Bucureşti însoţit numai de fratele Gheorghe. Stareţul a ţuguiat buzele şi a cârnit din nas: cuviosul s-a făcut că nu bagă de seamă.

— Pune caii la brişcă, Gheorghe, că prin pădure nu răzbim; ne mănâncă lupii.

— Nu mai luăm pe nimeni, părinte?

— Nu, mergem singuri, numai noi doi. Tu mâi caii, iar eu spun tare rugăciunile.

A treia zi se întorceau. Şi Evtichie punea în poala stareţului punga plină cu aur. Împrejurarea asta îi aminti că pentru călătoriile puse la cale trebuie bani şi mai ales aur, care umblă peste tot.

De atunci începură amândoi să se aplece cu cea mai mare grijă asupra şarpelui, îi luau seama unde intră, de unde iese; cu ce anume semne vine: dacă nu aduce cumva pe cap sau pe coadă vreun firicel de aur din cuibarele unde se ascunde. Ca totdeauna, jivina bănuia mai ales spre stăreţie, unde pierea. Evtichie destăinui pricina: stareţul ţinea închis în lăzi duium de aur, cât să clădeşti nu o biserică, ci o lavră.

— Dar pe de altă parte aurul pierde lumea, se întorcea cuviosul, priveghindu-şi ucenicul. La nevoie pornim pe jos, ca apostolii; corăbiile apoi au obicei să ia călători şi pe degeaba.

De sfântul Gheorghe părintele Evtichie se hotărî să-şi călugărească deplin fiul. Nu ştia încă ce nume să-i puie: şovăia între Gherontie, Ghenadie, Gherman. La urmă alese pe cel al lui Ghedeon, mare judecător în Israil şi bărbat plăcut înaintea Domnului. Aştepta cu înfrigurare înfăptuirea aceasta, ca o treaptă înaltă în greul suiş al mântuirii amândurora, dascăl şi învăţăcel. Nu cruţa nici una din asprele nevoinţe pregătitoare, lepădări de somn, de hrană

şi apă, frângeri şi canoniri, cu care se chinuia şi pe el, şi pe ucenic.

— După asta plecăm întâi la Sfântul Munte, unde e mai uşor de ajuns. Apoi la Ierusalim, după care ne tragem în pustia Eghipetului, unde s-au sălăşluit marii noştri părinţi, Antonie, Macarie, Pahomie. Îmbătrânesc şi nu vreau să-mi rămâie oasele aici, în Vlăsia, să putrezească alături de ale stareţului. Ai să mă îngropi tu lângă ei, în nisipurile sfinţite de paşii lor. Şi poate te statorniceşti şi tu acolo, spunea el rugător.

Gheorghe îi zâmbea subţire, culegându-şi gândurile de departe.

Stareţul nu se învoi însă nici în ruptul capului la călugărirea ucenicului.

— E prea devreme, părinte Evtichie, pentru asemenea taină şi e necopt: de când îl ai sub ascultare?

— Apoi de aproape nouă luni, preacuvioase.

— Vezi: nici cât trebuie să stea fătul în pântecele maică-si. Şi ăsta e om mare, pe deasupra şi tâlhar...

— Atunci? ridică întrebător din sprâncene Evtichie.

— Atunci trebuie să mai stea în pântecele ascultării cuvioşiei tale cel puţin de nouă ori pe atât. Altfel iese o lepădătură.

— Ce-are de-a face bortul femeiesc cu harul şi mântuirea duhovnicească? se supăra Evtichie.

— Are mult... că tot o naştere este şi aceasta, cum spune Domnul în Evanghelie: „dacă nu vă veţi naşte din nou” şi el....

— Asta e răstălmăcire greşită a sfinţiei-tale, se înflăcără Evtichie. Tâlharului căruia i-a deschis Domnul cerul, luându-l cu el în rai, nu i-a trebuit decât o clipă, cât să-şi mărturisească pocăinţa.

— Cuvioşia-ta eşti Mântuitorul? se mânie stareţul.

— Nu, se învenină înfruntatul. Dar şi noi venim numaidecât după El. Nu ne-a dat nouă, apostolilor săi,

putere să legăm şi să dezlegăm, pe pământ şi în cer, toate câte vom găsi cu cale?

— Cu sfinţia-ta nu mai e de înţeles, se mâhni superiorul. Acum te cocoţaşi şi apostol!... Uite ce hotărăsc eu: cum prea bine ştii, cuvioşia-ta nu ţii de mănăstirea mea. Aici eşti numai oaspe, învoit. Metanie îţi este Mitropolia, unde te-ai călugărit. Du-te şi cere dezlegare de la mitropolit. Sau şi mai nemerit: călugăreşte-ţi ucenicul acolo, ca să ţineţi amândoi de aceeaşi metanie.

Evtichie nu se mai mânie. Dimpotrivă, se bucură:

— Astea sunt tot numai uneltiri de-ale Satanei. El pune piedicile. Nu dă încornoratul bucuros sufletul lui Gheorghe din gheare... Dar am să-l birui şi de data asta.

Şi numaidecât se înfăţişă înaltului chiriarh, cu Gheorghe, jalbă vie, de mână.

— Auzi, auzi! spumegă mitropolitul. Du prostului ăluia poruncă de la mine să-l călugărească. Dacă nu ascultă, îl dau jos din stăreţie şi-l surghiunesc în codru, la schitul Balamucilor.

Şi-i slobozi pitac arhieresc precum că să se împlinească întocmai voia cuviosului Evtichie, cu smerită ascultare. Şi stareţul Ioil n-avu încotro, se supuse.

Între timp, primăvara prinsese aripi. Luminatul post era pe sfârşite. Paştele cădea târziu, după Sfântul Gheorghe. În codrul cu frunzişul încheiat, cucii se strigau pe nume. În cer, berzele fâlfâiau năframe albe... Treceau văietându-se cocorii. Sub streşinile chiliilor se gospodăreau rândunelele. Şi o boare caldă adia din miazăzi, unde, după spusa părintelui Evtichie, se întindea marea cea albastră, care încinge pământul pe la mijloc.

Într-o dimineaţă cucul cântă de trei ori chiar în spatele chiliei cuviosului, care pornea cu învăţăcelul la biserică.

— Ne cântă cucul în spate, băgă de seamă bătrânul.

Gheorghe ciuli numai urechile.

La amiază cucul strigă iar, tocmai când ei amândoi plecau cu blidele după mâncare. Dar pe ucenic îl apucă deodată

neputinţele şi se trase în dos, la adăpostul lăstărişului, unde îşi făceau de obicei nevoile... Evtichie îl aşteptă. Nu zăbovi. Se întoarse liniştit şi îşi văzu de treburi. Pasărea de atunci amuţi.

În sfârşit, cu rugăciuni, psalmi şi laude Domnului ajunseră în prourul Sfântului Gheorghe. Inima cuviosului tremura. A doua zi, discipolul, cu a cărui pregătire îl învrednicise Dumnezeu, va fi părintele Ghedeon monahul.

După slujba miezului nopţii, îl rândui la culcare, blagoslovindu-l, ca a doua zi să fie treaz şi puternic. El însuşi puse capul pe căpătâiul tare şi căzu în toropeală ca cel ce are pe suflet o grijă trudnică. Să fi trecut ca un ceas de somnie, în care i se păru, sau visă, că scârţâia fereastra chiliei de alături. Pe urmă îl chinui un somn bolnav: două făpturi întunecate, cu obrajii negri, se plecau asupra lui să-l gâtuiască: „Diavolii” îşi zise, şi se opinti să iasă din ghearele visului urât. Sări drept în picioare. Arătările îl înconjurau din toate părţile. O ispitire crâncenă, cum nu se mai abătuse peste el de mult, îl năpădi din senin, şi toate păcatele, cu Valenţa în frunte, îl tăbărâră. Uitase de ucenic, de călugărie...

Luat pe neaşteptate, fără învoirea lui, cu răsuflarea tăiată, trase, fără nici un folos, ciocănelul. Fu nevoit să înhaţe ligheanul şi, împins de roată dracilor grăbiţi, ieşi în curte, bătând arama lărmuitoare. La asemenea împrejurare, ucenicul avea mai dinainte poruncă să nu se mişte. Cu mare caznă, Evtichie izbuti să alunge haita necuraţilor până la stăreţie, unde procleţii pieriră sub fereastra din stânga, locuinţa stareţului... Era încă noapte, dar abureala depărtată a zorilor se strevedea ca printr-o pânză. El ridică ochii: fereastra dată de perete... şi doi dintre draci căţăraţi acolo, pe glaful îngust. Cuviosul flutură spre ei ciocănelul. Când se văzură ameninţaţi, diavolii săriră jos, parcă să se năpustească asupra lui. Evtichie se plecă şi scoase pistoalele. Necuraţii nu mai îndrăzniră, întoarseră spatele şi o luară la goană. Dar părintele, întărâtat, trase

după ei un foc... Asta îl linişti numaidecât şi se întoarse în chilie, unde, sleit, se culcă...

A doua zi, Sfântul Gheorghe: biserica plină de lumini, soborul călugăresc în păr, slujba în toi. Mai aşteptau pe preacuviosul stareţ, care întârzia.

— Nu i-o fi bine, îşi dete cu părerea egumenul.

— Îl dureau şalele, întări bolnicerul: m-a chemat aseară de l-am tras cu spirt de naft.

Se învoiră să mai adaste puţin. Dar întârzierea se îndelungea.

— Ia să mă urc eu sus, cu părintele bolnicer, să vedem ce se întâmplă, se hotărî egumenul. Că nu mişcă nici părintele protosinghel, care doarme în odaia din fund.

Călugării suiră treptele, încercară la uşa din faţă. Zăvorâtă. Coborâră şi ocoliră clădirea: uşa din dos, asemenea încuiată. Bătură, strigară, zgâlţâiră ivările: nimic. Trecură să bată în geam: fereastra deschisă şi geamul spart. O sfecliră. Chemat în sârg, un cuvios care se pricepea la lăcătuşerie descuie. Păşind în vârfuri, nu cumva să supere pe bolnav, ciocăniră în uşă şi ascultară: iarăşi nimic. Cu sfială, o crăpară puţin, apoi o deschiseră toată şi băgară capetele.

Câteşitrei monahi deteră nişte ţipete de se auzi din biserică şi scoaseră pe toţi de la slujbă afară. În mijlocul odăii, stareţul zăcea într-o baltă de sânge... Se vedea în grumaz o spintecătură groaznică de cuţit: fusese înjunghiat întocmai ca un taur. Peste tot, lucruri azvârlite, patul răsturnat şi răvăşit, lăzile trase afară, sparte, cotrobăite.

În altă cameră, leşul protosinghelului, târât într-un colţ, îi privea cu ochii sângeroşi ieşiţi cât pumnul din capul vânăt-conabiu şi umflat. Fusese sugrumat de două mâini voinice.

La câţiva paşi afară din mănăstire se găsi alt leş, cu obrazul înnegrit de chinoroz: era fratele Gheorghe, ucenicul părintelui Evtichie. Împuşcat în coasta stângă, se târâse până în locul unde murise: în sân, trei săculeţe cu aurul stareţului Ioil.

În chilie, Evtichie dormea împăcat, ca după cea mai strălucită biruinţă asupra celei mai grozave ispitiri din câte întâmpinase până atunci.

iunie, 1957

CHEF LA MĂNĂSTIRE

NE STRÂNSESEM ÎNTR-O SEARĂ la Ionel Teodoreanu, în casa aceea mare, vetust de solemnă şi îngheţată, aşezată parcă pe hrube şi amintind asemeni casei Usher a ruină.

Cineva citea o povestire încâlcită, cu armăsari năstruşnici şi hoţi de cai. Ascultătorii, osteniţi, începeau să-şi anine plictisul, unii de tavanul luat cu ochii la îndeaproape cercetare, alţii de parchetul despre care gazda, cu un fel de humor fioros, ne spusese că se scufundă spre etajul de jos cu un deget, un deget şi jumătate pe an, ca un continent osândit.

Când, o întrerupere fericită ne învioră. Un client smulgea dintre noi pentru o consultaţie urgentă pe Ionel, care, cum cerea politeţea, rugă pe cititor să se oprească şi să adaste până se întoarce.

Deşi golul venea ca o răcoare alintătoare după o zi de zăpuşeală, poetul Lesnea ridică cu nevinovăţie capul lui de cazac tuns la piele şi ne îmbie să ne istorisească o întâmplare scurtă, tot cu cai... Primirăm...

— Dar, de data asta, povestea este adevărată, începu el, şi privirile-i albastre şfichiuiră pe lectorul rămas mofluz.

De zeci de ani în şir părintele Ilie de la biserica domnească a târgului îşi preumbla potcapul roşu şi brâul vişiniu de protopop de-a lungul judeţului, inspectând biserici, schituri şi mănăstiri. Cu firea lui îndatoritoare, el aflase har înaintea celor două partide politice perindate la

putere, aşa că atunci când unul pleca îl lăsa neclintit celuilalt, ca pe un vechi edec.

Începuse dregătoria cu părul corb şi barba cioară. Acum îi atârnau de jur împrejurul fălcilor nişte clăbuci albi şi moi ca de săpun, mângâiaţi de vântul şi colbul călătoriilor.

Cum leafa era mică şi diurna o nimică, părintele protopop trecuse în faptă gândul legiuitorului, care, chibzuind cum se petrec la noi lucrurile, rânduise cu şi schepsis zgârcenia asta bugetară faţă de munca protopopească. Adică el ştia că, oricât de mare ar fi salariul slujbaşului, cheltuielile cu călătoriile şi întreţinerea tot în sarcina celor inspectaţi cad. Aşa că protopopul pica dis-de-dimineaţă pe neaşteptate într-un sat din preajma oraşului. Aci da drumul căruţei cu care venise şi rămânea pe jos, ca apostolii.

Dacă era duminică ori sărbătoare, popa locului se trezea cu el în biserică, unde supraveghea cu străşnicie săvârşirea sfintei slujbe. Vai de cel ce n-ar fi dus-o după tot şartul, sărind vreo moliftă sau mâncând cântări!

După asta mergea la cancelarie, de obicei o cămăruţă în casa popii, unde lua în cercetare acte, condici, hârtii, venituri şi cheltuieli, verifica reparaţiile, băga vină pentru stricăciunile întâmplate locaşului, asculta plângeri, strângea reclamaţii, se interesa de activităţile misionare şi culturale.

— De ce-ai greşit actul ăsta de botez?

Popa să bâlbâia, căutând să dea repede foile catastifului mai departe, peste degetul protopopului, înţepenit ca un cui în fila cu pocinog.

— Unde sunt chitanţele de la tâmplar?

— Păi să vedeţi, sfinţia-ta, că Stănică dulgherul... aşa şi pe dincolo...

— Arată-mi ofertele de la alţi furnizori.

— Păi de unde, păcatele mele, se văieta greşitul, că aici nu mai este alţi furnizori!...

— De ce n-ai căutat în oraş? Ai ţinut licitaţie pentru învelitoarea turlelor?

Popa, încolţit, zgâia ochii; licitaţie? Asta însemna să bată toba şi să strige ca la mezat! S-ar fi putut aşa ceva?

În sfârşit, un hăţiş de chestii în care ai fi încurcat pe cel mai iscusit şi hârşit popă dacă ţi-ai fi pus mintea cu el!

Până la urmă, popa, ca bărbat, îşi mai găsea firea dacă şi-o pierduse.

Dar pe preoteasă o apucau spaimele, şi-n gospodărie intra răzmeriţa, căreia îi cădeau jertfe întâi copiii bătuţi măr, ca să fie şi să rămână cuminţi, apoi sau purcelul pus la tavă, sau puii spânguiţi în frigare, uneori şi unii şi alţii, ca să fie sfinţia sa cât mai îngăduitor cu greşelile popii, care din partea-i se îngrijea cu osârdie de ţuică şi vinaţuri cât mai veselnice şi mai împăciuitoare.

Protopopul, după ce băga pe învinuit în toate răcorile, se molcomea repede, mai ales că iar răsuna de dincolo, pentru a treia oară, îndemnul coanei preotese:

— Poftiţi la masă, că se răcesc ciorbele.

Părintele, întârziat cu inspecţia, era nevoit să primească ospeţia. De altfel, unde ar fi găsit mâncare sfânta faţă bisericească? La han, covrigi pângăriţi de muşte şi poşircă, alături de toţi drumeţii? Nu s-ar face de toate râsurile popa care l-ar fi lăsat să plece neospătat din casă?

Masa se îndelungea cu vorba despre copii, despre multele belele şi necazuri ale vieţii, despre boala preotesei şi beteşugurile popii. Apoi, după o uşoară odihnă cu aţipire, părintele Ilie, protopop al amânduror partidele, bolmojea un proces-verbal de inspecţie după tipic, precum că toate au ieşit şi s-au găsit bune, în timp ce gazda îşi înhăma căluţul la brişcă sau împrumuta teleguţa vecinului, ca să strămute pe sfinţia-sa în satul de alături.

Aici protopopul cădea tot pe neaşteptate în braţele întinse ale altui popă, care primise chiar de dimineaţă ştafetă de la colegul inspectat de pacostea care o să-l calce. O înţelegere cu jurământ lega pe toţi popii judeţului într-o reţea, îndatoraţi să se înştiinţeze unii pe alţii. Aşa că atunci când părintele Ilie îşi ivea culionul roşu pe una din barierele

târgului, toată linia de popi din satele aşezate pe drumul apucat de el zbârnâia, bătută mai abitir ca un telegraf de paracliserii sosiţi gâfâind din guşă cu strigătul:

— Vine protopopul! Acu-l jughineşte pe părintele Mihai al nostru!

Aşa, ospătat, găzduit, purtat pe sus din parohie în parohie, părintele protopop îşi făcea conştiincios ronda. De întors acasă se îngrijeau tot popii învoiţi între ei. Cel pe care-l ajungea rândul îşi făcea vânt pentru vreo treabă în oraş şi încărca în poştalion pe sfinţia-sa, cu toate darurile de care era cu sila ghiftuit: la deal cu ţuică şi vin, la şes cu slănină şi făină, iar de peste tot orătănii vii...

Peste cel mult două-trei săptămâni, o nouă alarmă. Potcapul roşu ieşea pe altă barieră, scornind la fugă, ca pe iepuri, alt şir de ţârcovnici. Ştafetele scoteau pe bieţii preoţi de pretutindeni pe unde-i găsea. Pe unii din tihnele lor, pe alţii îi culegeau de la treburi, îi adunau de prin lanuri, îi trăgeau din cârciumi:

— Protopopul, soseşte protopopul! începea adică ronda.

Ronda nu se sfârşea însă întotdeauna după tipic. De cele mai multe ori se iscau întorsături neaşteptate, cu întârzieri şi încurcăreli care-l opreau pe protopop în loc sau îl abăteau din calea dreaptă: o cumetrie cu botez, asta ţinea de obicei o zi. Altădată îi punea piedică o nuntă mare: aici popasul dura cel puţin trei zile şi trei nopţi. Dincolo se poticnea de o înmormântare cu pomeni lungi şi îmbelşugate. Puteai oare pleca, lăsând fără mângâiere oamenii adunaţi la praznicul funebru, care şi ăsta ţinea trei, patru zile?

Pune la socoteală hramurile, când poporenii se revărsau de pretutindeni ca turmele albe şi tălăzuiau în jurul bisericii, mândri că protopopul slujeşte în fruntea soborului de preoţi ca un falnic haiduc în odăjdii.

Protopopul nu numai că nu ocolea întâmplările astea, s-ar fi zis mai degrabă dimpotrivă, că le caută cu lumânarea: la petreceri şi zaiafeturi se deschidea ca o floare.

Într-o duminică din mai, sculat din zori, protopopul Ilie inspectase o biserică din marginea târgului, unde serveau doi preoţi. Lăsase unul să săvârşească slujba şi plecase cu celălalt, popa Vlad, care avea faeton, grăbind să ajungă la un sat mai depărtat, răznit din drumul mare, pe unde nu se mai abătuse de mult.

Era o vreme a lui Dumnezeu. Văzduhul Moldovei, de obicei moale, acum învoalt şi adânc albastru, se sprijinea ocrotitor, cu buze de cleştar pe zările depărtate ale ţării, de sub care răsărea soarele ca dintr-o uriaşă lacrimă de lumină.

O boare răcoroasă, iscată din pajiştile înflorate, adiată cu miresme de căţuie, făcea şi mai tare aerul ager, proaspăt şi gustos al slăvitei dimineţi, care creştea, se umfla, se subţia sus până la irizare. Tălăzuiau holdele, cârâiau cârsteii, târâiau cosaşii, se strigau pe nume pitpalacii. Drumul negru se-ntindea neted, încă umed de rouă şi alunecos. Calul alerga voios, de la sine, fără îndemnul biciuştii. Părintele protopop simţi o înlesnire, o înviorare fără seamăn, care, din nările gâdilate de mirosuri, din barba uşor alintată de iuţeala mersului, i se strecură în trupul voinic şi se lăsă cu bucurie de aperitiv şi sprintene ghiorţăituri spre pântecele gol.

Gândurile începură să-i alerge înainte, mai harnice decât roibul, spre bucatele care ştia bine că-l aşteaptă.

Ajunşi în sat, traseră de-a dreptul la biserică. Era ziua mare, soarele sus, slujba trebuia să fi ajuns măcar dincolo de utrenie.

Popa Vlad, după ce-l lepădă la intrarea clopotniţei, întoarse faetonul, dete bici bidiviului şi de teamă se făcu nevăzut. Luat la repezeală, nu avusese timp, nici chip să înştiinţeze pe coleg despre inspecţie, şi i-l lăsa pe protopop neanunţat pe cap.

Părintele protopop Ilie intră măreţ în curte. Câteva băbuţe moşmoneau pe la morminte. Uşile bisericii, închise. Dinlăuntru nu se auzea nici glas, nici cântare. Urcă

treptele, apăsă clanţa, zgâlţâi tare: sfântul locaş, încuiat. Babele îl zăriră şi se apropiară sfioase.

— Unde-i preotul? se răsti, cătrănit, el.

— Nu ştim, sfinţia-ta, făcu una, că-l aşteptăm din zori. Nu s-a arătat.

— A tocat aseară? ţipă la ele sfinţia-sa.

— N-am auzit, părinte, se grăbi alta să răspundă.

— Tu să taci, că eşti surdă! N-a tocat, sfinte protopoape. Da' noi şi aşa tot am venit, că se cheamă că suntem creştini.

— Şi lumea, cealaltă? Poporenii? îşi urmă ancheta şeful bisericesc al judeţului.

— Au stat cât au stat şi au plecat, că s-a deschis cârciuma.

Protopopul, oţărât, porni spre cancelarie, adică la popa acasă, cu alaiul de babe după el, ceea ce îl întărâtă şi mai rău. Aici, preoteasa, ca gospodina la casa ei, desculţă şi numa-n fustă, toca nişte bolbotine la bobocii de raţă şi din când în când atingea cu vergeaua un cârd de copii, care nu lăsa orătăniile să mănânce în pace. La ivirea potcapului roşu, ea a trântit ca o nebună copaia cu mălai peste fofoloci şi a zbughit-o înăuntru. Puştii, speriaţi, s-au risipit prin ogradă.

Părintele a aşteptat cât a aşteptat, a pornit apoi să bată furios cu toiagul în lemnele pridvorului. Nimeni. Se adunară şi nişte vecini.

— Ia vezi dumneata cine este acasă, se îndreptă el încruntat către o femeie. Cheamă pe cineva să-mi deschidă cancelaria.

Leliţa se strecură pe din dos şi se întoarse cu vorba că cucoana preotească se roagă de iertare: nu poate ieşi, că e dezbrăcată.

— Să fie cum o vrea, o priveşte! N-am nevoie de ea, tună protopopul, răzbit de atâta neobrăzare. Să iasă preotul!

— Zice că părintele e bolnav.

— N-o fi pe moarte! Să se arate numai şi să vorbească niţel cu mine!

Femeia intră iar, se sfătui cu cei dinlăuntru şi aduse repede răspuns.

— Spune că era grav şi l-a dus la spital.

— Pe cine? o sfecli sfinţia-sa.

— Pe părintele, spuse femeia pe nerăsuflate.

Pe protopop îl trecuseră sudorile: îl înfierbântase ciuda. Scoase potcapul, se şterse cu basmaua vărgată şi ridică ochii spre cer. Soarele, harnic, se urcase bine. Foamea da ghes. Şi nici un rost de mâncare sau măcar de o haraba să-l ducă până în satul vecin, la popa Macarie, care prinde la iuţeală un pui şi-l frige, presărat cu făină de păpuşoi, cât ai clipi.

— Şi de când e bolnav părintele? întrebă el, aducându-şi aminte de îndatoririle creştineşti, care cer milă şi pogorământ pentru suferinţele aproapelui.

Femeia, care purta ca o iscoadă vorbele de afară înlăuntru şi dinlăuntru afară, se fâstâci şi da să alerge iar la preoteasă, când un gospodar se amestecă:

— Păi cum bolnav, că l-am văzut eu cu noaptea-n cap, aci aproape, în Poiana Lăchiţelor!? Se aşternea cu o ceată de oameni să cosească fânul. Clacă, cum se obişnuieşte duminica! L-am întrebat de ce nu lasă treaba după slujbă. Mi-a spus că i-e frică să nu-l apuce ploile.

Protopopul rămase cu gura căscată, scuipatul i se uscase clei şi nu mai putea înghiţi de mânie, gata să suduie...

Tocmai atunci se ivi ca din pământ şi paracliserul.

— Vine în goană şi părintele, gâfâi el, abia trăgându-şi sufletul. Ne-au vestit copiii că aţi sosit, se gudură el, sărutând mâna încleştată pe baston.

— Va să zică nu e bolnav în spital! Minţiţi, hai? rosti cu scrâşnet adânc protopopul.

— Ba nu, e bolnav, da’ ce să faci, munca nu vrea să ştie, îngăimă paracliserul. Părintele s-a târât cum a putut. Iacă-l că soseşte.

Se apropie spăşit, târâş, popa Bolindache, care, cu plecăciuni şi rugăminţi, îl clătină pe protopop, încă încărcat

de mânie, şi-l înduplecă să intre în casă, unde se lămuriră toate. Popa era bolnav şi plecase în zori, preoteasa crezuse că-i la spital, cum se hotărâse. Da' el nu se îndurase să lase claca pusă la cale în timpul săptămânii...

— Bine, dar slujba? Că azi e duminică? Cum ai îndrăznit să laşi poporul fără sfânta liturghie? tuna şi fulgera Ilie protopopul.

— Păi să vedeţi, sfinţia-voastră. Eu tot nu puteam sluji, că abia mă ţin pe picioare, răspunse păcătosul. Mă înţelesesem cu părintele Mitrofan de la mănăstire să-mi ţină locul. Pe lângă ce i-ar fi adus acatistele, pomelnicele, epitrahirul şi miruitul, îi mai dam un leu şi cincizeci pe deasupra. Cum să-mi închipui că n-are să se ţină de cuvânt!... se văieta popa, frângându-şi mâinile. Dacă ştiam, măcar de-aş fi căzut jos acolo la altar, şi tot slujeam...

— De ce n-ai tocat aseară?

— Eram, cum vedeţi, bolnav prăpădit!

— Şi ţârcovnicul?

Ţârcovnicul (care nu era de faţă şi se putea spune orice despre el), ţârcovnicul sc îmbătase şi uitase.

Tura-vura, în sfârşit, popa făcu ca toată vina să cadă în capul părintelui Mitrofan de la mănăstire care trebuia să răspunză şi să ispăşească. Şi cum nu se afla nimic gata de mâncare, preoteasa fiind bolnavă şi ea, popa Bolindache izbuti să abată pe protopop spre mănăstire, care nu era departe şi unde picau tocmai la vremea mesei. Au călugării un heleşteu în spatele ogrăzii şi fac un borş de peşte şi o saramură cu chiperi, să nu mai uiţi!

Şi, ca să se spele de toate greşelile, popa Bolindache, înzdrăvenit ca prin minune de atingerea cu sfinţia-sa protopopul, înhămă iapa lui cea albă - o chema Liza, o mândreţe de vită, vestită în tot ţinutul, la care se închina ca la icoană. O ţinea închisă ca pe-o cadână, încuiată cu şapte lacăte şi păzită ca ochii din cap. Şi, încheindu-i curelele, povestea sfinţiei-sale cum au încercat hoţii de vreo trei-patru ori să i-o fure. Chiar săptămâna trecută spărseseră

grajdul. De atunci doarme un pândar anume în iesle, lângă ea.

Într-adevăr, iapa era minunată: capul gingaş, nervos, ochii mari deştepţi, focoşi, botul subţire, cu nările pâlpâitoare, greabănul încovoiat într-o coardă măreaţă, pieptul puternic ieşit afară, pântecele supt, chişiţele trase ca prin inel şi copitele mărunte, mereu în neastâmpăr. Când porni la drum, trupul i se lungi parcă, şi se aşternu asemeni unui ogar. Era o plăcere s-o priveşti de pe capră jucându-şi spetele strânse şi şoldurile armonioase nu a fugă silnică, ci, ai fi zis, a dans...

— Hi, Liza! o stârnea cu dragoste popa. Hoţii se ţin mereu după ea. Dar nici eu nu mă las, să ştiu bine că o culc noaptea cu mine în odaie, se spovedea Bolindache părintelui protopop, că ziua nu se pot apropia de copii. Am până acum şapte. Şi asta fac, başca de ai mei, paisprezece ochi şi alte paisprezece urechi.

— Ei, cu tâlharii să nu te pui!... îl înveghea bătrânul. Uite, ca acum, pleci la drum singur. De ce nu luaşi un băiat cu dumneata?

— Păi, dacă vrea Dumnezeu, până-n chindii suntem înapoi acasă. Îmbucăm ceva, că până atunci preoteasa are timp să gătească bucate, ne culcăm, şi mâine, la ceasul rânduit de sfinţia-ta, suntem unde porunceşti.

— Păi unde? La părintele Gheorghe...

— La părintele Gheorghe din Sculeni? Uşor! Într-un ceas şi jumătate suntem acolo. Şi-n gândul lui popa îşi zicea: „O să-i fac şi eu bucata popii Gheorghe, cum mi-a făcut-o şi mie păcătosul de popa Vlad, şi-i trase o înjurătură colegului necredincios. Să se spele cu protopopul pe cap cum o şti, iar hodorogul ăsta bătrân să se înveţe minte să nu mai calce oamenii pe neaşteptate”...

După un cot de dumbravă coborâră o vâlcea şi apucară la dreapta, pe un drumeag ivit pe o parte şi pe alta cu rugi de răsură în floare, hamei şi ciuperci de barba-împăratului. În fund, apărată jur împrejur de dâmburi sădite cu vii şi pitită

într-un ochi de verdeaţă, mănăstirea: un chivot alb - biserica - în mijlocul horei de chilii.

Aici, altă neaşteptată năcăfală. Poarta grea de stejar strunjit, încuiată. A bătut popa cu coada biciuştii, a izbit protopopul şi mai aprig cu toiagul, au strigat, au hăit, au zvârlit cu bolovani, nu s-a clintit nimeni. Ai fi zis că-i un cimitir. Popa a renunţat să-şi bage iapa albă şi potcapul roşu pe poarta cea mare, ci a cârmit de-a lungul palanului înalt ca de cetate al mănăstirii, până la hudiţa din dos, pe unde se cară fânul, căruţele cu lemne, butoaiele cu vin de la cramă. Aici nu străjuia decât un grătar din laţe subţiri, să-l dai cu degetul la o parte.

Şi iată-i în mijlocul curţii. Aici i-a întâmpinat, împleticindu-se, într-un laibăr petecit şi cu o căciulă călugărească peste părul vâlvoi, părintele portar, repezit să-i mănânce. Noroc că în fiecare mâna ducea câte o damigeană plină şi alta şi mai grea în cap.

— Ce cătaţi aci, maicile voastre de hoţi!...

Protopopul o sfecli şi ridică toiagul ca un scut. Popa se dădu în dosul iepei.

Dar tocmai atunci se ivi în gârliciul beciului de sub arhondaric părintele stareţ Iosafat, care, cum zări pe protopop, îi alergă înainte, îl îmbrăţişă, îl sărută cu bucurie pe frunte, pe barbă şi pe umeri, în chip de cruce. Era foarte vesel şi mirosea a vin bun. La vederea asta se arătă şi popa de după iapă, care fu şi el închinat, la fel, cruciş, cu buzele.

— Haideţi sus! îl luă aproape în braţe gazda.

— Merge părintele protopop. Eu nu pot, zise popa rotind ochii prin curte.

— De ce?

— Nu las iapa singură, că mi-o fură. Până nu găsesc un loc s-o încui sau om s-o păzească, nu mă mişc.

— Las’ că rânduiesc eu, taică.

Şi stareţul porunci părintelui portar să nu se clintească de lângă vită, că răspunde cu capul.

Într-o clipă urcară treptele la arhondaric.

— Aţi mâncat?

— Aş! murim de foame, deschise gura ca un peşte zvârlit pe uscat protopopul.

Stareţul bătu din palme.

— Să se aducă nişte mizilic... Să ne iertaţi că ne găsim nepregătiţi, se dezvinovăţi el. Nici noi n-am mâncat. De trei zile pritocim vinurile în pivniţă, că e luna mai şi pârdalnicele fierb. Aşa că ne-am dat cu treburile şi am uitat de cele ale trupului.

— Astăzi aţi slujit? întrebă cu oarecare grijă protopopul.

— Acolo, jos, în beci, răspunse cu sfântă nevinovăţie stareţul, că Domnul nu stă în anume loc, el se află pretutindeni.

— Păi cum aţi făcut?

— Am spus câteva rugăciuni şi ne-am închinat cu smerenie!

— Printre butoaie?

— Butoaiele păstrează în ele scump sângele Domnului... lămuri el.

Protopopul, năucit, nu mai spuse nimic... mai ales că gustările soseau. Îşi înghiţi uluirea odată cu câteva bucăţi de caşcaval. Urmară ouă fierte tăiate felii, şunculiţă afumată, frunzuliţe de pastramă de ied, bulzuri de brânză, gogoloaie de unt proaspăt, un ghiudem cu mirodenii, cârnat trandafir... toate udate cu ţuică făcută din livezile sfintei mănăstiri.

O dată cu foamea se molcomea de pe sufletul protopopului şi toată ciuda strânsă în el, care se dovedea sporită de nemâncare.

— Până se găteşte masa cea adevărată, ce ar fi să ne coborâm cu toţii în hrubă? Mai avem de pritocit un antal cu rubiniu. Toţi părinţii şi fraţii sunt acolo, să nu-i lăsăm, sărmanii, singuri...

Oaspeţii primiră bucuroşi. Luară cu ei rămăşiţa de merindă, şi alaiul se strecură voios pe gâtlejul beciului. Aici, la lumina gazorniţelor, alţi monahi, cu poalele raselor în

brâu şi mânecile sumese, se clătinau de la un butoi la altul, cu căzi, oale şi donicioare în mâini. Chiar de la intrare te lua de nas şi te-năbuşea, pătrunzându-te până-n creieri, damful tare de vin, risipit ca un abur ameţitor în văzduhul strâmt şi mucegăit.

Protopopul se opri sufocat.

— Nu te sfii, îl încurajă părintele Iosafat. E greu doar la început, pe urmă te înveţi şi-ţi place.

Aşa a şi fost. Protopopul s-a obişnuit numaidecât, ca şi când l-ar fi făcut maică-sa acolo, între buţi. Şi, ameţit, a început să se împleticească şi el uşor turlăcit.

— Ce e asta, părinte stareţ? Înţeleg, sfinţiile-voastre, că vă îndeletniciţi cu asta de trei zile. Da’ eu n-am băut nici zece ţuici...

— Pentru asta e de vină adâncimea şi aerul neprimenit, îl lămuri gazda. Nu eşti beat şi să nu crezi că şi noi ceilalţi am fi. Suntem ameţiţi de aburii băuturii, traşi în piept, de o sută de ori mai tari decât vinul vârât în pântece. Cum ieşim la văzduh curat şi la mâncare grasă, cât ai zice *Tatăl nostru,* ne venim în fire, de nu ne mai cunoşti.

Protopopul, încredinţat, s-a lăsat aburilor îmbătători şi ocrotirii stareţului, care a cerut mâncare vârtoasă şi a întins acolo, sub pământ, un ospăţ tare plăcut, cu probă din bucatele ce se găteau sus. Au gustat astfel, din picioare, sarmalele de porc cu varză care, la başca unde o ţin călugării în putini înfundate, nu se strică nici în luna lui Cuptor, muşchiuleţ de purcel scos de la saramură şi fript pe grătar, cârnaţi aşijderea fragezi ca roua şi o mămăliguţă grozavă, nici prea pripită, nici prea vârtoasă, cum numai fata cea isteaţă care a slujit pe Sfânta Vineri ştie să facă. Vinul s-a băut din bărdace de lut.

La amiază ieşiră voioşi pe tărâmul cu soare şi se aşezară la adevărata masă, întinsă în sala cea mare a trapezei.

— Acum să mâncăm şi noi cum se cuvine, oftă stareţul, şi se rânduiră: protopopul la un cap, stareţul la capătul celălalt şi pe lături călugării.

Părintele portar, chemat cu clopotul ca să nu calce porunca, trase iapa până la fereastra odăii de mâncare în văzul stăpânului, s-o vegheze şi s-o apere toţi sfinţii părinţi deodată. Iapa băgă capul ei deştept pe fereastră şi nechează, parcă gungurea la stăpân. I s-a pus şi ei o traistă cu ovăz în cap, să nu facă zâmbre.

Tocmai se sfârşise rugăciunea mesei, gata să stea jos, când se numărară şi aflară cu groază că sunt treisprezece. Punctul Iudei.

— Nu se poate! Trebuie să găsim pe cel de al paisprezecelea, hotărî stareţul.

Dar de unde să-l scoţi? Şi se învârteau toţi deznădăjduiţi prin odaie, scremându-se.

— Dăm jos din perete icoana Mântuitorului şi o punem pe un scaun cu un tacâm dinainte, ca la nunta din Cana, propuse în cele din urmă fratele Minodor, un fătălău rumeior - răsfăţatul stareţului.

— Taci, proasto! îl puse la locul lui acesta. Pe vremea nunţii din Cana, Isus era carne şi oase şi umbla printre oameni. Acum e dumnezeul nostru şi ne trăsneşte!

Fetişcanul nu se lăsă, ci grăi, lăsând genele-i lungi şi mieroase în jos:

— Atunci nu mănânc eu, ci trec în dosul sfinţiei-tale, să te slujesc.

— Dinapoia mea o să treci când o veni timpul şi locul potrivit, îi zâmbi împăcat Iosafat stareţul. Acu o să stai lângă mine şi o să-mi cânţi. Nu degeaba eşti protosinghel. Lasă, că găsim pe altcineva să ne-mplinească numărul.

Deodată, părintele portar, care trebuia să stea numai cu ochii zgâiţi la fereastră pentru paza iepei şi nu s-ar fi atins de mâncare, sări pişcat de un gând:

— Ce-ar fi să aducem iapa înăuntru? Tot suflet de-al lui Dumnezeu e şi ea. O punem în capul mesei, ca să aibă loc mai mult şi să nu ne stingherească, îi trântim în cap traista cu ovăz şi pe masă o cadă cu apă.

— Un cal - cică face cât şapte oameni, întări stareţul. Aşa că întrecem cu mult pontul Iscariotului, şi astfel se primi cu chiote de bucurie iscusita dezlegare a grozavei piedici.

Bucatele începură să se perinde. Ciorbă de perişoare, sarmale, muşchiuleţ şi costiţe fripte, purcei la tavă pe varză călită şi cartofi prăjiţi, chifteluţe mici şi pârjoale late cât palma, cârnaţi sfârâitori, din care când înfigeai furculiţa săreau cât colo stropi de untură. Toate stropite cu cinci feluri de vinuri mari, sorbite din pahare adânci de cleştar. Cum fratele Minodor era înclinat mai mult spre vinuri muiereşti dulci şi licoroase, stareţul şi domnul său în părintească grijă luminându-l des când cu vorba, când cu pilda, îl îndruma către vinurile bărbăteşti, vânjoase, cu voinicie în ele.

În toiul ospăţului, iapa, care mâncase cam mult, începu să scoată pe partea cealaltă, cu necuviincioase zgomote rău mirositoare, mâncarea.

— Dobitocul, tot dobitoc! se scârbi părintele portar şi se grăbi să schimbe locul traistei de la bot la coadă.

Zadarnic. Iapa mai avea şi alte urâte nevoi. Desfăcu fără ruşine picioarele dinapoi şi se porni să dea drumul unor ape cu miros din acelea cu care se trezesc beţivii. Balta ajunse până la picioarele sfinţilor părinţi, care fură nevoiţi să ridice tălpile pe stinghiile mesei.

— S-o dăm iar afară, porunci stareţul. La fereastră facă ce-o pofti.

Şi o priponiră de zăbrele, printre care Liza îşi vârî capul şi zâmbea de renghiul ce jucase călugărilor.

— Acu să se aducă al paisprezecelea tacâm aici la mine.

Şi lipăind prin udul păcătoasei, stareţul Iosafat trecu iar în capul mesei. I se aşeză, după poruncă, un castron în dreapta şi altul în stânga, fiecare cu lingura, furculiţa, cuţitul şi paharul lui.

— Eu, lămuri el pe fraţi, mănânc măcar cât doi, şi cu voi doisprezece facem tocmai paisprezece. Dar am să mă lupt de data asta să mănânc cât trei.

Luând cu dreapta o lingură şi cu stânga lingura cealaltă, le cobora în ciorbă şi le urcă la gură pe amândouă deodată, ca şi când ar fi sorbit doi oameni în acelaşi timp. Tot aşa, cu amândouă mâinile armate de furculiţe, înfuleca deodată câte două bucăţi de friptură şi câte două rotogoale de castraveciori, care se spărgeau în dinţi şi-i ronţăia ca pe nişte cofeturi. Când lua câte un pahar în fiecare mână şi ciocnea cu sine însuşi, se făcea tăcere sfântă. Toţi priveau cu uimire şi pizmă dibăcia cu care izbuteşte să le ducă la gură ca să le răstoarne pe amândouă deodată, dând uşor capul pe spate, fără să verse o picătură.

Masa a durat până seara târziu cu taclale, snoave şi poveşti, şi mai ales cu cântece de lume şi podobii bisericeşti. Şi nu s-ar fi întrerupt dacă nu era iapa. Grija ei a trezit pe popa Bolindache şi pe părintele portar, în seama căruia fusese dată. Şi părintele avea interes să se întoarcă grabnic la ospăţul dus înainte de ceilalţi.

Unde s-o închiză pentru noapte? Spaima popii că-l urmăresc hoţii şi-l pândesc să i-o fure sporise, ajutată de puterea băuturii, care, cum se ştie, înmulţeşte toate măcar de două ori. Începuse să mişte vântul şi să se lase umbre în care popa nu vedea decât tâlhari ascunşi.

Grajdul mănăstirii era o hardughie hârbuită, numai paiantă, murdară şi cu câteva mârţoage în el, nu făcea de Liza! S-o închiză într-o chilie? Tot un drac! Hoţul, c-o smucitură de umăr, zvârle uşa cât colo. Doar să se culce cineva cu ea. Dar stăpânul, grijuliu, îşi dete seama că oricine s-ar jertfi să rămână cu vita doarme buştean, să tai lemne pe el. În arhondaricul cu scânduri vopsite şi scoarţe pe duşumele face iar scârnavii. Şi nici arhondaricul nu se încuie bine.

Părintele Natanail, un bătrân cu smocurile sprâncenelor ca două moaţe căzute pe ochii sfredelitori, îşi dete cu părerea că ar fi nimerit s-o încuie în biserică. Ziduri groase de piatră, uşi căptuşite cu fier, broască de oţel cu

încuietoare tainică şi ferestrele sus, nu se caţără nici diavolul pe acolo.

Dar stareţul se împotrivi cu groază şi-l certă cu asprime ca de un blestem.

— Cum se poate să cugeţi ca în tinereţe, părinte? grăi el mustrător. Să pângărim lăcaşul Domnului?

Şi porniră iar să dezbată adăpostul iepei. Când se perpeleau mai rău, popii îi veni în gând casa pe care o uitase cu preoteasa şi copiii aşteptându-l.

— Ne întoarcem acasă, părinte protopop, izbucni el. Ajungem cam târziu, dar tot îi găsim treji şi cu masa încărcată. Femeia a tăiat o gâscă şi două găini, cum i-am spus. A făcut alivenci. Am o ţuică prăştină şi un vin sfătos, cu care se poate sta de vorbă!...

Protopopul, îngreuiat la înţelegere, atârna. Stareţul şi toţi călugării săriră într-un glas şi-i împresurară de toate părţile:

— Nu se poate una ca asta! Nu îngăduim. Să plece în toiul nopţii? Să-l prade hoţii pe părintele protopop? Să-i fure popii iapa? Nu le dăm voie să plece, şi pace, nu se calcă legile ospeţiei aşa uşor în picioare...

— Aleargă, părinte portar, porunci stareţul, mai ia-ţi şi nişte ajutoare şi pune la loc în dos poarta cea mare, ca pentru iarnă. Să nu iasă, şi tocmai nimerit, să nu mai intre nimeni să ne tulbure. Şi ferec-o mai rău ca de tâlhari.

Şi alte porţi uriaşe de stejar, care aşteptau alături, fură înţepenite în gura hudiţei, pe unde pătrunsese popa Bolindache. Mănăstirea era acum chiar cetate. Trebuia să-i dai asalt ca să pătrunzi.

— Ei, acu ce mai zici? întrebă stareţul.

— Zic că iapa mi-o fură mai degrabă aici, unde n-am adăpost pentru ea, decât pe drum, întâmpină cu bună dreptate popa lauda stareţului. Înseamnă că trebuie să doarmă în mijlocul curţii, să cază rouă pe ea ori s-o plouă. Că în grajdul sfinţiei-voastre n-o bag.

Stareţul se scărpină în nas.

— O acoperim cu pături.

— Nu... altceva zic. Las pe părintele protopop în mănăstire să stea cât o vrea.

— Trebuie să stea măcar trei zile, ca la mitoc, îi tăie vorba părintele portar.

— Să stea cât o dori, urmă popa, şi pe urmă îi purtaţi dumneavoastră de grijă mai departe, încotro are nevoie.

— Ho... că nici asta nu se poate! Ce, sfinţia-ta eşti oaspe numai de o zi, terchea-berchea?... îl apostrofă stareţul, care se proţăpi cu picioarele răşchirate şi braţele lăţite în lături.

— Treci peste mine, răstoarnă-mă, calcă-mă! strigă el.

La gestul ăsta înfiorător, ridicară cu toţi glasurile cu mare gălăgie ca la război, cerură cu asprime de la musafiri ascultare şi supunere cum se cuvine cinului preoţesc.

— Are să se găsească o dezlegare şi pentru ospeţia la care recunoaştem că are dreptul şi iapa.

În acest timp, în creierul părintelui portar zbârnâi ca o gânganie un gând pe care nu putea încă să-l prindă. Dar era acolo, îl simţea. Şi deodată îl dibăci.

— Staţi! răcni el, slobozind glas ca de bucium. Am găsit!

— Ce? Ce ?

— O coborâm în beci...

— Nu se poate, îi tăie stareţul. Vinul e belaliu. Prinde miros de toate mârşăviile pe care o să le săvârşească acolo. Destul ne-a împuţit trapeza...

— Nici eu nu mă-nvoiesc, sări popa atins, că-i înjosesc oarecum iapa. În pivniţă este umezeală şi nu vreau să capete reumatism la încheieturi, că e gingaşă. Şi apoi tot mirosul de spirt şi tărie mucedă, care ne turlăcise pe noi, oamenii, are s-o otrăvească de-a binelea. Mâine o găsim zăcând ori moartă.

— Altceva, urlă portarul...

— Ce altceva?

— O urcăm în clopotniţă. Una, că nu-i trăsneşte nimănui prin gând s-o caute acolo sus, fie el tatăl hoţilor. Alta, să şi vrea, nu se poate fura. Uşa de gorun înfruntă chiar tunul.

Zăvoarele cu lacăte nemţeşti nu se clintesc de le-ar zgâlţâi Samson, care a năruit capiştea filistenilor. Şi, pe urmă, în clopotniţă e curat şi sănătos, c-ar putea sta şi un ofticos!

— Dar dacă hoţii au iarba fierului şi sparg cu ea zăvoarele? se amestecă fratele Minodor.

— Au pe dracu! se scăpă portarul. Să aibă şi pe mama ierbii oţelului, tot nu răzbesc.

Şi se hotărâră. Iapa era adăpată, mâncată. O porniră binişor de căpăstru, alintând-o pe bot, mângâind-o pe gât, bătând-o cu palma pe spate şi o mânară până la intrare. Animalul alb, în fruntea gloatei negre, părea că trage după el un dric.

La urcare, oarecare greutate, adică scara îngustă, treptele scârţiitoare şi cam repezi. Iapa se sfii şi se dete îndărăt câţiva paşi şi se propti speriată în dinapoi.

— Nu vrea, se îngrijoră popă.

— O să vrea, că n-are-ncotro! Ia aduceţi o găleată cu ovăz!

Şi cu ispita asta când sub bot, când pusă pe scară cu o treaptă mai sus, ca jindioasă, iapa se urcă până la nadă, precum şi cu alte şoşele şi momele, mai împinsă de la spate cu blândul, mai mutându-i picioarele cu mâinile. După multă caznă, cu răbdare şi meşteşug, părinţii izbutiră să cocoaţe iapa în turn, unde o lăsară să se plimbe slobodă. Au închis cu grijă uşa de la gura de sus a scării, să nu-i vie gust să coboare, iar intrarea de jos a fost pecetluită cu alte rânduri de lacăte, împletite cu fiare şi felurite scule de încuiat, ca la un turn de cetate.

Şi cu grija asta potolită, s-au întors toţi mulţumiţi în trapeză, la masă, că li se făcuse, după atâta muncă şi bătaie de cap, foame.

— Pentru astăzi a fost rânduit spre mâncare porcul, îşi dezvălui stareţul planul culinar, înfulecând iar sarmale, muşchiuleţe, costiţe, cârnaţi şi alte soiuri de fripturi. Mâine este ziua păsării. Să ai grijă, părinte bucătar. Vezi gâştele alea îndopate, alege curcanul care ne-a călcat ca un curvar

până ne-a ucis găinile. Să-i torni două ceşti de rom pe gât. Dă iama prin puii scoşi de la Crăciun, ocheşte şi vreo două pichere. N-am putut prăsi fazani, se-ntoarse el cu mâhnire spre protopop. Dar o să tăiem nişte claponi cu carnea la fel... Auzi, părinte! Şi nu uita porumbeii pentru ciulama!

Bucătarul da din cap la fiecare soi de pasăre şi-şi făcea însemnări în minte.

Ospăţul s-a lungit fără nici o osteneală, păstrându-şi neclintit toiul noaptea toată, cu ceşti de cafea fumegătoare, înfăţişate din ce în ce mai des, şi cu ţigări răsucite în degete.

Stareţul, înfoiat în jilţ, trase la el, pe un genunchi scos mai afară, pe fratele Minodor, care cu obrăjorii lui bucălaţi, ochii lâncezi albaştri, şi abia o mijire de perişori negri pe buza de sus, cu părul inele revărsat pe spate şi-n lungul veşmânt de mohair, părea un înger rezemat pe pieptul unui bătrân sfânt.

Îngerul cânta cu glas melodios de copil *Călugărul din vechiul schit* şi stareţul îi ţinea hangul. Portarul buciuma un ation, părintele Natanail îngâna *troparele* Învierii, protopopul mormăia stihuri din *prohod.*

Zorile zilei de luni i-a găsit şi i-a salutat în aceste cuvioase, dar veselnice îndeletniciri. Dimineaţa a trecut repede peste ei, nesimţită, şi i-a lăsat tot aşa.

La prânz au sosit bucatele întocmite după planul din ajun, şi toată ziua de luni ospăţul s-a desfăşurat sub zodia orătăniilor în fel şi chip de ciorbe şi sosuri şi zeci de soiuri de fripturi pe cartofi, pe varză, în frigări, la tavă, la cuptor, rasoale cu mujdei, ficăţei prăjiţi, pipoţele, ouşoare bărbăteşti de cocoş, piept de clapon.

S-au schimbat cu acest prilej şi vinurile, mai uşoare şi mai sprintene de data asta!

Carnea de porc cere băuturi mai aspre, mai spirtoase, cu tărie şi cu vechime, ca să topească multa ei grăsime; la păsări se cuvin vinuri sprinţare, aripate, profir care să spumeze, alb, din care să urce ca din apele minerale bobiţe

înţepătoare şi cel mult un rubiniu mai aşezat şi mai cuminte pentru fripturi grase şi alivenci, baclavale şi sarailii. Ceea ce s-a şi împlinit întocmai. Vreo trei soiuri de alb, vreo două de galben ca chihlimbarul şi un roşu-aprins, cu uşor gust de busuioc, se proptiră în carafele mari, pe masă... şi iar cântece, de data asta cu jocuri, şi din nou râsete, chiote şi zburdări de-ale fratelui Minodor, jucând polca trecut din braţe în braţe cu frăţească înţelegere.

A doua noapte i-a găsit tot la locurile lor, neclintiţi ca la o mare şi înfricoşată priveghere. Pentru anume treburi mai mici, nu se mai nevoiau să se scoale, pilda iepei era încă vie, la picioarele lor şi chiar a nărilor. Şi apoi retirada era depărtată, în capătul unei săli întunecoase, la care ajungeai greu, pe bâjbâite.

Până acolo era destul loc de-a lungul zidului pentru un regiment, darmite pentru treisprezece călugări pustnici.

Mai ales că se lăsase peste ei şi o seninătate, o dezlegare de toate, o uitare de griji vecină cu vrăjile, care-i închidea ca într-un ostrov fericit. Aşa cum poate o să aflăm şi noi când vom trece cu bine în cealaltă lume. Ei se găseau acolo chiar de acum, şi-n zorile celei de-a treia zi, adică marţi, stareţul a destăinuit soborului bunătăţile ei, adică lista de bucate - va fi ziua peştelui - a racilor, a icrelor, a scoicilor, a melcilor. Să aibă mare grijă părintele bucătar întru îndeplinire. Amin!

— Aoleu, să nu uiţi cumva ostropelul! stărui părintele stareţ cu grijă mare.

— Ostropel de peşte? plescăi protopopul. N-am mai mâncat de o mie de ani!

— Să trăieşti încă o mie, şi cum îl săvârşeşte părintele nostru n-ai să mai afli! Are taina lui! Şi înghiţi ca o aromă apă ce-i venise în gură.

Şi din nou ghers şi bătăi din palme, hore şi învârtite, stârnite de clanaretul unui părinte care-şi ţinea ascuns talentul şi nu-l da pe faţă decât la porunca stareţului.

Ziua a treia, adică marţi, a fost precum se hotărâse: ziua peştelui, ihtios. Heleşteiele mănăstirii, prefirate cu năvoade, vărsaseră la lumină şi trimiseseră la masă ca într-o minune, gata fierţi şi fripţi (căci altfel când avusese timp părintele bucătar să-i gătească), somni bulbucaţi, crapi borţoşi, ştiuci zvelte, mrene aurii, plătici turtite, lini cu pieliţa de şarpe, caracudă, ţipari, scoici, raci în tot soiul de gustări şi înfăţişări, ciorbe, plachii, marinate, rasoale, pe varză, umpluţi cu stafide, cu ceapă, cu nuci, scordolele şi pilaf de gâturi de raci, ghiveciuri la tavă, cu untdelemn grecesc, cu măsline de Volo, clăbuci de icre, stive de raci roşii ca obrajii părinţilor.

— Ştii sfinţia-ta ce trebuie ca să iasă icrele cum se cuvin? întrebă stareţul pe protopop, înfigând furculiţa în mormanul spumos.

Protopopul nu se pricepea.

— Trebuie un risipitor să toarne untdelemn şi un nebun să le bată. Iar părintele nostru bucătar, când e vorba de icre, e şi mâna spartă, şi smintit.

La peşte merge alt vin. Deci schimbară băuturile, întâi cu un vin niţel mai acriu, ca să taie izul greu de mâl şi baltă, şi pe urmă altele mai vârtoase, vinuri răspicate, cu fund de coniac şi adânc de cotnăraş, în care peştii să nu mai înoate ca în apă, ci să se mistuie îndată.

— Hii! Ai uitat ţârii! se văită stareţul. Aleargă, părinte!

Şi bucătarul, sfeclit, sosi numaidecât cu câteva buchete de surcele, ţârii, care chiar acolo fură pârpăliţi, bătuţi, piperaţi, amestecaţi cu oţet, untdelemn şi pătrunjel.

— Să aduc şi păstrăvii? întrebă el.

— Adu câteva smocuri, că mai căpătăm...

— Păstrăvi aici?! se minună protopopul.

— Nu, ni-i trimit fraţii de la schiturile din munte de pe la Secu şi Durău, în schimbul rachiurilor cu care-i dăruim şi noi...

Ziua întreagă de marţi n-a ajuns pentru istovirea atâtor bunătăţi ale lui Dumnezeu, şi doar călugării, cât şi musafirii

au luptat din toate puterile. A fost nevoie şi de a treia noapte ca să se ducă la bun sfârşit lucrarea - mai ales că peştele, şi mai cu osebire racul, e migălos la mâncare. Trebuia ales de oase cu migală şi cu băgare de seamă, curăţat de ţesturi şi coji, rupt, supt, ronţăit - nu e neted şi lesnicios ca, bunăoară, râmătorul ori mielul, uneori trebuie să scoţi ochelarii pentru o prăpădită de ştiucă, dacă nu ţii să-ţi bage părintele portar deştul pe gât să scoată osul înfipt, care nu vrea să se urnească de acolo nici cu vin, nici cu coajă de pâine.

Dar s-a sfârşit şi ziua ihtios, a peştelui.

Pentru a patra zi, vrea să zică miercuri, s-a poruncit mielul, mielul în cele trei ipostaze ale lui, miel fraged de lapte, oaie şi berbec, fie întreg, fie bătut, adică batal, cu toate anexele lor, de la creier, uger, căpăţână, până la fudulii, plăcintă de gichir, ce se mai cheamă şi drob, borşuri răcoritoare, stufaturi, mâncare de tarhon, măruntaie la frigare încununate cu măţişoare întoarse pe dos şi spălate în zece ape. Bineînţeles, toate salatele potrivite: păpădie, untişor, năsturaşi, creson, ceapă şi usturoi verde, spanac, cu osebire lăptuci răsfăţate în zarzavageria mănăstirii, iar la urmă clătite cu dulceaţă de vişine şi gogoşi, plăcinte învârtite şi poale-n brâu.

Mai grea a fost alegerea vinurilor. Mielul cere unul, berbecul altul, oaia cu izul ei de seu vrea băutură aparte, cam ca a porcului, la ciorbe s-ar cuveni vinaţuri înclinând spre cele ale peştelui. Hotărârea luată a fost să se puie pe masă la îndemână toate soiurile de vin legiuite celor patru feluri de lighioane: porc, pasăre, peşte şi oaie, să le încerce pe fiecare, care cum şi unde se potriveşte. Cu asta trag o învăţătură pentru altădată!

Şi un alai de cincisprezece carafe mari, pline ochi, îşi făcu intrarea şi se propti pe masă.

— Chipul acesta, lămuri stareţul, de slujirea vinului în carafe mereu aceleaşi şi necontenit pline, stă mult deasupra felului neiscusit cum se bea prin locaşurile de petreceri şi

prin cele mai multe case, adică din sticle, pe care, după ce le scurg, băutorii le rânduiesc goale lângă ei, ca pe nişte jalnice oseminte. Asta nu numai că strică bunei voioşii, dar aminteşte necontenit oaspeţilor ca de un fel de socoteală despre cât au băut, iar la cei slabi de înger deşteaptă gândul măsurii şi scormoneşte pe cel al saţiului, iar tuturor le aduce fără voie din afară anume nevoi şi cerinţe vădit legate ca nişte slăbiciuni de cantitatea înghiţită, care mereu sub ochii lor începe să-i lucreze şi să-i înspăimânte. Pe când aşa, din carafe mereu pline şi neclintite pe masă, toate cele fireşti, câte şi cum se cuvin, vin nesilite dinlăuntru în afară, ca nişte inspiraţii, nu înrâurite, amintite de stiva şipurilor... Şi cu asta, porţile dimineţii celei de a patra zi, acum miercuri, se deschiseră peste un ospăţ cu cinstirea mielului.

Tocmai sfârşiseră gustările introductive de rinichi fripţi, creieri prăjiţi, limbi rasol, momiţe şi alte ghinduri în sos de vin, ochi de miel rasol cu hrean, şi treceau la fuduliile trufaşe, ca nişte pepenaşi, când deodată sosiră până la urechile lor astupate pentru toate zgomotele lumii păcătoase, sosiră, aduse ca de un vifor aprig, bătăi şi larmă mare de clopot. Ascultară şi cunoscură. Era unul din clopotele mănăstirii.

Bătaia pătrundea tot mai înteţită şi mai furioasă, parcă o mână de uriaş se pusese să-l dogească.

O înfiorare trecu prin spinările călugărilor. Ce duh necurat s-o fi abătut să-şi bată joc de ei şi de mănăstire? Diavolul, de bună seamă. Numai el se ţine de şotii. Că altcineva, sămânţă omenească, n-ar fi putut răzbi prin porţi şi prin uşi...

— Aş! grăi după o scurtă cugetare stareţul. Satana are frică de clopote, nu se atinge de ele, că sunt închinate. Asta numai îngerii pot s-o facă! Să ştii că s-a coborât vreunul şi peste noi, nevrednicii... glăsui uşurat soborul. Am aflat har pentru adâncul nostru pogorământ şi închinare cu smerenie!

Dar larma întărâtată nu mai contenea! Se porni şi celălalt clopot mai mare să sune şi să se vaiete, bălăngănind când scurt, când lung, ca apucat de smuciturile Ducă-se pe pustii!

— Nu e a bună, fraţilor... o băgă pe mâneca stareţul. Luaţi în braţe icoana făcătoare de minuni şi câte o cruce în mână şi hai să ieşim şi să vedem...

Cu icoana Apărătoarei-Doamne şi înarmaţi cu cruci şi cruciuliţe, părinţii cutezară să păşească în curte şi să ridice de departe ochii spre turnul lămuritor. Nu se vedea nimic. Îl scutura numai o vijelie de sunete deznădăjduite... Fură nevoiţi să se apropie. Cercetară, chitiră; prin ferestruica îngustă se zărea mişcând o arătare în veşmânt alb.

— Tot înger este! întări stareţul. Duhurile rele sunt negre!

Deodată, popa Bolindache, dezmeticit, cu mâna strajă la ochi, răcni ieşit din minţi:

— Este iapa... Iapa mea... Şi începu s-o strige: Liza, Lizuşca, puica tatii, stai, că vin acuş!

A fost şi mai greu să descurce încuietorile şi să descleşteze zăvoarele împletite cu tot soiul de sârme decât acum patru zile, când încuiaseră. După multe opinteli, uşa se dete în lături şi năvăliră toţi buluc.

Acolo înţeleseră: iapa, uitată nebăută şi nemâncată de trei zile şi trei nopţi, nechezase, zbierase la ferestre, se căznise să roază lemnul uşii, se-nvârtise, se zbuciumase, se dase cu capul de pereţi, până ce deznădăjduită, ridicând ochii, zărise funiile clopotelor, care spânzurau deasupra ei, şi se apucase să le mănânce. Întindea gâtul, apuca una de capăt şi o trăgea în jos. Limba se mişca şi lovea arama. Când clopotul se-ntorcea din cheotoare şi smucea ştreangul din gura vitei, iapa trecea la cealaltă funie, trăgea şi de asta cu deznădejde, plesnea limba de buza clopotului. Aceasta se urnea, îşi sucea toarta în jos, apoi în sus, şi vita scăpa odgonul din gură. Dar nu se lăsa. Se-ntorcea la funia dintâi,

care sta acum liniştită, şi din nou o prindea cu dinţii, şi clopotul zgâlţâit se văicărea amarnic.

Popa se căină, se bătu cu pumnii în cap: cum putuse uita biata iapă atâta vreme, părăsită fără un strop de apă, o mână de fân. Şi tăbărâră toţi s-o dea jos. Dar iapa acum nu mai vrea cu nici un chip să coboare. La urcare nu văzuse adâncimile prăpăstiei de sub ea. Acuşi, de cum scotea capul ei nervos pe uşă şi da cu ochii de prăvălişul repezit al treptelor, se speria, da înapoi şi se punea îndărătnică în şezut. Cu nici un chip n-a fost cu putinţă s-o urnească. I-au arătat o găleată cu apă, i-au trecut pe la nas cu o treaptă mai jos de uşă căldarea cu ovăz, au mângâiat-o, au îndemnat-o, au împins-o, au prins-o de picioare, au legat-o cu funii. Iapa s-a înspăimântat şi mai rău. S-a zbătut, a zvârlit din copite, a cotonogit câţiva călugări şi, neîmblânzită, a început, îndrăcită, să rânjească dinţii, să muşte şi, întorcând spatele, să se apere ca de lupi.

Popa Bolindache plângea, stareţul se scărpina încurcat în barbă.

— S-o legăm la ochi, sfătui el. Nu mai vede, şi aşa, oarbă, merge unde am duce-o.

Îi trecură peste ochi câteva basmale împletite sub urechi. Iapa tremura ca varga, neştiind ce vor cu ea. Acum mergea, ce e drept, dar aşa ca orbii, fără să vază unde pune piciorul. La uşă fu gata să se prăvălească în gol. Stăpânul se repezi şi opri nenorocirea la timp.

— Nu se poate aşa! strigă el. Trebuie să stricăm zidul şi să lărgim fereastra. O scoatem apoi pe acolo cu funiile.

Fratele Minodor veni şi el cu un sfat îngeresc: să încalece cineva pe ea. Simţind om în spate, animalul are să prinză curaj şi îndemn să calce, treaptă cu treaptă, în jos. Călugării se priviră speriaţi.

— Încalecă sfinţia-ta, Minodore, mârâi portarul, că eşti mai uşurel.

— Ba nu, sări stareţul, spăimântat să nu i se întâmple vreun rău odorului. S-o încalece stăpânul!

Acesta mărturisi că iapa nu e învăţată la călărie. Tot numai pe fereastra lărgită au s-o scoată... şi ceru unelte să se apuce de spart zidul.

— Stai! îl opri părintele Natanail, cel cu moaţele sprâncenelor lăsate pe ochi. Am eu ac de cojocul iepii dumitale! Mă laşi să fac ce vreau?

— Numai să nu mi-o schilodeşti, se învoi nenorocitul.

— Nu, mai degrabă o să-i fac o bucurie, făgădui el.

— Să-mi aduceţi...

Călugării ciuliră urechile, crezând că cere lanţuri, obezi şi alte fiare şi o să-i puie la muncă.

— Să-mi aduceţi o cadă plină cu drojdie tare şi o sticlă cu spirt curat.

Cât ai clipi, doi părinţi se înfăţişară cu ciudatele unelte cerute de mântuitorul iepei.

Acesta se apropie cu vicleşug şi puse cada cât mai aproape de vita năbădăioasă, care, însetată, la vederea băuturii, se repezi lacomă, băgă botul în drojdia tare şi până să se dumirească sorbi câteva înghiţituri zdravene. Apoi se opri cu nările fremătătoare, coborî iar botul, căutând apă, răsuflă adânc aburii ameţitori care umpluseră turnul, atinse iar drojdia şi scutură capul, stropind pe sfinţii părinţi cu ce-i rămăsese în dinţi. Se aplecă din nou asupra căldării, nădăjduind, şi nu mai bău. Dar tăria rachiului răsfirată din vas lucra cu putere asupra creierilor ei.

În acest timp părintele Natanail amesteca tacticos cu mâna ovăzul în găleată, peste care turnase din belşug alt rachiu. Şi o împinse uşor lângă iapă. Vita, de data asta mai îmblânzită, lihnită de foame, a lăsat băutura şi a trecut la mâncare; mai de silă, mai de milă, a început să ronţăie ovăzul îmbuibat de drojdie. Pe la jumătatea găleţii se înveselise uşor şi se îmblânzise. S-au putut astfel apropia lesne de ea.

— Ţineţi-mi-o acum, fraţilor, şi căscaţi-i gura...

Douăzeci de mâini o apucară de unde nimeriră, în timp ce părintele Natanail, vârând sticla în fălcile descleştate ale

iepei, îi turna pe gât spirtul tare ca focul.

— Acu aşteptaţi niţel, că se face miel, proroci bătrânul.

Iapa nechează moale şi duios, bălăbănind capul ca un clopot, tremură, căscă, se clătină turlacă şi curând îngenunche şi se culcă beată turtă, întinsă la pământ, şi începu să sforăie.

— Mâinile pe ea şi sus! rândui îmblânzitorul, trecându-i nişte chingi pe sub oblâncuri.

— Domol, staţi, uşor...

Şi, ca pe un stârv nesimţitor, o coborâră cu popasuri, din treaptă în treaptă, până în mijlocul curţii.

— Lăsaţi-o aici, la aer curat. În chindie e trează şi iar vrednică să-şi facă datoria.

— Până atunci, hai la masă, că nu mai pot de foame, glăsui părintele stareţ. Acu poţi s-o laşi fără grijă, zâmbi el către popa Bolindache, că nici un hoţ nu se mai agaţă de ea.

Şi astfel s-a petrecut cu bine şi a patra zi, a mielului, cu deosebită cinstire pentru părintele Natanail, cel ce coborâse cu vicleşug iapa din clopotniţă.

Pe seară iapa s-a sculat „mahmură”, a băut trei găleţi cu apă, a mâncat două mertice de ovăz, a căscat şi a nechezat spre casă.

— De n-ar cădea în darul beţiei... se îngrijoră popa Bolindache, văzând-o parcă mai voioasă ca înainte.

— Nu ne-am gândit la nişte potroace şi pentru iapă şi pentru noi, se plesni cu palma peste frunte părintele bucătar.

— Ba o bărdacă de cafea tare puteţi să-i turnaţi pe gât, îngădui stareţul.

Dar părintele Bolindache nu s-a mai învoit şi la asta.

— Lăsaţi, nu e nevoie! Mulţumesc lui Dumnezeu şi părintelui Natanail că am văzut-o jos! Mulţumesc şi sfinţiilor-voastre pentru găzduire, strigă el poftind pe protopop în trăsurică.

— Domnul să vă ajute! îi binecuvântă stareţul. Drum bun şi mai poftiţi cât mai curând la noi, urară gazdele, fluturând

mânecile largi ale mantiilor. Ne mai scoateţi din amorţeala mănăstirii, a postului şi a rugăciunilor.

Şi oaspeţii porniră, trecând de data asta pe sub bolta falnică a intrării, pe unde se şterseră din văzul obidiţilor părinţi, rămaşi pustii, capul roşu al protopopului şi coada albă a iepei minunate, care a tras clopotele aidoma îngerilor.

Când să cotească după dumbravă, protopopul, ca deşteptat dintr-un somn adânc cu vrajă, îşi aduse aminte de cercetarea pentru care venise la mănăstire...

— Păi, părinte Bolindache, am uitat să-l întrebăm şi să-l muştruluim pe părintele Mitrofan, care nu ţi-a ţinut cum făgăduise duminică locul la biserică. Ce-ar fi să ne întoarcem?

Popa, speriat, arse fără voie o biciuşcă iepei, care ţâşni ogăreşte.

— Nu ne mai înapoiem, părinte, că de ne-ar prinde sfinţii părinţi, nu mai scăpăm o săptămână şi or crede preotesele că ne-am răpus...

Protopopul oftă adânc şi se supuse.

17 mai 1952, Bucureşti

BEHAVIORISM

VORBEAM DESPRE MULTE şi de toate. Dar unde, mai cu seamă, se poate aşa ceva, decât la o vânătoare!

Ne găseam blocaţi de o viforniţă înspăimântătoare, cinci orăşeni, în satul P..., unde picaserăm într-o dimineaţă de Bobotează, chemaţi urgent de judecătorul local. Se iviseră acolo nişte raţe sălbatice, într-un cot al Buzăului.

Raţe sălbatice la munte!... Pentru noi, reduşi numai la cei câţiva iepuri jigăriţi din preajma oraşului, însemna un vânat aproape exotic, o aventură.

Împrejurarea este de altfel destul de rară: numai când viscole uriaşe cutreieră bălţile, se răscolesc raţele pitulate acolo, la iernat. Atunci ele se ridică umflate de furtună până în creştetul văzduhului şi, ameţite, caută alte meleaguri. E o jale să le vezi, cârduri-cârduri, răsucindu-se năucite în vânturi. Unele din ele apucă pe văi în sus, spre munte, ca să se lase în limanurile râurilor. Un asemenea refugiu le oferă bietelor pribege cotul pe care-l face apa Buzăului în dreptul satului P..., unde pare că o experienţă ancestrală le mână la o asemenea ananghie.

Dar aici sunt numaidecât semnalate unor pierde-vară ca de-alde noi, care, lacomi de vânat rar, alergăm cu maşina să le prigonim. Noroc că, îndată ce se simt în nesiguranţă, ele se ridică iar în văzduhuri, ca să cadă, departe, în alt colţ, până unde trebuie să alergăm pe jos o jumătate de zi, ca să ne zboare iar, de sub nas, înapoi.

De data asta n-am apucat să ne jucăm de-a baba-oarba cu ele pe crivinele albe, căci chiar de la prânz ne-a ajuns din urmă şi ne-a prins asupra faptului viscolul bălţilor, care gonise raţele şi urca după ele. Credeam că nu mai sosim la gazdă. Că uraganul are să smulgă şi să ia pe sus dealurile cu sat cu tot.

Şi de trei zile ne găseam ferecaţi de zăpezi, cinci orăşeni şi cu judecătorul şase, vorbind multe şi de toate. Vorbă fără sfârşit, ca şi băutura, încât gurile, nevoite să slujească la amândouă aceste trebi deodată, ajunseră să nu le mai deosebească.

Într-un miez de noapte discuţia ajunsese la cartea *L'homme, cet inconnu*. Unul din tovarăşi, avocat, răsfoind agenda, ne opri cu întrebarea dacă ştim ce este behaviorismul[{35}]. Întâlnise cuvântul în cartea cu pricina, nu ştiu la care pagină, nu-i cunoscuse înţelesul şi-l notase să îl caute.

Behaviorismul? Eu, mărturisii, nu ştiam. Ceilalţi, mai puţin încă. Şi ne grăbeam să trecem înainte, la flecăreala noastră. Când amicul Ermil, profesor de filozofie, cu enormul lui deget arătător bracat ca un pistol asupra noastră, ne împietri. Behaviorismul? Nu ştim? Are să ne lumineze el.

Şi începu să îngaime despre teoria unui american, i-am uitat numele, care se ocupă de aşa-zisul comportament al fiecărui individ dintr-un grup pus într-o situaţie primejdioasă... Sau reacţia fiecărui ins în parte în faţa aceleiaşi grele încercări. Nu pricepeam mai nimic. Şi profesorul Ermil iar o lua de la comportament la reacţie şi la atitudine, o întreagă babilonie.

I-am cerut, disperaţi, pilde concrete: după ce şi-a scremut gândurile, ne-a propus o catastrofă de cale ferată şi ne-a lăsat să ne închipuim ce va face fiecare din cei loviţi de sinistru. Unul fuge nebun pe câmp, altul, calm, îşi caută bagajele, al treilea se apucă să culeagă lucruri streine, în timp ce al patrulea, nesimţitor la propriile lui răni, dă ajutor

şi cooperează la salvarea celor prinşi sub vagoane, pe când lângă el, unul, cine ştie, plecat peste un cadavru, îl jefuieşte de bani şi giuvaericale.

Ei, acum eram pe cale să ne dezmeticim.

— Dacă e aşa, atunci să vă povestesc eu cea mai beha... cum îi ziceţi?

— ...vioristică... completarăm noi.

— Behavioristică întâmplare, sări cel mai lung şi mai aprig la vorbă dintre noi... Autentică, urmă el, nu închipuită, ca a amicului. Şi, fără să mai aştepte învoirea, primarul urbei, nenea Tase, şi oarecum starostele nostru, care ne cărase cu maşina, un mare scornitor de poveşti, se porni...

— Mă, voi ştiţi toţi că eu mă trag din neamuri bune şi după tată, şi după mamă. Ce râzi, demone? se adresă el unuia care bufnise în râs. Păi să-ţi arăt arborele meu genealogic şi pe urmă să-ţi dai pe faţă comportamentul matale.

— Apoi ce are de-a face neamul cu behaviorismul, nene, cutează apostrofatul să replice.

— Are, mă... Ascultă şi să nu mă mai întrerupi...

După neamul maică-mi suntem din viţa Vodeasa, odraslă domnească veche, în care fetele cele mai mici erau trimise la mănăstire, ca să nu se fărâmiţeze averea şi să aibă cine se ruga pentru păcatele părinţilor.

Dar nu la orice mănăstire. Ci la schitul Vodesele, ctitorit de nişte strămoaşe ale noastre. Două voievodese, mama şi fata, amândouă fete, soţii şi văduve de domni...

— Cum adică, nene, şi fete, şi soţii, şi văduve, totodată! îl necăji unul dintre noi.

— Ei, adică mama, doamna Anca, fusese soţia lui Velicu-vodă, iar fata lor, domniţa Dragomira, se măritase cu Hrâncu-vodă.

— De pe vremea lui Papură-vodă, mârâi acelaşi.

Dar primarul îi aruncă o căutătură aşa de cumplită, că-l încremeni. Şi urmă:

— Voievodesele, după ce soţii lor, domnii, fură ucişi de turci, s-au tras amândouă, mama şi fata împreună, la munte şi au ctitorit un schit pe un pisc, apărat ca o cetate, unde de atunci şi până acum, când s-a risipit de cutremur, au stăreţit numai fete din neamul lor.

Am petrecut şi eu, copilandru fiind, câteva săptămâni la schitul Vodesele, când îl cârmuia ultima stareţă, mătuşa mea, maica Teofana. Atunci am auzit chiar din gura ei întâmplarea care se păstra scrisă în catastifele lor... Acolo să vedeţi comportament. Dar să vă iau cu rânduială.

Schitul era închinat Maicii Domnului. Şi era cu străşnicie oprit să calce în el picior de bărbat, de orice soi ar fi fost, nu numai om, dar nici de cocoş, de motan, de taur sau armăsar... nimic... Nu puteau intra acolo decât muieri, adică, pe lângă femei, se primeau pisici, găini, vaci, oi şi altele de aceeaşi categorie.

— Nene Tase, vrusei să-l întrerup...

— Incidentele se ridică la urmă, după ce sfârşesc... Acum nu se mai admite, demone! Vrei să mă încurci... Şi povestitorul trecu mai departe: Pentru asta schitul, pe lângă pereţii prăpăstioşi de stânci, ce-l apărau din trei laturi, mai era înconjurat şi de nişte ziduri tari şi înalte, cu ţepe de fier înfipte în creneluri şi şanţuri adânci la temelie. Se pătrundea în el numai prin trei rânduri de porţi tari, căptuşite cu fier, ferecate cu zăvoare cât bârnele şi lacăte cât ploştile.

Când începe întâmplarea noastră, să fi fost ca la douăzeci de maici ce se surghiuniseră de bunăvoie acolo. Unele, tinere. Cele mai multe, bătrâne. Câteva sosite la pragul călătoriei spre dincolo.

Viaţa era orânduită după toate canoanele schimniceşti şi cu ascultare aproape ostăşească, sub mâna de fier a uneia din strămoaşele mele, care moştenise şi scaunul, şi tradiţia Vodeselor. O maică la vaci, alta la oi, alta la grădină, două cu rândul strajă la porţi...

— Iartă-mă, nene... zisei.

Nenea Tase albi ochii fioros la mine.

— Incidentul la urmă.

— Iartă-mă, nene, nu mai pot răbda...

— Vorbeşte, îngădui el.

— Cum făceau măicuţele când le trebuia şi lor pui de găină? Că, de, ouă de prăsilă fără cocoş ştim că nu se poate... Aveau nevoie încă şi de lapte. Or, vacile fără tauri...

— Ei, mă, da' caraghioşi mai sunteţi! Trimiteau şi ele în sate jos câte o măicuţă mai tânără, cu găinile, alta cu vacile, la cocoş, la taur, la ce trebuia! Parcă era greu să te gândeşti, fără să mă mai întrerupi...

Şi ce adică, se întoarse el, la un schit aşa de sfânt găinile nu pot oua şi fără cocoş, şi vacile...

— Nu pot, nene, nici în ruptul capului pentru ca să fete fără taur. E lege.

— Ei, isprăveşte, că pe urmă... mă repezi înfuriat. Tu nu ştii că la Sfântul Munte este şi acum o mănăstire unde nu numai că nu pune piciorul sămânţă de bărbat, dar chiar păsările sălbatice, când zboară pe deasupra lui, se osebesc: bărbatul, adică păsăroiu, face stânga-mprejur şi-l ocoleşte pe departe. Nu îndrăznesc nici cu aripa, necum cu ochii, să spurce văzduhul închinat Sfintei Fecioare.

Şi nenea Tase roti ochii triumfător.

— Într-o zi aproape de Crăciun, pe o viforniţă ca asta, cu troiene cât căpiţele, de sta lumea întemniţată prin bârloage, cam pe la prânz, răsunară deodată bătăi în porţile schitului...

Maica portăreasă, din chilia ei de sub clopotniţă, a făcut pe surda, închinându-şi trupul cu câteva cruci, şi nu s-a mişcat de la vatră. Câteodată trece Necuratul, şi în drum se abate să facă oamenilor cucernici câte o şotie.

Dar repede, bătăile se înteţiră, grozave, că răsuna curtea schitului mai rău ca de toaca mare. Şi nişte glasuri groase începură să strige. Maica iar nu clinti. Cine ştie? Poate trece şi asta. Sunt ispite pe care nu le birui decât cu neluarea-n seamă. Dar se porni numaidecât o ploaie de bocănituri în

porţi, atât de furioase, amestecate cu urlete, „Deschideţi, deschideţi!”, că maica portăreasă, încotoşmănată cu şuba, a ieşit să întrebe cine este. Vântul i-a smuls glasul din gură şi i l-a zvârlit afară, peste ziduri.

— Oameni buni, fu răspunsul.

— Ce fel de oameni? se interesă măicuţa.

— Oameni buni, deschideţi, că nu mai putem aştepta.

— Bărbaţi sau femei? iscodi măicuţa, deşi glasurile mărturiseau ca despre nişte tauri...

— Amestecat, sosi de dincolo vorba pe vânt.

— Cum amestecat?

— Şi bărbaţi, şi femei.

— Cum, şi bărbaţi şi femei?! se indignă măicuţa, cu gândul la alte bazaconii.

— O să vedeţi... Deschideţi numai. Avem să vă lămurim...

— Nu se poate. Nu deschidem, hotărî portăreasa prudentă, şi vru să intre iar în chilie, la cald.

Dar bubuiturile şi urletele se porniră atât de straşnice, că portăreasa puse mâna pe funie şi trase clopotul de alarmă. În câteva clipe tot schitul fu sculat în picioare.

Măicuţele, spăimântate, ieşeau pe rând, îmblănite, ca vulpile din vizuini, şi se grămădeau în jurul portăresei.

— Ce e, maică?

— Ce s-a întâmplat, surioară?...

Unele veneau în mâini cu topoare, altele cu furci ori ţepoaie, câteva cu pistoale şi roată, ca o ciotcă de ciori pe o pradă, tăbărâseră şi ciuguleau pe maica portăreasă cu tot soiul de întrebări: „Ce e? Foc? Răzmeriţă? Cutremur?”

Deocamdată, ciocăniturile în porţi încetaseră şi cei de dincolo aşteptau tăcuţi.

Iată că repede se arată şi maica stareţa, neînfricată şi gata să facă faţă oricărei primejdii.

Ca şi când parcă cei de afară ar fi văzut-o! Bătăile în porţi şi strigătele se porniră şi mai neînduplecate.

— Deschideţi, deschideţi! Că spargem porţile.

Stareţa se apropie cu grabă, păşind mărunt.

— Ce e, maică Febronio? întrebă ea pe portăreasa năucită.

— Nu ştiu, maică stareţă.

— Cum nu ştii? Ce păzeşti aici? Întreabă!

Şi maica întrebă din nou vântul:

— Cine e acolo?

— Noi!

— Care noi?

— Noi, oameni buni. Deschideţi...

— Auzi, maică stareţă, se plecă Febronia la urechea bătrânei, cu răspunsul plocon: Cică oameni buni.

— Întreabă-i ce vor! porunci stăpâna.

— Ce vreţi? se făcu Febronia ecoul maicii stareţe.

— Adăpost, că murim. Adăpost... fâlfâi vântul răspuns.

— Auzi, că vor adăpost, cică mor, tălmăci portăreasa pentru auzul ruginit al superioarei.

— Spune-le că nu e slobod să calce aici bărbaţi, încheie stareţa colocviul.

Portăreasa comunică decretul.

— Deschideţi, că spargem porţile! Avem şi trei femei degerate cu noi.

— Auzi, maică stareţă, că au trei femei degerate cu ei.

— Unde sunt? porunci aceasta să se întrebe.

Femeile se aflau într-o târlie, trasă de bărbaţi. Sunt degerate şi, dacă se mai întârzie, mor acolo afară.

— Cum putem şti? continuă dialogul între înăuntru şi afară.

Urmă o tăcere încurcată.

— Îngăduiţi să intrăm, propuse un glas aspru. Lăsăm femeile în grija sfinţiilor-voastre şi noi plecăm numaidecât.

Mai era de codit şi de amânat? Câteva vieţi omeneşti piereau acolo în gerul năprasnic. Şi ele se târguiesc.

Stareţa totuşi se frământa plină de griji.

Dacă e o cursă? Câte nu se întâmpla pe lume!... Puse să întrebe iar cum au ajuns până aici.

— Ne-am rătăcit, aduse vântul glas. Am plecat să căutăm un cârd de vite răşluite de lupi şi ne-a ameţit viforniţa. Nu ştim nici unde suntem, nici încotro s-o apucăm.

Încurcătura stareţei creştea. Ce să facă?

Atunci, o măicuţă subţirică, venită de curând de la o altă mănăstire şi până atunci nebăgată în seamă, ieşi în faţă:

— Mă urc eu în clopotniţă şi văd ce e afară!

Era, de altfel, tot ce putea fi mai simplu. Dar celorlalte, cărora le luase spaima minţile, li se păru o invenţie extraordinară.

— Urcă, maică, încuviinţă bucuroasă stareţa, şi cercetează cu băgare de seamă. Domnul să te însoţească!

Cât ai clipi, măicuţa a fost în vârful turnului şi apoi jos.

— Sunt doi bărbaţi înhămaţi la o târlie...

— Şi în târlie? se nelinişti stareţa.

— În târlie nu se poate deosebi ce este. Stă ca o mogâldeaţă peste care zac zvârlite ghebele şi dulămile oamenilor. Atât.

— Nu putem da drumul, fu verdictul stăpânei.

De afară, bubuituri infernale şi urlete cumplite întâmpinară refuzul... Oamenii băteau şi răcneau ca nebunii.

— Deschideţi, că spargem porţile! Ne mor femeile îngheţate...

Porţilor însă nu le păsa de ameninţarea asta. Stau pe trei rânduri, ferecate cu oţele.

— Porţile noastre nu pot fi sparte. Sunt apărate de sfinţii îngeri, porunci bătrâna superbul răspuns, comunicat întocmai de Febronia.

— Atunci le dăm foc şi tot intrăm, izbucni un răcnet de afară. Adu paiele, Constandine, şi scapără din amnar.

Călugăriţele, la auzul acestei nemaipomenite blestemăţii, schimbară feţe-feţe şi începură să se şoşotească. Asta aşa e! Lemnul ia foc! Şi sfinţii îngeri nu-l împiedică să arză. Stareţa caută în mintea ei o dezlegare şi nu o găsi acolo. Făcu încet o rugăciune şi aşteptă. Viforniţa aproape

încetase. Numai fulgi mari, încălecaţi unul în altul, se rupeau, smocuri, din cer şi cădeau cu nemiluita.

Călugăriţele, împovărate, se scuturau ca fiarele, din spinare, cu tot trupul deodată, aşteptând inspiraţia stăpânei. Dar inspiraţia nu mai venea. Adia numai de dincolo de ziduri fum şi miros de cârpe aprinse.

— Uite ce zic eu, maică stareţă, glăsui gros o vlăjgană de călugăriţă. Le dăm voie să se strecoare numai câte unul din bărbaţi odată. Cum intră ăl dintâi, pui eu mâna pe el şi-l încleştez. Din braţele mele, şi-şi încrucişă nişte butuci îmbrăcaţi în mânece, nu-l scoate nici domnul Hristos.

— Şi pe urmă? întrebă stareţa.

— Şi pe urmă îl strecurăm printre porţi pe al doilea. Cum s-o prelinge oleacă, îl şi înşfacă maica Agapia, aci de faţă. O cunosc eu, că ne luăm la trântă pe muchie când paştem vacile. Şi n-o pot pune jos cu nici un chip.

Maica Agapia, groasă cât un buduroi, se izmeni smerită, precum că primeşte misiunea.

— Ei, şi pe urmă? făcu stareţa nemulţumită.

— Cât îi ţinem noi, ca în nişte obezi, cineva, alte maici, târăsc aici târlia cu femeile în curte. Şi numaidecât pe bărbaţi îi zvârlim, cu târlie cu tot, îndărăt afară.

Maica stareţă se potrivi la mintea de găină necălcată a Agapiei şi zise „bine”.

— Bine, răcni Febronia către porţi, repetând încuviinţarea stăpânei.

— Ce? veni întrebarea de afară.

— Să intre întâi un bărbat singur.

O mică tăcere. Oamenii se sfătuiau.

— Deschideţi. Faceţi cum vreţi, numai să scăpăm femeile. Sunteţi creştine, ce dracu!

Ca împinse de un pinten, portăreasa şi cele două atlete zvâcniră la porţi şi deschiseră repede cele două rânduri lăuntrice. Când au ajuns la al treilea, care se desfăcea în afară, Febronia strigă:

— Să intre ăl dintâi!

Şi crăpă puţin o aripă a porţii cât să se strecoare cu mare greutate un copil, şi încă doar cu umărul înainte. Şi, pe deasupra, maica Agapia îşi încleştase butucii în speteze şi se proptise în călcâie, ca nu cumva cei dinafară să tragă şi să deschidă larg poarta.

Unul din bărbaţi se căznea să pătrundă, parcă s-ar fi născut prin crăpătura porţii, şi intră numaidecât în forcepsul braţelor Agapiei, care-l purtă repede în curte, unde călugăriţele se adunară cislă în jurul lui, ca vrăbiile pe o bufniţă. Poarta se trântise la loc...

— Al doilea la rând! comandă Febronia, crăpând abia canaturile, ca şi când ar fi dat drumul unui şoricel.

Şi al doilea, un zdrahonţ cât un malac, căzu în cleştele Filoteei, râzând... Poarta se trânti iar.

— Fie şi un lup mâncat de oaie, glumi el, lăsându-se moale în braţele femeii.

— Oaia Domnului, întregi maica, trufită de puterea ei.

Acum amândoi bărbaţii, îmbrăţişaţi de cele două amazoane, şedeau cuminţi, zâmbitori, şi cerură să se aducă târlia cu femeile îngheţate, care aveau nevoie de îngrijiri grabnice.

Stareţa dădu dezlegare. Şi un cârd de maici se repezi afară şi se înhămară la povară care fu târâtă lângă cei doi fârtaţi.

— Sărăcuţele - începură maicile să căineze pe femeile din sanie - hai fuga să le luăm sus. Câte sunt?

— Trei, răspunse voios cel cu nasul între sânii maicei Agapia.

— Să le duceţi sus la arhondaric, că e cald, porunci stăpâna.

Şi, până să puie mâna călugăriţele, dulămile şi zeghile începură să se mişte, şi de sub ele răsăriră trei haiduci fioroşi, cu flintele întinse, pistoale la brâu şi cuţite în dinţi.

— Jos mâinile! răcniră mânioşi.

Şi braţele de fier ale Agapiei şi Filoteei se făcură de mămăligă.

Acum cinci haiduci cu puşti şi pistoale înconjurară pâlcul de maici, care se strânseră una într-alta ca mieluşelele când le încolţesc lupii. Maica Febronia, care tocmai încuiase ultimul rând de porţi, căzu în leasă şi fu vârâtă cu ghionţi în roata celorlalte.

— Câte sunteţi cu toatele? întrebă căpetenia, o namilă smolită, cu cuşma cât o căldare şi mustăţile răsucite pe după urechi. Da’ să nu minţiţi, că dracu v-a luat!

— Douăzeci, spuse demnă stăpâna schitului.

— Cine eşti tu de răspunzi?

— Eu sunt stareţa, se semeţi strămoaşa mea.

— Aha! Tu eşti stareţa! Avem, vra să zică, de la cine cere bogăţiile...

— Nu se află nici o avere, maică. Schitul e sărac...

— Nu crâcni... E schit domnesc, înzestrat de vodă... Ştiu eu. Nu mai minţi. Scoateţi aurul până nu încep să vă schingiuiesc. Carcalete, şi tu, Vlaicule, se întoarse el către tovarăşi, intraţi în biserică şi încărcaţi odoarele, toată aurăria şi argintăria. Nu uitaţi potirele. Căutaţi peste tot şi scormoniţi.

— Unde este beciul? întrebă el.

Beciul era chiar sub arhondaric.

— Cu ele la beci! porunci, întunecat, tâlharul. Dar mai întâi să le numărăm...

Le socotiră: erau numai şaptesprezece.

— Trei unde s-au ascuns? răcni el.

Nu se ascunseseră. Zăceau de boală şi de bătrâneţe la chiliile lor. Căpetenia porunci la doi dălcăuci să le scoată şi să le târască lângă celelalte.

— Cine merge să ne arate unde stau?

Se înfăţişă numaidecât de bunăvoie tot măicuţa care se suise în clopotniţă.

— Ce faci, maică Pelaghia? o certă cu asprime stareţa.

— Fac bine. Şi n-am a vă da vouă socoteală, răspunse aceasta cu îndrăzneală mare.

Şi se întoarse numaidecât cu cele trei bătrâne târâş.

— Cu ele la beci! fu porunca.

Stareţa vru să se împotrivească, dar din doi brânci căzu în zăpadă, de unde abia o ridicară maicile. Alaiul se porni încet, cu călugăriţele mai mult moarte decât vii. Şi turma ascultătoare se înfundă în gâtlejul beciului, unde fu zvârlită, după ce tâlharii se încredinţară că nu mai este nici o altă ieşire. Şi fură încuiate acolo.

— Toadere, tu ia cheile de la porţi, porunci căpetenia. Unde sunt cheile?

— La mine, rosti Pelaghia, care stătuse până atunci în dosul tâlharilor. Na-ţi-le. Şi-i întinse inelul cu nişte chei cât toporişcele.

— Tu erai aici? Ce aşteptai? o fulgeră tâlharul. Intră şi tu la un loc cu soaţele... Am să vă scot la rând să-mi mărturisiţi păcatele şi averile...

Pelaghia nu se mişca.

— Hai, la beci! Ce aştepţi? se răsti, mai încruntat, hoţul la ea.

— Pe tine te aştept, Ciopală.

Tâlharul căscă ochii mari şi duse mâna la brâu.

— Ho! îl opri autoritară călugăriţa.

— De unde mă cunoşti tu pe mine? făcu uimit Ciopală.

— Te cunosc că ţi-am cântat de atâtea ori pe la hanuri. Uită-te bine, nu-ţi aminteşti? Şi începu să fredoneze:

Foaie verde foi în poală
De alămii şi portocală,
Ţine valea, măi Ciopală,
Şi te du la hodineală,
Că ţi-au pus domnii popreală,
Lume multă bănuială,
Şi muierile momeală...

— Tu eşti, Păuno?

— Eu sunt.

— Ce cauţi aici?

— Ce cauţi şi tu! Dar mi-ai luat-o înainte. Dacă nu le călcai tu, deschideam eu la primăvară porţile cetei mele. Jăfuiam eu schitul. Acuma împart prada cu tine. Te învoieşti?

Tâlharul, privind-o iabraş, zise:

— Bine, Păuno. Numai să fii cinstită şi să dai pe faţă tot ce ţin ascuns boaitele. Nu cumva să opreşti bani ori scule pentru tine, ca să te întorci pe urmă singură să le iei.

Pelaghia făgădui.

— Uite ce zic eu, Ciopală. Şi măicuţa se strânse într-un şold al tâlharului. E mult de căutat şi de cotrobăit. Că trebuie ridicate podelele din chilii, cercetate lăzile cu toate chichiţele, desfundate firidele zidite. Asta cere vreme şi linişte. Peste puţin se lasă noapte, că aţi întârziat prea mult cu târguiala la porţi. Azi să ridicăm numai averile din biserică, unde aprindem lumânările groase din sfeşnice şi policandrul... În chilii însă e greu de umblat, ascultă-mă, să lăsăm pe mâine.

Ciopală sta în cumpănă. Şi o privea pe sub sprâncenele care se îmbulzeau stufoase peste ochii verzi ca o a doua pereche de mustăţi ale frunţii.

— Nu mân aici, hotărî el. Plec astă-seară.

— Cum vrei... Dar atunci plecăm cu mâna goală.

— De ce plecăm? întrebă hoţul.

— Fiindcă merg şi eu cu tine... odată.

— Şi dacă rămân?

— Atunci te găzduiesc la arhondaric ca pe un episcop şi te ospătez cu toţi ai tăi, ca şi cum aş fi stareţa.

— Bine, am rămas.

— Atunci dă poruncă să se sloboadă numaidecât din beci cinci maici tinere, pe care să le aleg eu.

— Ce să faci cu ele?

— Să mă ajute să dau foc cuptorului, să coc pâinea, că aluatul e frământat gata, să tai şi să vă fac la tavă nişte gâşte rumenite; să vă învârtesc câteva plăcinte... maicile au

să vă slujească la masă. Şi apoi, la noapte, câte un trup fraged pentru fiecare dintre voi nu strică!

— Bine, chibzui hoţul. Să scoţi numai patru, mie nu-mi trebuie.

— Cum ţi-e pofta...

Şi Pelaghia ridică din umeri. Un tâlhar o însoţi la beci, unde alese cinci măicuţe pe sprânceană... Bietele fete ieşiră în plânsete, cu lacrămile înnodate sub bărbie şi merseră ca la junghiere. Se dădeau spre jertfire tâlharilor. Pelaghia abia avu putinţă să le strecoare în ureche câteva vorbe.

Şi, în timp ce biserica strălucea ca la slujba Învierii din toate luminile ei aprinse, tâlharii despuiau pristolul, dezbrăcau icoanele, ridicau potirele, smulgeau crucile scumpe, jăcmăneau gâtul precistelor de salbe şi lefţi, scobeau cu jungherele nestematele din coroanele sfinţilor dăruiţi de domnii din veac. De sus, din slava bolţii, unde sta zugrăvit, Pantocratorul da nepăsător binecuvântarea sa celor ce-i pângăreau lăcaşul şi mieluşelele.

Dincolo, în sala arhondăriei, ardeau aşijderi sfeşnice cu lumânări groase ca pe braţ. La lumina lor, două măicuţe rânduiau masa cu cele mai preţioase tacâmuri ale stareţei, moştenite din moşi-strămoşi. Alte două se îngrijeau de coptul gâştelor abia jumulite. A cincea se părpălea la cuptorul plin de jar. Şi toate zburau ca prâsnelele sub poruncile Pelaghiei şi sub supravegherea unui tâlhar, care nu le slăbea din ochi şi nu le îngăduia să facă un pas afară.

Când Ciopală se ivi, târziu, pe uşă, cu un sac doldora de odoare şi giuvaieruri, Pelaghia îi ieşi înainte.

— Acum haidem să cercetăm casa stareţei. Ştiu eu toate ascunzătorile ei, că am pândit-o de nenumărate ori.

Tâlharul o privi lung, scrutător, cu o bănuială care, oricât de adânc tăinuită, se trăda din toată încetineala, greutatea cu care se hotăra.

— Ţi-e teamă cu mine? Atunci lasă mâine, făcu Pelaghia. Îţi dau numai planul şi te duci singur.

— Nu mi-e nici o teamă, spuse calm Ciopală. Haidem...

— Fetelor, grăbiţi ospăţul, porunci vânzătoarea şi porni cu hoţul.

Peste mai bine de un ceas zăbavă, se întoarseră cu alt sac umflat de scule de preţ şi cu o căţuie de argint smălţuit ghiftuită cu galbeni.

— Şi tot a mai rămas un ungher necercetat, suspină ea. Dacă vrei, după ospăţ... Căutăm şi evanghelia cu scoarţele de aur împănate cu smaralde.

— Să vedem... zise scurt tovarăşul, mereu posomorât.

— Gata, fetelor? strigă ca o stăpână călugăriţa.

— Gata, maică, se grăbiră să răspunză ajutoarele.

— Poftiţi, puteţi începe... Aşezaţi-vă, îndemnă ea pe cei cinci tâlhari, care se adunaseră în jurul mesei.

Ciopală şi patru haidamaci înalţi şi vânjoşi, pe lângă care măicuţele păreau nişte potârnichi ochite de ulii. Dar deocamdată ei priveau şi adulmecau cu lăcomie, din ochi, din nări, din gurile pline de bale, bunătăţile ce se grămădeau pe albul mesei. Aburii din pâinile coapte umpleau odăile. Şi o mireasmă bogată de gâscă rumenită ar fi dus în ispită şi pe un sfânt. Dar toţi aşteptau un semn de la Ciopală, care îşi plimba ochii peste tot prin arhondărie şi întârzia.

— Cauţi ceva? îl întrebă prevenitoare Pelaghia.

— Gustă tu întâi din toate, se întoarse el poruncitor, cu sprâncenele zburlite, spre gazdă.

— Veniţi, fetelor, spuse simplu aceasta.

Şi începură să mănânce din toate şi să bea de-a binelea.

— Hii, aţi uitat murăturile. Şi sticla cu drojdie. Fugi, maică Macrino! Ciopală, dă un om să-i ajute să ridice capacul de la butoiul cu varză.

— Vreţi să vă călesc puţină? Ia aleargă, maică Rahiro, şi încinge o tigaie cu untură. Şi vezi să nu iasă prea vârtoasă mămăliga.

Repede sosiră varza, murăturile, drojdia, din care pe rând se înfruptară mai întâi Pelaghia şi soaţele ei.

Ciopală, în sfârşit, dădu învoire. Şi tovarăşii se repeziră la ospăţ. Fiecare cu câte o măicuţă sprintenă lângă el, să-l slujească.

După ce-şi potoliră foamea şi setea, cei patru începură să bage de seamă şi femeile de lângă ei şi se puseră să le giugiulească. Pelaghia le smulse maicilor culioanele din cap, şi pletele se desfăcură, lungi şi unduioase. Le scoase cu sila rasele negre, şi sânii săltară învoiţi din pieptarele descheiate.

Numai Ciopală, în capul mesei, nu s-a atins decât de o bucată de pâine, un copan de pasăre şi de un pahar de vin. Şedea crunt, cu ochii în patru, şi veghea pentru toţi şi peste toate.

Pelaghia bea, mânca şi cânta în rând cu ceilalţi, ca la han.

— Ia, Ciopală, îl îndemna ea. Că mâine răbdăm.

— Lasă, că umplu un sac cu ce rămâne, răspundea el. Bea tu şi satură-te, că o să ai nevoie. Şi un zâmbet subţire îi tremură mustăţile. Eu n-am trebuinţă, adause el.

De oboseală, de frig, dar mai ales de povara mâncării şi a băuturii, tâlharii abia mai clipeau, toropiţi de somn.

— Haide, la culcare! porunci căpitanul. Mâine, în zori, pornim să desfundăm în schitul întreg. Iar la amiază trebuie să fim departe de aici.

Dar tovarăşii doreau acum femei şi nu se mai dezlipeau de trupurile dulci ale măicuţelor.

Pelaghia propuse să-şi ducă fiecare maică omul în chilia ei, unde era cald, şi să-l culce acolo. Au să guste şi ele dulceaţa unei strângeri voiniceşti, de mult jinduită. Iar oamenii au să se afle mâine mai uşori, mai harnici şi mai treji decât dacă ar fi opriţi de la plăcerea asta, pe drept meritată.

Ciopală privi chiorâş la Pelaghia, dar se învoi.

— Şi tu, Păuno, ce ai să faci?

— Eu rămân cu tine să-ţi ţin de urât, Ciopală.

— Nu, mie nu-mi trebuie. Tu ai să te duci cu Constandin.

Şi arătă către un vlăjgan chipeş, care abia se ţinea pe picioare.

— Constandine, ai grijă de ea. Să fie mulţumită.

— Las’ pe mine!... îşi împletici limba Constandin. Atunci, eu am două... rânji el, luând cu celălalt braţ pe Pelaghia.

— Nu, a cincea rămâne ostatecă aici, să-mi facă focul şi să vază de lumânări. Ci eu nu mă culc. Stau şi aştept până vă săturaţi şi vă treziţi.

Şi Ciopală, încruntat, luă om cu om, la rând, pe fiecare din tovarăşi, îi dezarmă de pistoale, de cuţite, de flinte, pe care le rândui stivă, într-un colţ lângă uşă, îi mângâie cu câte o palmă zdravănă şi le dete drumul.

— Acum puteţi pleca...

Şi, împerechind pe fiecare cu câte o măicuţă, porni la un pas în urma lor cu a cincea maică pe care o încătuşase de braţ şi o târa cu el. Se opriră undeva.

— Asta-i chilia mea, zise Pelaghia.

— Intră cu Constandin în ea, porunci tâlharul. Voi staţi afară şi aşteptaţi-mă, spuse celorlalte trei perechi.

Ciopală îmbrânci pe Pelaghia şi pe Constandin şi intră după ei în odaie, cu măicuţa târâş. Acolo a cercetat amănunţit totul, a ridicat un cuţit, o toporişcă. A încercat fiarele zăbrelelor de la fereastră şi, după ce a ieşit, a răsucit de două ori cheia în broască şi a încuiat pe tâlhar cu femeia acolo. Cheia a luat-o cu el.

— De ce faci asta? Ţi-e frică? strigă batjocoritoare Pelaghia.

— Nu, nu mi-e frică. Dar ca să te găsesc mâine dimineaţă acasă. Că Constandin are să doarmă ca un buştean, încât ai putea să-l tai dacă ai avea cu ce.

Aşa, Ciopală a petrecut până în odaie fiecare pereche, pe care a zăvorât-o, luând cheia la el, după ce căutase amănunţit să nu rămâie vreo armă ascunsă, la îndemâna femeilor. Căci ştia bine că tâlharii beţi au să cadă morţi de somn.

Apoi se întoarse cu soaţa lui la arhondaric, o puse să arunce lemne pe foc, să-i aducă apă şi o culcă pe divanul ce se întindea de-a lungul unui perete.

El se aşează iar pe scaun, în capul mesei şi în faţa uşii. Înfipse o custura cu vârful în sus, sub bărbie, ca atunci când o moţăi să se înţepe, şi se puse pe vegheat, cu gândurile aiurea.

Măicuţa adormi sau se prefăcu că doarme. Hoţul priveghe toată noaptea, cu cana de apă alături. Doar a căscat de vreo două ori atât de groaznic, că a băgat în sperieţi pe biata femeie, care a sărit înspăimântată. Dar, văzându-l acolo, iar s-a ghemuit la loc.

În sfârşit, o funingine albă începu să joace la ferestrele luminate de zăpadă. Zorile... Nişte paşi scârţâitori urcară repede treptele, uşa se deschise şi Constandin intră în arhondaric, cu cuşma lui moţată pe frunte, cu mustăţile înnodate şi ipingeaua roşie pe el. Ciopală îl privi încruntat.

— Hei, cum ai îndrăznit să ieşi fără voie? strigă el. Pe unde te-ai strecurat?

Tovarăşul nu-i răspunse, ci merse drept la stiva de arme, unde puse mâna pe o flintă. Şi, până ce Ciopală să se ridice şi să tragă pistolul de la brâu, arma ridicată de Constandin se slobozea în pieptul tâlharului, care căzu îndoit peste masă.

— Căţea! m-ai mâncat fript, mugi el. Un ceas dacă mai întârziai, îţi făceam eu de petrecanie... Ah! mişea mi-ai fost!

Şi ridică zadarnic mâna moale cu pistolul către vrăjmaş, care zvârli ipingeaua, smuci căciula şi smulse mustăţile... De sub ele răsări, subţirică şi mlădioasă, maica Pelaghia, ca odinioară în bâlciurile unde cânta balada lui Ciopală.

— Câine! îi azvârli ea o înjurătură în obraz. Parcă eu nu ştiam ce mă aşteaptă azi? Ţi-am luat-o înainte.

Maica de pe divan sărise, urlând de spaimă. Tâlharul se zvârcolea voiniceşte, ca un bou rău înjunghiat, şi căuta să se ridice.

Pelaghia ţipă poruncitoare femeii să o ajute. Se repezi la Ciopală, îl trânti la loc pe scaun, îl îndoi pe spătarul înalt şi puse pe maica cealaltă să-l ţie şi să-l tragă pe la spate de plete, aşa ca gâtul să ajungă şi să se rezeme pe muchea spetezei ca pe un tăietor. Ea, cu iataganul ascuţit al tâlharului, ţinut cu amândouă mâinile, din două lovituri, îi reteză grumazul.

Capul căzu jos, clipind din ochi. Sângele ţâşni din izvoarele gâtului împroşcând până-n tavan... Ziua mare, cu lumina ei adevărată, năvălea pe geamuri... Doar o lumânare mai ardea într-un sfeşnic, pe masă, la capul sleit al mortului.

Pelaghia făcu semn soaţei, şi amândouă târâră leşul din balta de sânge şi din arhondărie, pe trepte în jos, de unde îl zvârliră afară în curte... Zăpada îl primi şi-l înfăşură îndată în giulgiul ei moale. Lângă el aruncă apoi capul rămas cu un rânjet neisprăvit, un rânjet care se întindea numai pe partea stângă a chipului. După ce-l scotociră de chei, amândouă maicile alergară la chiliile unde perechile pecetluite de Ciopală dormeau fără habar. Acolo legară cu frânghii şi curele de mâini şi de picioare, şi fedeleş peste mijloace, pe tâlhari, pe care-i târâră şi-i rânduiră afară, culcaţi în zăpadă, doi de o parte şi doi de cealaltă parte căpeteniei.

În urmă sloboziră din închisoare turma înspăimântată a maicilor. Una din ele murise... Stareţa, niţel scrântită de emoţie, n-a înţeles niciodată fapta Pelaghiei, care rămânea pentru ea o mare nelegiuită... Dar pentru tot schitul ea era acum mai mult decât un idol.

— Iată, încheie nenea Tase, comportamentul unei biete femei, pe deasupra şi călugăriţă, prinsă într-o cumplită încercare! Nu-i asta beha... cum îi ziceţi voi... şi încă sadea... autentic, de-al nostru, nu inventat de filosofi americani.

Am ascultat toţi cu mare plăcere povestea prietenului. Dar cum ne amuza să-l necăjim, am început să-l hărţuim cu obiecţii.

— Bine, nene Tase, o fi autentică, dar...

— Ce dar, mă demonilor!... Că mi-a povestit-o chiar mătuşa mea, întocmai cum se păstra în arhivele schitului...

— Stai, stai... de unde a ştiut stareţa că Pantocratorul privea nepăsător pe tâlhar din bolta bisericii în timpul jafului?

— Cum de unde a ştiut? Ce, ea nu-şi cunoştea biserica?

— Da, dar în timpul jafului era închisă în beci.

— Cusurgii sunteţi!... I-a spus maica Pelaghia...

— Care gătea masa în arhondaric... adăugai eu... Şi urmai: De ce-şi aleseseră tâlharii o zi cu viforniţă, întocmai ca asta a noastră?

— Asta-i socoteala lor. Duceţi-vă şi-i întrebaţi pe ei... Obiecţii mai serioase aveţi? ne sfidă, ca pe ring, nenea Tase.

— Nene Tase, cum a ieşit Pelaghia din chilia unde o încuiase Ciopală?

— Ei, mă, da caraghioşi sunteţi! Puneţi-vă şi voi în pielea ei. Adică gândiţi-vă la comportamentul de care dăduse dovadă până atunci!

— Apoi de aia suntem nedumeriţi... Uşa încuiată, fereastra zăbrelită... şi nici o unealtă cu care să spargi uşa sau să îndoi drugii. Ciopală se îngrijise să ridice orice ar fi putut sluji Pelaghiei, în care nu avea încredere, să se răzbune...

— Asta vă stă vouă de-a curmezişul inteligenţei? ne repezi nenea Tase. Atunci uitaţi-vă de jur împrejur, cum a făcut Pelaghia, încolţită de primejdie... Ei, hai... Puneţi-vă comportamentul la încercare... Daţi pinteni reacţiei...

Noi nu găseam soluţia.

— Hai, caraghioşilor, să vă ajut eu. Ce vedeţi acolo?

— Soba, nene Tase, răspunseră toţi într-un glas.

— Şi deasupra sobei?

— Deasupra sobei? Nu e nimic, nene Tase!

— Cum nimic? Dar coşul?

— E drept, coşul!

— Şi unde duce coşul, caraghioşilor?

— În pod, nene Tăsică.

— Ei, mă, da’ ageamii sunteţi! Cu toată mintea voastră purtată prin şcoli şi prin tribunale, vă dă zece înainte o biată călugăriţă.

— Cum, nene?!

— Păi dărâmaţi coşul sobei, măi!

— Cu ce, nene? Că Ciopală a luat tot...

— Cu pumnii. Ba, staţi! Uite colo, lângă vatră câteva lemne de pus pe foc. Ciocăniţi şi bocăniţi cu un lemn în coşul sobei până ce scoateţi o cărămidă. E de ajuns. Pe urmă ies toate. Le tragi cu mâna. Şi ce rămâne în loc, măi nerozilor?

— O gaură mare, nene Tase!

— Ei, hai înainte! Gaura duce în pod, podul pe acoperiş, şi lesne ţuşt în curte jos...

— Dar Constandin? îl sâcâirăm noi iar.

— Pe Constandin l-a legat Pelaghia cobză, în somn, chiar cu propriile lui bete şi curele, de mâini şi de picioare, mai înainte de a se apuca să spargă coşul. Şi Constandin de altfel are altceva mai bun de făcut. Doarme, căzut, ca de mal, sleit de oboseală şi mai ales de dragoste. Că maica Pelaghia nu s-a lăsat până nu l-a doborât...

— Dar tâlharii ceilalţi, nene?...

— Ei, acum vă trebuie şi epilog. Pe tâlhari a venit şi i-a ridicat de la scaunul domnesc, unde se dusese buhul despre isprava Pelaghiei. I-a urcat în furci pe maidanul din mijlocul capitalei, doi de-a dreapta, doi de-a stânga lui Ciopală, care spânzurat de subsuori avea capul pus la loc, printr-o ţeapă cu două ascuţişuri, unul înfipt în gâtul rămas la cap şi altul în cel rămas la trup.

— Nene Tase, îngădui să ridic şi eu un incident?

— Ridică, puiule, câte vrei, că praf ţi le fac.

— Cum te-au primit maicile în schit, că de, oricât de scurţi, tot pantaloni se cheamă că purtai pe atunci...

— Ei, bată-vă, se lumină el, m-aţi zăpăcit cu prostiile voastre şi am uitat partea cu haz a întâmplării...

Cuvioasele, temătoare de alt atac şi mai ales de răzbunarea celorlalţi tovarăşi ai tâlharilor, au făcut o umilă întâmpinare la episcopie să li se dea dezlegare să-şi ia bărbaţi, că nu mai pot sta aşa, singure.

Episcopul, înspăimântat, a trimis cererea Mitropoliei. Mitropolitul, ca să se spele la rându-i de orice răspundere, a înaintat-o patriarhului la Constantinopole, motivând şi el atât de îndrăzneaţa cerere prin spaima îndreptăţită a călugăriţelor, slăbiciunea lor de biete femei, pustietatea locurilor, lipsa de apărare.

Patriarhul a răspuns preapăcătoaselor maice cu tunete şi fulgere împotriva unei asemenea blestemăţii, amenințând cu afurisenia... Ceea ce a umplut de mare mâhnire schitul.

Când s-au limpezit lucrurile, s-a văzut că toţi, începând cu episcopul, înţeleseseră anapoda, că adică maicile cer învoire să-şi ia bărbaţi, ca să se mărite! Ele, săracele, nu se rugau decât să-şi bage argaţi la corvezi şi pentru apărarea schitului. Ceea ce, când s-a ştiut, le-a şi fost încuviinţat.

Dar de atunci legea şi opreliştile vechi s-au ruinat.

Pe vremea când mă aflam eu acolo, în mănăstire se găseau nu numai cocoşi, motani, tauri şi argaţi, dar şi alt soi de bărbaţi, care împlineau pe lângă unele măicuţe slujba de care, cu afurisenie, le oprise patriarhul Bizanţului.

— Ei, oricum, glumi unul, straşnic comportament a avut strămoaşa d-tale, stareţa! Mulţi i-aţi semănat în neam?

Nenea Tase se încruntă, de astă dată foarte serios.

— Taci, mă mânzule... Să nu te legi de strămoşi, că e de foc...

Şi, întorcându-se spre fereastră, schimbă vorba:

— Da’ ia vedeţi, mă băieţi, poate s-a potolit viforniţa şi om putea să ne mişcăm din înţepeneala asta. Că ne pierdem interesele pe aici pentru nişte păcătoase de raţe, şi alea sălbatice.

1947, februarie - 18 martie orele 14½-22

CĂPRIOARA DIN VIS

— ...DE ACEEA EU CRED ÎN VISE, urmă cu tărie bătrânul sculptor. Nu în toate, bineînţeles. Şi mai puţin în visele a căror cheie o poartă toată lumea în buzunar. Pasărea înseamnă veste, pisică, egal trădare, câine - duşman şi aşa mai încolo. Astea sunt copilării. Simbolistica viselor e mult mai complexă şi mai tainică decât simpla explicaţie din popor. Interpretarea lor trebuie făcută ştiinţific. Sunt unele prevestitoare. Altele ne întorc înapoi, la vieţile din străvechime. Dar nu oricine le face. Trebuie să fii anume hărăzit ca să te viziteze un vis profetic. Căci şi visele sunt pe măsura oamenilor. Sunt, cum spuneam, unele care ne vin în împrejurări de mare cumpănă, sub ameninţarea morţii. Ţâşnind din straturile adânci ale fiinţei noastre, ele ne destăinuiesc stări de mult trăite, trecute în fundul nostru, care zbucnesc în vis cum într-un cutremur năpădesc prin crăpăturile scoarţei vinele apelor fierbinţi din miezul pământului. Ele simbolizează nu numai o trecută trăire personală, ci aduc din străfunduri o experienţă obştească, o ameninţare de întâmplare colectivă a omenirii din care eram atunci, cum suntem şi acum o părticică, unde însă răsună totul.

— Asta, până acum, este mai mult geologie decât onirocritie[{36}], îl opri cineva.

— Ce ştiţi voi despre tehnica viselor!... se întoarse vorbitorul cu dezgust spre colţul de unde pornise

întreruperea. Apoi urmă: Un astfel de vis încărcat de înţelesuri mi-a dezvăluit odinioară izvodul artei.

Şi prietenul îşi ridică paharul, parcă să-şi acopere expresia feţei schimbate.

Noi urmam să-i privim oarecum batjocoritori mâna tremurătoare, ajunsă în dreptul ochilor stinşi, falca de jos căzută de oboseală şi gura ştirbă, din care ieşise cu iz atât de nou şi modern o pledoarie a visului.

— Şi care este izvodul artei, maestre?

— N-aveţi să credeţi când vă voi spune: vânătoarea.

Noi ne uitarăm uimiţi unul la altul.

— Vânătoarea este obârşia artei. Cel puţin pentru mine, reluă el cu glas scăzut.

Am ridicat şi mai sus capetele, ca să-l privim bine, şi tăcurăm toţi câtăva vreme, gândindu-ne.

— Poate că are dreptate, spuse cineva. Vânătoarea a adus cu ea o îmbelşugată creaţie artistică pe lume. Măcar dacă ar fi să ne gândim numai la bogăţia desenelor preistorice cu scene de vânătoare.

— Sau, adause altul, la miturile şi poveştile zămislite în jurul vânătorilor legendari. Bunăoară, poemul lui Ghilgameş...

— Nu arta, protestă sculptorul, nu vorbesc despre ramura deosebită a plasticii cinegetice, fie ea primitivă. Cu atât mai puţin de arta cultă. Când am spus asta, m-am gândit la primul fior de artă, am numit impulsul dintâi, care la începutul începutului, o dată cu sufletul, i-a mişcat omului sălbatic şi mâna, îmboldindu-l să tragă întâia linie dragă, primul contur estetic al emoţiei lui.

Cum alţii se găteau să sară cu vorba împotrivă-i, maestrul îi potoli scurt:

— Ca să nu ne încâlcim în discuţii zadarnice, am să vă povestesc întâmplarea revelatoare de la care porneşte credinţa mea.

Să fi avut pe atunci douăzeci şi trei de ani, vedeţi ce departe trebuie să vă afund în timp, glumi el cu

amărăciune.

Viaţa sta încă înaintea mea bloc pur, aproape neînceput, şi mi se părea că am să pot să-i dau un chip după voie, aşa cum modelam marmora. Socoteam că am geniu. Iubeam cu aceeaşi patimă înaltă arta, femeia şi vânătoarea, adică forma.

— Cum, vânătoarea? întrebai eu.

— Vânătoarea îndeosebi mă apropia de izvorul viu al formelor animale, adică de tot ce e mai veridic, mai pur, ţâşnit din originara matcă animală, maiestatea lebedei, sfioasa nobleţe a ciutei, taina de sfinx a caprei negre încremenită pe o stâncă cu ochii adânciţi în amurg, fala cerbului încununat cu o dumbravă de ramuri, ca şi puterea de stâncă alergătoare a mistreţului. Ştiţi că am fost cel dintâi sculptor animalier din ţară. Ei bine, arta, femeia, vânătoarea se echivalau pentru mine, erau totuna, alcătuiau acelaşi unic elan, aceeaşi năzuinţă, întrupare, acelaşi mod, reluat pe trei registre, pe trei planuri deosebite.

— Dar femeia nu e decât tot un animal, maestre. E tot un vânat, îl întrerupse cineva.

— Te înşeli. Aşa cum arta nu realizează, ci subliniază creaţia, tot aşa, femeia transfigurează până la divin frumuseţea animală a tuturor formelor ce stau înapoia ei şi urcă treptele până la ea, ca să fie transpusă dintr-o dată dincolo, în alt tărâm.

— Cine, maestre?

— Frumuseţea animală, prin femeie.

— Dar e tot carne... îl sâcâi acelaşi.

— Carne sufletească. Ea este arhetipul...

— Nu-l mai întrerupeţi, că nu mai ajungem niciodată la poveste, interveni gazda, mai ales dacă intră în Platon şi arhetipurile lui.

— Ei, dragii mei, Platon spune că dacă învăţăm uşor şi ştim ceva, e că ne amintim. Şi visele nu sunt uneori decât uitate aduceri-aminte. Şi cu astea încep povestea.

Cum eram împătimit de vânătoare, nu scăpam nici un prilej. Şi pe atunci erau atâtea! Prieteni, cunoştinţe, patroni, o lume întreagă mă poftea, şi nu pridideam să primesc invitaţiile. Iarna, vara, toamna, oricând şi oriunde, la şes, după iepuri şi dropii, la deal, după lupi şi vulpi, la munte, după vânat mare, domnesc, eram mereu proaspăt la emoţii şi neobosit.

În expediţiile mai lungi, cu popasuri pe la moşii, purtam cu mine totdeauna lada cu pământ pentru modelat. Dacă mă prindea pofta, rămâneam după vânătoare zile şi săptămâni într-un loc, până secătuiam elanul creaţiei stârnit în mine de priveliştile şi de scenele trăite. Uneori şi de dragostea care se alătura artei, întregind-o.

Multe conace boiereşti din cine ştie ce paragini păstrează încă schiţe, eboşe, portrete de oameni şi ziare, lăsate ori uitate de mine acolo. Dar în acel an mi se înfundase. Poftit înainte de Crăciun la castelul prinţului B..., uitasem de artă şi de vânătoare, ca să le îmbin pe toate numai în femeie. Mă aflam sub vraja fără împotrivire a domniţei Irina, nepoata gazdei. Era tot ce poate zămisli mai perfect arta şi natura. O urmăream pe furiş din ferestrele înalte când trecea prin parcul alb. Dacă se oprea îndreptându-şi boiul mândru între câinii de vânătoare ce o înconjurau, era Diana, fecioara cerească. Când alerga pe alei urmărită de salturile haitei îmi îngheţa inima: era aidoma unei căprioare gata să fie ajunsă şi sfâşiată. Abia mă stăpâneam să nu sar în ajutor, îi ieşeam înainte ca să mă încredinţez că s-a întors teafără, că mi-a adus înapoi ochii verzi sub fruntea dreaptă de ivoriu şi pletele de bronz aurit. Nu îndrăzneam să o privesc toată, m-ar fi biruit patima şi aş fi îmbrăţişat-o sălbatic. Dar ţineam cu orice chip să mă stăpânesc, pentru mine însumi, pentru mândria mea.

Au trecut aşa multe săptămâni, ca într-o uluială din ce în ce mai adâncă. Domniţa consimţea să primească omagiul meu respectuos. Apoi mărturisiri ascunse simbolic, în schiţe şi înfăţişări de artă. Dragostea e, ca orice entuziasm,

contagioasă, mă gândeam şi mă ingeniam să i-o trec în chipurile cele mai rafinate şi subtile, îndrăgostit de chiar suferinţa ce mi-o pricinuia întârzierile şi meandrele iubirii.

— De ce nu plecaţi la vânătoare? Fata ar fi rămas liniştită acasă. Iar d-tale gerul şi oboseala ţi-ar fi stins înflăcărarea. Vânătorii adevăraţi, e ştiut, nu pătimesc de dragoste. O boală te apără de cealaltă.

— Ei, aici e vraja, urmă sculptorul. În fiecare zi umblam la vânătoare. Dar ne însoţea totdeauna şi domniţa. Încât singura sălbătăciune care cădea regulat era inima mea. Atât numai că nu o luau câinii în gură să i-o ducă la picioare. I-o azvârleam eu.

În sfârşit, de Bobotează, când se deschid cerurile şi joacă toate comorile pământului, s-a hotărât o vânătoare mai mare, departe sub munte. Se ivise undeva o hoardă de mistreţi. Ciopoare de ciute se lăsau de la goluri spre poala codrului după mlădiţe fragede şi ierburi păstrate sub zăpezi. Urcam numai trei bărbaţi: prinţul, un urs cu barbă roşie, vărul său, un uriaş butoi plin cu rachiu, şi cu mine. Domniţa Irina, fie capriciu, fie, cum pretindea ea, oboseală, a rămas la castel.

Era un timp strălucit. Ziua lucea soarele nestingherit. Zăpada cristalizase într-o coajă tare şi groasă de câteva palme, sub un văzduh cu aerul cristalin, îngheţat şi el. Noaptea, luna magică da ca în vis ocol domeniului, scoţând pe rând din întuneric fiecare pâlc sombru de brazi, fiecare colţ al castelului bătrân, fiecare cotitură a aleilor.

Într-o seară din acestea feerice, în ajunul plecării, ieşisem în parc. Dar în loc să mă plimb, mă apucasem să plăsmuiesc într-un bloc de zăpadă silueta domniţei, în tunică scurtă, braţe goale şi tolbă cu săgeţi în spate.

Deodată, cu schelălăieli neînfrânate, câinii ei mă înconjurară. Apoi intră şi ea, dintr-o latură umbrită, în aria luminoasă unde lucram. Domoli haita şi privi lung închipuirea de zăpadă, pe care se sleiau razele lunii. Apoi, întorcându-se spre mine:

— Am o presimţire, spuse ea, însufleţită. Dar nu vreau să te sugestionez, adică să-ţi atârn o piază-rea de închipuire.

Râse uşor, şi smalţul dinţilor ei loviţi de lumină îmi fulgeră inima.

— Câtă vreme gândurile d-tale mă vor însoţi, domniţă, nici un rău nu va îndrăzni să se apropie de mine, încercai eu să glumesc.

— De gândurile mele nu răspund, îmi întoarse ea răspuns mâhnit. Nu sunt deplin stăpână pe ele. Dar, ca să fiu mai sigură, am să-ţi dau însoţitori câinii mei credincioşi.

Şi, fără să mai aştepte învoirea mea, chemă cele patru animale care se jucau în preajma ei, mă recomandă pe rând, încredinţându-mă fiecăruia cu poruncă să-mi lingă mâna şi să se culce la picioarele mele.

— Ali, Mark, Kim! strigă ea. Aici, *couche!*[37]

Şi într-o clipă mă pomenii cu mănuşile pline de bale şi picioarele încolăcite de trupurile lor calde şi nebunatice.

Cea din urmă se supuse Junon, o căţea superbă, cât o viţică de mare, care avea pui şi încă le da să sugă.

— Dar ea cum o să-şi lase copiii, protestai eu, plictisit de asemenea dar care mai mult mă încurca.

Nu-mi plăcea să vânez cu câini. Tulbură frumuseţea, aş zice sacrosanctitatea vânătorii.

— Nu-i nimic, mă îmbună domniţa. Două-trei zile le dau eu lapte cu biberonul. Haide, Junon. Să-l păzeşti ca pe puii tăi.

Şi, punându-i piciorul pe grumazul gros, o împinse să se culce lângă ceilalţi, supusă la poruncile mele.

— Fii cu băgare de seamă, adause ea, mâine seară e ajunul Bobotezei, când visele au tâlc. Ţine minte ce ţi se arată. Câteodată e chiar ursita...

Apoi, dintr-un salt, pieri în goană spre castel, lăsându-mă cu cele patru fiare, care nu îndrăzniseră să-i calce consemnul şi nu se clintiră de lângă mine. A trebuit să-i duc eu la culcare şi să le am în seara aceea de grijă.

A doua zi în zori ne-am încărcat în două sănii largi trase de telegari focoşi şi am plecat. Eu, cu câinii claie-grămadă peste mine. Am întors îndelung capul. În dosul unor perdele tremurate de la a treia fereastră din stânga închipuiam o prezenţă a cărei radiere ajungea până la mine şi mă urmărea.

Cu toate că câinii şedeau pleoştiţi şi trişti, prinţul a protestat că nu-i primeşte, că are să rateze din pricina lor vânătoarea. Dar sania lui a luat-o repede înainte, vorbele sau spulberat în vânt. Şi eu i-am urmat în sania a doua. Junon scâncea înăbuşit, uitându-se, ca şi mine, prelung înapoi.

Zburam pe faţa fără pârtie a zăpezilor, care se tăia în fâşii sub tălpicele şinuite. Bidivii sforăiau voioşi, urcând şleaurile necălcate încă. Câteodată intram de-a dreptul în clăile de nea puse de vânt de-a curmezişul drumului şi pe care le făceam spulber în pufuitul armăsarilor aprigi. Clinchetele clopoţeilor ne însoţeau ca un stol de păsări ciripitoare alături în zbor.

După-amiază, târziu, am ajuns sus la coşarele boiereşti, unde ierna un rând de vite nefolositoare: boi bătrâni, vaci sterpe, buhai nărăvaşi şi cai hodorogiţi. Ne-au ieşit înainte două slugi plecate, învăluite în dulămi până în pământ. S-au ploconit adânc, au deshămat şi ne-au găzduit la cald.

Când a dat în deseară ne-am înşiruit în urma lor şi am pornit la locurile de pândă. Când am sosit acolo înnoptase bine, dar luna lumina ca ziua. Cei doi haidamaci, cu paşi de uriaşi, că ne ieşise sufletul ca să ne putem ţine de ei, ne-au lepădat unul câte unul la depărtări mari, în drumul vânatului.

Pe mine m-au purtat cel mai afund, într-o cârnitură de vale seacă, unde am pierdut orice legătură cu tovarăşii. De altfel, făcusem destulă silă celorlalţi cu droaia de câini, care nu mă slăbeau, ci se ţineau ciucur după mine, şi erau toţi bucuroşi că au scăpat de prezenţa mea.

Argaţii mi-au lămurit că în faţă, jos, erau zvârliţi bulgări de sare şi presărate smocuri de fân pentru căprioare. Iar în dreapta se făcea un dâmb cu pădure de fag, sub care zăceau porcoaie de jir, adulmecat de mistreţii lacomi. Să fiu numai vrednic de aşa vânat. Şi mă părăsiră acolo.

M-am aşezat pe un trunchi şi am cercat să fumez. Mi-am adus aminte că nu este îngăduit, tutunul alungând vânatul şi am stins ţigarea. Era o linişte şi o tăcere că-mi ţiuiau urechile... nu-mi era frică. Dar am lăsat puşca din mâini şi am scos termosul, din care am tras câteva duşci bune de coniac. M-am încotoşmănat apoi bine în blană şi am căutat să stau treaz.

Câinii, ca prin minune, se cuminţiseră. Din când în când, prin pielea lor le trecea câte un fior care le zburlea blana pe spinare. Stăteau ca nişte stane, numai urechile li se suceau neastâmpărate, ca vântrelele de corabie care caută zările şi pipăie vântul. Veneau doar răbufniri înfundate, din spate unde, nu se vedea, din pricina prăvălişului, nimic.

Pe acolo nu putea zvâcni vânat şi nu mă sinchiseam. Ochii îmi jucau numai în jos şi pe lături, mi se făcea un fel de năzăreli. Vremea se lungea, zadarnică. Luna trecu încet la apogeu, din ce în ce mai malefică. Câinii se culcuşiră, obosiţi, pe o pătură, lângă mine. Băgai de seamă că golisem şi al doilea termos de coniac.

Apoi adormii.

Mă trezii deodată asurzit de o larmă ţipătoare şi învăluit de tunete albe. Un sorb de zăpadă adus de un vifor iscat din pământ tăbărâse pe munte şi ne învăluise cu totul în mânia lui.

În bezna bălană care se răsucea nebună în toate părţile, gata să mă smulgă din loc, nu se desluşea altceva decât urletele crivăţului turbat, care aproape mă trântise jos. Orice legătură cu tovarăşii mi-era tăiată. Armele căzură jos nefolositoare şi le lăsai acolo, nămeţite numaidecât de zăpadă. Orb, surd, ameţit, ţeapăn, simţeam din ce în ce mai puţin spaimele pieirii. Nu puteam sta în picioare, necum să

mă târăsc ori să fac un pas în lături. Strânsei cât putui pe lângă mine poalele veşmintelor hărţuite de viforul care-mi împingea zăpada în sân, pe gât, la cingătoare, prin toate *chiotorile* hainelor şi încălţămintelor. Luptându-mă din răsputeri, mă dădui cu greu în dosul buşteanului de care mă încleştai. Şi, copleşit de fatalitate, mă culcai. Gândul mi se duse o clipă la visele din noaptea de ajunul Bobotezei, şi-mi veni să zâmbesc. Dar ceva mă trezi. Câinii cercară orbecăind să fugă acasă. Dar, ameţiţi, se întoarseră şi se grămădiră în mine. Unul mă râcâia cu ghearele ca să-şi facă culcuş în blana mea.

Eram lucid, dar de o altă luciditate, ca pusă în dosul unui obroc. Simţeam cum mă pătrunde gerul, cum mi se răceşte carnea, cum îmi amorţeşte sângele, cum se sleieşte voinţa şi se subţiază răsuflarea, numai gândul pâlpâia în răsucirile viforului. Dar şi el din ce în ce mai alb, înăbuşit de zăpadă. Îmi veniră apoi în minte toate morţile prin îngheţ, câte citisem. Cea din *Stăpân şi slugă* a lui Tolstoi. Cea din *Fetiţa cu chibrituri* a lui Andersen, întâmplarea din *Viforul* lui Puşkin, şi mă analizam urmărindu-mă cum, încetul cu încetul, alunec în nesimţire, cum mă sleiesc în nemişcare şi mă destram în nefiinţă.

Încercai încă o dată să mă agăţ de ceva. Dar domniţa Irina era acum ea însăşi un bloc depărtat de zăpadă. Şi zâmbetul ei - o pată lunară. Din câinii dăruiţi de ea ajungea până la mine un tremur care mă zguduia şi un scâncet îngheţat.

Coborâm repede o pantă... Ajunsei astfel mult înapoi, tot mai afund şi mai înapoi. Eram acum înfăşurat în scutece reci şi albe, nu puteam vorbi, nici umbla. Apoi simţii cum mă învălea o mână ocrotitoare.

La gura mea ajunse sfârcul unui sân plin cu lapte. Şi supsei cu lăcomie, viaţă caldă şi dulce. Trecui în urmă şi de stadiul de prunc, înapoi, mult înapoi... Adormii? Murii? Apoi iar mă născui, crescui repede, mare, şi mă trezii. Priveam

cu ochii noi o dimineaţă de vară însorită. Lumina era încă fragedă şi rece.

Un ciopor de oameni uriaşi, cu blăni sălbatice atârnate de umeri şi încălţăminte de piei întregi în picioare, coborau peste dâmburi către mine. Paşii lor scuturau de pe ierburile înalte agrişele de rouă aninate la încheieturile foilor. Aveau în mâini ţepoaie tari de lemn - ştiam bine, de lemn de corn - cu vârfurile ascuţite şi pălite în foc. Alţii scuturau suliţe lungi cu care dau de-a azvârlita.

Unul, pe care mi se opriră privirile, tânăr şi voinic, părea că-i călăuzeşte şi-i însufleţeşte pe toţi. De unde îl cunoşteam eu? Cu cine semăna? Îmi amintea de cineva şi cu toate sforţările nu mă puteam apropia de amintire, mi-era din ce în ce mai apropiat, ştiut. Dar o pojghiţă de uitare mă despărţea de el. Ah, de ce n-o pot sparge, ca să-l cuprind? Şi mă zbăteam acolo unde stam trântit frământându-mă să mă scol şi să mă alătur lui. Tot dâmbul din faţa mea e numai râmătură de mistreţi care au arat cu râtul după ciuperci gustoase şi rădăcini fragede.

A, iată turma de mistreţi! Năvăleşte peste ei. Ce staţi? Unde vă sunt minţile? Repede la ţepuşe! Cine strigă la oamenii aceia proşti? Eu sau tânărul care-i rânduieşte în pripă să primească şarja colţilor în ţepuşele întinse dârz?

El, în fruntea tuturor, a şi ţintuit un solitar în parul ţinut cu virtute în dreapta şi cu cotorul sprijinit zdravăn în oblânc. Şi cu cât fiara se împinge, fioroasă, cu atât se înfige mai adânc.

Oamenii chiuiesc de bucurie şi îşi împart prada. Tânărul, cu o uşoară mâhnire, priveşte mândreţea vânatului întins la picioare şi trage cu degetul nişte linii închipuite deasupra lui, în vânt.

Vedenia trecu ca o nălucă. Acum din locul unde continui să zac neputincios, strevăd alte isprăvi ale tânărului pe care le primesc ca şi când le-aş săvârşi aidoma eu.

Iată-l, şi-a părăsit tovarăşii greoi şi nesăbuiţi. Umblă singur, îngândurat. Aleargă pe urmele unei ciute care saltă

prin luminişuri de dumbrăvi, parcă înfrânată de puterea vânătorului, care n-o slăbeşte, cu arcul încordat amânând mereu săgetarea.

Când s-a oprit, gata să sloboade moartea, şi câinii stau să se arunce, ceva mă împunge drept în inimă şi un chip drag îmi vine în minte. Lui sau mie? Amândurora. Căci tânărul lasă arcul în jos, porunceşte haitei, care încremeneşte locului, şi el, molatec, zâmbeşte închipuirii.

Căprioara a întors o clipă capul, îmbietoare, apoi piere. În locul ei, acolo, în capătul rariştii, rămâne o altă nălucă. O fată zveltă, într-o tunică ce-i lasă braţele goale. Sânii îmboldesc cu îndrăzneală pânza subţire. Iar picioarele, strunjite de însuşi gândul iubitului, au o mândrie cu care biruiesc pământul de sub ele. E învăluită într-un abur nelămurit.

Numai chipul luminat de iubirea de care fugise se întoarce uluit, cum se întorsese căprioara. Ne-au fulgerat pe amândoi deodată, şi pe tânărul vânător şi pe mine, ochii verzi, părul de bronz aurit cu viţe lungi şi unduioase. De unde le ştiu? Câinii cu limbile scoase au încremenit.

Tânărul, încordat ca arcul pe care-l azvârli, scoate jungherul şi pe plăseaua lată de fildeş, cu ochii duşi, cu gura întredeschisă şi limba uitată prinsă între dinţi, trage cu un vârf ascuţit linii înfrigurate care închipuiesc aidoma o căprioară în fugă săltată, întorcând capul să privească sperioasă vânătorul înmuiat de dragostea unei fecioare.

E întâiul fior de artă.

Şi cerc să spui omului această înaltă, pură bucurie: a lăsat prada trecătoare ca să-i prinză imaginea eternă. Îmi vine să bat din palme şi nu pot.

E acolo, pe plăseaua ce va străbate veacurile, primul contur viu al emoţiei artistice. Astfel s-a sădit harul seminţiei care va face gloria omului.

La o vânătoare.

Dintr-o dragoste.

De mila frumuseţii unei căprioare fugărite. Slavă ţie, artă!

Aş vrea să îmbrăţişez omul. Dar nu pot să mă clintesc. Mă simt din ce în ce mai înăbuşit. Las tânărul. Trebuie să călătoresc iarăşi spre mine, tărâmuri după tărâmuri. Lapăd întuneric după întuneric îndărăt către lumina părăsită cândva afară, lângă mine, într-o vâlcea bântuită de vifore, alături de câinii încolăciţi, departe de tovarăşii uituci, prinţul ca un urs bărbos, uriaşul plin de rachiu.

Când am prins să zăresc lumea ca prin sita simţurilor, mi-a nălucit aplecată spre mine căprioara din vedenie, apoi domniţa Irina, de mână cu tânărul vânător. Dar toate au pierit repede în mine, înghiţite de adâncurile mele.

Mi-am venit greu în fire. Convalescenţa mi-a fost un chin lung şi fără alinare. Degerăturile s-au vindecat anevoie. O pneumonie, cu nesfârşite focare, aprinse unul după altul, târâş, mi-a împuiat minţile cu alte aiurări. Când am ieşit cu desăvârşire la viaţă, era primăvară plină şi eu eram alt om.

Stăpânii plecaseră de la castel. Rămăsesem cu un medic şi cu slugile, care mi-au povestit cum scăpasem în noaptea de urgie. Numai datorită câinilor, care se jertfiseră pentru mine. Tovarăşii fugiseră de cum începuse prăpădul, rătăciseră câtva timp, dar ajunseseră la coşare, călăuziţi de argaţi. La mine, spuseseră ei, nu se mai putea răzbi.

Dar câinii, cărora le fusesem dat în pază, se culcaseră peste mine şi m-au adăpostit, acoperindu-mă cu trupurile lor. Au fost găsiţi cîteşpatru morţi, trântiţi deasupra mea. Abia m-au putut scoate de sub ei. Junon, cu ugerul umflat de lapte, s-a aplecat asupră-mi şi cu duioşie mi-a dat să sug, aiurând poate că sunt unul din puii ei. Ăsta a fost norocul meu. Am supt ca un prunc, cum mă visam, închis în trupul a patru dihănii care şi-au dat viaţa pentru mine.

Aşa am făcut acea uimitoare călătorie pe tărâmurile negre ale uitării, afund în inconştientul atotştiutor, ca să mă întâlnesc cu mine însumi; adică nu cu mine, cu omul

primitiv care a avut întâiul fior de artă urmărind o căprioară ce-i amintea de o fată.

Cât am stat acolo, atârnat pe prăpastia pieirii, au avut timp să-mi treacă dinainte multe din nălucile vieţilor anterioare. În ele eram necontenit proiectat eu, care luam felurite chipuri, până am ajuns la tânărul artist. Eram tot eu, vânătorul în care se trezeşte primul gest gratuit, să laşi prada pentru umbra ei săpată repede pe un os. A fost un salt nebun în spirit, o faptă neînchipuită pentru acea eră neîndurată.

Sămânţa acelui gest, rodit de vânătoare, a înflorit apoi dumnezeieşte, acoperind cu frumuseţe nepieritoare pe toţi oamenii acestui pământ.

Asta a fost vedenia care mi-a descoperit izvorul, naşterea şi rudenia artei cu vânătoarea.

— Dar domniţa?

— Domniţa mărturisise curat în noaptea despărţirii că nu-i stăpână pe gândurile ei. Şi s-a măritat cu altul de seama sa.

Cât pentru mine, zguduirea a fost atât de cumplită, m-am cutremurat atât de adânc şi am căzut atât de afund, că la deşteptare n-am mai găsit nici domniţa în mine, nici afară din mine. Plecase. Am rămas cu căprioara, care cea dintâi mi-a călăuzit mâna să scrijelească artistic osul. Şi cu un bust, Diană nepământească, zămislită în lut, pe care nu-mi vine să-l mai ating. Nu-l torn nici în bronz, nu-l cioplesc în marmură. Şi sunt totuşi sigur că va înfrunta, ca şi osul sălbatic, veacurile omeneşti. Prea închide în el patima şi frumuseţea ca să poată pieri. Am să vi-l arăt într-o zi înainte de a-mi da sufletul.

TAINA GORUNULUI

NU VI SE FACE CÂTEODATĂ, iarna, celor ce aveţi calorifer, dor de foc? De un foc de sobă, cu lemne care să pâlpâie şi să trosnească în vâlvătăi dionisiace?

Toate simţurile, îmbătate, se împărtăşesc din viaţa arzătoare ce dănţuie pe vatra deschisă. Auzul aromeşte în cântecul buştenilor. Ochii se luminează de fantasticul joc de salamandre al flăcărilor în rochii de mătase aprinsă. Pielea se îndulceşte molcom la mângâierile dogoarei. Şi o aromă de molid amestecată cu puţin iz de fum îţi bucură mirosul, aducându-i aminte, ca şi gustului, despre bunătăţi de mult apuse, păstrăvi afumaţi, brânză în scoarţă de brad, rachiu de ienupere...

Când mi se urăşte cu căldura de cuptor de uscat prune a caloriferului, dau depeşă unui prieten, silvicultor, şi, fără să mai aştept răspuns, iau trenul şi urc defileul Oltului. La o haltă unde se iţesc oameni în alb şi negru, mă aşteaptă sania sau nadişanca, după împrejurări. Şi chiar în aceeaşi seară mă prigoresc la o vatră uriaşă, răsturnat în jilţul cu dulamă de urs azvârlită pe spătar.

Şi din nou mă copleşeşte imaginea din copilărie, când soba albă, zveltă, cu aripi lăuntrice de văpaie, gura de pară şi picioare de stâlpi fierbinţi, îmi părea îngerul ocrotitor al casei, vărsând binecuvântările căldurii cereşti peste noi...

Prietenul, după ce-şi orânduieşte treburile pe afară şi împarte porunci pentru a doua zi, intră, noptatec, mirositor a proaspăt şi a ger. Şi ne apucă pe amândoi, privind

luminile focului, o straşnică partidă de tăcere, pe care nu o curmă decât vestirea cinei. Abia atunci, la al treilea păhărel de ţuică fiartă, ni se desţelenesc graiurile şi pornim la un taifas, de care, din când în când, cocoşi gălăgioşi îşi anină strigările lor de caraule ale nopţii...

Eu îl descos despre viaţa codrilor copleşiţi de zăpezi. El mă ispiteşte despre vraja oraşului. Vorbim ca doi naivi becheri despre femei; ne amintim despre o încântătoare călătorie în străinătate şi sfârşim regulat cu planuri pentru un nou voiaj - de data asta în India.

Nu ne mai văzusem de câţiva ani şi nu mai ştiam unul de altul, căci, ca buni amici, nu ne scriam, când de astă dată lipsa de păcură în calorifer m-a urcat în tren şi m-a instalat iarăşi în jilţul meu, oaspe pentru mai multă vreme al sobei cu gura plină de pară.

Chiar din prima noapte, prietenul s-a abătut de la obişnuitul protocol al taifasului şi a intrat deodată adânc şi oarecum competent pentru ignoranţa mea în ale arheologiei şi preistoriei. M-a întreţinut despre epocile pietrei, bronzului şi fierului. Mi-a zugrăvit descoperirile de la Troia şi Micene, cu măştile de aur ale atrizilor. Şi a sfârşit prin a mă întreba dacă am văzut coiful de aur de la Muzeul naţional al antichităţii. Bineînţeles, nu-l văzusem. Nici nu auzisem măcar despre el. Atunci a început să mă certe despre lipsa de interes a aşa-zişilor intelectuali pentru tot ce e vrednic de văzut şi cercetat la noi. A veştejit tembelismul ăsta oriental la nişte oameni care se pretind apuseni şi alte multe... Eram nedumerit şi consternat. Nu ştiam cu ce greşisem şi unde vrea să ajungă amicul meu, care, furios, ieşi şi se întoarse cu un vraf de gazete şi reviste. În ele îmi arătă fotografiile, descrierea amănunţită şi povestea unui coif de aur găsit de un copil cu vitele pe nişte pârloage ale Prahovei. Mărturisesc că m-a interesat adânc şi-mi părea rău că nu aflasem la vreme despre acest tezaur al pământului nostru. Prietenul nu s-a liniştit decât după ce i-am făgăduit că imediat ce sosesc în Bucureşti,

chiar de la gară, pornesc la muzeu şi cer să văd „nepreţuitul coif, exemplar extraordinar, cu care s-ar mândri cel mai mare muzeu din lume”.

Şi răcnetele cocoşilor, vestind o târzie strajă a nopţii, ne-au despărţit buni înţeleşi.

A doua seară, însă, l-am încolţit eu cu întrebările. De unde ştie atâta arheologie? De ce se interesează de tezaure, coifuri şi alte odoare descoperite în pământ? Cum de n-am aflat şi eu până acum despre preocupările lui din acest domeniu?

Mi s-a destăinuit că întâmplarea cu copilul care a găsit coiful răscolise în el jinduri şi râvne pe care de mult le ţinea înăbuşite. Că el s-a visat de multă vreme un astfel de norocos descoperitor de odoare, şi l-am silit să se mărturisească precum urmează.

— Trebuie să-ţi spun de la început că toată viaţa am fost un înverşunat căutător de comori. De mic copil am crezut în ele şi le-am urmărit. M-am născut la ţară, unde credinţa asta se suge odată cu laptele. Doica, dădaca, slugile, finii şi vecinii, toţi mi-au hrănit copilăria nu atât cu basme, cât cu realităţi, cu arătări topografice precise. În inima unor gorgane ce străjuiau satul se ascundeau mari mituri, cu comorile lor. La rădăcinile multor pomi bătrâni zăcea îngropată câte o poveste alături de o căldare cu galbeni. Toţi le văzuseră jucând în ajun de zile mari, pălălăi verzi când e aur, flăcări roşii când e argint ori aramă. Toţi, cu mic cu mare, le pândeam, iscodindu-ne. Şi nimeni nu se mira când a doua zi de Sfântul Gheorghe sau de noaptea Învierii locurile bântuite erau înflorite de găuri adânci. Asta aprindea şi mai mult râvnele.

Când un gospodar începea să-şi ridice casă mare şi prindea cheag, era pentru că găsise o comoară. Încât colindam de mic pe coclaurile satului, căutând măcar urmele focului lăuntric, care pârleşte iarba în anumit chip, numai căutătorilor de comori cunoscut.

De altfel, fiecare familie avea, moştenite, tainele şi nădejdile ei. Strămoşii popii ascunseseră în fundul prisăcii o putină cu aur. Dascălul avea comoara bunicilor, pierdută într-o râpă. Tata însuşi povestea că era copil când părinţii lui şi-au părăsit de frica răzmeriţei gospodăria, îngropând la rădăcina unor gutui o avere. La înapoiere n-au mai ştiut locul, şi bogăţiile au rămas zestre gliei. Pe atunci nu erau safeuri şi bieţii oameni, la nevoie, încredinţau banii şi sculele lor preţioase pământului.

La vârsta de zece ani, am fost pus în şcoli departe, la Bucureşti, unde am făcut liceul. M-a dus tata. Cel dintâi lucru ce a făcut, după ce mi-a găsit gazdă, a fost un pelerinaj la muzeu, să-mi arate Cloşca cu puii de aur, care mi-a dat de altfel, atunci, o grozavă decepţie. Mă aşteptam să-mi ia ochii o pasăre măiastră cu doisprezece fofoloci de aur împrejur şi n-am văzut decât nişte cioburi de vase şi cionturi de tăvi, e drept de aur şi cu nestemate cât buricele degetelor... Dar pasiunea mi-a crescut mai înflăcărată. Era proba pipăită de ceea ce-ţi poate dărui lutul dacă ai noroc.

Abia aşteptam vacanţele, să iau din nou, ca Anteu[{38}], atingerea cu pământul plin de surprize de aur... Acasă iar începeam să stau la pândă, să colind gorganele, să cercetez rovinele, când singur, când cu câte un flăcăiandru care mi se destăinuia, cerând luminile mele asupra unor presupuneri ale lui.

Acum mă socoteam un cercetător priceput, cu o disciplină aproape ştiinţifică. Citisem pe Bolliac[{39}] şi pe Odobescu[{40}] şi pretindeam că sunt în stare să fac investigaţii metodice pe teren. Aveam un arsenal întreg de instrumente, în parte, adică cele originale, făurite de covaciul satului, după indicaţiile mele. Mă mândream îndeosebi cu colecţia de sfredele de toate mărimile, cu care, înainte de a săpa, sondam măruntaiele locului. Inventasem unul în jurul căruia se răsuceau până în vârful de oţel nişte fire în legătură cu o baterie electrică. Ajunse în fund, ele trebuiau să dea de veste printr-o sonerie despre orice metal

întâlnit cu care făceau contactul. Încercările nu mi-au izbutit şi invenţia a rămas nebrevetată.

Ce să-ţi spun? Am avut multe aventuri. Am mâncat numeroase păcăleli. Am alergat ca un smintit la văpăile unor focuri mincinoase, aprinse cu petrol de şugubeţii satului. Că dezgropam oase de câini în loc de tezaure, nu era nimic. Găseam la adâncimi considerabile doar o piatră bizară, când alţii la un simplu arat propteau limba plugului într-o căldăruşă cu bani. Asta însă nu mă descuraja deloc. Mă însufleţea ceea ce credeam eu pe atunci că e focul sacru al ştiinţei. Acum ştiu că era şi este altceva. Veşnicele întrebări puse Soartei, Mitul norocului, deghizat pretutindeni în jocul de cărţi, în loterie, în comori. Nu câştigul în sine, ci cauţi favoarea şansei, semnul unei alegeri şi al unei predestinări, scris special pentru tine.

Am trecut, cum spun, prin multe peripeţii şi întâmplări neplăcute sau de-a dreptul grele. O dată însă era să mi se înfunde. Nu ieşisem încă din liceu şi-mi petreceam vacanţa mare acasă. Îmi alcătuisem o echipă din patru flăcăiandri, cu care scormoneam pretutindeni, ahtiat, cum îţi spuneam, nu de valoarea descoperită, aur sau nestemate, ci de altceva mai presus, care în esenţă se reducea la cuvântul „noroc”.

Într-o noapte, şi într-adins alegeam pe cele mai întunecoase, ne-am strecurat afară din sat la gorganul cel mare. Hotărâsem săpături într-un punct unde după oarecare presupuneri ar fi putut fi o aşezare trecătoare a barbarilor.

Săpam tinereşte, de mai multe ceasuri, şi izbutirăm o groapă care pe cât se adâncea, pe atât se îngusta. Lucram fără lumină. Ne înghesuiam câteşicinci în bezna de fund de mormânt, unde dădeam orbeşte unul peste altul. Când, deodată, simţii o trosnitură în oasele capului, stele verzi îmi izbucniră înaintea ochilor şi căzui trăsnit. Unul din tovarăşi mă lovise cu târnăcopul când mă plecam să cercetez pământul. Sângele mă podidise din belşug. Copilandrii,

înspăimântaţi, m-au crezut mort şi au luat-o la fugă, părăsindu-mă acolo. După o vreme, s-au gândit să şteargă urmele isprăvii şi, ca să nu se mai ştie nimic, s-au întors să astupe groapa, aruncând pământul scos peste mine. Noroc că în clipa când ei puneau mâinile pe lopeţi am gemut. Unul mai îndrăzneţ a sărit în ajutor şi m-a scos. M-au târât apoi şi m-au lăsat la poartă, după ce au bătut până au întărâtat câinii. Acolo m-au găsit ai mei, fără simţiri. După o zăcere îndelungată, cred cu friguri cerebrale, m-am înzdrăvenit. Dar a trebuit să jur tatii şi mamei că n-am să mai umblu după comori şi că, în loc de istorie şi arheologie, pentru care mă pregăteam cu fervoare, am să învăţ silvicultura... Şi m-am ţinut cu sfinţenie de jurământ, înmormântând adânc toate visurile şi speranţele.

Vezi însă că puteam să fiu şi eu copilul norocos care a scormonit cu bâta de la vaci cel mai scump coif din lume...

Şi cu toate că mi-am încheiat atunci cariera de arheolog, am trecut de curând printr-o întâmplare care mi-a deşteptat toate veleităţile înăbuşite. E singura dată când, fără voie, am făcut în adevăr o descoperire senzaţională.

Iubesc pădurea cu patimă şi ori de câte ori intru în ea sunt alt om. Se deşteaptă în mine obscure sentimente de siguranţă, de plinătate, de farmec real. Întârzii de bunăvoie pe coclauri cu frânturi din codri seculari, de altădată, vestiţi pentru haiducii care se ascundeau în ei cu teşcherelele pline de aur. Acum se adăpostesc, cruţaţi de mine, câteva perechi de râşi, lincşii meleagurilor noastre, şi o familie de jderi cu puiţa lor.

Într-o zi, astă-vară, mi-am lăsat brişca în paza pădurarilor şi m-am afundat cât mai departe, în bungeturi, însoţit numai de Haiduc, un câine credincios şi viteaz. Ademenit de linişte şi frumuseţe, m-am lăsat jos la tulpina unui gorun falnic într-o poiană răznită de lume, ca într-o baladă. Câinele, care are un miros extraordinar, nu s-a aşezat la picioarele mele, ci a început să dea târcoale trunchiului, mârâind şi pufăind înfundat.

O ghionoaie ţâşni din scorbură copacului şi prinse a ne certa în gura mare. Da, în felul ăsta da veste pădurii întregi că nişte venetici îi calcă tărâmurile. Ca s-o liniştesc, de dragul ei şi al puilor, am chemat pe Haiduc... El, altădată atât de ascultător, s-a repezit şi mai furios asupra trunchiului, sărind să-i zgârie şi să-i râcâie coaja. Din când în când, se oprea, mirosea atent, trăgea cu horcăituri, pe nas, rumeguşul răscolit de ghearele lui şi iar pornea să latre cu turbare. M-am sculat şi, intrigat, l-am urmărit cu băgare de seamă... La rândul lui, el a schimbat lătratul într-o schelălăitură, ca o implorare, şi-şi aţinti ochii grăitori în ochii mei, voind aievea să spună ceva.

În acea clipă copacul falnic, crengile vânjoase, câinele înnebunit de un mister mi-au adus aminte de întâmplarea din *Cărăbuşul de aur* a lui Poe. Şi ascultând de îndemnuri nedesluşite, m-am apropiat să cercetez copacul. Câinele s-a liniştit un timp şi a aşteptat să vadă rezultatul intervenţiei mele. Am bătut uşor cu baltagul în trunchi: suna a gol, deşi încă verde, în putere, şi cu coroana de jur împrejur cât o biserică. Am bătut din nou, mai tare, ca să-l fac să se cutremure din vârf până-n rădăcină, şi am pus numaidecât urechea... Pe lângă vibrarea adâncă a lemnului, mi s-a părut că aud un sunet ca de zornăit înfundat.

Câinele, încurajat, a început să latre iar şi să muşte din scoarţa groasă cu solzi de crocodil. La acest nou asalt a zburat din cuib, înspăimântat, şi găiţoiul, fără să se mai ia la harţă. Eram nedumerit. El să fi făcut ciudatul zgomot de adineauri? Umblă vorba că neamul ăsta de păsări hoţomane fură lucruri strălucitoare, monede, giuvaeruri şi alte odoare, pe care le ascunde în cuiburile lor ca pe nişte *porte-bonheur*[{41}]-uri. Aşa mă mângâiam în copilărie de pierderea unei cruciuliţe de aur pe care o purtam la gât.

Câinele zărise acum în trunchi o scorbură, spre care se arunca în salturi furioase, fără să o poată ajunge.

Am vârât atunci două degete în gură şi am şuierat voiniceşte semnalele învoite... Codrul le-a primit cu chiot, ca

pe vremea hoţilor. Câinele dintr-o dată a încremenit! Peste puţină vreme au sosit gâfâind pădurarii, niţel sfecliţi de ce s-ar fi întâmplat. La vederea lor, câinele a început să se dea mai cu turbare, cerşindu-le din când în când cu privirile întoarse ajutor. Nici ei nu ştiau ce să creadă şi se cruceau, cu căciulile în mâini. Le-am spus de părelnicul zgomot pe care l-a făcut trunchiul de baltagul meu şi ne-am învoit să batem câteşitrei deodată gorunul misterios cu muchiile topoarelor şi să ascultăm. Un zvon uscat ca de uşoare ciocănituri, amestecat în tremurul copacului, fu răspunsul.

M-am hotărât atunci să merg cu cercetările mai departe şi, aprins de vechea îndârjire, am poruncit pădurarilor să taie copacul. Dar cum? Nu mă înduram să-l dobor întreg, ci, mânat de năzuinţa câinelui spre scorbură, am închipuit la început în coasta trunchiului un ţăncuş, o fereastră, cum se face în pepene ca să-i încerci miezul. Pentru asta însă nu aveam scule. Am scos la repezeală un cal din ham şi unul din pădurari a alergat călare în sat. S-a întors numaidecât cu burghie, sfrededele şi tot felul de ferăstraie.

După ce am mărginit în trunchi prin găuri una lângă alta un pătrat mare cât se poate vârî capul, am tăiat lemnul dintre ele cu ferăstrăul mic şi am scos, hoţeşte, bucata de tulpină prin care să pătrundem în miezul scorburos. Cu ochii nu se putea zări nimic. Unul din oameni a băgat cu îndrăzneală mâna. Dar o trase cu groază: dăduse de ceva rece, tăios, de care degetele se izbiseră ca de zăbrelele unei capcane. Acum câinele înnebunise de-a binelea. Cu ochii roşii, cu coada umflată şi spume la gură, sărea până aproape de ferăstruică şi, înfigându-şi colţii fioroşi, îşi rănea gingiile. M-am frământat câteva clipe şi m-am hotărât să tai trunchiul pe la mijloc.

Pentru asta pădurarii s-au suit de au abătut întâi creangă cu creangă toată coroana. Altfel, s-ar fi răsturnat peste noi gorunul întreg. Pe urmă ne-a fost lesne să lucrăm cum am vrut asupra trunchiului dezbărat de toate caturile palatului său de ramuri. Asta a fost o muncă grea de un conac şi mai

bine. Numai nişte inşi iscusiţi şi de meserie ca pădurarii mei puteau să o îndeplinească.

După ce ne-am descurcat de crengărişul abătut jos, am trecut la operaţia asupra trunchiului propriu-zis. Era un trunchi gros şi vânjos, cu fibre mari, vii şi oţelite ca nişte muşchi de atlet, care-l ţineau viguros, neclintit şi fără să-i pese de scorbura ce-i mâncase numai o parte din măduvă şi de care parcă se vindecase. Trebuia să-l retezăm mai sus, dincolo de înălţimea unui stat de om. Am încropit o scară şi, după o muncă de un ceas cu joagărul, am răsturnat partea de sus a trunchiului, cum ai ridica un copac înalt.

Oroare! În inima găunoasă a restului de trunchi rămas în picioare, ca într-o încăpere strâmtă, şedea drept, înţepenit de jur împrejur în pereţii scorburii, un schelet omenesc...

Hârca ieşea foarte uşor afară, deasupra nivelului tăieturii noastre. Dar mâinile, coşul pieptului, ciolanele coapselor se duceau misterioase în jos, către rădăcină, şi se pierdeau afund, ca într-un sicriu sculat în picioare. Pădurarii, superstiţioşi, au început să dea înapoi... Eu mă înfierbântasem... M-am suit pe scară şi am încercat să trag scheletul afară. A fost cu neputinţă. Era încrustat în carapacea lui de lemn. Am rămas în mâini numai cu glava goală pe care am pus-o la loc. Mi-am dat seama că trebuie să mă opresc aici. Nu aveam drept să merg mai înainte... Întâmplarea intra de acum în căderea autorităţilor...

A doua zi am venit cu procurorul şi medicul legist. În faţa lor, un lemnar a purces cu mare băgare de seamă la deschiderea trunchiului, pe care l-a scos întâi din rădăcină. Falnicul gorun de ieri zăcea acum ca un coşciug întins pe iarbă. După ce s-a determinat poziţia osemintelor înăuntrul scorburei, s-a aşezat trunchiul cu faţa scheletului în sus. Apoi s-a tăiat şi s-a ridicat, ca un capac, jumătatea de deasupra a trunchiului culcat. A rămas ca o copaie jumătatea de dedesubt, cu scheletul întreg culcat în ea... Atârnau de el încă zdrenţe dintr-o cămaşe de cânepă... Câteva petice de iţari mucezeau pe ciolanele genunchilor.

Şi nişte poturi înfloraţi cu ibrişin roşu, aproape întregi, acopereau ţurloaiele picioarelor. Fusese o namilă de om. Cu capul pus la loc, oasele măsurau un metru şi nouăzeci. Vertebrele tari se ţineau ca trase prin sârmă. Încheieturile ţepene nu se clintiseră din ţâţâni. Numai oscioarele degetelor de la mâini se scuturaseră ca nişte muguri, împreună cu două verigi de alamă, inelele mortului. Cred că eu le desprinsesem cu loviturile de baltag şi căderea lor pricinuise sunetul ciudat de la început. Sau ponte mă înşel...

Labele erau încă înfăşate de nişte opinci uriaşe, ale căror nojiţe de păr se încrucişau neatinse pe fluiere în sus. Coşul pieptului, de o capacitate năprasnică, era întreg. Câteva coaste din stânga purtau inscripţiile unor tăieturi adânci prin care ceva ascuţit pătrunsese în adânc. Hârca spunea şi mai mult. Arcadele orbitelor ieşite mult în afară înaintau ca nişte pridvoare de os. Sub ele se adânceau cât nişte pumni de copii găvanele ochilor, ce trebuie să fi fost extraordinar de mari. Dinţii şi măselele, intacte, râdeau din smalţul lor alb... De ceafa scăfârliei atârnau încă jurubiţe lungi de păr negru corb - rămăşiţă dintr-o bogată chică de bărbat. Ceea ce izbea şi mai mult, pe albeaţa de fildeş vechi a oaselor, era un enorm chimir de piele neagră, care încingea mijlocul scheletului. Un cuţit mare, cu plăsele de os, se mai ţinea încă în el.

După ce medicul legist a cercetat, a măsurat şi a luat note, s-a purces la deschiderea chimirului. Satul tot holba ochii. Pădurarii aproape să leşine! Scăpasem din mâini comoara. Din încăperile dedalice ale şerparului au curs câţiva pumni de aur: galbeni, dubloni, poli, mahmudele şi alte monede streine; câteva inele groase de aur cu peceţi; nişte cercei şi puţini bani de aramă româneşti, care aşezau întâmplarea cu sută de ani în urmă.

Pe atunci hoţea prin părţile locului banda vestiţilor Gogolea şi Chiloman, ale căror singure nume băgau lumea în răcori. Dintr-o pricină oarecare, împărţeală de jaf sau zulie de femei, cele două căpetenii se certară şi banda s-a

împrăştiat fără urme. Se credea că trecuseră pentru totdeauna în Bulgaria. Acum taina se lămurea. Osemintele erau ale unuia din cei doi tâlhari care se înfruntaseră şi unul căzuse. Rănit grav, el s-a târât şi s-a prăbuşit în gorunul încă de pe atunci gros ca un butoi. Poate că tâlharul chiar scobise şi mărise scorbura, unde se ascundea de potere. Sleit de sângele scurs, de sete şi de foame, el murise, înţepenit acolo.

Dar care din doi îşi lepădase oasele în tainiţa copacului? Gogolea ori Chiloman? Amândoi fuseseră nişte haidamaci, deopotrivă la statură şi la înfăţişare, amândoi spătoşi, amândoi smoliţi, cu chici şi bărbi.

Atunci, un bătrânel îndrăzni să iasă un pas din gloată şi să spuie:

— Căutaţi, domnilor, la mâini şi la picioare. Că Gogolea - după câte îmi spunea moşu-meu - avea câte şase deşte.

Medicul se plecă din nou asupra scheletului şi cercetă osemintele numărând...

Se găsiră câte şase degete la fiecare mădular. Nu mai încăpea îndoială... Gogolea răsărea acum din mormântul verde al gorunului, cu tot alaiul lui încruntat de poveste. El îşi găsise odihna de veci în inima vie, cutremurată de vânturi a uriaşului pădurii. Pe măsură ce vremea trecea, copacul creştea, îşi tămăduia racila şi se închidea deasupra mortului. Iar el se afunda tot mai adânc în ascunzişul scorburii, care îl adopta, îl îmbrăţişa tot mai strâns, îl rodea şi-l mărunţea cu furnicile şi toate gângăniile ei. Ploile i-au spălat oasele, vântul i le-a înălbit. Umbrarul crengilor le răcorea vara. Gerurile iernii i le întărea şi i le-a păstrat mai bine decât mucegaiul gropii. De o sută de ani îi cântau în fiecare an cucii şi-l slăveau privighetorile. Cine nu şi-ar fi dorit un asemenea lăcaş de veci? Acum, copacul care trăsese viaţa şi-şi lungise poate veleatul cu sângele ce i se scursese şi carnea ce se moşoroise la rădăcină, pierise odată cu taina de aur şi moarte ce i se furase. Şi de data asta îmi părea rău ca de o profanare.

După încheierea cercetărilor, am cerut ca amintire chimirul. Legistul m-a refuzat. Şi a avut dreptate. Scheletul lui Gogolea, gătit cu chimirul lat de două palme şi cu opincile uriaşe sub poturii înfloraţi, face fala muzeului Morgii! Să te duci neapărat să-l vezi când ajungi la Bucureşti!

Am făgăduit, fireşte, să fac vizită şi lui Gogolea, după ce voi primi înştiinţare că, în sfârşit, caloriferul meu a început să dea căldură de cuptor de uscat prune. Parcă mi se făcuse dor de ea! În sobă focul murise.

1-5 ianuarie 1947

ALCYON sau DIAVOLUL ALB

ODINIOARĂ, TAGMA HOŢILOR de cai era o vastă alcătuire a cărei urzeală împânzea zeci de ţări la un loc. De dincolo de marginile de apus ale Austriei, până peste hotarele Turciei, firele ei se încurcau departe în bazarele de vite ale Persiei.

Ea îşi avea ici-colo căpetenii, pretutindeni tovarăşi, calfe şi ucenici, prieteni şi slujitori, cu gazde, popasuri şi ascunzători unde cailor li se pierdea urma, şi de unde, ca din nişte adevărate boiangerii şi laboratoare, ieşeau prefăcuţi nu numai la păr, ci în toate semnele de recunoaştere. Se petreceau minuni: coamele din dreapta creşteau acum în stânga, picioarele ajungeau pintenoage, blana odată sură lucea ca pana corbului şi cozile se scurtau ori se târau fuioare la pământ. Caii îşi lepădau totodată firea şi năravurile, luând altele, din trăpaşi ajungeau buiestraşi.

Inima acestei uriaşe împărăţii era Ungaria şi România. Pusta maghiară şi Bărăganul nostru puteau mistui herghelii întregi, furate din cele mai vestite grajduri şi crescătorii ale Europei şi Asiei.

Spre deosebire de ceilalţi hoţi, furii de cai nu erau tâlhari de rând. Ei nu se dădeau la jafuri şi mai ales nu ucideau. Ba, dimpotrivă, dacă îţi luau telegarii, îţi lăsau nu numai hamurile şi butca, ci îţi mai lepădau pe deasupra zălog şi caii proşti cu care veniseră şi care i-ar fi încurcat acum la fugă.

Unii ajunseseră la faimă mare şi dovediseră că în multe alte privinţe şi împrejurări sunt oameni de onoare şi se ţin de cuvântul dat. Dacă au spus că-ţi fură calul, nu se lasă până nu-şi îndeplinesc făgăduiala. Oricum, puteai pune temei pe ei, până ce vedeau sau auzeau despre un roib vestit, despre un şarg focos ori un murg furtunatic. Atunci îşi pierdeau minţile. Furau de prea mare drag şi din prea multă pasiune.

De altfel, erau prea numeroşi nobilii şi boierii amestecaţi în iţele lor ca să fi fost un furtişag de rând. Câteodată intra în joc pizma dintre crescători, gelozia grofilor, ciuda marilor proprietari între ei, renghiuri jucate şi dejucate, ambiţii ca într-un sport de azi, patimi lesne de înţeles în stepele peste care aleargă mirajele arşiţelor.

Dincolo de Carpaţi se ridicase din obştea furilor unul, Egon, un flăcău bălai cu mustăţile lungi şi subţiri de borangic galben, chipeş şi voinic, dar mlădios ca trestia, aşa se legăna în vântul galopului nebun. Egon ajunsese spaima magnaţilor, care îşi ferecau zadarnic caii în slonurile de piatră cu lacăte cât căldările. Hoţul avea ori n-avea iarba fiarelor, dar tot pătrundea.

La noi în Muntenia hoţea cu vâlvă un omuleţ cărunt, slab şi subţiratic, alunecos ca un şarpe, cu ochi albaştri şi nevinovaţi de copil. Îl chema Amoaşei, după maică-sa, care se îndeletnicea cu moşitul. Era chemată mai ales la vitele cu facere grea. Se dusese pomina despre mâinile ei blagoslovite, cu care ajuta la fătat vacile chinuite de viţeii încurcaţi în pântece şi iepele care năşteau greu mânjii aproape morţi. Pe toate le izbăvea moaşa. Femeia îşi ungea dreapta sfrijită cu untdelemn sfinţit şi o vâra până la cot în vita ce gemea adânc, cu ochii închişi. Acolo, cu mişcări line, ajutată pe dinafară şi de stânga, pipăind, alinând, rânduind măruntaiele răscolite, izbutea totdeauna să scape pe mamă şi să scoată puiul viu.

Hoţul însoţise de mic pe maică-sa în toate părţile unde era nevoie de mâna ei iscusită. Moaşa era luată departe,

peste cinci judeţe. Se bătea lumea pe ea. Boierii trimiteau rădvanele s-o aducă. Alteori ea se arunca pe cal şi gonea să apuce cu suflet vita fătătoare. Copilul, tot timpul cu ea, pătrunsese în toate grajdurile, văzuse toate tainele, deprinsese întreg meşteşugul vitelor, viaţa cailor, crescuse în rând cu mânjii ca un frate şi-i îndrăgise mai mult decât orice pe pământ.

Aşa că nu i-a fost greu repede să ajungă în fruntea geambaşilor şi curând capul hoţilor de cai. Din vadul Cernei, de-a lungul Dunării, peste Bărăgan şi Dobrogea, până în Herţa Bucovinei, Amoaşei poruncea şi se mişca aşijderi unui stăpânitor, peste o ţară mai întinsă ca a lui Mircea.

Politica cea mare a împărăţiei hoţilor de cai cerea cârmuitorului din pustă să-şi dea mâna, peste Carpaţi, cu cel din Bărăgan. Aşa s-au întâlnit şi s-au înfrăţit Egon Ungurul cu Amoaşei Valahul, de zeci de ori în zeci de locuri de-a lungul munţilor, după nevoie, dar mai ales dincoace, la noi.

În preajma Drăgaicii, cu bâlciurile ei renumite de cai, hoţii se întrulocau la Podul Calului, deasupra Penteleului. E acolo sus, sub cerul înalt şi singuratic, o mândreţe de platou, oamenii îi zic pod, lung şi larg cât o moşie domnească, îmbelşugat cu iarbă, împodobit cu flori, unde poate trăi şi zburda un popor întreg de cai, fără să-i ştie cineva.

Aci se schimbau între ele prăzile. Ale lui Amoaşei luau drumul Apusului, către Austria şi mai departe. Ale lui Egon, după ce le înghiţea o vreme bordeiele Bărăganului, luau calea Brăilei. Din schelele dunărene ele treceau apoi Bosforul şi se făceau cai anatoli ori persieneşti.

De bună seamă că fârtaţii schimbau între ei nu numai iepe şi armăsari, ci şi sfaturi şi reţete despre cele mai izbutite mijloace de a scoate netulburaţi vitele din curţile stăpânilor. Şi povestindu-şi isprăvile, se îndemnau unul pe altul şi se luau la întrecere în vitejii şi iscusinţă.

Ca să fure cai obişnuiţi era o joacă. Nici nu se înjosea căpetenia să ia parte. Trimitea un ucenic. Şi era de ajuns să momească toţi câinii, să prostească stăpânul, să deschidă veriga cu căciula ca să nu se audă şi să scoată calul mai uşor decât un mieluşel. Pentru asta îl încleşta de muştiuc cu cleştele mâinii drepte, şi animalul, ameţit de durere, se supunea. Păgubaşul se trezea în zori cu coşarul gol.

Pentru gospodarii mai semeţi, care s-ar fi putut lua de piept cu ei, şi unde întâmpinau împotrivire, hoţii foloseau tot felul de meşteşuguri. Otrăveau dulăii, îmbătau paznicii, legau cobză argaţii, amorţeau cu vrăji pe stăpânul care dormea dus în casă împotriva obiceiului, în timp ce ei spărgeau grajdurile. Pentru asta purtau totdeauna la ei mâna de mort cu care adormeau toate veghile.

Iar ca să încurce şi mai rău lumea, încălţau copitele calului furat în alte copite de pâslă şi piele cu potcoavele puse de-a-ndoasele, cu gurile adică în faţă, aşa că urmele lăsate duceau pe păgubaş anapoda.

Egon se dovedise îndrăzneţ, norocos şi viteaz. Însă uneori prea sălbatic. Dacă vedea că nu pătrunde cu nici un chip la prada jinduită, se strecura noaptea şi da foc grajdurilor. Caii, cuprinşi de spaimă, începeau să necheze şi să se zbuciume, să duduie în podele, umplând grajdul de larmă. Înşişi hoţii strigau cât îi luau gurile: „Săriţi, foc!”... Stăpânii alergau buimaci de somn, descuiau ori spărgeau degrab uşile adăposturilor, să dea drumul cailor, care năboiau buluc afară şi se împrăştiau nebuni în toate părţile. Atunci Egon cu tovarăşii îi prindeau prin întuneric, şi în zarva şi zăpăceala incendiului la care zoreau toţi să-l stingă, se făceau nevăzuţi călări... şi-i înghiţea pământul...

Că uneori se schilodeau ori ardeau de-a binelea cai scumpi, că alteori se pârjoleau gospodării întregi şi mureau oameni, lui Egon nu-i păsa. El îşi făcuse gustul.

Amoaşei, mult mai blând, folosea numai mijloace paşnice. Pentru el nu era greu de învins stăpânii. Lui i se părea mai anevoios de biruit caii... Într-un rând a avut de-a face cu un

fugar năbădăios, de care nu se putea atinge nimeni decât gospodarul, şi încă şi el cu momeli. Aşa că omul nu mai încuia grajdul. Proptea numai uşa cu un par. Atât. Ştia bine că nu i se putea fura telegarul. Hoţul pusese ochii lui albaştri şi nevinovaţi pe el. Încercase de câteva ori când îl găsise pe câmp să se apropie. Calul chihotise şi-şi rânjise colţii, întorcându-se la el ca la lup, cu spatele şi scurmând ţarina. Pe ăsta nu era chip să-l scoţi din grajd cu binele. Hoţul cu căciulă-n mână s-a învârtit câteva zile în târg, pe la spiţerii. Când s-a întors a strecurat un copil până la găleata cu merticul de ovăz pentru seară al calului, unde, după povaţa hoţului, băiatul a amestecat un praf dintr-o punguţă de hârtie. Noaptea, Amoaşei s-a înfăţişat cu patru dălcăuci, au încărcat binişor pe o năsălie roibul adormit ca un prunc îmbăiat şi au ieşit nesupăraţi din curte, cu el întins ca mort. Afionul lucrase mai uşor şi mai blând ca focul... Egon, când a auzit, a cârtit împotriva procedeului băbesc al valahului... Dar Amoaşei a făcut înainte aşa cum îl duceau pe el capul şi inima... Altă dată, a scos uşurel din grajd o iapă măreaţă, de rasă mult cinstită, ce făgăduia un mânz aşijderea... N-a avut pentru asta nevoie decât de o oca de rom tăiat cu spirt tare şi de o desagă cu bucăţele de zahăr. Iapa, dornică de dulce ca o muiere, s-a îmbătat turtă de momeala hoţului, care i-a dat o jumătate de noapte pe săturate zahăr înmuiat în spirtul ameţitor, şi vita a ieşit de bunăvoie, clătinându-se pe câte patru picioare, veselă, ţinându-se după fur ca după maică-sa.

La urmă i-a venit şi lui de hac cineva. Era un vestit boier în părţile Buzăului, unul de-i zicea Marghiloman bătrânul. Asta se trăgea, cum spunea el însuşi, dintr-un vrednic neam de hoţi de cai. Aşa că nu era de glumă cu el, mai ales că era bine cu stăpânirea. Şi Amoaşei îl ocolea.

Când însă bătrânul a băgat în grajduri un armăsar arăbesc alb şi uşor ca fulgul, hoţul a lepădat toate temerile şi a început să dea târcoale. Era un fugar focos şi aprig, încordat şi sturluibatic de nu-l puteau stăpâni, legat în

lanţuri, patru oameni. Erau nevoiţi să-l ţie numai în grajd. Nu-l scoteau la lumină, că s-ar fi smuls şi ar fi fugit în lume. Dar chiar acolo, la întuneric, zvâcnea în două picioare şi ţipa ca o muiere furioasă când intrau la el grăjdarii. Trebuia întâi să-l încolţească şi să-l încadreze între nişte hulube ca să-i poată aduce ovăzul şi găleata cu apă. Ieslea zăcea roasă şi stănoagele, praf... De conovăţ nici vorbă. De atâta zvârlit cu picioarele dindărăt, podelele ajunseseră în podină. Trebuise să-l lase singur, ca pe o sălbăticiune: muşcase carne din ceilalţi cai lângă care fusese pus la început. Îngrijitorii nu-i spuneau Alcyon[42], cum îl chema, ci îl botezaseră Diavolul Alb. Stăpânul aştepta un meşter din străinătate să-l domolească şi să-l înveţe să alerge.

Amoaşei îi scăpărau ochii de jind şi se usca pe picioare... Grajdul era bine păzit, masiv, de piatră, cu nişte ferestruici cât să se poată abia prelinge nevăstuica. Uşa - cu paveze de fier. Paznicul dormea într-o odăiţă alături. Calul era mai rău ca o fiară sfâşietoare. Hoţul i-a trimis vorbă lui Egon, care s-a înfăţişat la întâlnire, sucindu-şi fălos mustaţa de borangic.

Au cercetat amândoi noaptea cu de-amănuntul împrejurimile, curtea cu ziduri înalte, porţile ferecate, grajdul la care au răzbit cu greu. Se auzeau înăuntru sforăiturile, tropăiala armăsarului... Dar nu se putea nimic altceva decât să se înfăptuiască planul lui Egon. Şi asta anevoie. Adică cu o prăjină lungă vârâtă pe o ferestruică, să se puie foc pe dinăuntrul grajdului. Ori fânului, ori ieslelor. Apoi să deştepte lumea curţii şi, folosind groaza şi vălmăşeala incendiului, să fure calul...

— Cum să-l furi? întrebă Amoaşei, că te face praf, mai ales înnebunit de pălălăile focului...

— Te-arunci din goană pe el şi-l încleştezi între pulpe. Cu o mâna înfiptă în coamă şi cu alta în moţul din frunte îl duci unde vrei.

— Faci tu asta?

— Dacă ar fi la mine, da. Aici nu, răspunse ungurul zâmbind rece, şi se despărţiră neînţeleşi.

Hoţul, de atât necaz, bolea acum cu adevărat. Călcându-şi pe inimă, plecă să ceară sfat unui vechi hoţ de cai, bătrân şi pocăit, cu care Amoaşei avusese pe vremuri certuri şi vrăjmăşie. Popa Stoian din Lipia, un moşneag cu o cocoaşă în spate, două găuri negre de sfredel sub tufele sprâncenelor albe şi un nas ascuţit ca o custură, sub care atârna un snop de colilie revărsat pe piept.

Popa l-a primit întâi cu zeflemele, mai pe urmă s-a aprins şi el şi s-au sfătuit îndelung. După povaţa bătrânului, hoţul şi-a mai adaus un tovarăş priceput, pe Scoroambă, din Valea-Lupului, şi au pornit la lucru.

Cea dintâi greutate era să treacă prin toate pazele şi peste toate barierele ca să pătrunză în podul grajdului.

Amoaşei s-a proptit într-o zi la porţi şi a cerut să vorbească cu boierul. Are de vânzare o iapă cum nu se mai află alta.

Boierul i-a trimis vorbă că „altădată”, acum are treabă. Hoţul a înghiţit palma şi a plecat zvârcolind sub el, în ochii uimiţi ai argaţilor, o frumuseţe de roaibă codalbă.

— Să-i spuneţi Marghilomanului, mă, că tot i-l fur, aruncă el din goană cuvânt semeţ. Şi pieri.

Peste vreo săptămână, boierul a plecat cu politica lui la Bucureşti. La câteva ceasuri în urmă sosi într-o brişcă un popă tânăr, necunoscut, cu vorba că a primit poruncă de la boier, cu care se întâlnise pe drum, să vie şi să-i facă sfeştanie şi să-i boteze grajdurile, doar o fugi diavolul din armăsarul lui. Logofeţii, mai de silă, mai de ruşine, cum să-l întoarcă pe preot din ale sale, se învoiră, deschiseră porţile şi îl primiră în curte. Popa a tras drept în dosul grajdului, a deshămat mârţoagele şi le-a trântit între picioare o căpiţă de fân cu care umpluse brişca. Apoi şi-a pus sfita[{43}], şi-a petrecut patrafirul, a citit, a cântat şi a plecat lăsând aproape neatins stogul de fân, rămas acolo morman. Când amurgul a dat geană de geană, mormanul a început să se mişte şi de sub el s-a târât şerpeşte Amoaşei. Cât descântase popa şi făcuseră cruci argaţii, el, printr-o gaură

din burta briştii, se tupilase sub picioarele cailor în claia de nutreţ, unde a dormit până seara. Nu s-a mai scuturat, şi aşa, cu paiele pe el, s-a căţărat într-un salcâm, a trecut în altul şi când i-a venit bine a sărit pe acoperiş. Apoi ca o nălucă a pierit pe gura de geam a unei cubele şi s-a cuibărit în podul grajdului.

Sub el fiara de armăsar a început să sforăie îngrozitor şi să se zvârcolească făr' de răgaz. Când se mai ostoia, hoţul întindea pe deschizătura de deasupra ieslei o prăjină cu păr de lup, cu care-l îmboldea trecându-i-o pe la bot. Armăsarul sălta deodată cu picioarele dinainte până la tavan, apoi cădea pocnind ca un tunet şi se punea să bată cu cele dinapoi în uşă, în perete, în ce apuca, zguduind clădirea ca un cutremur.

Sculată de atâta larmă, toată lumea, trezită din somnul dintâi, alerga cu felinare şi cu arme să vadă ce se petrece. Nimic. Pe armăsar îl apucase năvârliile din senin. Poate se speriase de vreun şoarece. Cine ştie ce i s-a năzărit iar diavolului!... Îl priveau pe fereastră cum se zbuciumă învârtindu-se şturloibat de colo până colo, cu ochi fioroşi, cu nările aprinse şi coama ca un val răzvrătit de furtună. Îl apucaseră pandaliile cele mari. Unii ziceau că-l deochease popa, care, în loc să-l domolească, mai rău îl îndrăcise. Dar bine că nu e nici o primejdie. Poate să joace acolo închis în cuşcă până la ziua de apoi. Şi se duseră toţi liniştiţi la culcare.

Pe la miezul nopţii, altă alarmă şi mai mare îi deşteptă iar... Hoţul îmboldea fără astâmpăr armăsarul, care alerga învolburat numai spume şi năruise totul în grajdul făcut pe dinăuntru numai ţăndări... Slugile cercetară cu grijă îndoită uşile, ferestrele, zidurile. Iar nimic. Decât nebunia din ce în ce mai nedomolită a vitei îndrăcite, de pe care curgeau, apă, sudorile. Şi, copleşită de oboseală, argăţimea plecă din nou la culcare, care prin poduri, care prin coşare. Dar hoţul n-a slăbit o clipă armăsarul, hărţuindu-l cu strămurarea ca pe un taur neascultător. Până ce, sleit de osteneală, cu

nările în zbatere, gâfâind şi trăgând greu în piept răsuflarea, a căzut în genunchi, cerând pacea. Alergase şi se învârtise ca un şoarece în cursă, închis într-un petec de grajd mai bine de două conace. Rămase aşa ameţit câteva clipe. Apoi se ridică iar. Sta acum încremenit, cu ochii holbaţi, în care jucau văpăi nebune de fosfor, cu urechile teşite înapoi a spaimă şi dinţii încă rânjiţi a răutate. Era Satana, însă un Satana istovit, sleit. Asta voise şi hoţul.

Deodată, armăsarul tresări înviorat... Un fior neaşteptat îl scutură din creştetul învălmăşit până-n coada zburlită. Şi întinse capul... Pe gura podului pluteau spre el miresme aţâţătoare, dar dulci şi ameţitoare totodată, care-l gâdilară răscolindu-l până-n fundul măruntaielor. Apoi o mână blândă îi îmbie spre bot o blană fermecată, din care se resfira îmbătător miros de iapă în călduri.

Armăsarul trase adânc în piept pe nările lărgite aroma vrăjită şi, năuc, începu să se frământe, acum în alt ritm, rânchezând nerăbdător, dar potolit.

Hoţul cu mişcări de pisică se prelinse nesimţit până lângă el. Din omul întreg, din părul capului, mintean, nădragi se resfira mirosul magic.

Blăniţa înmuiată în mâzga rodnică îi flutura în mână. Şi deodată animalul îşi lăsă încet capul ascultător pe umărul îmblânzitorului, care-l mângâia sub guşa năclăită de sudori şi-l bătu lin pe spate, semn că a pus stăpânire pe el. A fost apoi o jucărie pentru tovarăşul de afară să descuie uşile grajdului şi să dea drumul hoţului cu prada.

Oamenii curţii dormeau cel mai dulce somn, al străjii de-a treia. Când hoţul cu armăsarul au ieşit pe poartă, omul sta înfipt în spatele Diavolului Alb parcă de când lumea. În drum îi aştepta al doilea tovarăş, călare pe o iapă focoasă, care a hohotit uşor. Armăsarul a nechezat o dată din rărunchi şi s-a aruncat dintr-un salt în urma ei... Apoi au pornit să se alerge ca două talazuri furtunatice în marea de beznă a nopţii.

*
* *

Cel dintâi care primi înştiinţarea despre furtul armăsarului fu Egon. Ştafeta îl găsi în pustă, vânând cu arcanul cai din hergheliile de soi ale magnaţilor. Îl însoţea o grofină trufaşă, femeie falnică, îndrăgostită ca o nebună de vitejia lui. Amândoi călări pe sirepi neîntrecuţi, cu laţurile la oblânc, înconjuraţi de ortaci, fugăreau telegarii răzniţi pe câmpia fără capăt şi fără stăpân. Îi spionau mai întâi de departe cu ocheanele. Când caii se adunau în preajma puţurilor cu gâturile cumpenelor înălţate pe zare, hoţii se repezeau iama în ciurdă... zvârlindu-le de-a călare ochiurile odgoanelor de grumaji. Se pornea atunci o goană smintită, spulberând valurile de colilie ale pustietăţii.

Fiecare călăreţ era târât poşte întregi de prada înnebunită de strânsura ştreangului... Când îl simţea sleit de puteri, hoţul îşi îndemna calul muştruluit din câteva opintiri să se alăture fugarului sălbatic. Atunci goana se domolea. Prinsul, ostenit, îşi mlădia pasul pe perechea domestică, pulpă la pulpă, se cuminţea şi sfârşea apriga goană într-o preumblare ce-l ducea între caii îmblânziţi care-l primeau cu chiote de nechezuri.

Egon întimpină vestea cu uimire. Asta îl făcu să grăbească sfârşitul vânătoarei şi să se tragă spre cotul de răsărit al Carpaţilor, către Valahia. Se apropia de altfel şi Drăgaica, soroc de întâlnire între cele două căpetenii pentru puneri la cale despre marile bâlciuri de cai ce începeau.

Al doilea care s-a mişcat a fost popa. În noaptea isprăvii chefuise tot timpul la o nuntă în văzul satului întreg. Oamenii l-au adus acasă pe braţe şi l-au lepădat pe prispă, unde a bolit câteva zile. Aşa că stăpânirea nu l-a cuprins în cercetările ei. Plin de nerăbdare, săltat de şale în patul unde se prefăcea că zace, el a aşteptat zadarnic pe Amoaşei cu plata, ca unui drept părtaş, cum le fusese înţelegerea.

Hoţul nu s-a mai arătat. Îngrijorat, bătrânul a trimis vorbă lui Scoroambă să vie pe la el. Tovarăşul a răspuns că are treburi şi nu poate... Popa, obidit, a înghiţit în sec şi s-a pus să rumege gânduri.

Cel din urmă care a aflat de călcarea grajdului a fost boierul. Logofeţii, înfricoşaţi, au zăbovit cercând la început să prinză ei hoţii şi să aducă armăsarul înapoi. S-au plâns la zapciu, la isprăvnicie, au risipit iscoade, au făcut poteră... Deznădăjduiţi, s-au dat bătuţi şi au trimis apoi stăpânului la Bucureşti cuvânt despre cele întâmplate.

Boierul, deşi înglodat până-n gât de politicaua lui, a alergat numaidecât la cârmuirea cea mai înaltă. S-au dat porunci aspre la toate isprăvniciile, s-au pus privegheri la toate vămile, trecătorile şi codunurile, s-au călcat toate gazdele de hoţi, s-au răvăşit toate ascunzişurile lor cunoscute, s-au prins şi pus la butuc mulţime de prepuşi, s-au făgăduit ca mezat mii de lei răsplată denunţătorilor... Deocamdată, toate zadarnic... Nici măcar nu se ştia cine furase. Bănuielile cele dintâi cădeau pe Amoaşei. Dar puteau fi şi alţii.

În sfârşit, boierul s-a întors mofluz la conac şi a început cercetări pe seama lui, prin trepăduşii şi argaţii cu care a împănat târgurile şi bâlciurile.

Între timp, Egon îşi rodea de nerăbdare zăbala sus, la Podul-Calului, aşteptând. Venise cu pâlcurile lui de armăsari, pentru schimb. Dar Drăgaica trecea, şi Amoaşei nu se arăta. S-au înfăţişat alţii, tovarăşi mai mărunţi, cu prăzi frumoase. Dar ungurul nu s-a uitat la ele. Întreba din ce în ce mai furios despre căpetenie şi despre armăsarul bălan. Şi nimeni nu ştia să-i spuie. La urmă, înjurând groaznic, a întors mânios spatele şi s-a urnit, înveninat de înfruntarea valahului, îndărăt.

Copoii Marghilomanului au ajuns şi la popa Stoian, care i-a primit bolnav şi spăşit. Nu ştia nimic. Totuşi, a făgăduit că are să încerce ceva pentru descoperirea hoţului. Dar vrea să vorbească numai cu boierul, în taină.

Acesta s-a grăbit să-i trimită o brişcă şi l-a primit ca pe un oaspe de seamă, ştiind ce-i poate popii pielea.

Popa, mâncând dulceaţa, bând cafeaua şi dând de duşcă ceşcuţele de ţuică, a repetat că nu ştie nimic. Dar se leagă să pornească el, cum se pricepe, cercetări care nesmintit au să-l ducă unde se află bălanul. Are el mijloacele lui. Pentru asta boierul să-i spuie de la cine îl cumpărase.

Nu era nici o taină: de la Iani. Popa, la auzul numelui, îşi propti cu înţeles un deget la nas.

Iani era un grec născut în Pireu, crescut în Ungaria, însurat în Bucovina, angrosist de grâne în Ucraina, samsar de cai în Austria, mare negustor de covoare de Anatolia şi precupeţ de carne vie la Stambul, groaznic doborâtor de codri în Moldova şi aşezat câteva luni pe an, pentru marile bâlciuri româneşti, la Galaţi şi la Bucureşti.

— Şi Iani de unde-l avea? întrebă popă.

— De unde? Din Inglitera.

— Nu se poate! făcu popa cu tărie.

— Cum să nu se poată? Mi-a mai adus şi altădată cai de acolo.

— Cum ştii?

— Cum?... Am toate patalamalele. Armăsarul a venit cum se cuvine, cu hrisovul lui. E un pursânge. Pe tată-său îl chema aşa... şi pe maică-sa pe dincolo...

Şi boierul îşi scălămbăie gura, bolborosind nişte vorbe scâlciate.

— Hârtii plăsmuite, spuse tăios popa. Armăsarul vine dintr-o ţară unde caii nu se botează la primărie să li se dea zapise, cu numele lor şi ale părinţilor. E prea sălbatec... L-ai strigat vreodată pe nume?

— Da, răspunse boierul.

— Şi se îmblânzea când îşi auzea porecla trecută în hârtii?

— Nu... Se făcea şi mai rău, trebui să mărturisească boierul.

— Păi vezi, nu era numele lui adevărat, urmă judecata-i necruţătoare popa, clătinând grav colilia bărbii... Te-a minţit grecul.

— De ce să mă mintă? Ori de unde ar fi venit, mie mi-era totuna...

— A minţit ca staroste al tuturor codoşilor, îl lămuri popa. Şi ca să şteargă urmele...

— Să şteargă urmele? se uimi boierul.

— Da. Armăsarul era de furat, stărui sfinţia-sa.

Boierul se încruntă, ieşit din fire.

— De unde? Spune, dacă ştii ceva.

— Asta s-o spuie Iani, dacă o vrea. Trimite, boierule, după el. Cheamă-mă şi pe mine când o sosi. După aia ţi-oi mai spune şi altele...

Curând, doi olăcari pe cai aşternuţi pământului duceau grecului porunca să se înfăţişeze. Deşi sudit, acesta a pornit numaidecât în caretă făcută pe măsura lui la Viana, mare şi mlădioasă, să se legene pe drumuri ca o corabie pe apă.

Căci Iani nu încăpea într-o trăsură obişnuită; dacă avea numai o palmă de frunte, în schimb era de trei coţi în fund. Cu burtă bărdăhănoasă de poloboc, năpădit peste tot unde i se vedea pielea de pistrui şi peri ţepoşi, bondoc şi îndesat, cu ochii boboşaţi în pleoape roşii văduvite de gene, pe două crăcane subţiratice şi scurte, aducea aidoma cu o uriaşă broască râioasă roşcată, care ar purta cotleţi şi îmbrăcăminte englezească, căci grecul se purta numai în haine cadrilate, aduse înadins de la Londra, după calapodul idolului său, frumosul Disraeli.

Boierul îl aştepta cu amiciţie, deşi în halat şi papuci. I-a scuturat mâna pufoasă cu putere şi, până să-l poftească în jilţ, a ieşit ca din pământ şi popa. Domnul Iani, când a auzit de furtul armăsarului, a început să se vaiete şi a cercat să-şi sfâşie gherocul.

— Cum se poate?... Şi eu, care credeam că m-aţi chemat să-mi vindeţi ceva din hergheliile d-voastră!... Auzisem, iertaţi-mi vorba, că aţi pierdut mult la stos şi credeam...

Boierul i-a potolit repede mărinimia, întrebându-l, cum îl învăţase popa, dacă hoţul nu-i vânduse înapoi armăsarul.

— Cum v-aţi putut închipui aşa ceva? clipi zăpăcit Iani.

— Fără să ştii d-ta, îl lămuri boierul. Ţi l-a adus poate schimbat, tras prin boiele şi ape tari, pus în aburi şi la canoniri, ca gogoşile de mătase. De unde să-l mai cunoşti?

Domnul Iani se jură şi răsjură pe toate sufletele din el, din copii şi din neamuri, şi făgădui să fie cu ochii în patru la toată marfa ce-i va mai trece prin mâini. Să lase boierul toată grija pe el.

Când a fost la cercetarea de unde venea armăsarul, grecul a sărit de trei palme din jilţ, cu ochii ieşiţi din cap, şi a încordat aşa de tare mâna cu care gesticula, că i-au trosnit încheieturile. Era tot numai o flacără roşie... Aşa cunoaşte boierul la cai? întreabă dacă e din Inglitera armăsarul? La ce mai slujesc atunci îndreptările ofiţiale şi sineturile? E cea mai mare insultă ce i s-a adus vreodată, în toată viaţa lui. El, care alege cai şi pentru haremurile padişahului...

— Poate vrei să spui cadâne, îl îndreptă boierul.

— Şi iepe, şi cadâne. De toate celea, spumega negustorul, tăgăduind orice altă obârşie telegarului.

Nu s-a mai putut scoate nimic de la el, decât proteste furioase, jurăminte şi blesteme.

— Întreabă-l, boierule, şi popa se dete diplomaticeşte în dosul stăpânului, dacă nu i-a rămas ceva, cât de puţin, din vechiul harnaşament cu care a fost adus armăsarul, fie şi din Inglitera.

Domnul Iani nu înţelegea.

— Un frâu, o bucată de şea, o zăbală, în sfârşit, un cât de mic semn.

— Pentru ce nevoie? întrebă bănuitor grecul.

Nu i se răspunse. Holbă ochii la popă. Zăbală? Frâu? La ce bun? Apoi repede: nu crede, nu-şi aduce aminte...

Boierul începuse să se burzuluiască...

Dar îndată ce ajunge la Galaţi, făgăduia să cerceteze din fir-a-păr. De găseşte ceva, trimite în grabă. Sau vine personal să dea ajutor.

Pe măsură ce boierul se înnoura, se însenina Iani. Dar zadarnic încerca să-l mai îmbuneze, că vrea să-i vază hergheliile de laudă, că e gata să-i cumpere pe loc grâul şi mierea. Bătrânul, cătrănit, l-a poftit pe uşă şi a poruncit să se deschidă larg porţile. Şi numaidecât a cerut să se aprinză căţuia cu mirodenii şi să se dea drumul la ferestre. Domnul Iani plecă ridicând valuri de praf, prin care se legăna careta de Viana ca o corabie pe ape.

Popa îşi ieşi repede din rezerva în care se ţinuse.

— Boierule, încă o dată, armăsarul nu e din Inglitera.

— Dar de unde?

— E de unde caii cresc răi şi sălbateci parc-ar fi hrăniţi cu carne de om. E din tătărime ori din căzăcime. Din Bugeac sau şi mai de departe.

Marghiloman tăcea, cu ochii în covoarele de pe podea.

— Dacă-mi dai dezlegări şi lovele de cheltuială, plec să-i iau urma. Cred că numai stăpână-su, care l-a crescut şi l-a răsfăţat ca pe un copil rău, îl mai poate găsi.

Se învoiră uşor. Boierul scoase o pungă cu bani şi o puse popii în mâini. Acesta, plecat, se gârbovi şi mai mult de greutatea aurului sub ghebul ieşit al spinării. Şi Marghiloman se uită cu neîncredere după el. Curând, împănat cu proptele şi învoiri de la stăpânire, popa, călare pe iapa lui sură şi cu alt cal legat de coada ei, lua calea Bărboşilor. În câteva zile străbătea la ţăcăneală neîntreruptă Basarabia cu holdele ei de răsărită luminoasă, trecea Nistrul şi se mistuia pe drumurile treierate de mocanii cu turmele călătoare. Dar mai ales purtat ca pe o dâră de cenuşă pe urmele vechilor lui hoţii de cai, săvârşite pe acele meleaguri... Trecea, întrebând pretutindeni, din sat în sat, din gazdă în gazdă, ca într-o baladă, când româneşte, când ruseşte, când tătăreşte, despre păgubaşul unui armăsar alb, zmeos şi sălbatic cum nu se mai află altul

pe pământ. Se căina că n-are un petec de frâu, o frântură de potcoavă sau o scară de şea, să arate dovadă stăpânului care l-a pierdut, ca să-l crează că-l va pune pe urmele hoţului.

Cazacii mustăcioşi, ascultându-l, ridicau uimiţi frunţile. Mârzaci cu ochi zăbreliţi de gene lungi de cadână îl primeau înduioşaţi şi-l petreceau din aul în aul, îmbuibându-l cu rachiu scos din lapte de iapă. Şi povestea armăsarului legendar se lăţea ca o boare purtată până-n munţii Cubanului, unde se tânguia stăpânul minunii, care, auzind, a alergat ca o vijelie zeci de poşte înaintea streinului ce-i aducea ştire despre Murad, armăsarul lui, dulce răsad din iapa albă pe care a călărit Mohamed la paradis.

*
* *

De Sfântul Ilie popa s-a întors întovărăşit de un jugănar, un rus voinic, între două vârste, îmbrăcat cu rubaşcă albastră, cu şapcă scundă, umbrită de cozoroc îngust şi pantaloni largi umflaţi peste cizmele scurte mai jos de genunchi... Umbla înhăimurat cu fel de fel de curele, chingi şi sfori, de care atârnau sculele meseriei, cuţite şi cuţitaşe, sule şi ace, cârlige, crăcane şi beţişoare lustruite, pentru scopitul armăsarilor.

S-a înfăţişat boierului, care l-a amânat cu jugănitul cârlanilor şi tretinilor, fiindcă era prea cald. Dar s-a învoit să-l ţie la curte până-n primăvară, la timpul prielnic.

Rusul, în răstimp, a pornit să colinde satele. Oamenii aveau vieri de scopit, tăuraşi de întors, cai bolnavi de ariceală, telegari care se coseau, vite cu talan, oi cu dalac. El se pricepea la toate şi avea leacuri pentru orice. Uneori îl ajuta şi popa, care făcea pe tălmaciul şi mai câştiga câţiva bani. Cumsecade om rusul. Se îmbăta des, dar cu toată cuviinţa. Avea un singur năravv, de care nu se dezbăra zi-

noapte. Fluiera necontenit un cântec căzăcesc. Oriunde intra, într-un sat, într-o ogradă, într-o holdă, ori pe unde trecea, pe lângă o curte, pe lângă un arman, în mijlocul târgului, ca şi în mijlocul pustiului, pretutindeni unde s-ar fi aflat, el pornea şuieratul. Apoi sta şi asculta parcă un răspuns. Odată a spart cu umărul uşa unui slon de unde îi venise zvonul unui nechez purces la cântecul lui.

Aşa, cu uneltele zdrăngănindu-i la cingători şi cu fluieratul în gură, a străbătut când singur, când cu popa toate bâlciurile mari şi mici. N-a rămas târg necercetat, ocină necercetată, herghelie ocolită. Zile lungi şi largi, spoite cu albastru, le-au trecut numai pe drumuri. Au luat şi făţiş şi în răspăr Bărăganul, au urcat şi coborât albiile râurilor, au cotrobăit hrubele malurilor, bordeiele Vlăsiei. Din când în când, se întorceau iar pe Ialomiţa, unde făceau zăbavă şi de unde se lăsau spre Galaţi. Au dormit în lanuri, vegheaţi de stele, cu imensa cobză a câmpului ţârâindu-le la cap, s-au spălat cu rouă, au băut lapte sălbatec de porumb crud... Întindeau iţe, urzeau fire, înnodau legături. Au ţesut mreji noi, au cârpit reţele vechi, pe la gazde bătrâne şi pe la altele nou agonisite. Nimic!... Ieşise o singură huză: că s-ar fi găsit cândva şi undeva, pe un mal năruit, un leş de om mărunt şi un hoit de cal alb. Oarecum, adică, Amoaşei ieşise din lumea văzută şi auzită. Asta doar pentru proşti şi pentru câţi nu aveau răfuieli cu el. Alergau amândoi într-un răsuflet. Acolo, nimeni nu văzuse. Auzise numai, dar în altă parte... Şi leşul cu hoitul de cal alb se topeau ca o arătare a apei morţilor când te apropii, ca să tremure iar în zare.

Asta n-a clintit nici pe popă din îndârjire, nici pe cazac din fluierat.

*

* *

Ieşeau pepenii... Cerbul îşi făcuse nevoile în apă şi probrejenii chemau sumedenie de negustori, geambaşi şi

hoţi la alte iarmaroace vestite ale ţării.

Egon, oţărât, tot mai aştepta. Dar până la urmă grofina, călcată pe coadă, îl scosese din răbdări şi-l hotărî să treacă munţii şi să se amestece prin mulţimile bâlciurilor, ca să ia urma tovarăşului necredincios şi să-l pedepsească. Însoţită de ciraci, perechea cu obraze prefăcute şi straie schimbate se prelinse pe la Întorsura Buzăului spre inima Valahiei, mânând ciurda de cai ungureşti. I-au înghiţit apoi gazdele cu ochii în patru şi ploconeli până la pământ.

Iscoadele popii l-au înştiinţat numaidecât, şi sfinţia-sa s-a dat la o parte, lăsând drum liber ungurului pentru răfuială. Dar l-a pus pas cu pas sub aspră spionare. Şi părintele s-a apucat de altă ispravă.

*
* *

Din câte se dumerise popa, Amoaşei o rupsese cu toţi tovarăşii cunoscuţi. Îşi alesese alţii noi, ca să facă şi mai bine pe mortul. Pe unul singur îl bănuia că poate ar mai avea ştiinţă despre hoţ. Vechiul învăţăcel şi soţ de isprăvi, Scoroambă, din Valea-Lupului, care-l ajutase la furtul armăsarului.

I-a trimis iar vorbă să se întâlnească. Scoroambă s-a făcut niznai. Atunci popa a părăsit pe rus, a ridicat colţurile giubelei în brâu, a încălecat pe sura, şi sub seară, gârbov şi trudit, a bătut în poarta ogrăzii lui Scoroambă. L-a tăbărât, neînduplecată, cu mare hărmălaie, o haită de dulăi gata să-l sfâşie. A ieşit nevasta. Prin larma asurzitoare popa abia a putut înţelege din răspunsurile răstite că omul nu este acasă... Lipseşte aproape de o lună, nu ştie unde.

Sfinţia-sa s-a rugat de găzduire, că l-a apucat noaptea. Femeia, ciufută, s-a lepădat, aruncând că are copii bolnavi de gâlci rele. Şi n-a crăpat măcar poarta să-i întinză o bărdacă de apă. A intrat repede în casă, lăsându-l în plata zăvozilor întărâtaţi.

Popă, târâş, cu iapa de căpăstru, s-a depărtat, cu ochii mereu îndărăt. La celălalt capăt al satului s-a oprit furiş la o casă de oameni primitori, care n-au ştiut cum să-l ospeţească mai bine, ca pe o slugă a lui Dumnezeu.

Aci, din una-n alta, a aflat că Scoroambă e acasă, dar se ascunde. Învăţase pe nevastă-sa să răspunză aşa, căci se teme de oricine, să nu-i fure mândreţea de iapă, la care ţine mai mult decât la viaţă. Doarme numai în grajd. Pentru ea lasă droaia de câini dezmăţaţi în curte. Noaptea, la cel mai mic zgomot, iese afară, cu deştiul pe trăgaci.

Popa s-a culcat pe prispă, s-a sculat pe la cântători şi s-a întors pitiş la casa de unde fusese alungat şi unde s-a aşezat la pândă. După o vreme, uşa grajdului a scârţâit şi omul a ieşit cu găleata să scoată apă din fântână. Popa l-a strigat pe nume. Prins, n-a mai avut încotro. A trebuit să vie măcar la gard. Bătrânul l-a întrebat de sănătate, despre treburi şi l-a rugat să-i dea ajutor la o desfacere de vite cu câştig bun.

Omul a răspuns scurt că n-are vreme. Abia sosise şi e nevoit să plece iar undeva, chiar în ziua aia.

— Îmi duc iapa la vânzare, o luă el bănuitor înainte.

— Bine faci, îl sfătui popă. Că toţi sunt numai cu ochii pe ea. Le stă în gât. Parcă n-ar mai fi şi alţi cai...

Scoroambă dete din umeri.

— Zilele trecute, urmă popa, l-am întâlnit în taină pe Amoaşei.

— Pe Amoaşei? Şi hoţul căscă gura. Cum se poate?!

— De ce să nu se poată?

Scoroambă nu răspunse.

— N-a venit degeaba, zâmbi părintele. I-am pus un pumn de poli în căciulă...

Omul urma să tacă.

— Am mai meremetisit armăsarul Marghilomanului. Am vorbit şi despre tine. Tot pizmaş a rămas şi cărpănos prietenul nostru.

Scoroambă ciuli urechile.

— Îi pare rău că ţi-a dăruit iapa, adăugă popa. Frumoasă marfă. Nopţile astea ţi-o fură. Aşa socotesc, după cum îi luceau ochii când vorbea despre ea. N-o uită.

Şi sfinţia-sa se desprinse de la gard, lăsându-l pe Scoroambă cu cuţitul înfipt în inimă.

În dimineţile următoare, mare spaimă în toată Valea-Lupului. Satul clocotea ca un stup învrăjbit. Se găsise în cimitir un mormânt proaspăt muşuroit şi nu se ştia să fi murit şi să se fi îngropat cineva de câteva luni. Niscaiva streini îşi lepădaseră de bună seamă acolo mortul. Cine ştie, poate chiar un ucigaş tăinuise astfel fapta... Dar ucigaşul nu dormea paşnic în groapă, ci, în chip de strigoi, cu ţoale albe fluturând pe el, bătea cu oasele degetelor uscate în ferestrele gospodarilor.

Femeile îşi închideau copiii în odăi şi odată cu murgul serii satul murea. Toate casele îşi trăgeau verigile şi oamenii se zăvorau de frica arătării. N-ar fi deschis să le fi arătat aur. Ţâţânile uşilor erau frecate cu usturoi, cercevelele stropite cu busuioc din aiasmă. În ferestre vegheau candele aprinse la icoanele aşezate acolo spre apărare de iazmă.

A patra noapte, în toiul spaimelor, cu toată paza câinilor, care s-au repezit furioşi, dar au tăcut numaidecât, o bubuitură a sunat în uşa grajdului lui Scoroambă. Înăuntru nu s-a auzit decât sforăitul iepei. O a doua bubuitură mai tare, apoi o a treia, însoţită de zgâlţâială, ca şi cum canaturile s-ar sălta din usciori, a hotărât pe stăpân. Şi pe uşa crăpată s-a ivit dinăuntru, ameninţător, cu puşca în umăr, Scoroambă... Dar un strigăt i-a îngheţat în gâtlej şi căzu mototol... În faţa lui îşi flutura zăbranicul alb strigoiul: o hârcă rece, cu găurile ochilor scobite adânc, prinsă pe un gât de oase încheiate mai jos în nişte coaste înşirate ca nişte fireturi albe pe coşul unui piept găunos şi purtate pe două ciolane crăcănate de schelet hâd şi rânjit. Dimineaţa, omul a fost găsit aşa cum se prăbuşise, leşinat de spaimă, cu braţele răstignite în lături peste puşca rămasă sub el.

Noroc că nu se descărcase. Grajdul gol şi iapa pieritã. Câinii nu mai isprăveau de ros nişte ciolane îndopate cu măduvă, înadins alese ca să nu le poată sparge...

Satul a pornit să dezgroape mortul şi să-i treacă strigoiului o ţeapă prin inimă... Dar s-a văzut că nu era un mormânt, ci numai un muşuroi de ţărână afânată, sub care s-a găsit un cocoş mort... Şi odată cu asta au încetat şi plimbările strigoiului.

Pe Scoroambă l-a chinuit multă vreme vedenia. A zăcut dus câteva zile ca de un fel de lingoare cu aiurări, până ce a venit iar bătrânul popă, i-a citit masluri şi l-a întremat...

Cu greu însă l-a înduplecat să crează că n-a fost strigoi, ci o viclenie de-a lui Amoaşei ca să fure lesne iapa, cum se făgăduise... Numai el putea scorni asemenea ispravă. Ce-ar fi avut altfel strigoiul, dacă ar fi fost de adevărat, cu iapa?

Luat la spovedanie, Scoroambă mărturisi că din noaptea când se despărţise, după furtul armăsarului, nu mai văzuse pe Amoaşei, şi nu-i ştia ascunzătoarea.

Dar jură sub patrafir, pe cruce şi Evanghelie că are să-l caute şi în gaură de şarpe şi are să i-l dea în mână, acum, când avea de răzbunat paguba ce-i făcuse şi festa ce-i jucase.

Popa îl dăscăli, dacă îl află, să se prefacă că nu ştie cine i-a furat odorul. Să-l amăgească prefăcându-se că vine să se jeluiască şi să-i ceară sfat. Ba chiar să arunce bănuiala furtului iepei în dânsul, în popă, ca să cumpere şi mai bine încrederea hoţului. Iar Scoroambă, prostit de furie, s-a legat întocmai.

*

* *

Împotriva lui Amoaşei porneau acum patru capete de mreji să-i cearnă sălaşurile.

Egon cu grofina, despre care el avea veşti repezi şi-i spiona prin oameni chiar din ceata ungurului.

Popa, cu rusnacul al cărui rost hoţul nu prea îl înţelegea. Dinspre partea asta se temea mai mult.

Marghilomanul, cu iscoadele lui adause cu trepăduşii stăpânirii, de care nu-l durea capul.

Şi Scoroambă, de pagubă căruia aflase, dar despre a cărui vrăjmăşie nu-i trecea prin minte.

Duşmanii bâjbâiau încă buimaci, cu el nezărit şi neajuns încă în mijlocul lor. Dacă hoţul ar fi avut ibovnică, le-ar fi venit uşor. Ar fi avut un capăt de unde să apuce. Dar lui nu i se ştia nici o ţiitoare. Îi mergea vestea că se ţine cu câte o mânză aleasă pe sprânceană. Ar fi schimbând câte două pe an. Hoţul râdea uşor când auzea asta şi lăsa lumea s-o crează. Lui îi prindea bine. Îl acoperea şi mai mult.

Cum Egon îşi luase nasul la purtare şi nu numai că nu mai pleca, ci ajunsese pe aproape de una din vizuinile lui, îi trimise semn aspru să se astâmpere. Ungurul se încăpăţână şi valahul se hotărî să-l pedepsească.

Într-o dimineaţă, un spoitor mânjit de funingine, cu un maldăr de tingiri în spinare, intră în curtea isprăvniciei de Buzău, bălăbănindu-şi ca pe nişte clopote de episcopie căldările şi strigând cât îl lua gura: „Spoim tingiri”... Numaidecât coborî însuşi ispravnicul Mardare şi se tocmi ţigăneşte un ceas până s-a înţeles să-i cositorească arămurile.

N-a trecut mult, şi un om de-al lui Egon aduse veste ungurului că l-a zărit pe Amoaşei strecurând balanul în grajdurile unui conac părăsit din marginea satului Padina. Îndată, viteazul, ascuţindu-şi mustaţa slinoasă, porni cu şleahta acolo şi se puse la pândă în dosul unei movile din margine, de unde cu ocheanul ispitea tot cuprinsul.

Către seară, în zarea de ochi a lunetei s-a ivit aievea un cal alb ridicat în două picioare, abia stăpânit de un ins ce se lupta avan cu el. Asta cât un fulger. Atât. Cal şi om s-au mistuit pe gura grajdurilor. Dar Egon a chiuit de bucurie. A îndurat cu greu chinul aşteptării până s-a înnoptat bine şi a înconjurat cu pâlcul curtea strânsă în cercul haidăilor. El cel

dintâi a săltat peste ziduri, urmat de toţi, şi s-au adunat ca stafiile împrejurul grajdurilor... Au ascultat o vreme, apoi tot Egon s-a urcat uşor până la o fereastră şi, plecându-se să sară înăuntru, a căzut drept în braţele unor vlăjgani care-l aşteptau ascunşi după perete. Şi deodată, din grajd, de afară, de prin toate colţurile s-a iscat o poteră a stăpânirii, cu ispravnicul în frunte, care a prins hoţii, i-a legat cobză şi i-a trimis la başcă. Trufaşul Egon, cu ibovnică cu tot, căzuse în capcana întinsă de valah fără mare bătaie de cap. Vicleniile mai subţiri hoţul le păstra pentru popă. La doborârea ungurului el şi-a frecat doar mâinile. La a popii are să-şi lingă buzele ca de miere.

Vestea căderii streinului s-a împrăştiat numaidecât în toată hoţimea. De acum, sfinţiei-sale îi rămânea iar câmpul slobod. Ştia măcar din ce parte să se păzească mai mult.

Adică de către stăpânire, odată cu Amoaşei... L-a chemat pe Scoroambă la sfătuit. Ungurul, prost, crezuse că vede armăsarul şi pe Amoaşei. Nu băgase de seamă că fusese o amăgeală, cu vită şi om prepuşi. Dar asta dovedea că hoţul e aproape, lucrează tainic şi loveşte la mir şi cu putere. Se cuvine să fie şi mai învegheaţi.

Scoroambă deşertă sacul cu ştafete... Îl întâlnise pe hoţ la Galaţi. S-au înfundat într-o cârciumă, unde Amoaşei a vrut să-l îmbete ca să-l tragă de limbă despre popă şi alţi vechi tovarăşi şi mai ales despre rusnac. El s-a prefăcut ameţit şi i a tocat altele, câte-n lună şi-n soare. Când a fost vorba de furtul iepei, şi el şi-a dat cu bănuiala de sfinţia-sa. Amoaşei ar fi râs, râsul lui revărsat şi ar fi zis:

— Dă-l încolo de boşorog, că nu s-ar fi priceput să facă el asemenea ispravă... Scorneala cu strigoiul nu-i de capul lui. Acolo a fost mâna de om viteaz şi isteţ... Mai degrabă Egon, pus de oamenii lui. Sau eu, ce zici? Nu mă bănuieşti pe mine?

Şi s-ar fi zâmbat iar la Scoroambă.

Apoi a plătit şi a plecat scurt, ca o nălucă. Pe urmă l-a mai asemuit într-un călugăr şchiop, într-un căldărar cu tigăi în

spinare. Dar numai de departe, să nu-l simtă hoţul, că i-ar face de petrecanie!

— Asta unde? întrebă lacom popa.

Tot în Galaţi. De unde el a pus îndată prepuială că dacă hoţul se învârteşte mereu pe acolo, are fără doar şi poate aşezări la cale cu Iani... Şi despre ce altceva decât despre armăsar? I s-o fi urât şi hoţului cu atâta pază şi vrea să-l desfacă şi să scape de belea.

Popa da mulţumit din cap.

Şi Scoroambă povesti popii cum şi-a luat măsurile. A băgat mai întâi printre ajutorii de grăjdari ai lui Iani un om al lui, un băieţaş spălăcit şi şters, care face pe nătângul. Stă la cozile cailor să le cureţe şi-i slujeşte pe rândaşi în picioare, ca pe nişte boieri la masă. Le cară mai ales rachiu cu vadra. Ăsta are porunci să fie cu ochii şi mai ales cu urechile deschise în patru.

El, potrivindu-şi o barbă albă, plete cărunte şi port cuviincios de muntean, a luat o căruţă cu doi bouleni, a urcat în ea un butoi cu ţuică şi o balercă plină cu oţet şi a dejugat la colţul grajdurilor lui Iani. Stă zi-noapte acolo, sub coviltirul înfundat cu fân, ca un păianjen urzind o plasă în jurul cui intră şi iese.

— Aştept să-mi pice călugărul ori căldărarul... De-aia îmi pare rău de tot timpul pierdut pe aici, sfârşi Scoroambă, şi se grăbi să plece făgăduind veşti.

În urma lui, popa a rămas pe gânduri multă vreme... Şi se hotărî. Nu mai era de aşteptat veşti de la alţii.

*

* *

Trecuse de mult de Sfânta Maria Mică. Popa, acum drept ca o lumânare, îmbrăcat lipoveneşte, cu snopul bărbii scurtat şi cănit în galben-auriu, se amesteca cu o plasă în spinare printre haimanalele şi pescarii Galaţilor. Noaptea se trăgea într-un bordei ascuns în lanurile de porumb dat în

copt, ce înconjurau de trei părţi, cu talazurile lor, mai să-l cuprindă, oraşul.

Acolo, trântit pe pământ, cu mâinile sub ceafă, privea cerul cum îşi învârteşte hora de stele şi aţipea târziu, jinduind aghioasele ce trăgea cazacul pitit tot timpul ca un viezure în bordei.

Dimineaţa, ca şi seara, drumul îi era pe la căruţa munteanului, unde cinstea pe-ndelete un ciocan de rachiu, sau îşi umplea un clondir cu oţet de prune, pentru mămăliga cu peşte rasol.

De atâta chin şi aşteptare îl prinseseră frigurile bălţilor, care-l scuturau zdravăn la câte două zile, de i se auzeau dinţii clănţănind ca o toacă de os. Dar, tremurând, se gândea că isprava va plăti cu vârf şi-ndesat toate ostenelile.

Scoroambă era pe urmele lui Amoaşei. Băieţandrul de la grajduri aflase că se fac pregătiri pe furiş pentru adăpostirea unui cal scump. Laţul se înnoda. Într-o noapte, când cazacul turlac povestea pentru a suta oară cum îl crescuse pe Murad, mai cu grijă şi mai cu drag decât îl cresc pe ţarevici în palatul lui, se treziră cu Scoroambă venit într-un suflet. Aflase că starostele grajdurilor a primit poruncă de la Iani în zori să-i fie caleaşca gata la scară, cu doi grăjdari călări armaţi, care să-l însoţească. Povestise starostele rândaşilor la un pahar cu ţuică: lui, ca unui logofăt de încredere, grecul i-a destăinuit că are să se întâlnească cu un negustor pentru un armăsar de cumpărat... Dar negustorul, sfios, nu vrea să intre cu marfa în oraş. Cere să se întâlnească afară, într-o curătură de porumburi, fostă tabie turcească. S-au înţeles să se afle acolo la răsăritul soarelui. Logofătul să aibă grijă, împreună cu cele două slugi călări, să ţie din scurt pe strein, dacă ar avea alte gânduri.

Din spusele logofătului purtate de băieţandru nu mai încăpea pentru Scoroambă nici o îndoială că hoţul a înduplecat pe grec să ia în primire armăsarul departe de

ochii lumii. N-avea curaj să intre cu el în oraş nici noaptea. Se simţea poate urmărit...

Pe de altă parte, Iani nu ar fi primit târgul dacă n-ar fi vorba de ceva de mare preţ, după care îi sfârâie inima, adică armăsarul.

— Dar banii? glăsui popă.

— Nu ştia nimic băiatul. Cred că-i aduce grecul.

— Dar dacă înainte de a ajunge îl jefuiesc pe drum hoţii?

Şi popa, închizând un ochi, îşi ciuguli barba cu înţeles.

— Atunci scăpăm din mâini armăsarul, i-o întoarse Scoroambă. Pe când aşa, punem mâna şi pe cal, şi pe grec, şi pe răsplata stăpânirii pusă pe capul lui Amoaşei!

Sfinţia-sa se molcomi...

— Brava, Scoroambă... Eşti mai chibzuit. Eu, de, numai cu caii, greşesc la oameni, încheie el, oftând cu viclenie.

Dar în ascuns se gândea ce ar fi să scape şi de rus, şi de boier şi, după ce l-or scoate din gheara hoţului, armăsarul să rămâie numai al lui.

După plecarea zorită a lui Scoroambă, popa s-a perpelit toată noaptea pe jarul gândurilor. Se căznea mai ales să-şi închipuie cum o să se întâmple întâlnirea dintre grec şi hoţ şi nu o putea închega. Care pe care are să încerce să se înşele?

Vedea pe Iani în trăsură cu o desagă plină de bani între picioare. Dar Amoaşei? Călare pe un armăsar sau cu el de căpăstru? Şi în ce fel are să-l predea? Cum adică o să se facă schimbul? Bine: grecul întinde hoţului preţul. Dar ăsta cum îi înmânează calul? Că tâlharul poate să înhaţe de-a călare banii şi s-o ia la fugă. Din trei dezghinuri e departe şi lasă pe Iani cu buză umflată... Şi nu-i este de Iani, i-e de el. Trebuie deci numaidecât ca hoţul să descalece mai întâi... Şi popa se înfiora de prostia grecului.

Dar iar se întorcea. Poate că grecul, chibzuit cum e, are să pretinză ca înainte de a începe târgul calul să fie dat în mâna oamenilor săi şi numai pe urmă să numere hoţului banii. Aici gândurile popii iar se încâlceau, şi nu ştia cum să

dezlege încurcătura. Dar o să poată ţine rândaşul calul, cât e de îndrăcit?

Popa intra pe rând în pielea fiecăruia, când în a hoţului, când în a grecului, chinuindu-se să le descopere gândurile, ca să ştie cum să le apere interesele în ciocnire. Îi învăţa ce măsuri să ia fiecare din ei ca să nu fie înşelat, ci să-l poată păcăli pe celălalt. Apoi lăsă pe cei doi şi se întoarse la el şi la rusnac. Presupunem că Iani cumpără armăsarul. Cum o să-l poată scoate el de la grec, acolo pe loc? Cazacul i-a dat chezăşie că n-are nevoie nici de oameni, nici de arme, nici măcar de laţ. Numai să fie Murad al lui, că-l smulge şi de la diavol, mite de la om. Şi el, ca un neghiob, se luase după spusa prostovanului. Nu-l oprise măcar pe Scoroambă... Şi asta, o recunoscu, tot din lăcomie. Acum vedea ce greşeală săvârşise: grecul are să-i şteargă prada de sub nas... Până seara îl încarcă în corabie şi fuge la Stambul. Ce-o să mai poată face Marghilomanul?

Până când alt fior îl scutură: Dar dacă hoţul ştie că e urmărit? Şi le-a luat urma? Poate chiar prin Scoroambă, pe care l-a cumpărat? Şi-i întinde o capcană, în înţelegere cu Iani, aşa cum a întins lui Egon? La urma urmei, târgul între grec şi hoţ era cât se poate de firesc. Unul ia banii, altul armăsarul. Dacă Iani vinde pe hoţ stăpânirii, pierde calul, care trece de-a dreptul boierului. N-are deci nici un interes ca să nu fie cinstit. Amoaşei, aşijderi, are nevoie să scape de armăsar, care-l ţine rob, şi să iasă iar la lume după alte isprăvi şi câştiguri. Între ei doi stă singurul lor vrăjmaş, el, popa... S-ar fi putut învoi să-l strivească. Până la ziuă, ros de gânduri, sfinţia-sa n-a închis ochii. În zori a avut caznă mare până a sculat pe cazac, care dormea ca un stârv...

Când mijea soarele, popa şi rusul, chirciţi în porumbul nalt şi des ca o perdea, văzură caleaşca grecului intrând în aria tabiei, îmbrăcată în toată pompa de şofran şi purpură a răsăritului. Afară de vizitiu şi logofăt pe capră, doi haidamaci, cu carabine pe umăr, călăreau într-o parte şi alta a caretei.

După o scurtă zăbavă, porumburile foşniră, şi din cealaltă parte ţâşni pe armăsarul alb Amoaşei, ţinând un alt cal alături. Popa dete cu cotul rusului şi-l întrebă din ochi. Rusul căscă ochii mari. Se aştepta să-şi găsească odorul schimbat. Dar asta nu-şi închipuise. Hoţul nu îndrăznise să-l atingă. Nu se îndurase să-i mânjească frumuseţea. Lumina juca în albeaţa lui mândră ca-ntr-o marmoră. Fără să mai aştepte, rusul fluieră căzăcească lui, cu care încercase - aşijderi ierbei fiarelor - toate meleagurile ţării.

Armăsarul de sub hoţ se opri scurt, ciuli urechile şi, fremătător, întinse, răspunzând cu un lung nechezat, gâtul spre locul de unde venise chemarea. Şi, aţintit, aştepta. Toţi întoarseră capetele într-acolo. Hoţul, bănuind o capcană, apucă frâul cu dinţii, îşi răscrăcără picioarele pentru dezghinuri şi bâjbâi cu mâinile spre brâul cu pistoale. Dar înainte să le ajungă, odată cu rusul, care zvâcni nebun din porumb, răsună răcnetul „Sto”. Calul încremeni stană de piatră, cu ochii la cazac. Pintenii hoţului se-nfipseră în zadar. Nu l-ar fi putut clinti de acum nici o putere din lume.

Rusul suflă o clipă adânc, ca şi cum i s-ar fi luat o piatră de moară, şi răcni o nouă poruncă. Armăsarul se clătină. Şi mai înainte că hoţul să aibă timp să sară, Murad se prăvăli pe o coastă, apucând sub el piciorul stâng al călăreţului. Au auzit toţi, şi cei mai de departe, trosnitura ciolanului.

La altă poruncă a stăpânului, armăsarul se ridică. Hoţul rămase zăcând pe pământ.

Când cazacul, smintit de bucurie, strigă „Murad”, sculat în două picioare, ca pentru o îmbrăţişare, armăsarul alergă la el. Popa povestea mai târziu că i-ar fi văzut curgând lacrimi din ochi. Dintr-un salt, rusul fu în şea. Într-un fulger ţâşni la trăsură, smulse săculeţul cu bani din mâna grecului încremenit. Şi, c-o măreaţă sudalmă, mai înainte ca vreunul să se dezmeticească, se făcu nevăzut spre răsărit, înghiţit de soarele în care intra ca într-un lan uriaş de lumină. După el alerga năuc calul cu care venise hoţul, nechezând pe urmele soţului...

1949 - 3-5 mai, Bucureşti

SAKUNTALA

Mă întremam anevoie dintr-o boală grea, şi medicii stăruiau să schimb aerul. Mi-am adus atunci aminte de vărul Dionis, care stăpânea o moşie pe plaiurile Buzăului, cu câţiva munţi ohavnici plini de turme; şi am plecat la el.

Nu mai călcasem pe acolo din copilărie, când petreceam verile la bunici. Dar cu Dionis fusesem foarte legat cât îşi făcuse studiile la Bucureşti. Pe urmă el plecase în streinătate, trecuse pe la Paris, se statornicise câţiva ani la Oxford şi se întorsese un perfect gentleman, niţel înstreinat poate şi mai ales cam trăsnit. Dar şi acum ne îmbrăţişam cu duioşie când treburile îl aduceau tot mai rar în capitală. El niciodată nu lipsea să mă poftească la bârlogul lui, unde se închisese după ce-i muriseră părinţii, şi mai cu seamă după ce făcuse o „tristă experienţă”, cum spunea el căsătoriei.

Aşa că, fără să-l mai vestesc, m-am suit dimineaţa în tren, şi la scăpătatul soarelui, după ce am urcat toată albia Buzăului, proptită cu speteze de munţi albaştri în fund, eram la capătul călătoriei, cu toate umbrele copilăriei abătute asupra mea.

Odinioară nu era cale ferată. Drumul ăsta îl făceam cu trăsura şi încântarea nu mai avea sfârşit. Plecam de jos, dintre maluri căptuşite cu cătuşnic şi crivine argintii, şerpuiam printre măguri păduroase, suiam dealurile îmbrăcate în pomeniri, ajungeam la munţi, ne strecuram prin chei de stânci, ne dam jos ca să uşurăm caii la coaste, poposeam în piscul pripoarelor să răsuflăm şi să ne umplem

ochii de priveliştea ce izbucnea deodată în perspectiva zecilor de caturi ale munţilor, unde mă aşteptau răsfăţul bunicilor, libertatea să mă caţăr în pomi, să mă scald în voie, să călăresc, dar mai ales să umblu cu puşca prin păduri.

Acum trenul luase locul şoselei vrăjite, şi asta mă întrista ca o îmbătrânire a mea şi a locurilor.

Cei câţiva kilometri de la gara terminus până în sat i-am făcut pe jos, în tovărăşia gospodarilor coborâţi odată cu mine, din care unii îşi aminteau încă de tata şi mă ajutară să duc bagajele.

Curând, orizontul amurgului se strâmtă. Intram sub pintenul muntelui, şi noaptea tăbăra, când, rămas singur, băteam în porţile conacului. Am aşteptat îndelung, până ce un slugoi, stârnit de hărmălaia câinilor, s-a îndurat să iasă, bănuitor - boierul nu era acasă.

A trebuit să stăruiesc, oarecum ameninţător, ca să-mi dea drumul şi să mă ducă la polăţile argaţilor. Aici, dada Sia, bătrâna doică a lui Dionis, care ne dădăcise copilăria, după ce m-a udat cu toate lacrimile economisite până atunci, m-a urcat în casă şi m-a găzduit chiar în odaia lui Dionis, singura unde se afla un pat şi se putea dormi. Toate celelalte erau pustii. Ca să scape de fosta lui soţie, el azvârlise tot, mobile, scoarţe, rufărie şi nu mai vrusese să mai puie nimic la loc.

Şi bătrâna, povestindu-mi astea, se căina cu mâna pe inimă.

— Dar Dionis unde-i?

Ea dete drumul unui alt rând de lacrimi.

— Cu Dionis e rău. Are să-mi spuie a doua zi. Acum sunt obosit. Trebuie să mă culc.

Îmi sări inima. E bolnav în vreun spital? Sau chiar mort şi eu n-am ştiut?

— Nu, nu. Dar poate că ar fi fost mai bine.

Şi ieşi, după ce îmi închină pe rând pernele şi aşternutul.

Lipsa lui Dionis şi jalea dadei mă speriaseră. Ce putea fi? Mă plimbai câtva timp cercetător prin odaia simplă ca o chilie, ca şi când aş fi căutat acolo taina, urmărit de umbra pe care mi-o arunca pe păreţii văruiţi pâlpâiala gazorniţei. Apoi mă trântii mâhnit pe pat. Venisem după bucurii, ca un copil momit; şi găseam altceva. Întinsei mâna pe măsuţa de alături spre cana cu apă şi nimerii o carte. Era *Sakuntala*[{44}], în traducere englezească. Prilej bun să-mi plictisesc ochii şi să ademenesc somnul. Citisem de mult deplorabila tâlmăcire a lui Coşbuc. Dar acum, în englezeşte, poemul fremăta de o frăgezime, de o puritate, de o nobleţe covârşitoare.

Şi, deodată vrăjit, am uitat de mine, de neplăceri, de misteriosul Dionis. M-am adâncit în poienile şi bungeturile Indiei, am trăit în tovărăşia fecioarelor sacre, am sfătuit cu brahmanii, am plâns cu eroii şi am triumfat cu zeii. N-am lăsat cartea din mână până n-am citit-o toată. M-am întors apoi şi i-am migălit începutul. Îndeosebi reproducerea unei miniaturi înfăţişând o fată de o frumuseţe fericitoare, cu ochii mari codaţi în sombrul oval al chipului, pe grumazul ce aluneca ameţitor spre sânii ce siluiau despicătura veşmântului, ieşind ca doi nuferi în limanul pieptului. Privirile-mi aţâţate de intensitatea reveriei o măriră ca nişte lentile până-ntr-atât, că o văzui aievea înaintând spre mine, unduindu-şi coapsele, zâmbitoare sub zarea vălului galben ce-o înfăşura.

Am adormit târziu, cu cartea sub căpătâi.

Splendoarea ei m-a urmat dincolo, în somn. Şi m-am deşteptat fericit. Cum am deschis ochii, am pipăit cartea şi ca un fur am vârât-o în buzunarul hainei atârnate de scaun.

Dimineaţa, bătrâna a intrat de câteva ori în vârful picioarelor. Ca să amân văicărelile ei şi veştile rele, m-am prefăcut că dorm. Dar, ghiontit de foame, a trebuit să mă îmbrac şi să ies în pridvor, unde dada mă aştepta cu mâncarea.

Am aflat cu uşurare că Dionis era sănătos, dar se înhăitase cu o laie de ţigani în tabăra cărora trăieşte fără să mai ştie de nimeni şi de nimic.

— De când?

— Din primăvară. A căzut în mrejele unei ţigănci care i-a sucit minţile. Meşteră în vrăji, îl târăşte de coada ei, ca pe un câine, zi-noapte.

Nu mi-l puteam închipui pe ursuzul meu văr în ipostaza de adorator în patru labe şi râsei.

— Trebuie să fie altceva, dadă. Lasă, că o descurc eu.

— Fermece, maică... Şi unde pui că ţiganca îl alungă cât colo. Nu-l primeşte. Dar el, tot mai smintit, dă buzna. S-a făcut de ocară în toată lumea. Să-l vezi, nu-l mai cunoşti. E la fel de soios şi zdrenţăros ca zavragiii cu care s-a-ncârdăşit.

Am lăsat-o să se bocească şi la urmă am potolit-o cu:

— Fii pe pace, dadă, că-l dezbar eu. De-aia am venit.

— Să-ţi ajute Dumnezeu! Am să-ţi dau şi eu de la mine să-i duci nişte descântece „pe-ntoarsă”, să i le strecori în sân.

Şi bătrâna se mulcomi ca un copil.

— Unde este?

Era sus în munte, la şatrele unor ţigani. Piaza-rea îi adusese la curte să le vânză, pentru mangal, crăngăria rămasă pe urma tăierii unei păduri. Dionis urcase cu ei, văzuse ţiganca şi nu se mai dezlipise de acolo, erau mai bine de trei luni. Jos la curte treburile mergeau anapoda. Fără el, livezile se părăgineau. Vitele mureau, fânul putrezea necosit, slugile furau, morile mergeau tot mai rău. El habar n-avea. Trimitea numai după mâncare şi mai ales după bani, cu porunci să se vândă la repezeală de-a dreptul din pomi rodul prunilor şi al merilor, lâna adunată în magazii, brânzeturile strânse-n beciuri, stânjenii de lemne din ogradă, până şi porumbul din hambare, toată agonisita unei gospodării boiereşti. Şatra, nesătulă, se cerea îmbuibată cu porcii şi păsările curţii şi mai ales cu rachiul din buţi, pe care argaţii îl cărau cu balercile sus.

În adevăr, sărăcia şi neorânduială de pe moşie, paragina acareturilor, zăticneala treburilor care tocmai acum se cereau mai în toi dovedeau spusele bătrânei.

Nu ştiam ce să cred şi ce să fac. Stăm în cumpeni. Să mă urc şi să cad pe neaşteptate? Mi-era teamă să nu dau peste un nebun de la care te poţi aştepta la orice. Să-l vestesc numai că am sosit, ca nu cumva să-l stingheresc în situaţia delicată în care se afla? Sau să-l trezesc la îndatoririle de gazdă cuviincioasă, poftindu-l să coboare jos?

Pustiul gospodăriei, amarul dadei mă înclinară spre hotărârea din urmă. Era un chip de a-l aduce acasă şi a-l da cu capul de realităţi pe acest copil risipitor, fugit, dacă aş fi dat crezare poveştilor, cu o tabără de ţigani.

A doua zi de cu noapte, un om cu doi cai încărcaţi de merinde pleca ducând hoinarului răvaş de la mine. Ca un uşor şfichi, îi alăturam un petec de hârtie şi un crâmpei de creion, pentru răspuns. Ştafeta făcea până la el o zi întreagă. Odihnea o alta, şi a treia seară se întorcea cu câteva rânduri, prin care Dionis îşi cerea iertare, rugându-mă să urc eu la el. Are să-mi încredinţeze atâtea! Am să-i fac cu asta o bucurie nespusă şi mult bine. Simţea nevoia mea şi parcă mă presimţise. Mă îmbrăţişa frăţeşte şi mă aştepta negreşit. Atât! Nici un cuvânt despre casă, despre dadă, despre avutul lui.

Ce era să fac? De milă, minţii şi, prefăcându-mă că citesc pe scrisoare, îngăimai bătrânei câteva întrebări despre treburile gospodăriei, cu făgăduieli că se va înapoia curând.

— Îl aduc eu, dadă, strigai vesel, ridicând ochii de pe răvaşul mincinos.

Şi până să-mi trag mâna ruşinat, mi-o acoperi cu sărutări.

Vremea până la plecare mi-am trecut-o cu tristeţe şi gânduri. Nemerisem rău. Umblam abătut şi, în loc de plăcere, culegeam, oriunde mă întorceam, numai amărăciuni. Puţin a lipsit să nu mă întorc la Bucureşti. Mila pentru bătrâna Sia sau inerţia, fatalitatea m-au oprit. Ca să

înfrâng ispita, până la urmă m-am închis în odaie şi am citit tot timpul.

*
* *

La capul săptămânei, urcam călare, între doi saci cu merinde, cărările de-a curmezişul plaiurilor şi pe-nnoptate poposeam în braţele lui Dionis. Mă aşteptam să văd, în mijlocul unei gloate de vagabonzi hămesiţi şi nespălaţi, o haimana jerpelită şi prăpădită, ca cea din evanghelie. Dimpotrivă. De data asta risipitorul se înfăţişa ca un om în toată firea, voinic, curat, ba chiar elegant în veşmântul lui sportiv, lucid şi destul de vesel, ca să-mi împrăştie închipuirile urâte. M-a dus aproape pe sus până la un cort cât o movilă. Înăuntru luminau lampadare înalte pe picioare de sfeşnice. O masă în mijloc şi scaune din lobdii nestrujite de brad invitau la ospeţie. Mirosea frumos a munte, a răşină, a iarbă strivită şi a aburi de mămăliguţă fierbinte! Mi-a dat caş proaspăt şi jintiţă dulce, după care mă înnebuneam în copilărie. M-a îmbiat cu mezeluri şi fripturi. N-am avut timp să vorbim. Eu înfulecam. El mă privea bucuros. Pe urmă am aprins ţigările şi i-am dat răgaz să se reculeagă, deşi nu părea deloc tulburat. Am aşteptat cu teamă şi curiozitate să se ivească ţiganca, sau măcar să dea un semn, să iscodească prin perdelele uşii... Şi mă stingheream singur de stinghereală ce le-o pricinuiam îndrăgostiţilor. Nu s-a arătat nimeni. Şi după ce am sfârşit de fumat şi ne-am făcut toaleta la un lighean cu toate dichisurile, ne-am culcat numaidecât în paturile clădite din fân moale ca lâna, cetini mlădioase cu şart rânduite în chip de droturi şi plocade miţoase pe deasupra. Şi m-am cufundat în puful unui somn adânc.

Dimineaţa, mă aşteptam să găsesc înşiraţi pe călcâie pe toţi dracii şi puradeii şatrei. Nici ţipenie de sălaş ţigănesc. Padina se întindea slobodă şi limpede în razele soarelui, ca

o undă nemişcată de smarald, cu corabia cortului nostru ancorată în mijloc. Dionis, în şort, mă aştepta să mă ducă la o vâlcea, unde şuviţele unor izvoare se adunau într-o adâncătură, ca o cadă, căptuşită cu lespezi. Nu lipsea nimic din confortul unei băi. După baie am făcut exerciţii în pielea goală şi ne-am întins pe cearşafurile albe, la soare. Pe mine nu m-a lăsat decât un minut, cu ceasul în mână, apoi m-a învălit. El, bronzat şi puternic ca un atlet, a stat mult, dedat cu totul voluptăţii masajului ce-i făceau razele soarelui. Eram uluit şi n-am îndrăznit să-l tulbur cu întrebări. Mă linişteam: un asemenea ins nu putea sta căzut în mrejele unei ţigănci. Sau scăpase.

Îmbrăcându-se, mi-a luat-o el înainte. Era fericit că venisem. Prilej să mă vâre în cura lui de aer, mâncare, mişcare, somn şi vânătoare, din care, dacă ies teafăr - şi zâmbi - am să rămân înzdrăvenit pentru toată viaţa. Şi, încolăcindu-mă cu braţul drept pe după mijloc, mă ridică biruitor:

— Eşti uşor ca o pană. O să am de furcă până ce te-oi face om!

Începeam să mă simt umilit. Şi, bizarerie omenească, o nemulţumire, un fel de dezamăgire prinsese să mă umple că găseam un alt Dionis decât cel pe care-l scornisem.

Căutam o epavă romantică, un decăzut simpatic, un rătăcit pitoresc, cu barba şi părul încâlcite, cu hainele sfâşiate, ars de o patimă unică, în lanţurile unei neîndurate, dar sălbatic de frumoase magiciene. Şi mă primea în cadrul celui mai confortabil camping ce s-ar fi putut instala în vârful muntelui, un gentleman sportiv, elegant - costum alpin şi bocanci de ultimă modă - cu obraz ras ca-n palmă, cu părul ondulat dat pe spate, fricţionat cu cea mai fină apă de colonie. Şi pe deasupra voios, cu nervii sănătoşi şi aere de superioritate...

La înapoiere am băgat de seamă umbrarul de brad unde ne aştepta pe măsuţa aşternută cu o faţă albă cafeaua cu lapte şi prăjiturile. Dintr-un bordei de alături răsări o

arătare de care nu mi-aş fi putut închipui că aş putea-o întâlni aici. Ne întâmpină cu o reverenţă şi un *Guten Morgen* spus pe-o voce piţigăiată - o fiinţă slabă, lungă şi deşirată, parc-ar fi umblat pe papainoage, îmbrăcată în negru, cu mâini delicate ieşite mult din manşetele prea scurte şi labe uriaşe în nişte botfori spăimântători. O gămălie gata s-o ia vântul, înfiptă pe două găurele albastre cu un ţâmburuş roşu dedesubt, închipuia pe acest maţ omenesc capul, căţărat în vârful unui vrej ce se pretindea gât.

Dionis mi-l prezentă serios: *Herr* Kalchentrauer, sau Calcăntraur, cum îi spune tot muntele. Şi-mi istorisi între patru ochi, cu haz, povestea lui. Un sas din Braşov, straşnic cofetar, şi pe deasupra, în orele libere, artist fotograf, care, slab de piept, urca în fiecare vară la munte să-şi facă cura de aer, pe la stâni. Aici lua tot soiul de fotografii pitoreşti, pe care le desfăcea apoi în librării. Dionis avusese norocul să puie mâna pe el şi-l folosea în toate chipurile, artelnic, bucătar, valet, majordom, secretar şi fotograf particular. Era neîntrecut în cozonaci şi mai ales în indiene. Îşi adusese, să-l ajute, şi nepoata, o fetiţă spălăcită, care stropolea grijulie împrejurul nostru în fusta-i înfloratăşi şorţişor alb prins de piept. Dionis întrebă ce-avem la masă. I se aduse lista: meniul era copleşitor.

— De unde ingrediente? întrebai uimit.

— A, uşor. Se aduce totul de la Braşov sau de la Bucureşti. Funcţionează un serviciu special de curieri de două ori, altă dată de trei ori pe săptămână, pentru toate cele de trebuinţă, cărnuri, trufandale, vinuri. De gheaţă nu e nevoie. Cel mai bun frigider este văgăuna de unde ţâşneşte izvorul, închisă cu două clape de lemn, să nu intre sălbăticiunile la provizii. În privinţa asta sasul era genial.

Începeam să înţeleg de ce se stoarce cu atâta nemilostivire moşia şi unde merg banii trimişi de dada: cheltuieli nesăbuite - mâncare şi lux. Cortul era îmbrăcat pe dinăuntru cu un alt cort de o gază verde, subţire, ca pânza

de păianjen, ce cădea în falduri la intrare şi-l apăra de muşte şi ţânţari. Pe jos, numai covoare scumpe, ca la un emir. Mă socoteam oarecum păcălit şi crăpăm de necaz că ascultasem spusele bătrânei. Nici patimă, nici vrajă. Astea cel puţin ar fi scuzat totul.

Dar era numai, dusă la paroxism, anglomania de totdeauna a vărului meu, excentric şi original de când îl cunoşteam. Sau, mai bine zis, ţicneala lui. Şi mă întrebam ce i le-o fi împins până într-atât?

Se uita la ceas, sucind mâna - mai era până la masă. Îmi propuse să mergem la stâna apropiată, pe celălalt oblânc al muntelui, unde am trecut pe o brână verde, spânzurată ca un ceardac deasupra prăpăstiilor. Oile albe, risipite ca nişte bolovani mişcători, păşteau departe pajiştea alpină, sub oblăduirea câinilor, care au încetat din lătrat de cum l-au cunoscut pe Dionis. Ciobanii se mişcară spre noi. De sub mormanele căciulilor şi saricilor, ca de sub nişte troiene, răzbătură trei zăplani, cu bâte ferecate în alămuri scânteietoare. Vărul meu mi-i înfăţişă ceremonios.

Săbăilă, o namilă miţoasă, strânsă peste mijloc într-un chimir negru îmbumbat cu ţinte argintii. Chipul smolit, vrând să zâmbească, se încrunta la noi ca la lupi, între nişte mustăţi vânjoase, arse de soare.

Doardă, geamănul celui dintâi, cu două şchioape mai înalt şi mai truncheş; şi Cârloman, care, mai pădureţ şi mai amarnic, sta îndărătul lor, cu obrazul drept ferit pe căpăţâna măciucii, doar nu i s-o băga de seamă felia de falcă luată de o gheară de urs, pe unde, ca printr-o scorbură rânjită, în locul jumătăţii de mustaţă smulsă, se vedeau albind oasele gurii.

Din cîteştrei, îmbrăcaţi în cămăşi scorţoase argăsite în zer, ca să nu prindă gângănii, se resfira un iz iute-acriu de brânzeturi dospite, cu care nu m-am deprins uşor.

Ăştia, cum am înţeles, erau cei mai de aproape tovarăşi ai lui Dionis, pentru vânătoarea de urşi şi garda lui personală. Noaptea dormeau cu schimbul, câte doi, în bordeiul lor de

lângă cort. La turmă rămâneau scutarul cu flăcăiandrii şi dulăii.

Dionis a primit raport amănunţit despre cele din urmă mişcări ale fiarelor în munte, despre un ciopor de ciute mânat de alte primejdii spre vale, s-a interesat de perechea de jderi oploşită în anume cotlon, a dat porunci să se arunce bulgări de sare pe coclauri, a însemnat unde să se aşeze capcanele pentru lupi şi a rânduit pentru a doua zi, în zori, o vânătoare de iepuri. Deşi vânatul oprit, ţinea să mă ospăteze cu civet şi, întorcându-se spre mine:

— Tu nu ai de unde să ştii: carnea iepurelui de munte are cu totul alt gust decât a semenilor de la şes. E mult mai fragedă, fiindcă vânatul nu aleargă ca în câmpie, şi mai aromată din pricina hranei, flora de munte.

Îl ascultam şi nu mă puteam dumiri de unde atâta seninătate şi detaşare la un îndrăgostit. Şi încă nenorocit.

La înapoiere, sasul ne-a primit cu masă întinsă. Bucatele, desăvârşite, s-au perindat cu şart, ca de pe lista celui mai ales restaurant. Patru soiuri de vin ne-au prefăcut pe rând paharele în pietre scumpe. Dionis, tot timpul dispus, a mâncat, a băut, a glumit cu mine, cu Kalch, cu fetiţa. A făcut la urmă un mic semn către prăjituri şi a spus ceva pe nemţeşte. Sasul s-a înclinat, cu înţeles în priviri.

Îngreuiaţi de mâncare, am intrat, după îndemnul lui Dionis, la culcare. Descumpănit, primeam fără împotrivire tot ce propunea, aşteptând dacă nu de la el, măcar de la împrejurări o lămurire pe care eu mă încăpăţânam să nu o cer, socotind asta o înjosire. De la el trebuia să pornească destăinuirile, aşa cum îmi scrisese. Şi jignit, aşteptam. Tocmai cu mine se găsea să facă acum pe grozavul, măsluindu-şi patimile sub calmul şi destinderea unui şef de stat în vacanţă? Parcă nu laş fi cunoscut ca pe veşnicul torturat al vieţii, mare neînfrânat lăuntric, agitat tot timpul până la exasperarea lui şi a celor dimprejur. Şi dintr-o dată echilibrul ăsta! Stăpânirea şi nepăsarea asta biruitoare! De ce se travesteşte? Pentru mine sau pentru el? Căci toate

faptele, părăsirea casei, paragina gospodăriei, jaful moşiei, cheltuielile nebuneşti, risipa merindelor cărate cu sacii, sub ochii mei, îl dezminţeau. Chiar cu câteva clipe mai înainte văzusem ieşind din bordeiul bucătarului doi băieţaşi, cumpănind pe umeri cobiliţele încărcate cu coşuri grele şi în mâini cu alte panere, pline toate cu bunătăţi. Urmarea schimbului de priviri dintre Dionis şi bucătar. Şi încotro luau drumul?

Aţâţat de cafea şi tutun, am adormit târziu, în minte cu ghemul ăsta indigest de jumătate gânduri, jumătate sentimente pe care somnul nu mi l-a mistuit. M-am deşteptat tot cu el în minte. Şi am stat mult cu ochii în baldachinul de văl verde al cortului, numărându-i cutele, fără să mă potolesc.

La ieşire am găsit pe Dionis jucând tenis cu nepoata sasului, care acum ajunsese Fraulein Lotte. Kalchentrauer întinsese o plasă şi se uita încântat cum partenerii pocneau în cadenţă mingile. Dionis s-a oprit şi mi-a întins curtenitor racheta. Fetiţa aştepta fremătătoare. Am refuzat pretextând că e prea mult soare. M-am mulţumit să trec sub umbrar şi să le zâmbesc stupid ori de câte ori scăpau mingile şi se întorceau spre mine cu grijă că mă plictisesc. După sfârşitul partidei s-a servit ceaiul. Un ceai aromat, care mi-a umplut nările de deliciu. Am întrebat uimit „ce marcă”?

— „Darjelling”, mi-a răspuns mândru ca de cine ştie ce ispravă. „Darjelling”, de-a dreptul din India.

Şi ceru să se aducă pachetul cu plumburile şi blazoanele originale. Am sorbit şi am mâncat cu nesaţiu din toate, *cugluf, feuilletage*, dulceţuri, ascultând îndelunga prelegere a lui Dionis asupra diferitelor ceremonii ale ceaiului în Japonia, în China, în Anglia, în Rusia. Mi-a vorbit despre cartea lui Okakura-Kakuzo, acea pravilă a bontonului, a bunelor maniere şi a educaţiei prin eticheta ceaiului, pe care se făgăduia s-o traducă. Nu desluşeam ce vrea. Îşi bătea capul să facă timpul cât mai alunecos, să nu mă agăţ

de ceva serios şi stânjenitor pentru el? Sau cu adevărat aveam în faţă un ins sănătos, fără nici o altă preocupare decât tihna? Şi, iritat, mă încărcăm de ciudă şi amărăciune.

Ne-am sculat apoi. Soarele se pleca. Răcoarea viorie a serii îndemna la mişcare. Am urcat tăcuţi un pisc din apropiere. În uriaşa privelişte lumina nu se stingea, agonizând în asfinţit ca la Bucureşti. Cobora măreaţă ca de pe un tron şi intra treptat, târându-şi trena, în imensităţile sumbre de sub orizontul de aur în matricea originară. În urmă, multă vreme cerul îi păstra amintirea.

A doua zi dimineaţa dormeam, când Dionis intră să-mi înfăţişeze iepurii. Făcu gură mare împotriva leneviei mele; înţelesese să mă menajeze în zori, când plecase la vânat. Dar aşa, să nu mă trezesc până la prânzul mic?

— Ai scăpat, domnul meu, baia de soare, mă apostrofă el. Acum razele, mânioase pe trândavi, ţi-ar arde pielea ca fierul roşu. Scoal' să mergi măcar la scaldă şi la exerciţiile de care nu te scutesc cât ai să stai în sanatoriul meu. Vreau să te înzdrăvenesc cât mai repede, ca să te iau la mistreţi şi la urşi.

Şi, vorbind, îşi schimbă straiele, luă valiza şi ieşi întinzându-mi săculeţul cu rânduielile mele.

Nu-mi plăcea tutela asta şi aerul de superioritate nici chiar în glumă. Urmărindu-l, hotărâi să nu-l mai cruţ. Să-l atac chiar azi şi să-l dezumflu: ţineam firul. Seara, când ne întorsesem de la plimbare, sosise iar de la conac sluga. Cei doi cai gâfâiau sub sacii doldora şi sub câteva balerci pline. Când m-a văzut omul, care mă cunoştea de la curte, mi-a ieşit înainte. Îmi aducea vorbă de la dada, care mă întreba dacă mai e vreo nădejde.

Am profitat că vărul rămăsese în urmă cu ciobanii şi am iscodit bătând cu mâna:

— Ce aduci aici?

— Mălai, cartofi, fasole, peşte sărat.

— Dar aici?

— Rachiu şi oţet.

Or, să-l fi tăiat bucăţi, şi sasul nu ar fi pus mămăligă pe masă. Dar încă rachiu şi oţet de prune! Prea erau vulgare.

— Şi pentru cine merindele astea? Pentru ciobani?

Omul scuipă cu scârbă în lături, uitându-se în partea de unde se apropia stăpânul, şi-mi şopti:

— Aş! Ia, pentru ciorile pucioase din vale, şi se urni greoi spre bordeie.

Toate astea le rumegam dimineaţa, urmărindu-l pe Dionis, hotărât pentru bătălie. Dar ritualul băii, disciplina gimnasticii, religia sorirei, cu obligaţia să te laşi cât mai moale, să te predai acţiunii soarelui ca să te stoarcă de sudori, m-au oprit să-l stânjenesc.

La cafeaua cu lapte însă, între două brioşe, ce se rupeau fâşii ca mătasea, l-am înhăţat.

— Dar ce este cu ţiganii tăi de nu se arată?

— Te interesează ţiganii? făcu el, ridicând cu nevinovăţie privirile-i limpezi spre mine.

— Foarte mult. Mai ales cei de care te ocupi tu cu atâta osârdie, adăugai răutăcios.

— N-am ştiut, se apără el netulburat, şi strigă sasului: Adu te rog albumele.

Kalchentrauer înfăţişă numaidecât câteva ceasloave cu sute de vederi din şatre şi împrejurimi, ţigani bătrâni cu lulele-n dinţi, ţigănci pe vine cu ghiocul, bătrâne vrăjitoare întinzând cărţile, fete cu laţele împănate de bănuţi, danci bătându-se în apă, puradei călări pe măgăruşi, tot pitorescul ieftin şi convenţional care sare în ochi amatorilor fotografi. Le-am răsfoit fără interes: frumoasa ţigancă a lui Dionis nu figura; aş fi ghicit-o dintr-o mie, fără greş. Închisei albumele şi, uitându-mă ţintă în ochii lui:

— Astea nu-mi spun nimic. Vreau mai mult.

— Mai mult? Am în cort o întreagă bibliotecă despre ei, istorie, gramatică, limbă, viaţă, etnografie şi folclor. Cunoşti cartea lui Vaillant?

Şi vru din nou să cheme valetul. Îl oprii.

— Nu mă interesează asta, i-am tăiat-o scurt, cu un zâmbet strâmb, care însemna: nu mă păcăleşti tu aşa uşor.

— Atunci?

— Vreau să-i văd în carne şi-n oase, dacă tot mai sunt pe aici, cum mi s-a spus.

Şi iar îl străpunsei cu ochii.

— Ţii să-i studiezi şi tu? cercă să mă ironizeze.

— Nu. Să-i cunosc numai, de curiozitate. Am aflat că tu te ocupi şi te interesezi mult de ei şi cum am mare stimă de opiniile tale, mi-ar părea rău să scap prilejul de a cunoaşte o şatră, avându-te pe tine *duca e maestro* al acestei comedii... Şi, ca să dreg puţin nuanţa de luare peste picior: ai întâlnit ţigani în Anglia? Ştiu că englezii sau, mi se pare, americanii fac mare caz de ei.

— Nu. Ăştia sunt cei dintâi cu care am avut de-a face.

— Sunt în adevăr simpatici?

El stete pe gânduri câteva clipe şi ţuguie buzele.

— Cred că nu sunt făcuţi să-ţi placă. Dar, dacă ţii, e lesne. Renunţăm la somn şi îndată după masă coborâm la ei. Sau, ştii ce? se răzgândi el. Decât să coborâm cu stomacurile pline, mai bine să plecăm chiar acum şi să mâncăm jos în tabără.

— Cu ţiganii împreună? făcui speriat.

— De ce nu? Dau un banchet în cinstea ta. Ai să culegi dintr-o dată şi direct cele mai autentice impresii.

Şi, fără să mai aştepte, dete poruncă ca cei doi oameni să vie în urma noastră, purtând coşurile cu daruri şi merinde în cinstea sosirii mele.

— Câteva panere mai uşoare ducem şi noi, se adresă el mie. Ştii ce pui? făcu către sas, care se înclină. Nu uita pachetele sosite ieri.

În felul acesta neaşteptat de simplu, duelul pe care-l închipuiam lung şi-l bănuiam anevoios, cu viclenii şi fente, atacuri înverşunate şi apărări disperate, luă sfârşit. Mă ascuţisem şi mă fandasem degeaba.

Am schimbat repede numai haina, şi după un ceas de zburdă voioasă, aproape ameţitoare, scurtând din loc în loc poteca prea cu multe cotituri şi ocoluri, în salturi de-a dreptul peste ponoare, am ajuns pe un genunchi de piatră al muntelui.

Adânc sub noi se scobea găvanul unei văi cu pereţii cocliţi de păduri. Acolo în fund, cuibărită pe o palmă de senin verde, o grămăjoară de pete cenuşii şi fumuri subţiratice.

— Şatrele, îmi arătă Dionis, şi-mi întinse luneta.

*
* *

Tabăra fu dintr-o dată pentru mine o descoperire unică.

Strânsesem atât urât în timpul bolii, sporit de plictiselile de la moşia lui Dionis şi de perspectivele anostei discipline cu care mă încătuşase, că viaţa slobodă, neastâmpărul pestriţ, mişuna veselă, larma oamenilor fără treabă, ciorovăiala femeilor, pulsul ciocanelor, răgetul măgarilor, orăcăiala ţâncilor, cântecele, ţipetele, neorânduiala mi-au mers drept la inimă şi m-au fermecat.

Am simţit cu umilinţă că nu eram făcut pentru existenţa măreaţă, dar aspră şi austeră a piscurilor. Îmi trebuiau plăcerile mărunte, înghesuite, dar calde, ale văii în aroma măduvei de brad, îmbălsămată de fumul domestic. Aflam că nu sunt vultur. Eram o cioară.

Înainte chiar să ne simtă coteii, ne-au zărit de departe puradeii, împrăştiaţi prin zmeurişul costişelor. În câteva clipe a izbucnit un alai care creştea cu cât ne apropiam. Liota neagră şi despuiată ne-a dus numai în urale, tumbe, roată în mâini şi tot soiul de exhibiţii în cinstea barosanului. Dionis le-a zvârlit bani, peste care cei mai sprinteni se aruncau cu burţile. Peste aceştia năvăleau ca muştele şi se trânteau ceilalţi, şi păruiala se isca. Rămâneau astfel semănate în urma noastră vârtejuri bâzâitoare de ţigănuşi

încăieraţi. Deodată, zurba se potolea, dancii se descăierau, lăsau prada şi tămbălăul entuziast, alergau iar după noi.

La marginea taberei ne-a ieşit înainte cârdul ţigăncuşelor goale, altele abia cu un petec dinainte, numai ochi şi dinţi albi în obrazele oacheşe, cu sânii uşor însemnaţi de cercuri mai umflate pe pielea lucioasă, cu trupuri costelive pe pulpe lungi de dansatoare. Ele ne-au prăznuit voioase cu cântece ţigăneşti, ţopăind şi pocnind din palme. Lor le-am dăruit zaharicale în toate feţele.

După ele au venit fetele şi femeile în cămăşi lungi, despicate în faţă până la brâu, pe unde ieşeau slobozi ciorchinii negri ai ţâţelor. Unele purtau prunci prinşi ca lipitorile de piepturile vlăguite. Ele au urat frumos bun venit stăpânului, care spunea fiecăreia pe nume. Lor le-a împărţit din coşuleţul lui mărgele, cercei, inele, ace de păr, panglicuţe, barişe, basmale în culori aprinse şi tot soiul de alte găteli care luau ochii.

Şi parada se desfăşură înaintând în urletele poşidicului, chihotirile codanelor, care se răsuceau ca nişte dervişi, cu mâinile în sus, pline de caramele, în râsetele fetelor, ciorovăiala femeilor smulgându-şi darurile şi în zăpăielile javrelor, până la şatre. Ţiganii trândăveau cu demnitate, pufăind din lulele, şi priveau potcovitul unui cal. Făurarul, un băieţandru, de dragul larmei, bătea nouă lovituri în nicovală pentru una singură în fierul înroşit. Dălcăucii dimprejur, goi până la cingătoare, îl îmbărbătau cu strigăte ori de câte ori izbutea să apuce piciorul mârţoagei şi să potrivească potcoava înfierbântată pe copita care sfârâia cu miros de os pârlit.

La vederea darurilor cu care se făleau ceilalţi fluturându-le, se însufleţiră şi ţiganii şi se ridicară înaintea noastră. Lor le aduceam tutun şi pipe, ţigări şi ciubuce, tabacheri înflorate şi pungi de păstrat mahorcă.

De pretutindeni, din uşile corturilor, din buruieni şi tihării, pe unde şedeau tolăniţi la umbră, ţiganii ţâşneau aşa cum îi prinsesem, numai cu câte o mânecă trasă şi cu

brâiele târâş după ei. Bucuria ce le sticlea în ochi se pierdea în bărbile încâlcite, încât obrajii le rămâneau tot închişi şi ameninţători. Îndată se iscă vătaful, un ţigan arătos, îmbrăcat pe de-a-ntregul, cu căciula peste plete şi biciul în mână, făcând pe grozavul. Se răstea mânios, ocăra, se repezea în gloata-nghesuită. Cu câteva vorbe, Dionis l-a potolit. Şi ne-am mişcat cu tot bulucul spre inima sălaşului.

Şatrele-ntr-un peş şedeau revărsate într-o curătură proaspătă, pe un tăpşan verde, cu câţiva brazi uriaşi, cruţaţi, în picioare şi sumedenie de trunchiuri tăiate, din care curgeau grămezi de răşină. Peste tot, vetre stinse, grămezi de cărbuni şi cenuşă, topoare stricate, unelte zvârlite, vase aruncate, hârburi şi cioburi împrăştiate, zdrenţe, hârtii risipite, mormane de oase şi scârne semănate, la care rodeau câinii, lângă rufe şi stambe, otrepe şi zdrenţe, întinse pe iarbă, alături de coveţile în care orăcăiau pruncii uitaţi acolo, mişcând din mâini şi picioare ca nişte cărăbuşi negri căzuţi pe spate, în paza godacilor, care îi râmau ca pe nişte copăi cu gunoi.

În râmatul acesta universal am străbătut încet, cu popasuri pe la anume corturi, tabăra şi ne-am îndreptat spre capătul de sus al poienii. În strungăreaţă dintre doi brazi împletiţi deasupra se adăpostea un cort mare, la fel cu al lui Dionis. Doar că intrarea era apărată de şiraguri de mărgele colorate, dese şi lungi până în pământ, alcătuind o perdea ce se despica şi se alcătuia numaidecât la loc cu clinchet sticlos. Pe laviţa de-afară ne aştepta un bătrân înalt şi impunător, cu plete şi barbă albe, sprâncenele stufoase lăsate peste ochii mari, rotunzi, cu albuşul enorm, nişte ochi vii şi însufleţiţi, încrustaţi în chipul liniştit ca două vietăţi de sine stătătoare. Peste straiele de cânepă încinse cu brâu verde şi cioareci munteneşti strânşi pe pulpe, moşneagul purta o zeghe lungă de aba înflorată cu găietan roşu şi în dreapta ţinea toiagul cu cinci noduri al bulibăşiei.

Era judele Stanciu, cârmuitorul liotei.

Dionis i-a întins mâna şi i-a dăruit câteva clondire cu vinars şi şliboviţă. Ochii celorlalţi scânteiau de jind.

Bătrânul, în picioare, a poruncit să ne aducă două jilţuri şi ne-a poftit jos. El s-a aşezat la loc pe laviţă. În faţa noastră s-a vărsat norodul la umbra rariştii.

O viermuială tărcată de copii în hârjoană, de codane zbenguitoare, de muieri cu prunci în spate, de babe cocârjate, de flăcăi puşi pe trântă şi bărbaţi aşezaţi turceşte sau tologiţi ca după cine ştie ce osteneală, care goi, care jumătate despuiaţi, unii cu tunici soldăţeşti şi chipie, alţii cu surtuce târgoveţe, un amestec de fuste vărgate, basmale roşii ori albastre, fote şi ii ţipătoare, toţi flecărind, strigând, ţipând, gâlcevind, ocărând, bolborosind într-o libertate neţărmurită, ca într-un bâlci înfiripat sub ochii noştri. Numai vătaful, aruncat de colo-colo, cu biciul nefolositor pe mână, se istovea zadarnic, neştiind ce să mai facă.

Cât ai clipi, a răsărit din pământ, cu dibla hârbuită sub bărbie, un balaoacheş bocciu, cu joben în cap şi papuci în picioare, urmat de ţambalagiul surd şi mut, mâncat de vărsatul mare, care purta cu ifos pe burta ieşită-nainte instrumentul ce chelălăia ca un câine schilodit în bătăi, şi s-au apropiat cu ploconeli să ne facă o cântare. Dionis, cu un bacşiş, i-a abătut spre haraimanul care atât aştepta. La cele dintâi scârţâieli, puzderia de fiinţe neorânduite şi încâlcite în toate felurile, ca o pilitură de fier la apropierea magnetului, se aşează în forme rânduite, se împleti în lanţuri armonice.

Flăcăii prinseră de umeri şi brâie ţigăncile care săriseră la joc. Vârstnicii şi femeile cu fuste lungi, ardeleneşti, nu se lăsară mai prejos, şi pământul frământat sub ei începu să miroasă a iarbă crudă şi a lămâiţă strivită. Împrejur, dancii, holbaţi, luau lecţii, privind la picioarele dănţuitorilor, şi încercau să facă la fel.

La o poruncă a bulibaşei, căruia Dionis îi şoptise ceva, se aprinseră focuri, şi din coşurile aduse de băieţii noştri ieşiră pulpe de oaie, ciozvârte de berbec, hartane de pasăre,

muşchi şi coaste de porc, brânzeturi, pâini şi alte bunătăţi, împreună cu respectivele sticle de rachiu. Alţi ţigani se repeziră la căruţe, unde îndată răsunară cârâieli răguşite şi cotcodăceli spăimântate. Curând, toate găinile ciordite se părpăleau în frigări. A fost un ospăţ neaşteptat, din care ne-am înfruptat şi noi, aşezaţi în capul trâmbei de oameni înşiruiţi de o parte şi de alta a unor pânzeturi întinse pe pajişte.

Deşi mă uluise amestecul de bazar pestriţ, iţeala scânteietoare de colori, mişuna de piei despuiate, târgul de grumazi descoperiţi, sânii goi şi slobozi sub pieptarul salbelor galbene, pulpele suvelcate ale fetelor, nurii dezveliţi ai femeilor răsturnate pe jos, dansurile dezmăţate, pozele neruşinate, căutam totuşi să găsesc pe cea care vrăjise minţile lui Dionis şi nu o aflăm. Nu putea fi nici galeşa cu ochii genoşi şi pântecul armonios de baiaderă, nici nurlia cu trupul violoncel de abanos, nici arzuia cu sânii durdulii şi buturii coapselor neastâmpărate ca nişte şerpi, nici almeea mlădie de alături, cu umerii bucălaţi, cu carnea patinată şi sânii patetici, nici nubiana sfruntată ce-şi lăfăia ţâţele împungace cu sfârcurile boite în rumenele la fel cu buzele. Nici şopârla cu miezul ochilor galben, care se strecurase cu ghiocul până la noi, gătită în ilic roşu, scurt, de sub care şalele de tuci şlefuit, frumos şănţuite, ca la o torsă antică, lunecau dârdăuş ameţitor, spre rotunjimile bucilor. Nici molateca din faţă, cu priviri vulpeşe şi piepţii cărnoşi buluciţi sus spre gura polcuţei, strânsă pe mijloc în copci gata să plesnească şi care se marghiolea spre noi alintându-şi boiul pe şoldurile viclene.

Spionam fiece cută, cercetam orice zâmbet, însemnam cea mai uşoară încruntare ori lumină pe chipul lui Dionis. Pe toate le privea cu o rece bunăvoinţă şi le alunga. Ele se abăteau numaidecât, înlăturate din ochii şi preocupările lui, aţintite aiurea.

Sătui de zarvă, ne-am depărtat spre fundul văii, unde ne-am dat într-o rână pe velinţe moi, cu Stanciul alături. După

noi s-a luat, ca o căţea greoaie, lăbărţată de prea mult fătat, cu ţâţe fleşcăite atârnând aproape de pământ, Kiva, vrăjitoarea lăii. Şi aici eram dezamăgit. Ea dezminţea tipul clasic de babă încovrigată pe picioare sfrijite ca fusele... Mă aşteptam la un chip de smochină neagră, ponosită, din zbârciturile căreia să iasă lama unui cosor coclit şi să frigă doi ochi răutăcioşi de viperă, fără pleoape. Kiva, dimpotrivă, era o baldâră groasă, butucănoasă, cârnă, cu faţa rotundă slinoasă şi pătată ca o lună mâncată de vârcolaci, dar cu o expresie de bunăvoinţă şi înţelegere omenească. De pe şoldurile revărsate ca nişte perne în lături, de pe târna umflată a pântecului bărdăhănos şi de pe fundul de baniţă al târtiţei, fustele, urcate ca pe nişte coviltire, cădeau în cascadă peste picioarele umflate, şi, curios, părul frumos pieptănat, cu cărare în mijloc, bătea în roşu. Tip de codoaşă!... Numai ochii o dau de gol. Ochi rotunzi de bufniţă care scrutează umbrele şi văd în beznă... Iar mâinile mici, cu degete delicate şi nervoase, îi destăinuiau toate iscusinţele.

A făcut o temenea şi a aşteptat. Dionis i-a trimis semn spre mine. Ea şi-a sumes cuviincios fusta şi s-a aşezat greceşte în faţa mea, şi-a scos din sân cărţile soioase. A început apoi să le amestece, boscorodindu-le fără să mă slăbească o clipă din ochii străpungători înfipţi în fruntea, în ochii, în obrazul meu. Curând i-am simţit arzând dincolo de oasele ţestei. Şi, sfios, m-am supus ca unor jefuitori.

De trei ori a întins cărţile misterioase, de trei ori le-a strâns nemulţumită şi a dat să plece.

— Ce e? a întrebat Dionis. Nu cade bine.

— Spune totuşi, o îndemnă el, vărul meu e tare. Nu crede şi nu se sperie.

— E mai moale ca aluatul de colaci, replică ea. Şi o să fie curând pus în cuptor fierbinte. Ce-o să arză... Vai de inima lui!

Eu ascultam amorţit.

— Mai cearcă o dată, o rugă Dionis. Poate se schimbă.

Ghicitoarea înşiră încă o dată cărţile, acum în alt chip, în cruce, le acoperi cu altele puse peste ele cu faţa în jos, le împereche, le suflă, le desfăcu, le dezbătu şi pe urmă mă privi aspru.

— Primejdie mare, de slăbiciune la inimă şi tulbureală la cap.

— Asta a fost? întrebă vărul meu.

— Nu. O să se întâmple acuş, curând, pe drum de seară.

Bătrânul jude mă privea cercetător.

— Scăparea-i la un crai de tobă, proroci Kiva, ridicând ochii de pe cărţi şi uitându-se la Dionis. Un crai de tobă care se aţine cu braţele pline de dragoste.

Şi adause câteva cuvinte pe ţigăneşte.

— Ce spune?

— Spune că aş face bine să te trimet acasă la părinţi, chiar acum, îmi tălmăci el deschis.

Şi-ntoarsă spre mine:

— Dacă nu-l asculţi şi nu te supui, nu te mai scoli.

Şi plecă fără altă vorbă. Bătrânul, obosit, se urni spre cort. Dionis se luă după ea.

— Mă duc s-o îmbunez, îmi şopti el... aşteaptă-mă aici.

Rămas singur, i-am văzut, în aromeala ce mă cuprinsese, cum au stat mult de vorbă călcând în sus şi în jos, peste umbrele lungite ale brazilor. Când s-a întors, l-am întrebat dacă a cerut ţigăncii lămuriri. Ce i se arătase de nu a putut să destăinuie faţă cu mine?

— Are o preştiinţă extraordinară, începu el. Dar de astă dată sper că a amestecat planurile. Ceea ce a văzut se referă la trecut, la boala ta. N-am nici o altă explicaţie. Şi nu mi-ar plăcea deloc să fie altfel, adaose ca pentru sine, îngrijorat.

— Dar ai vorbit mult cu ea, observai eu.

— Despre altele, răspunse el pe gânduri. De altfel, ea nu-şi mai aminteşte nimic din nălucile ce i se fac cât stă cu minţile aţintite asupra semnelor din cărţile desfăcute. Cum le strânge, se şterg toate ca un vis uitat la deşteptare.

Ghicitoarea este o unealtă pasivă. Puterile ei încep când se preface în vrăjitoare, îmi lămuri el.

Vânzoleală se potolise. Ţiganii, îmbuibaţi, plecaseră la şatre. Poiana sta arsă, împuţită, ruinată ca după o răzmeriţă, pângărită de toate rămăşiţele necurate ale bairamului, lăsate pe seama muştelor şi altor gângănii. Ţigăncile tembele nu adunaseră nici măcar vasele, pe care câinii, după ce le linseseră, le întorceau cu fundul în sus. Pajiştea, unde mirosise a lămâiţă, duhnea acum a seu de oaie învălmăşită cu duhoare de sudori...

Şi m-a cuprins indignarea. Nu m-am mai stăpânit. Am dat drumul unei aspre mustrări în obrazul lui Dionis. Pentru risipa fără milă a atâtor bogăţii asupra unor netrebnici, pe care, linguşindu-i, îi strică şi mai rău, pentru oropsirea moşiei, pentru jalea dadei, pentru decăderea lui... Ajunsese pradă unor şnapani care îl exploatau, bătându-şi joc de el. Şi se lăsa jăcmănit, nădăjduind ce? I-am făcut întreg procesul pe care i-l ridica gospodăria părăduită. Pledai cu elocvenţă contra lui plângerea pământului şi vitelor, a codrilor şi a oamenilor părăsiţi, trădaţi, vânduţi de el.

El a ascultat cuminte tot rechizitoriul, fără un semn de supărare sau măcar de nerăbdare. A tăcut, serios, aţintit, privindu-mă tot timpul. A trebuit să tac. Consumasem toată ciuda strânsă, şi el nu-mi alimenta verva, nu mă stârnea cu nimic.

— Mâine pui să se instaleze un joc de golf. Nimic nu astâmpăra mai mult toanele. Tenisul e prea uşuratic, şi de vânătoare nu eşti încă gata, fu tot răspunsul şi apărarea lui.

I-am întors spatele mânios.

— Acum trebuie să plecăm, înainte de asfinţit, să urcăm pe lumină.

Şi mă smuci de haină. Apoi o luă liniştit spre cortul lui Stanciu, pentru rămas bun.

Dar la cotitură de sub poalele pădurii se iviră din umbră două femei. Dionis, întâi gata să se repeadă, încremeni. L-am privit lacom. Numai pe el. Ceva îmi spunea că acolo este

esenţialul. Îi simţeam în muşchii încordaţi până la plesnire, ca în mine însumi, tot freamătul şi întreaga lui frânare. Mă miram că nu scrâşneşte ca un oţel strâns scurt. Numai sângele nu şi l-a putut stăpâni. Roşaţa biruise smoleala obrazului şi, năvălitoare, strălumina prin pieliţa rămasă neclintită. Tâmplele băteau ca două aripi ţintuite.

Am intuit, adică am ştiut fără caznă, dintr-o dată, totul. În el, ca în oglindă, fără să mă întorc, măsurăm înapoia mea minunea aşteptată, frumuseţea care-şi trimitea către el crainicii de departe. Emoţia lui mă prinse ca o contagiune subită. Şi, pierdut, am început să tremur pentru el.

— Radă, gemu Dionis, şi-i aţinu calea.

La strigătul lui, ieşi Stanciu. Eu întorsei capul. Venea, calcând poiana, prin mijirea serii, fecioara sacră din miniatura indiană. Aidoma. Acelaşi mers modulat în cântec, aceeaşi statură cu formele pure, aceeaşi mândră gingăşie, pletele cu reflexe albastre încadrând sombrul oval al chipului covârşit de ochii magici, sânii înfloriţi pe negrul liman al pieptului, şi mai ales, sub borangicul galben al veşmântului, coapsele străvăzute ca două zeiţe misterioase, pe umerii gemeni cu chiupul tainic al pântecului.

— Sakuntala, strigai spăimântat şi, fără să ştiu ce fac, îmi pipăii buzunarul.

— Cartea e în haina cealaltă. Dar nu mai ai nevoie de ea. Autorul e depăşit...

Dionis îşi câştigase cumpătul şi la rândul lui mă citea uşor ca pe un abecedar.

— Norocul său nenorocul, urmă el, îţi dăruieşte, aici, aievea, tot ce e searbădă închipuire în poem. Iată pe prietena Sakuntalei şi pe sihastrul, tatăl ei adoptiv.

Şi-mi arătă pe Stanciu, care, cu barbă albă, zeghea lungă şi toiagul noduros, lua înfăţişare de brahman.

Înţepenisem năuc, cu gura căscată, cu răsuflarea tăiată şi tremuram. Nu trupeşte. Îmi tremură duhul, stihia alcătuitoare. Vedenia stărui câteva clipe, apoi se prelinse

printre clinchetele sticloase ale mărgelelor. M-aş fi frecat la ochi. Dar Dionis nu-mi dete răgaz. Mă împinse înăuntru.

Zăpăcit, nu ştiu cum am nimerit un scaun, în care m-am lăsat moale...

Şi m-am trezit în lumina unor lampadare cu abajururi trandafirii. Rătăcisem pe altă lume, din care ieşisem cu un crâmpei de versuri

...se pleacă şi culege
din nisipul vremii aurul etern...

şi nu ştiu: mi le spuneam numai mie în minte, sau le bâiguiam tare?

Cât timp trecuse? Ajunsesem la camping? Îmi încordai ochii. Eram într-un alt cort necunoscut, mai încăpător şi mult mai bogat împodobit. Priveam strein bagdadia de mătase galbenă, plisată în cute dese şi lungi, în formă de soare. Apoi deosebii sipetul din colţ, încrustat cu sidefuri. Distinsei divanurile îmbrăcate cu chilimuri, jilţuri acoperite cu blănuri; pardoseala de covoare groase cât nişte mindire. Începeam acum să văd limpede. În faţa mea bătrânul pufăia paşnic, aşezat turceşte jos pe un plocad. Dionis, lângă mine, mă cerceta nemilos, cu o curiozitate ascuţită, s-ar fi spus cu o bucurie drăcească.

Ruşinat, m-am dezmeticit de-a binelea. Ştiam acum. Mă aflam în cortul lui Stanciu. Eram singuri numai noi trei. Răsuflăm înviorat. Sakuntala fusese o nălucire. Mâncasem mult, mă surescitasem şi nu-mi făcusem siesta.

S-a tăcut îndelung. O tăcere voluptuoasă, în care mă odihneam ca după o trudă titanică.

Primul cuvânt mi-a detunat ca o puşcă în ureche. Dionis mă întreba cum mă simt.

— Bine. Excelent. Dacă vrei, putem pleca.

— Nu încă. Trebuie să vie Kiva cu un răspuns.

Nu mă interesa. Ardeam după alt răspuns. Mă întorsei la gândurile streine de unde mă rupsesem. Cine se pleca şi

alegea din nisipul vremii? Şi cum? Nu aveam pe cine să-ntreb. Mă uitam, căutam în golul lăuntric. De ce nu este nimeni? Atunci şi acolo, am făcut, autentic şi pentru unica oară, experienţa acută a sufletului. Nu de-a dreptul. Simţindu-i lipsa. În tot acest timp cred că Dionis şi Stanciu vorbeau. Nu-i auzeam. M-am deşteptat într-un haraiman de glasuri întărâtate. Afară răsunau strigăte, ţipete, înjurături, chemări furioase, ocări. Un ţigănuş ţâşni, gâfâind, printre şiragurile sonore.

— L-a prins pă Florea. Să bat pă el...

Şi o zbughi înapoi, să nu scape spectacolul. Mi-am închipuit un hoţ. Judele s-a ridicat. Mie nu-mi păsa şi vream să rămâi pe loc. Dionis, care sărise cel dintâi la uşă, lăsă pe Stanciu să iasă şi mă târî apoi cu el.

Afară valea era încă poleită de pulberea amurgului întârziat. Năvala lărmuitoare de oameni furioşi se oprise în faţa cortului şi înconjura o roată de ţigani. În mijloc, un ins mai înalt se apăra, cu capul, cu picioarele, cu spatele şi umerii, cu şezutul, de alţii tăbărâţi pe el, care săreau să-i smulgă ceva din braţele strânse la piept. Vătaful se iţea cu biciul doar prin latura copiilor. Nu îndrăznea să intre în viespar. La glasul lui Stanciu, braţele se pogorâră. Harţa se potoli, vătaful prinse curaj şi pocni cu harapnicul în ei, despărţindu-i. Se alese de o parte ţiganul atacat cu vreo câţiva sprijinitori şi de alta vălmăşagul vrăjmaşilor gălăgioşi. Stanciu, cu toiagul ridicat, porunci scurt ceva pe ţigăneşte. Biruitorul se desprinse, înaintând cu braţele strânse pe ceva întunecos. Lucru furat, mă gândii.

— Intră în cort, îi spuse Dionis, şi-i făcu loc la uşă.

El rămase afară până ce gloata gâlcevitoare se risipi spre şatre, mânată dindărăt cu biciul. În tabără pâlpâiau pe vetre aprinse ochiuri vesele de foc.

Eu vream să plecăm. Dionis mă luă înăuntru cu sila. Vinovatul ţinea la piept un pui de urs. Spăimântat, ursuleţul ascundea capul în subţioara flăcăului.

— L-am adus pe Florea...

Şi povesti cum îl scosese din mâinile golanilor care-l furaseră şi alergase cu el aici. Nu era deci el hoţul...

— Trebuia să-l laşi, îl certă Dionis. S-a făcut mare şi nu mai are rost aici. Acum ţine-l la tine. Mâine îl dai meşterului ursar.

Ţiganul asculta nedumerit, cu o cută de nesupunere între sprâncenele groase.

— Dar Rada ce are să zică? se întoarse el spre jude.

— Rada?...

Şi, până să isprăvească Dionis vorba, din fundul cortului se ivi ca o furtună, fulgerându-şi frumuseţea, Sakuntala. Ajunse lângă noi.

— Florea... strigă ea...

Puiul ghemuit în braţele ţiganului îi sări la piept şi o prinse duios cu labele de grumaz. Fata se întoarse să fugă.

De data asta mi-am încărcat voinţa cu toate puterile ca să rămân întreg, şi aici, pe loc, ca să dezleg întâmplările.

Dionis, ieşit din drumul fetei, vru iar s-o oprească.

— Radă, rosti el încet, te aştept de-un ceas. Pentru tine am întârziat.

Dar Sakuntala făcu un pas în lături, şi în locul ei, de după perdea, rămase Kiva, mângâindu-l cu ochii ei văzători prin beznă.

— E mâhnită şi ostenită, sărăcuţa. Iart-o, stăpâne. A alergat toată ziua prin pădure.

Prin nu ştiu ce sforţare, îmi împărţii în zece prezenţa de spirit şi-mi multiplicai luciditatea. Cu aceiaşi ochi şi în acelaşi timp vedeam cortul întreg şi fiecare parte a lui. Slăveam pe Sakuntala, urmăream alintul ursuleţului cocoloşit. Spionam pe Dionis, cercetam pe jude, studiam pe Kiva, luam semnalmentele ţiganului, care mântuise puiul, ţineam din scurt calea fetei, să văd pe unde a răsărit în cort şi unde are să piară iar, atent la fiece gest, la orice vorbă. Pe toate le-am înregistrat şi le-am sintetizat deodată. În fundalul cortului se mişcă o perdea nevăzută până atunci. Prin despicătura ei se iveau pe rând două capete speriate.

Peste ele năvăli şi se făcu nevăzută Sakuntala. Dionis frânase din nou. Drept, îngheţat de rece, întindea un bacşiş ţiganului care adusese ursul şi poruncea să-i aibă de grijă. Kiva îl clocea cu privirile şi-l răsplătea cu zâmbete pline de făgăduinţe.

— Ţi-o aduc eu pe puica îmblânzită... îi şopti.

Bătrânul, încovoiat sub rafala ce trecuse, sta posomorât, fără nici o autoritate. Puterea se împărţea între Dionis şi Sakuntala. Acul cumpenei îl mişca Kiva.

Mă întorsei în mine. Minţile-mi, stârnite spre vis şi profeţie, sparseră cortul şi alergară pe zeci de perspective deschise afară, în lumea unde fericirea se amesteca de-a valma cu chinurile.

Din acest tablou, ce ameninţa să rămâie multă vreme neschimbat, cu fiecare din noi încleiat pe locul şi în gestul în care-l prinsese ieşirea Sakuntalei, ca într-un film oprit în loc de-o pană a motorului, ne-au scos brusc ciobanii. Înnoptase. Îngrijaţi că nu mai veneam, ei ne ieşeau înainte cu facle să ne călăuzească. Nu era lună. Sus, cerul, deasupra văii, pulsa când scânteieri, când întunecimi, ca o inimă prin care curgea sângele nopţii cu globulele stelelor. Ne-am luat rămas bun şi am urcat pripoarele înapoi. Masalalele nălţate de mâini sombre scoteau pe rând din beznă, odată cu stoluri de umbre zburate de pe poteci, mesteceni albi şi brazi negri, huidume ale nopţii ce mişună de foşnete şi şoapte. De departe, din vechimea codrilor, hohotele voiniceşti ale huhurezilor clocoteau în mine ca nişte imnuri fantastice. Un gust de viaţă, vie, nebună, o beţie telurică mă împingea numai spre prăpăstiile ce mărgineau cărarea. Ca un demoniac, m-aş fi tăvălit pe pământ, m-aş fi dat de-a dura pe râpi, m-aş fi rostogolit în văi. Ştiam ceva, şi încă nu dezlegasem ceea ce ştiu. Ţineam ceva, şi încă nu mi se deschideau pumnii de peste ceea ce încleştasem...

...se pleacă şi culege
din nisipul vremii aurul etern...

Mă plecam şi culegeam stropii aprinşi de răşină, căzuţi din torţe, care-mi frigeau degetele. Bâjbâiam după flori şi apucam petale de umbre pieritoare ori nimeream spini.

Ajunşi la cort, nu l-am slăbit pe Dionis până nu mi-a spus istoria cu ursul. Deşi fără chef, el s-a învoit.

Cineva, un ţigan necunoscut, dăruise Radei...

— Sakuntalei, îndreptai.

— Spune-i cum vrei, consimţi el, îi dăruise pe ascuns un pui de urs, neînţărcat. Ea îl botezase Florea, îl crescuse cu lapte, cu fragi şi zmeură, cu miere sălbatică. Îl purta numai în braţe, îl ducea în cârcă, îl legăna, îl culca într-o albiuţă, ca pe un prunc, lângă ea. Slăbiciune de care vreau s-o dezbăr, zise Dionis.

— De ce? sării. Sakuntala nu creştea un pui de căprioară? Puteai cel mult să-i dai şi tu unul. Mi se pare că eşti mai degrabă gelos.

Dionis zâmbi.

— Nu-i asta. Florea crescuse, se făcuse mare şi nu mai putea mânca degeaba. După legea urşilor şi a ţiganilor, trebuia să înveţe să joace. Dacă mai trece vremea, ea rămâne cu o fiară sălbatică în spinare.

Băgai de seamă în tonul lui Dionis oarecare ranchiună. Îl sâcâia dragostea fetei pentru animal.

— Rada însă nu se învoia, urmă el. Ţinea să-l cruţe de asprimea lecţiilor, de bătăi, de cărbunii aprinşi.

— Cărbuni aprinşi?

— În sfârşit, nu importă mijloacele de care se folosesc ursarii.

— Când e vorba de puiul Sakuntalei, importă mult, făcui furios.

Dionis se uită pieziş.

— Poate că ai şi tu dreptate. Dar vezi, pentru tabără ea nu e decât Rada, fata adoptivă a lui Stanciu, şi trebuie să se supuie rânduielilor... mai ales că toţi o pizmuiesc, aproape o urăsc.

— Nu mă îndoiesc, şi mă înfierbântai. Au pentru ce s-o urască. Nu e din rasa lor. Nu ţi-a trecut prin cap că a fost furată de ţigani când era mică?

— Şi dacă m-aş fi gândit, cu ce mi-ar fi înaintat asta treburile? spuse nepăsător Dionis. Şi aşa, ca ţigancă, şi încă situaţia ei este foarte grea.

Aflai astfel că aproape toată tabăra îi este împotrivă. Afară de cele două prietene şi de câţiva flăcăi, cumpăraţi de el, care îi ţin partea, ceilalţi vor s-o tăvălească în cenuşa şatrei. S-o mărite după cine ştie ce ţigan scârnav. Să-i terfelească frumuseţea cu munci istovitoare, să-i încovoaie mândria sub poveri. S-o vândă, s-o speculeze ca pe-o marfă. Bătălia pentru puiul de urs era de fapt bătălia ei. Ursul era un simbol.

— De ce nu-i iei apărarea?

— I-o iau în felul ăsta. Jertfind ursul, zvârlindu-l pradă gloatei, o scap pe ea, până pot să-mi împlinesc planul. Rada a făcut greşeală neascultându-mă... îi trimisesem vorbă...

— Cum, făcui uimit, i-ai trimis vorbă?

— Prin Kiva.

— N-ai vorbit tu cu ea?

— Nu. De multă vreme. I-am trimis vorbă să dea puiul meşterului ursar. Şi Rada, în loc să se supuie, a fugit cu ursul în fundul pădurii.

— De ce a fugit?

— Ca să-l părăsească mai bine acolo, slobod, decât să-l dea în mâinile ţiganilor.

— Când s-a întâmplat asta?

— Chiar azi.

— Pentru asta nu am văzut-o în tabără şi a lipsit de la petrecere? întrebai.

— Chiar dacă ar fi fost aici, nu s-ar fi arătat. Stă tot timpul închisă în cort şi nu pătrunde nimeni la ea, spuse întunecat Dionis.

— Bine face, mă bucurai. Prin urmare, când am văzut-o se întorcea din pădure, unde lăsase puiul. Atunci puiul ce

căuta la ţigan în braţe dacă-l părăsise acolo?

— Ursul s-a luat înapoi după fete, mirosindu-le urma, şi s-a întors aproape cu ele odată în tabără, unde l-au prins ţiganii. Abia l-a scos Ciocârdel din ghearele lor.

Aflai astfel numele mântuitorului şi-l fixai cu simpatie în minte.

Înapoierea ursuleţului la stăpâna lui mă emoţionă. Strânsei braţele ca şi cum l-aş fi avut acolo, la piept. Îl vedeam aievea pustiu şi spăimântat, uitându-se în toate părţile şi pornind cu mersul lui şoldiu. Apoi, cum, rătăcit, scormonea cu botul, pe jos, urmele dragi. Când le pierdea, ridica rugător capul şi adulmecă întrebând văzduhul. Şi iar pornea cu bărbăţie.

— Fiara e mai credincioasă ca omul... gândii tare. Bravo! Îl iau sub ocrotirea mea de azi înainte, ţipai exaltat. Şi mai ales o iau pe Sakuntala. Văd că tu ai părăsit-o.

— Bine. Asta de mâine, spuse Dionis grav. Am să te las să încerci şi tu o experienţă, dar tot pe socoteala mea. Şi-şi adânci privirile în ochii mei. Nu mă clătinai. Acum trebuie să ne culcăm, căută el să mă potolească. E foarte târziu. Şi se îndreptă spre pat.

— Apropo, îl întorsei. Ştii tu de unde sunt versurile astea:

...se pleacă şi culege
din nisipul vremii aurul etern...?

— De nicăieri. Din capul tău. La fel îmi vin şi mie. Dar le alung acum. Şi zâmbea cu amărăciune. Cunosc meteahna. Am să-ţi dau înainte de a te vârî în aşternut un calmant. Altfel, ai să te zvârcoleşti toată noaptea. O ştiu din proprie experienţă. Versuri înseamnă delir.

Şi topi câteva pastile în paharul cu apă.

— Doză forte, mă preveni.

Băui tot, cu nepăsare. Bravam orice. Avusesem o zi grea, dar aurul covârşise nisipul din ea.

*
* *

M-am sculat târziu. Aflai cu surprindere că Dionis plecase din zori cu ciobanii în munte. Se iviseră urşi stricători. Nu se ştia cât are să întârzie. Nu-mi păsa. Abia scăpam dimineaţa de corvoada apei reci şi scălămbăielile mădularelor. Dionis mă schingiuia, şi râsei, ca ursarii care deprind puii să joace.

Am mâncat cafeaua cu lapte singur. Kalchentrauer m-a slujit mâhnit.

— N-o să vi se urască?

— Nu. Am să cobor la şatre, spusei, cu o logică şi o simplitate ca şi când m-aş fi aşteptat la asta şi aş fi pus-o la cale de când lumea.

Mă uitai la ceas. Era opt.

— Veniţi la masă? Şi glasul sasului se piţigăi rău.

— Sigur.

Şi am luat poteca spre vale. M-a întâmpinat ca ieri alaiul dancilor, m-au sărbătorit ţigăncuşele. Nu le aduceam nici un soi de bunătăţi. Le-am împărţit toţi banii mărunţi câţi aveam la mine. Ţiganii m-au primit mai cu răceală. Nu s-au omorât cu firea în cinstea mea. L-am căutat pe Ciorcârdel şi pe băieţii care mântuiseră ursuleţul. Am bătut prieteneşte mâna şi i-am spus să-mi povestească totul, cu de-amănuntul. N-aveau nici o treabă. Am colindat cu ei tabăra. Ne-am dus la ocolul căruţelor, nişte harabale înalte, pline cu tot tărhatul şi zestrea taberei, gata să pornească oricând în lume. Aşa cum şedeau, cu hulubele întinse, mi-au plăcut mult. Dormea în ele nostalgia călătoriilor. Şi m-aş fi mutat bucuros întruna, dacă nu m-aş fi temut de murdăria zdrenţelor şi cotroaţelor înghesuite acolo, în care scurmau câteva găini şi cânta un cocoş cocoţat pe-un teanc soios de perini. Am vizitat apoi pe Stanciu, care ne-a primit în cort şi ne-a cinstit cu vinars. Tovarăşii şi-au lins buzele. L-am întrebat pe bătrân despre urs. Nu mai părăsea genunchii

fetei. M-am interesat de Sakuntala. Nu se putea arăta. Era încă obosită. Aventura de ieri o tulburase mult. Nu mai aveam ce vorbi. Am ieşit şi m-am înhăitat cu cârdul copiilor. Din fragă în fragă, din rug în rug, am urcat coastele cu mestecăniş ce închideau pe laturi valea. Am zăbovit în zmeurişuri, ne-am încâlcit în mureturi până pe la mijlocul muntelui, de unde începeau pădurile. Când am coborât la şatră, era ceasul două după-amiază. Copiii mă părăsiseră de mult, alungaţi de foame. O linişte caldă, aromitoare zăcea peste tabăra culcuşită în poiana văii. Nu aveam nici un gust să urc la camping, pentru bucatele lui Kalchentrauer, oricât de faimoase ar fi fost. Singur, rătăcit printre corturi, m-am împiedicat de picioarele goale ale ţiganilor întinşi la somn, m-am încurcat în fustele ţigăncilor trântite la umbră, am sărit peste albiuţele cu prunci şi am ieşit sus în rarişte. Începusem oarecum să simt singurătatea. Nu apăsătoare. Răscolitoare mai mult. Mi-era lene şi sete. Mă întrebam, văzându-mă singuratic, de ce nu s-a entuziasmat tabăra de prezenţa mea. Simplu şi omenesc: nu le adusesem daruri. Dar aşteptam băietanii lui Dionis cu târnele pe cobiliţe şi panerele pline cu prăjiturile lui Kalchentrauer. Astea au să-mi crească acţiunile. Poate am norocul să strecor Sakuntalei coşuleţul cu bunătăţi. Nu simţeam altă nevoie decât s-o văd. Mă mulţumeam însă şi numai să mă ştiu în preajma ei, în atingere cu cei care trăiesc lângă ea: ca în lanţul electric, când şi al o sutălea ins primeşte comoţia scânteii descărcate în cel ce atinge firele.

M-am învârtit mult făr' de rost, cu ochii în pământ. Căutam aurul etern. Nemulţumit, m-am trântit pe iarbă. Când mă morfoleam mai rău s-a ivit Kiva. S-a aşezat lângă mine drăgăstoasă şi mieroasă. M-a certat de ce n-am tras de-a dreptul la ea. Se putea să stau aşa răznit şi strein? Şi m-a luat la şatra ei. Mâna şi punga lui Dionis se cunoşteau şi aici, în divanul curat, acoperit cu scoarţe, în mobilele româneşti. Şi mai ales în mirosul de apă de Colonia, favorită lui. M-a culcat, mi-a dat apă rece, mi-a descântat şi mi-a

spus de la capăt povestea Sakuntalei, de când o născuse maică-sa, sora mai mică a judelui Stanciu, moartă după facere într-un spital de oraş. De-aia Sakuntala rămăsese streină. Nu o primise ea, moaşa taberei, pe mâinile ei şi n-o înfăţişase ţiganilor aşa plină de mâzga caznelor neînmuiată încă în apa rece, cum e datina. Din spital au luat-o la sat nişte rude, unde crescuse în casă gospodărească, departe de viaţa nomazilor. Aici cunoscuse şi se jucase cu copii de rumâni, de la care luase alte obiceiuri. Când ajunsese mare o ceruse Stanciu şi o adoptase.

— De-aia nu e neagră ca ţigăncile şi bate mai mult a rumâncă, încheie Kiva.

— Dar tatăl?

— Aci e-aci... Maică-sa greşise, n-a vrut niciodată să spuie cu cine. Fata a rămas copil din flori.

— Cine i-a pus numele?

— Acolo-n spital, moaşele şi doftorii. Rada, după numele moartei.

— Dar dacă o fi fost schimbată din greşeală?

Şi sării în sus.

— Cum? se holbă Kiva.

— S-a dat ţiganilor copilul altei femei. Se întâmplă.

— Fugi, boierule, nu mai glumi! M-am dus chiar eu de am văzut-o, cum a făcut-o. E a noastră şi n-o dăm din mână, se oţărî baragladina.

Basmul Radei m-a legănat şi mi-a dat de lucru închipuirii până târziu. Am crescut-o în gând, am legănat-o, am urmărit-o umblând de-a buşilea, am primit-o în braţe când a făcut cei dintâi paşi, am mângâiat-o şi am bătut pământul când a căzut şi s-a lovit, i-am cioplit păpuşi, i-am împletit codiţe, i-am cumpărat primele rochiţe şi cei dintâi botoşei. Pe urmă tot eu m-am sfâşiat cu plânsete acolo-n sat şi am dat-o lăii, care mi-a purtat-o cu duşmănie până a urcat-o aici, la Dionis.

Am deschis ochii.

— Şi cum de-a ieşit atât de frumoasă?

— De vrăjile mele, că era slabă şi sfrijită ca o rumâncă când a venit...

— Şi acum ce gândeşte, ce face?

— Stă în cort şi aşteaptă.

— Ce aşteaptă?

— Ursita ei de aur.

Iar mă întâmpina cuvântul aur. Acum nu gândit de mine, spus de altcineva... Fără să vreau, mă plecai să-l culeg... Strălucea ceva jos pe velinţă... îl ridicai.

— A, cercelul fetei, strigă Kiva.

— Al cui?

— Al Radei.

— Ziceai că nu iese din cort.

— Numai la mine. Vine cu prietenele ei să le ghicesc, să le descânt.

O bucurie stranie mă pătrunse. Stam pe locul unde odihnise ea. Ţineam în mână cercelul ei, ca şi cum aş fi mângâiat urechea care-l purtase, buclele care-l acopereau. Sării nebun.

— Hai să i-l ducem!

— Nu se poate, maică, vrei să te urască? Rada nu primeşte pe nimeni la ea.

— Nici pe Dionis?

— Mai ales.

— Niciodată?

— Neam.

— De ce?

— Dacă ai intra matale, ar da buzna peste ea toţi ţiganii odată. Numai aşa îi stăpânim. Şi cu greu.

I-am cerut să-mi arate măcar cum locuieşte. Cu moşneagul la un loc? Singură ?

De unde răsărise când îşi fulgerase frumuseţea în umbrele cortului?

S-a învoit. Şi am plecat amândoi. Am făcut ocolul sălaşului şi am ieşit în dosul aşezării lui Stanciu. Spatele cortului se prelungea într-o anexă mai joasă, fără

deschidere, înfundată. Vechea şatră ţigănească din care Rada nu voise să se mute.

— Şi intrarea? întrebai.

— Numai prin cortul lui Stanciu, de care se lipise şi unde răspunde.

— Prin perdeaua de şiraguri?

— Pe acolo. De peretele din fund al cortului e ascunsă gura şatrei care a rămas a Radei. Dai la o parte cerga şi intri în ea.

Pricepeam: era altarul, dincolo de tâmplă, sfânta sfintelor.

— Ce-mi ceri să mă bagi la ea? spusei repede.

— Viaţa, răspunse pe loc ţiganca.

— Na. Ia-o!

Şi mă trântii jos.

— Ho, domoleşte-te, flăcăule, făcu ea râzând, că mai ai de pătimit multe. Parcă eşti un noaten prins întâi la ham. Se pune-n şezut şi nu vrea să mai tragă. Hai mai bine să te duci acasă.

Acasă? Nu mai mă trăgea nimic într-acolo. Ce mă aştepta altceva decât urâtul? Gămălia de cap a sasului cu picioare de elefant. Tenisul *Fräulein*-ei Lotte. Vântul obişnuit al nopţii peste platouri, cu şuier aspru deasupra campingului, pe care-l clatină ca pe-o ciupercă viermănoasă, frigul din cort. Aici cel puţin văzduhul e cald şi liniştit. Cerul astupă oala văii ca un capac de azur şi ne lasă astfel răsuflarea slobodă. Kiva mă privea întrebătoare.

— Mai stau.

— Înnoptează.

— Nu-i nimic. Vin ciobanii cu facle şi mă iau...

Şi m-am coborât iar la sălaş. Tabăra se înviorase. Focurile scânteiau voioase. Puradeii curgeau de pretutindeni şi se adunau scâncind de foame. Ţigăncuşe zburdalnice se-ntorceau cu cofe pline de fragi şi zmeură, cu care a doua zi coborau la târguri. Fetele treceau cu doniţele pe cap la izvor. Muierile mestecau mămăligile aburoase, plecate pe

pirostriile încinse. Babele veneau şontocăind cu coşuri de vreascuri în spate. Ţiganii cântau. Măgarii zbierau, purceii guiţau. Câinii chelălăiau, zburătoriţi cu reteveie de la oale. Zarva se molcomea. Zgomotele, râsetele, chemările, din ce în ce mai potolite, mai slabe, ţeseau peste tabără o plasă domestică, o învăluiau într-o reţea care o izola, o ocrotea de restul lumii şi al marilor destine... Seara se lăsa încet, aromitoare, şi ne împânzea, maramă galbenă cu miros de brad amestecat cu fum casnic. Dădui cu mâna prin păr şi-l simţii jilav de rouă. După ce m-am plimbat şi am tras adânc toate izurile amurgului din tabără, am ajuns iar la Kiva. Mă aştepta să mă dădăcească grijulie. Ciorcârdel cu prietenii se alăturară de noi. Am vorbit iar despre fiare, de urşi magici care fură fete, de ţigani care se prefac câte un ceas pe noapte în lupi, de vulpi care câteodată dau buzna peste tine şi sunt fete vrăjite. Timpul trecea nesimţit. Se făcuse noapte. Şi nimeni nu venea pentru mine de la camping. Mi-am adus aminte că ciobanii îl însoţeau pe Dionis. Kalchentrauer nu iese după apusul soarelui din bordei. N-avea cine să coboare. Aşteptam zadarnic. N-aş putea jura că nu dorisem asta. În fundul sufletului meu eram hotărât de la început să rămân. Numai că hotărârea nu ieşise deasupra. Acum, că aveam pricină şi motive:

— Rămân la tine, Kiva, în noaptea asta. Dorm afară, în fân.

— Rămâi, maică... Cât vrei... Dar nu afară... În cortul meu, care e, şi zâmbi, de acum al matale. Te aşteaptă.

Şi mă privi ca pe un copil bun.

Am mâncat brânză cu mămăliguţă fierbinte, un pumn de fragi şi zmeură. Şi m-am culcat îmbrăcat. Dar mai ales, lucru mare, fără să mă spăl pe dinţi. Mi-am clătit doar gura cu o bărdacă de apă.

Ţiganii s-au sculat tot ca mine, târziu. M-am pieptănat cu degetele trecute prin păr şi m-am lincăit puţin cu apă rece pe obraji. Am ieşit în tabără. Dimineaţa era o seară răsturnată. Aceleaşi guiţeli ale râmătorilor şi răgete ale

măgarilor tăiate de oracolele de vreme bună ale cocoşilor. Aceleaşi scâncete ale copiilor cerând mâncare, aceeaşi iuţeală a muierilor la apă şi a babelor după vreascuri. Doar că ţigăncuşele, în loc să vie, plecau cu coşurile după zmeură. Iar împânzeala de fum amestecat cu iz de răşină, în loc să se întunece, se lumina din ce în ce. Gogoaşa de linişte în care se culcase tabăra se spărgea şi sălaşul intra iar pe tărâmul lumii... Roua, în loc să cadă fragedă, se zvânta.

Mă deşteptasem dispus şi cu foame. Am întrebat pe Kiva ce are de mâncare. Vream să orânduiesc şi eu un banchet obştesc. Bineînţeles, nu în proporţiile celui dat de Dionis. Şi mă interesau rezervele taberei.

Tabăra nu mai avea aproape nimic. Totul se risipise în praznicul de pomină de alaltăieri.

Bine. Să aşteptăm până vin oamenii de la camping cu merinde.

Am trecut ziua în acelaşi chip. Cu copiii la zmeură, dând târcoale cortului Radei, de palavre cu Ciocârdel şi prietenii lui. Am admirat şi mai pasionat împletirea amurgului peste sălaş şi am adormit sub oblăduirea Kivei, cu flori de dragoste la cap.

A doua zi am aflat că oamenii cu merinde nu se arătaseră. Ţiganii începeau să flămânzească. Deloc brânză. Nici un fir de mălai. De carne, nici vorbă. Până acum boierul Dionis avusese de grijă să nu le lipsească nimic. Toţi mă înconjurau îngrijoraţi. Kiva mă sprijinea.

— Ce vreţi de la dumnealui, nebunilor? Ce, e părintele vostru? Duceţi-vă la jude.

— Nu, Kivo. Au dreptate. I-am luat sub ocrotirea mea şi m-am legat să-i chivernisesc. Cheamă vătaful.

— Vătaful? Păi, ce poate nepricopsitul ăla?

— Să plece numaidecât la cort să aducă mâncarea mea de la Kalchentrauer şi merindele sosite de la conac. Îi fac răvaş să i se dea tot ce se găseşte în bordeie.

— Nu se poate, boierule. Ţiganii n-au îngăduinţa să urce acolo.

— Unde acolo?

— La cortul stăpânului.

— N-au voie la Dionis?

— Nu... Nu pot trece peste semnele puse de dumnealui în drum. Pândarii veghează zi-noapte şi trag. Aşa sunt poruncile.

Aflai cu uimire că Dionis înţărcuise cu străşnicie tabăra. Nimeni nu îndrăznea să treacă anume hotare statornicite.

— N-are cine duce de la voi un bilet lui Kalchentrauer?

— N-are. Decât matale.

M-am plimbat prin tabăra flămânzită. Ţiganii scuturau traistele goale de mălai, întorceau coveţile de făină cu fundul în sus. Cereau unul de la altul, întindeau doi-trei de-un codru de mămăligă rece, de-un ciolan rămas cu puţină carne pe el.

— Ne-a părăsit boierul, părintele nostru, se olecăiau. Şi numai putoarea e de vină.

Întrebai cine-i putoarea.

Era Rada. Ţiganii o urau că se împotrivea stăpânului şi nu vrea să se uite la el.

Am făgăduit tare, în auzul taberei, că am să aduc numaidecât belşugul şi i-am rugat să se potolească. Mă bucuram că am bun prilej să răscumpăr liniştea Sakuntalei în schimbul câtorva saci cu mălai. Am urcat repede la Stanciu, să mă încredinţez de adevărata stare şi să mă sfătuiesc.

Bătrânul mă ascultă serios. Nu ştia nimic.

Trimise după vătaf. Acesta dete lămuriri şi întări totul. Era adevărat că nu se mai găseau deloc merinde şi tabăra ameninţa să flămânzească.

— Dacă nu vine hrană azi-mâine, trebuie musai să ridicăm şatrele şi să plecăm, noi după munci, ţigăncile la ghicit şi furat, copiii la cerşit, sfârşi vătaful în larma liotei ce ne înconjura.

Starostele făcu semn de linişte.

Mai avea la el în păstrare câţiva saci de mălai, o putină de caş, câteva coşuri de brad cu brânză, o duzină de ouă. Să se ia în tabără. Mi-era ciudă şi nu ştiam cum să-l opresc. Mi se părea că jăfuieşte pe Rada.

Oricum, se găsise o dezlegare, pentru prea scurtă vreme. Luai cârmirea în mâini şi, alături de vătaf, de Ciocârdel şi alţi tovarăşi, chivernisii raţiile, socotii, împărţii. Şi, furios, urcai sus.

Aici, altă surpriză. Nici un pic de-ale mâncării. Kalchentrauer închisese bucătăria. Rezervele se sfârşiseră, consumate de ospăţul de mai ieri, când, după porunca lui Dionis, se cărase totul la tabără. Doar pentru mine de s-ar găsi un ou, două şi un colţ de franzelă scăpate din gurile căpcăunilor. Sasul nu putea suferi pe ţigani. Şi gămălia de cap i se micşorase parcă de ciudă şi grijă. N-avea nici el ce mânca. Pe fetiţă o trimisese acasă. Şi nu ştia ce să facă. Să plece şi el? Aştepta ordinele mele.

— Ce-a spus Dionis când a plecat?

— Să ascult de dumneavoastră.

— Bine. Trimite şi cumpără de la Braşov, cum făceai când era Dionis. Dar nu trufandale. Să se aducă mălai, cartofi, mezeluri, ouă.

— Da, dar cum?

Şi sasul se văita că n-avea bani. Vărul meu, sculat cu noaptea-n cap şi luat la repezeală, uitase să-i lase de cheltuială.

— Te cobori şi iei pe credit. Doar te cunosc negustorii din Braşov.

Îl cunoşteau, dar nu prea-l luau în serios. Şi mai ales alimente în cantităţi aşa de mari, cine o să-i dea pe datorie?

— Iei din leafa dumitale. Ţi-o dăm înapoi numaidecât.

— Nu mi-a plătit-o încă domnul.

— Atunci ţine. Şi mă scormonii jenat în portofel, de unde scosei câteva hârtii mici. Sasul se uita cu neîncredere la ele.

— Nu ajung decât pentru o zi.

— Nici nu trebuie mai mult. Până mâine vine tot ce trebuie.

Şi mă interesai de omul rânduit să urce de la conac mana moşiei.

Ar fi trebuit să sosească de ieri seară. Îl aştepta în seara asta. Nu ştia de ce întârziază.

— Dar poftiţi în cort să vă odihniţi. Vă fac o omletă. Trebuie să vă fie foame. Îi poruncii să nu strice ouăle. Să le puie într-un coş, împreună cu tot ce se mai găseşte, făină, unt, zahăr, orez. Le iau jos...

— Domnul nu doarme la noi?

— Nu. Vino cu mine la stână.

Sasul ceru iertare că nu mă poate însoţi. Este în ceartă cu ciobanii neciopliţi şi obraznici, care fac după capul lor.

Am plecat singur în goană la stână, să rechiziţionez tot ce s-o afla acolo, brânza, mălaiul şi ceapa păstorilor. Să pun să taie câteva oi.

Când am ajuns, m-a întâmpinat scutarul. Nu mă cunoştea. M-a lăsat să mă mănânce câinii. Am răcnit, am urlat la el. Nu s-a sinchisit. Turma nu era a lui Dionis. Oile veneau de strânsură, date la păscut de oamenii satelor din vale. Boierul îşi luase cu vârf şi îndesat brânza cuvenită pentru chiria muntelui. Iar din a oamenilor el nu putea vinde. Ce putea era să se desfacă de câteva oi sterpe de ale lui.

— Cât ceri?

Mi-a pretins fără ruşine pe-o singură oaie cât n-aveam în toate buzunarele. Dam dreptate sasului. I-am cerut oile pe datorie.

— Îţi aduc banii când vine domnul Dionis.

— Nţiu... a ţuştuit el printre dinţi, şi mi-a întors spatele, părăsindu-mă în plata dulăilor.

Noroc că era un măgădău spătos şi c-o bâtă cu moaca cât doi pumni, altfel m-aş fi luat la bătaie cu el. M-am întors cu coada-ntre picioare la Kalchentrauer.

— Dacă vine sluga de la moşie trimite-o numaidecât cu sacii jos... chiar noaptea. Nu-l laşi să mai descarce aici.

— Da, domnule, făcu el ploconindu-se. Atunci nu vă mai aştept diseară? Nu aprind? Şi vru să plece la bordei, urându-mi ziua bună.

— Şi coşul?

— A, da, coşul...

Se învârti în loc, scotoci tot bordeiul, ca să puie cu părere de rău, într-o paporniţă, câteva ouă, nişte coji de pâine, o legătură de ceapă şi un boţ de brânză.

— Puţin unt? Niţel mălai?

N-avea. Cu ce-mi dase, îl jăfuiam, după spusa lui, de tot ce se mai găsea şi-l lăsam nemâncat. Nu-l credeam, bineînţeles, dar n-aveam cum să-l controlez. Nu era de vină el. Blestemam neglijenţa lui Dionis. Am să-i fac, când s-o întoarce, un hai să nu-l mai uite.

Am coborât înainte de amiază la tabără şi am dat Kivei ploconul sărac. Ţiganii erau molcomiţi cu ce li se cuvenise din partea judelui. Deşi obosit, nu-mi găseam locul. Nervii îmi zbârnâiau de mânie. Ca să-i potolesc, m-am apucat de treabă. Am spart lemne Kivei, care gâfâia ciopârţind cu toporul câteva aşchii de butuc. I-am cărat apă. Plecat pe vine, am suflat în foc până mi-a lipsit răsufletul, fără teamă că-mi lăbărţez genunchii pantalonilor. Eu am mâncat tot numai fragi şi zmeură. Apoi iar am plecat la ţiganii mei, cu care mă legam tot mai adânc. Siesta mi-am petrecut-o cu flăcăii şi fetele, strânşi la umbră. Mi-au cântat bocetele miresei moarte, descântecul de urs, am învăţat câteva vorbe şi înjurături ţigăneşti. Pe urmă am trecut la covăcie. Am lovit cu barosul, ceea ce mi-a făcut enormă plăcere, într-un fier înroşit, până ce mi-a sărit o scânteie în ochi. Ochiul se roşi îndată, umflat şi lăcrămos ca de beţiv. Kiva m-a spălat cu apă de pelin, care l-a înveninat şi mai rău. Am căutat muşeţel. La înălţimea aceea nu creşteau decât margarete.

După amiază, cu batista udă peste ochiul beteag, am vizitat iar pe Stanciu, oarecum protocolar, să mă interesez de urs, de Rada. Am dat iar târcoale cortului, cotiturii unde mă întâmpinase, sub poalele pădurii, vedenia. Kiva mă patrona cu dragoste. Deodată a ieşit o fată, însoţitoarea Radei. A alergat la vrăjitoare fără să mă vază pe mine. Când m-a descoperit, a dat să fugă. Kiva a oprit-o, a domesticit-o cu câteva vorbe şi m-a lăsat cu ea. O ţigancă ochioasă, grozav de sprâncenată. Se uita speriată după Kiva, care o părăsea, în acelaşi timp curioasă la străinul lângă care i se poruncise să rămâie. Nu ajunsesem încă să samăn bine a ţigan. Cu laude şi linguşeli, am căutat s-o câştig de partea mea. Ea era ochii şi urechile, pe care Rada, ascunsă ca melcul în cort, şi le trimitea afară. Şi aceşti ochi alunecară pe inelul cu boabă de rubine ce aveam de la mama. L-am scos şi i l-am strecurat în deget. Urechile se deschideau, bucuroase de cercei, piepteni pentru părul ei frumos, panglici. I-am făgăduit un comaş de mătase verde. Dinţii străluciră toţi într-un zâmbet. Inelul era arvuna şi chezăşia tuturor. Mi-a spus că o cheamă Lina. Primea bucuroasă să ducă Radei vorbă de la mine că veghez asupra ei şi asupra ursului. Prietenia s-a pecetluit cu legământul să ne întâlnim măcar o dată pe zi, în anume ceas şi loc, pentru schimb de veşti. Fericit, nu băgăm în seamă puiendrii de ţigan ce spionau scoţând capetele din tufişuri. Seară am trecut-o la şezătoare. Fetele m-au primit bucuroase. În coşniţa lui Kalchentrauer găsisem câţiva pumni de boabe. La limbile unui foc pârâitor de coji de mesteacăn le-am prefăcut în floricele şi cocoşei, care săreau din tigaie în poalele scurte ale ţigăncilor. Târziu, după jocuri, snoave şi poveşti, ne-am despărţit, înţeleşi pentru altă petrecere cât mai apropiată, când să le aduc bunătăţi de care trimitea barosanul. Trebuia cu orice preţ să-l ajung dacă nu-l puteam întrece pe Dionis. Şi mă rodeam: cum?

Am nimerit uşor cortul Kivei. Toată noaptea am visat numai cai încărcaţi cu saci de merinde şi balerci de rachiu.

M-am trezit vesel. Kiva mi-a tălmăcit visul: cai albi, veste bună... şi, aşa nespălat, am alergat în tabără. Nu sosise nimic. Sălaşul flămânzea. Am pornit iar sus. Sluga de la moşie nu sosise. Kalchentrauer plecase la Braşov. Bordeiul, încuiat cu lacăt. Cortul, în paza unui prostănac, care nu m-a lăsat să intru. Nu ştiam de unde mai ieşise şi ăsta. Ar fi trebuit să mă bat cu el ca să-mi iau schimburi. L-am lăsat dracului şi am plecat. N-am tras la tabără, am ocolit-o, să nu afle ţiganii că n-am făcut nici o ispravă, şi m-am strecurat pe de lături. Se apropia vremea prânzului. Kiva m-a înfruptat cu câteva ciuperci fripte şi m-am săturat tot cu zmeură. Am trimis-o după Ciocârdel şi m-am sfătuit îndelung cu el. Disperat, plănuiam un furtişag şi la nevoie un atac cu silnicie asupra stânei. Vream să agonisesc mâncare şi să mă răzbun pe scutar. Se chema că pe urmă, când s-or limpezi lucrurile, va să plătesc tot ce-am şterpelit. Am chibzuit cum să răşluim două-trei oi, pe care să le abatem spre banda ţiganilor ascunşi pe aproape. Câteodată, turmele pasc şi noaptea la lumina lunii. Nu mai încăpea vorbă: dacă răzbim până la stână, punem mâna pe sacii cu mălai şi pe burdufele cu brânză. Pentru asta, unul din noi trebuia să încerce la deal de stână, unde să întărâte câinii şi să tragă pe ciobani. Ceilalţi să ne strecurăm pe din vale la oile rămase fără păzitori, să înhăţăm câteva şi, dacă găsim drumul slobod, să intrăm şi să jăcmănim bordeiul. Punerea asta la cale ne legăm s-o înfăptuim a doua noapte, dacă nici în seara asta nu sosea omul de la moşie.

La amiază m-am întâlnit furiş cu Lina. Îmi aducea veşti despre Florea. Rada se simţea mai întremată. Îmi mulţumea de cercelul găsit şi-mi trimitea vorbă să mă feresc de anume ţigani. Făgăduia să vie şi ea la o întâlnire. Când am auzit că o să-mi aducă pe Sakuntala, m-am aplecat să-i sărut mâna. Ţiganca s-a-nroşit până-n albul ochilor şi a fugit speriată. Seara nu s-a mai arătat. Am luat iar pe Kiva şi am intrat la Stanciu, să dezbatem problema aprovizionării. Ne apropiam repede de fundul traistelor. Judelui nu i-am spus

de hoţia plănuită. S-a hotărât că dacă nici în noaptea asta nu soseşte sluga de la conac, a doua zi să plece un gonaci cu bilet de la mine către dada Sia. Ştafetă l-am ales pe Ciocârdel. Şi, acolo pe loc, scrisei un fel de ordin-rugăciune către bătrâna dădacă: Să trimeată numaidecât oameni cu doi şi chiar trei cai cu poveri întreite ca până acum, ca să ne despăgubim de cele pierdute. Dionis, care e bolnav şi nu poate scrie, ţinea s-o înştiinţeze că e foarte supărat de neorânduielile întâmplate în trimiterea merindelor. Nu cumva omul le dusese în altă parte? Să se bage bine de seamă de acum înainte şi să supravegheze cu străşnicie şi mai ales să nu se mai întârzieze. Sfârşeam cu făgăduiala că ne întoarcem curând. Noaptea m-am părpălit flămând şi îngrijorat.

În zori eram la tabără. Nici picior de slugă de la moşie. Ciocârdel plecase în goană la conac. Ziua se arăta proastă. Ţiganii frigeau ciuperci şi tocau bureţi, într-o lâncezeală mohorâtă. Dancii, cu arcuri şi praştii, prigoneau ţărcile şi ghionoaiele, alergau veveriţele codate, să le mănânce.

Am urcat din nou sus. Kalchentrauer m-a întimpinat trist. Târguise prea puţin cu banii mei. Pe datorie nu putuse căpăta nimic. Am vârât mâna în buzunar. Aveam un extraplat de platină dăruit de tata la bacalaureat. Vream să i-l dau să-l vândă, ca să cumpere mălai şi cartofi. Ceasul, nicăieri. M-am pipăit, răspipăit. Mi se furase ori îl pierdusem. Biruit, am scos cele din urmă hârtii de câte o sută şi i le-am întins. Sasul m-a privit cu milă şi mi-a dat o felie de pâine cu unt, aduse de el de acasă. Pe urmă m-a poftit în cort, să mă schimbe de rufe şi să-mi cureţe hainele terfelite. N-am primit. La ce bun? Am înhăţat sacul, nu m-am îndurat să-i las măcar o mână de mălai, şi m-am coborât cu povara în spate, leoarcă de sudoare. Doborât de oboseală, am căzut de câteva ori. Nu m-am uitat că mi-am rupt pantalonii în genunchi şi mi-am spart ghetele în bolovani. Duceam mâncare Sakuntalei... Abia după amiază am ajuns şi am depus la picioarele lui Stanciu, haraci, sacul.

Am fost răsplătit: Lina mi-a făcut semn s-o aştept la locul de întâlnire. Rada îmi mulţumea şi se ruga de iertare că nu se poate arăta... Dar cât de curând are să iasă şi ea.

Seara, ardeam. Mă durea capul şi-mi zvâcneau toate mădularele. Dar eram mulţumit că scosesem hrana pe încă alte câteva zile.

În zori, un nou crâmpei de versuri m-a deşteptat, cântându-mi în minte: „Să ispăşim în bucurie păcatele nemuritoare...”

„Semn bun, mi-am spus: ispăşim în bucurie”, şi am intrat în tabără. Aici, dezastru. Ţiganul se înapoiase cu vestea că dada Sia era bolnavă la pat şi nu putuse pătrunde la ea. Despre cai aflase că fuseseră vânduţi. Sluga însărcinată cu aprovizionarea campingului plecase. Pe el îl luaseră ai curţii la goană cu ciomegele şi-l ameninţaseră că dacă se mai arată pe acolo îl trimit la primărie să-l închiză.

Nu mai rămânea decât să duc la bun sfârşit hoţia. Ziua mi-am trecut-o împărţind rolurile, închipuind atacul într-un fel de repetiţie generală. Ţiganilor le luceau ochii de bucurie. În capul bandei recrutate, ne-am strecurat de cu seară sub stână şi ne-am desfăcut în două, ocolind târla. La vremea somnului de-al doilea, am ţâşnit din două locuri opuse. Dar toată strategia noastră a căzut baltă. Ciobanii nu dormeau şi nu s-au clintit din loc, parcă i-ar fi înştiinţat cineva. Au rămas în stână, cu câinii de jur împrejurul ocolului şi oile ciotcă în staul. Văile au răsunat până în ziuă de chiotele şi de focurile lor de puşcă. Nimeni nu s-a putut apropia. Abia ne-am tras ca lupii hărţuiţi spre negura văgăunilor, de unde neam întors în tabără spre zori.

Dimineaţa toată am zăcut în cort. Kiva m-a îngrijit, m-a tras cu untdelemn, mi-a dat să beau buruieni... Mi-ar fi trebuit mai degrabă mâncare bună. Amintirea sasului mi-a venit odată cu un fel de apă în gură şi lehamite de la stomac şi m-am târât c-o nouă nădejde sus. Kalch găsise în cort câteva cutii de conserve şi de pesmeţi. L-am pus să desfacă una şi am mâncat-o ca un găman singur, acolo pe loc. Pe

celelalte le-am confiscat pentru Rada şi Kiva. Încercam un demers grav. Mi-am luat inima-n dinţi şi am apelat la Kalchentrauer pentru un împrumut de câteva mii de lei. Cu lacrimile-n ochi, s-a văitat, s-a jurat că n-are.

— Poate găseşti acasă, la vecini ori cunoscuţi, cu dobânzi mari, îl rugai.

Nu crede. Dar are să încerce, să caute. Am intrat atunci în cort şi am adunat hainele bune cu care venisem, o valiză cu cămăşi noi, alte rufe scumpe, ciorapii, pantofii. Adăugam un portfeuille din piele de crocodil cu colţare groase de platină şi monogramă de aur - o raritate - aparatul de ras englezesc din cel mai curat argint, cu ascuţitoarea lui originală, precum şi alte mărunţişuri. I le-am dat să le ducă la vânzare şi l-am expediat imediat la Braşov. Eu m-am coborât cu cartofii târguiţi din ultimii bani. Cum nici un ţigan nu îndrăznea să urce la camping, nici chiar alături de mine, a fost nevoie să car eu singur suta de kilograme, în cinci dăţi, până la jumătatea văii - unde aşteptau flămânzii. Kalchentrauer şi prostovanul - singurii rămaşi sus - se luptau cu geamantanul şi valizele ce luau drumul Braşovului. Nătărăul, pe care-l rugasem să-mi ajute şi mă refuzase, se întorcea din când în când, de departe, lăsa jos povara şi murea de râs privindu-mă cum mergeam de-a buşilea cu sacul în spate. Dar liota era iar mântuită, măcar pentru câteva zile. Sălaşul rămânea pe loc... Biruiam din nou pe cei care cereau plecarea şi înjurau pe Stanciu că numai de hatârul lui Dionis ţine tabăra acum vara în munte, când ţiganii se cuvenea să cutreiere ţara plină de poame şi grâne coapte, unde pe o muncă de nimica până şi copiii câştigă mâncare şi bani. Prunele se coc, porumbul face ţintă, iar ei se usucă şi putrezesc în gaura asta...

Ziua mi-am trecut-o iar între ţigani cu chiverniseala. Cu prilejul ăsta am văzut chipuri noi, obraze necunoscute, adause celor vechi. O şatră de rudari începuse în marginea pădurii să scobească în trunchiuri albe de plută groase cât butia albii largi ca nişte bărci. Alţii lucrau linguri, furci şi

tocătoare. Mirosea a lemn proaspăt şi viu. Aşchiile fâşâiau dulce. Talajii se desfăceau lin, ca panglicile de atlaz. Nu m-am putut opri să nu mă culc în ele. Într-o şatră alăturată se pripăşise o familie de spoitori, îmbrăcaţi - şi ţiganii şi ţigăncile - cu şalvari largi, înnodaţi pe gleznă. Bărbaţii purtau în cap cialmale, ca nişte plăcinte de cârpă. Trecuseră de peste Dunăre şi vorbeau turceşte. I-am privit cum cositoresc tingirile sclipitoare ca argintul. În cazanele adânci intrau femeile cu picioarele, învârtindu-se în ele ca nişte paiaţe. Am întâlnit un ursar încins peste mijloc cu un lanţ de fier. Am aflat astfel că tabăra nu numai se primenea, dar creştea necontenit.

Dionis statornicise legături cu alte şatre şi lăi, de la care soseau şi la care plecau mereu ţigani. Un fel de schimb între tabere... Unii se duceau după treburi şi furtişaguri. Alţii se întorceau din aventuri şi isprăvi. Toţi jurcăniţi, slabi, flămânzi, hăituiţi de jandarmi. Trebuiau adăpostiţi, ascunşi, săturaţi. Mă hotărâsem să le fac o catagrafie.

Am trecut aşa multe zile şi nopţi istovitoare. Socoteala lor am ţinut-o până la a cincea, a şasea. Pe urmă le-am pierdut şirul. Au intrat una în alta, până s-au amestecat şi s-au făcut o masă cenuşie, nisipul vremii cu aurul din el...

Hărţuit numai între camping, de unde nu venea nimic, şi între tabără, unde se înghiţea tot, mă ogărâsem şi mă zdrenţuisem de nu mă mai cunoşteam nici eu singur. Kiva se uita la mine cu milă şi cerca să mă mai repare. Nu primeam. Era zadarnic. Nu mai aveam cămaşă. Cea de pe mine, sfâşiată de necurmată întinsoare şi putrezită de sudori, se ţinea numai în guler şi-n piepţii dubli. Haina, cu care dormeam noaptea, ajunsese o janghină, pe care n-ar fi primit-o nici un ţigan care s-ar fi respectat. Pantalonii, hărtăniţi, se cereau peticiţi în punctele esenţiale. Nu mă răsesem de săptămâni, şi o barbă urâtă, roşcată, încălecată de mustăţile căzute pe oală, îmi mânjea obrajii. Părul mare nu ajunsese încă chica împlinită ţigănească, zvârlită pe spate, ci se lăsa în laţe murdare pe gâtul scofâlcit, dinţii se

simţeau nefericiţi şi duceau dorul periei. Şi totuşi, nu vream să ştiu de nimic altceva decât de Rada şi de hrănirea taberei. Un spirit nou mă însufleţea. Parcă ar fi sălăşluit în mine un altul. Nu molâul, astâmpăratul, nepracticul şi fricosul de până ieri, incapabil de hotărâre şi acţiune. Acum luam asupra mea sarcini şi răspunderi care presupuneau puteri şi voinţă dincolo mult de ale mele. Unde le găseam? Mă puneam de-a curmezişul împrejurărilor, mă războiam cu oamenii, porunceam, chibzuiam, chiverniseam, aprig, neobosit, plin de noi resurse şi de veşnic curaj. Kiva se uita galeş la mine şi spunea:

— Cum semeni cu Dionis!

Şi se vedea din glas că-l iubea. Asta mă supăra.

— Dionis v-a părăsit, îi aruncăm în obraz.

— I-ai luat matale locul, râdea ea. Te zbaţi şi te chinui cum se zbătea el, nebunul, la început...

Şi, ciudat, în tot acest timp n-am simţit lipsa lui Dionis, nu l-am dorit, sufleteşte, nu-l aşteptam, se şterse din viaţa mea. Nu trăiau decât grijile lui pentru sălaş şi dragostea pentru Rada, acum ale mele. Eram fericit să văd pe Lina şi să înnod lanţul până la Sakuntala. Preţul pe care-l plăteam pentru asta îl găseam încă prea mic.

Acum ajunsesem să cunosc şi eu pe toţi ţiganii din sălaş, le spuneam pe nume, le împărtăşeam nevoile, pătimeam cu ei şi mi-era drag să-i ajut, încât nu mă deosebeam nici pe dinafară, nici lăuntric de ei. Numai că toate grijile lor trebuia să le port numai eu în spate. Ca nişte copii, ei habar nu aveau şi nu se pricepeau. Dar o nădejde dincolo de orice nădejde mă sprijinea. Şi zelul îmi sporise.

Trecuseră multe zile de zbătaie. După spusele Linei, legătura nevăzută cu Rada se strângea din ce în ce. Kiva îmi prorocea o bucurie apropiată, care se şi adeveri.

Într-o dimineaţă, tabăra s-a sculat în plină răzmeriţă. Florea pierise. O tăietură în peretele cortului dovedea că hoţul se strecurase noaptea şi-l furase. Mi se spuse că Rada îşi frânge mâinile şi nimeni n-o poate opri din plânsete. Kiva

îşi sleia zadarnic fermecele şi trecerea. Stanciu se învârtea neputincios. Lina se strecură la mine pe neaşteptate cu vestea că Rada vrea numaidecât să mă vadă în taină. Numai în mine singur îşi punea nădejdea. Am crezut că leşin. Kiva m-a lăiat, mi-a tuns hălăciuga părului şi-a bărbii, m-a curăţat şi m-a cârpit cât a putut. Cu două ceasuri înainte de soroc, aşteptam tremurând într-o poiană din pădure. Iat-o. Am avut puterea să stau în loc până s-a aşezat lângă mine. E drept că pentru stăpânirea asta am avut pildă pe Dionis, de care, fulgerător, mi-am adus aminte. Parcă el m-a oprit de la orice gest nesăbuit. Sakuntala era şi mai frumoasă decât întâi. Frumuseţea, ca şi dumnezeirea, nu poate fi spusă, nici zugrăvită. Nu pot fi definite prin ceea ce sunt, ci prin ceea ce nu sunt. Prin negativele lor. Sakuntala nu era o frumuseţe anume, ci frumuseţea în sine şi toată la un loc. Nu o frumuseţe de nuri şi drăgănele risipite în chip, împrăştiate pe trup, ci o frumuseţe strânsă, densă, concentrată toată în fiecare parte, în orice mădular. Nu o frumuseţe întâmplătoare, ci una cu tâlc, o frumuseţe cu destin. Minunea era pielea, nu neagră, ci de aur brun, bătând uşor către tâmple în ivoriu trandafiriu.

Nu putea sta mult. Era pândită de zeci de ochi pizmaşi. Totuşi, i-am respirat adânc izul trupului. Nu mirosea a ţigancă, mă pricepeam bine. Împrăştia o aromă de azimă de grâu curat, coaptă din proaspăt.

„Să-i scap ursul din mâinile răpitorilor care aveau să-l chinuiască. Să n-o las”, atât m-a rugat, şi fugi.

> *...să ispăşim în bucurie păcatele nemuritoare*
> *Frumuseţea este oare unul din ele? Slavă ei*
> *dacă o ispăşim bucurându-ne...*

...Iar versuri, iar delir...

Am rămas acolo cu nesaţiu, nemişcat, până seara. Abia târziu m-am uitat împrejur. Mă găseam într-o poieniţă la capătul de jos al unei prăpăstii ce se desfăcea tocmai de

sus, din culme. Pe prăvălişul ei îngust se rostogolise în primăvară, până jos, o avalanşă de troiene ce stăruiau tari ca nişte stânci albe într-o spumă de zăpadă. Numaidecât, de sub buza valului de nea, începeau să mijească florile îngheţului, ghiocei bălani, dediţei friguroşi, clopoţei palizi, apoi treptat, coborând câţiva paşi, păscuţe, gălbenele, mierea ursului, ciuboţelele-cucului, pe urmă, numaidecât alături, florile verii, anemone, miozotis-sălbatec, bujori de munte, arnica, încondeind un curcubeu floral ce înmănunchea în el cele două anotimpuri îngemănate deodată pentru ea, pentru slava Sakuntalei....

Seara am colindat şatră cu şatră pe urmele unor ţigani lipsă. Meşterul ursar se culcase. Cu toată golănia, făgăduii o răsplată împărătească cui mi-o aduce întâi veste despre urs. Kiva ispitise toată tabăra. Ici-colo ieşea la iveală câte un semn. Viaţa mi se încordase până lângă moarte. Spiritul îmi bătea ca pulsul unui alergător în întrecere. Treceam prima probă din marele examen în faţa Sakuntalei. Pe la ceasurile zece din noapte, Ciocârdel m-a scos din chingile aşteptării. Se întorsese unul din copoi. Un danci strecurat cu vicleşug pe dâra răpitorilor îi adulmecase într-un cotlon, departe. Acolo se pregătea, după şart, dresarea puiului. În fruntea a trei flăcăi înarmaţi cu bâte şi şpăngi, ne-am strecurat nesimţiţi până acolo. Desculţ, să nu fac zgomot, gol până la brâu să nu agăţ crăngile cu haina, m-am tupilat după un trunchi dezbinat în două tulpine, pe unde puteam scoate capul. Pe faţa unui partal de pământ larg cât o arie, sticlea un strat gros de cărbuni aprinşi. Alături, stau aşezaţi turceşte meşterul ursar, care la inspecţia mea se prefăcuse că doarme, şi doi dălcăuci. Jur împrejur, şase ţigănuşi aşteptau nerăbdători în pieile goale, cu ciomege în mâini. I-am lăsat întâi să văd ce fac. Eram curios să cunosc şi această îndeletnicire ţigănească. Curând, un al patrulea aduse ursuleţul într-un braţ. Cu mâna cealaltă îi turna dintr-un clondir o băutură pe gât. Ceea ce din când în când îşi făcea şi lui. Puiul se scutura, dar înghiţea. Un miros tare

de rachiu mă ajunse. Am priceput. Animalul trebuia îmbătat ca să fie şi mai lesne supus. Poate fiindcă trecuse vârsta. Era prea mare. Unul din ţigani se sculă şi curăţă de jar aria ca pe o vatră de copt turtă. Încercă pe urmă cu dosul palmei fierbinţeala pământului unde puiul trebuia ţinut cu tălpile, cât să-l frigă bine, să-l silească să sară şi să deprindă jocul. Meşterul scoase din taşcă o sulă şi o puse în mormanul de cărbuni la înroşit. Apoi îşi desfăcu de peste mijloc un lanţ de fier cu care era încins. Se pregătea să-i puie belciugul în nas, după ce-i găurea muştiucul cu sula. Uneltele zăngăneau uşor în mâinile lui. Cei şase ţigănuşi despuiaţi se porniră să cânte, să sară şi să se învârtească în jurul vetrei, aidoma unor urşi sculaţi pe ciomege, dând astfel pildă şi îndemn puiului zăpăcit de larmă şi rachiu. Acum chiar meşterul încercă vatra. Încă era prea încinsă. Trecu praftoriţa peste ea. Mai trebuia aşteptat. Până atunci, ca să îndemne pe danci la joc şi cântare, el mângâie cu buricul degetelor în răspăr pielea tamburinei, care mugea uşor ca o ursoaică de dorul puiului.

În sfârşit, trase sula, o vântură de câteva ori în aer, o suflă, o încercă repede cu degetul muiat în scuipat şi o dete unui tovarăş în mână. Ursuleţul îşi bălăbănea capul ameţit şi de abia sta în picioare. Meşterul porunci să se arunce vreascuri pe focul de alături. Era nevoie de pălălaie mare, la lumina căreia să împungă botul fiarei. Flăcările dănţuiră şi ele. Ţiganul se ridică sinistru, apucă puiul între picioare, cu faţa spre el, şi-i ridică botul. Un tovarăş îi încleştă pe la spate capul în mâinile-i vârtoase. Dănţuiala, descântecele, pocnetele de ciomege în pământ, hora dimprejurul ursuleţului se dezlănţuiră. Mâna cu instrumentul de împuns se ridică ameninţătoare, lanţul cu inelul ce trebuia petrecut prin gaura sângeroasă zurui în mâinile ajutorului. Atunci am năvălit. Unii au risipit cu bâtele şi picioarele focul care lumina operaţia. Alţii au lovit pe meşter şi pe complici. Eu i-am smuls puiul. A fost un atac fulgerător. Într-o clipă vrăjmaşii spăimântaţi s-au mistuit. Or fi crezut că au sărit

pe ei diavolii. După miezul nopţii eram în cortul Kivei, cu ursuleţul adormit la piept. Băgase drăgăstos labele de dinainte în sânul meu. Din când în când, mormăia şi îşi înfiora blana de culoarea fagurului ars. Fără să vadă cineva, Kiva l-a dus stăpânei. În zori Florea se odihnea pe genunchii Radei, ca şi când n-ar fi lipsit niciodată. Tabăra nu trebuia să ştie altceva decât că puiul se întorsese singur. Dacă se afla de silnicia făcută ursarului, fata ar fi fost şi mai mult urâtă. Eu mi-aş fi pierdut popularitatea.

Isprava asta mi-a dăruit o răsplată zeiască. În după-amiaza următoare Kiva mi-a descoperit o arcană neştiută de pădure cu un iezer limpede ascuns în tufişuri. Dudaie de bălării şi snopi de arnică uriaşă cu ochi de floarea-soarelui îl străjuiau de toate părţile. Cuibărit acolo după povaţa ei, am aşteptat nevăzut. Curând, foşnete de frunze călcate mi-au trezit auzul. Ciute la adăpat? Pe malul din faţă, Sakuntala cu însoţitoarele. Se dezbrăca apărată de cele două fete. Şi-a lepădat întâi ca o mireasă vălul. Sperioasă, s-a îndoit de mijloc şi şi-a scos pe rând călţunii. Apoi s-a dezbrăcat de cămaşa care i s-a aşternut la picioare. Şi, goală, cu braţele îşi acoperi sânii, coborând mâinile alăturate peste cuiburile tainice ale pântecelui. Încet intra în propria-i imagine, ce-i surâdea răsfrântă din cleştarul pe care-l încercă întâi cu vârful piciorului.

Am trăit deodată fiorul pulpelor încercuite de răcoare, sfiala coapselor cuprinse de cutremurul îngheţat al undelor, pe urmă spaima rece a cufundării. A rămas numai capul, plutind ca un lotus albastru... Prietenele o aşteptau cu pânza albă în care mi-o răpiră vederii. Am prins doar gogonul de caisă aurie al călcâiului.

Revelaţia Sakuntalei m-a împins la noi îndrăzneli. Cu doi măgăruşi de căpăstru, am urcat la camping. Am ales singur ce se afla mai scump acolo, îndeosebi covoare, cu care am încărcat vitele, şi l-am pornit pe Kalchentrauer să le prefacă la Braşov în mâncare şi băutură. Oamenii mei duceau dorul rachiului.

Cu toate strădaniile, tabăra se târa prin zile din ce în ce mai grele. Ţiganii trimişi să ciordească rareori se întorceau cu câteva găini, cu un purcel răpănos ori o curcă bolnavă. Şi atunci le mâncau pe ascuns, numai ei. De cele mai multe ori însă, veneau bătuţi, numai vânătăi şi cucuie, fără căciuli şi cu chicile smulse. Până la urmă, am pus să se taie un măgar bătrân şi beteag. Carnea lui a mai ostoit câteva zile foametea. Se cerea însă o soluţie radicală. Am luat hotărârea eroică. Să cobor eu la sat cu căruţa, să înfrunt pe dada şi argăţimea nesupusă a conacului. La nevoie, să smulg cu japca, în numele lui Dionis, sau să fur din curte merindele.

N-o făcusem până atunci de ruşine, dar acum nu mai aveam încotro. Toate celelalte putinţe se istoviseră.

Dar n-ajungea numai atât. Sub această scoarţă strivitoare a foametei, care ar fi trebuit să o astâmpere şi să o înfrăţească, tabăra era necontenit răscolită de certuri şi zavistii.

Rivalităţi colcăiau de la şatră la şatră, îndeosebi gelozia. Mereu alergam să potolesc şi să împac ţiganii. Ca nişte copii, nu puteau ţine o taină, nu erau în stare să păstreze o confidenţă. Spuneau tot, se pârau, îşi proclamau infamiile. La cea mai mică neînţelegere, pentru cel mai neînsemnat conflict, azvârleau unul în altul cu învinuiri de adultere, violuri, inceste, cum îşi aruncau cu bolovani.

În ajunul plecării rânduisem să mă culc devreme. Mă sculam a doua zi în zori. Mă întinsei pe pat. Deodată, izbucniră ţipete ascuţite, urmate de huiduieli, alergături şi buşituri... şi mă trezii cu o ţigancă buzna în braţele mele s-o scap. Gonacii o ajunseră. Bărbat-su păstra încă între degete o şuviţă de păr smulsă de la femeie, ce i se smucise din mâini, şi laia gâlcevitoare mă împresură.

Ţiganul îşi învinuia muierea că se ţinea cu altul.

— Ai prins-o tu? Acum ziua? îl înfruntai.

— Nu. Mi-a spus-o Catrina.

Asta râdea. Mă întorsei spre ea.

— Atunci, ai văzut-o tu cu ochii tăi?

— Să-ţi sară ochii dacă m-ai văzut tu? ţipa păcătoasa.

— Nu mi-ai arătat tu, şi martora numi o parte a trupului, şi nu m-ai pus tu să te ung, că te ustură?

Şi, mai-nainte s-o pot opri, ea se repezi şi smulse de pe vinovată, din baierele şubrede, treanţa de cămaşă cu poale de fustă. Femeia rămase în pielea goală. Şalele, bucile, coapsele erau acoperite de urzicături, albe, ridicate cât podul palmei, şi înveninate pe pielea aprinsă.

— N-a băgat de seamă hăndrălăul, striga ea, şi a trântit-o în urzici. I-a băşicat ruşinea. Se scărpina ca de râie când a venit s-o ung cu untdelemn, s-o aline.

La destăinuirea asta, laia vălura învrăjbită. Rudele piritei se pregăteau de bătaie.

Păcătoasa se trântise jos şi, ghemuită ca un arici, căuta să se acopere cu braţele, cu mâinile, cu coapsele strânse una-n alta. Stam mai încurcat decât Cristos în faţa gloatei dezlănţuite şi aşteptam inspiraţia.

Kiva îmi şopti să trimit după ibovnic. Doi dălcăuci mi-l aduseră îndată; un ţângău spăimântat, gata să mărturisească tot. Nu i-am dat timp. L-am năpustit în cort şi în câteva clipe găsii dezlegarea. Am chemat înăuntru pe bărbat şi câţi martori au încăput, bineînţeles cu Catrina în frunte, şi în faţa lor am despuiat pe pârât. Nici un semn de vinovăţie pe el. Pielea curată, neatinsă pe tot trupul. Biruitor, îl sucii şi-l învârtii ca pe un manechin sub nasul ţiganilor, năuciţi de judecata mea mai dreaptă decât a lui Solomon.

— Atunci urzicăturile muierii? îndrăzni încornoratul.

— Să-ţi spuie ea. O fi alunecat după vreascuri într-o groapă cu urzici. Sau cine ştie ce altă nevoie. Întreab-o acasă. Dovada că e nevinovată ţi-am arătat-o.

Şi cu asta îi astupai îndoielile. Ţiganca se îmbrăcase. Ochii ei de diavol îi luceau a glumă. Se repezi la bărbat, îl încolăci cu braţele, se lipi de el şi-l porni victorioasă la şatră.

Eu am rămas tulburat. Gândul că a doua zi aveam să jefuiesc conacul, să înşel pe dada nu-mi da pace. Kiva, grijulie, mi-a dat să beau o fiertură de buruieni liniştitoare. Urmării un timp cum filtrul zdrobeşte în mine, una după alta, împotrivirile şi adormii.

*
* *

M-am deşteptat a doua zi la prânz. Cineva mă mângâia uşor pe frunte - Dionis. Am dat să mă scol. Atârna de mine o moleşeală nebiruită. M-am trântit la loc, cu credinţa că visez. Auzii cum cere termosul. Deschisei iar ochii. El mi-l duse la gură. Şi sorbii cu deliciu o înghiţitură, apoi alta de cafea fierbinte. Mă ridicai într-un cot. Pe aşternut, o risipă de brioşe care se rupseră fâşii, ca mătasea. Pricomigdalele amărui izbutiră să mă trezească de-a binelea. Se întorsese Dionis.

Şi o linişte, o uitare, un abandon desăvârşit mă cuprinseră. Ca în copilărie, când isprăveam şcoala şi luam vacanţă. Unde erau grijile? Necazurile ? Le lepădasem.

Mă îmbrăcam în hainele mele, pe care le dasem lui Kalchentrauer să le vândă. Mi le întindea acum Dionis una câte una, ajutându-mă. Îmi pipăii buzunarul cu Sakuntala, şi între scoarţele ei descântecul de desfăcut al dadei.

La braţul lui Dionis, am străbătut tabăra în aclamaţiile ţiganilor, cu chipurile luminate de bucurie. În mijlocul sălaşului, băieţii noştri descărcau sacii cu mălai, coşuleţele cu cărnuri, burdufele cu brânză, paporniţele cu peşte. Cornul abundenţei se vărsa iar peste valea oropsită. Toată încordarea mi se prăbuşise. Mă întorceam la convalescenţa mea. N-am mai găsit puteri nici să urc pe picioare la camping. Am suit călare.

Acolo am găsit cu uimire în jurul cortului nostru întinse alte două şatre.

— Pentru cine? întrebai.

— Aşteptăm oaspeţi de seamă.

Şi am intrat din nou, fără murmur, în cură de supraalimentare, aer şi repaos a lui Dionis. Mă cercetam curios. Unde era Sakuntala? O ştiam undeva. A, da. Se micşorase. Intrase la loc în miniatura indiană din cartea păstrată în buzunar. Golul lăuntric, negru şi straniu, ducea spre alte tărâmuri. Parcă mi s-ar fi făcut o operaţie şi s-ar fi despărţit din mine partea de creier care le cuprinsese. Fiinţau în altă parte... şi ceea ce găseam mai ciudat e că mi-era totuna. O indiferenţă obosită mă împiedica să mă întorc înapoi la ele... Mă bucuram moale de regăsirea mea şi nu doream nici o lămurire.

Totuşi, Dionis mi-o dete... O noapte, toată, l-am ascultat, încredinţat că eu, cel care-l aud, sunt nebunul.

Mi-a mărturisit că-l clătinase mult mustrarea mea de după ospăţ. Cu tot cumpătul ce-şi ţinuse, hotărâse să se verifice din nou. Prin mine, însă, martor. Tulburarea ce mă cuprinsese la apariţia Radei i-a dictat planul. Mă va trece cât îi va sta în putinţă prin aceleaşi stări în care fusese pus el. Şi nu i-a fost greu să mă îmbrâncească în aceleaşi condiţii în care îl târâse tabăra şi se zbătuse mai bine de trei luni. Dacă în împrejurările identice reacţiile mele erau aproape aceleaşi, el avea dreptate, din nou dreptate. Şi nu s-a înşelat. Experienţa a avut îndoit efect, şi el - dublă mulţumire.

— Cum experienţa?

— Te-am urmărit şi te-am cârmuit tot timpul.

— Tu? De la vânătoare?

— Nu. Din tabără. Am stat tot timpul ascuns în spatele tău şi te-am studiat.

— Şi eu am fost un cobai? Inoculat cu dragoste? Injectat cu nebunie?

— Nu. Tu ai fost un alt eu. Al doilea Dionis, care-şi reedita o parte a vieţii, ca să mă verific şi corectez.

Îl priveam aiurit.

— Aici e satisfacţia mea. Întâi m-am justificat în ochii tăi şi, aş zice, ai lumii, pentru tot ceea ce voi socotiţi că e o nebunie, o decădere. Ai simţit şi tu ce fericire se găseşte în decăderea asta. Te-ai târât în pulbere ca s-o ajungi şi s-o atingi.

Al doilea, m-am îndreptăţit pe mine, din nou, repetând de data asta mai strâns şi mai intens, sintetic, în tine şi prin tine, frumuseţea, adevărul, temeinicia paşi unii mele. Tu mi-ai trecut-o iarăşi sub ochi, prin suflet, în creier. Şi nu m-am ruşinat deloc de ea. Dimpotrivă. Am aplaudat tot ce ai făcut tu, adică ce-am lucrat prin tine...

— Atunci eu?

— Tu? Nu-ţi dai seama acum că tot ce simţeai era străin? Gândeşte-te bine. Cercetează-te. Nu desluşeşti că ai făptuit toate numai în numele meu? Aveai delegaţie de la mine, mandat.

— Am fost numai mandatarul tău?

Şi băgăm de seamă că vorbeam la trecut.

— Sigur, dragostea a fost mereu a mea, a mea necontenit Rada. Durerile, chinurile, zbătăile, bucuriile, fericirea, strecurate prin tine, sunt tot ale mele acum... Le-am cules ceas cu ceas, zi de zi din tine. Eram acolo, în tine, la pândă. Nu mă simţeai uneori? Ţi-a fost tot timpul ăsta dor de mine?

— Nu.

— Vezi? Fiindcă eram veşnic prezent. Ale lui Dionis erau grijile ce purtai, ale lui poverile ce duceai. Ale mele piedicile peste care săreai, ca să ajungi la Rada. Acum ţi le ridic. Le iau înapoi. Şi te restitui pe tine ţie însuţi, odată cu lucrurile. Şi îmi arătă: Iată colo pe masă portfeiul. În colţ geamantanul, valizele. Priveşte pe toaletă aparatul de ras. Uite-ţi hainele, cămăşile. Ai găsit în vestă ceasornicul? Caută-l, că se află acolo. Numai inelul l-am lăsat Linei. Nu m-am îndurat să-i fac inimă rea.

— Şi Lina era în slujba ta?

Dionis făcu semn cu capul că da.

— Atunci tu ai pus la cale foametea?

— Eu, tot. Ţi-am tăiat toate resursele, cum mi se tăiaseră şi mie, după ce am rămas, pentru Rada, în tabără. De ce n-ai rămas la camping? M-ai fi dat peste cap.

Nu-i răspunsei. Urmai să-l întreb:

— Şi ceilalţi ştiau despre asta?

— Cei din tabără, nu, afară de Kiva, la care am stat ascuns.

— Kiva m-a găzduit pe mine.

— În bordei, alături, am stat eu. Te vedeam, adică mă vedeam în locul tău, zilnic, de zeci de ori.

— Şi Stanciu? Rada? Ciocârdel?

— Nu ştiau nimic. Toţi, în cap cu tine, aţi fost pasivi. Unelte în mâinile mele, ajutat de Kiva.

— Dar Kalchentrauer?

— El da! Mi-e prea devotat. S-a purtat, cum ai constatat, admirabil. Îi era milă de tine, dar nu m-a trădat.

— Atunci alungarea de la stână? Refuzul dadei?

— Poruncite de mine.

— Pentru ce mi le-ai ridicat mie stavile? Tu din partea asta nu ai întâmpinat piedici. Tu ai avut şi turmele, şi moşia la dispoziţie, pradă pasiunii tale.

— Tocmai, am vrut să văd ce făceam dacă nu le-aş fi avut. Tu mi-ai arătat până unde aş fi mers. Sunt mulţumit.

— Nu sunt eu, îi întorsei cu amărăciune.

— Iartă-mă, se rugă el... Am forţat puţin condiţiile şi am concentrat experienţa, ca să grăbesc rezultatul şi să-ţi cruţ trupul plăpând. Duhul, trebuie să recunosc, ţi-e tare. Mă gândeam din ce în ce mai strein la toate, şi de toate mă dezlegam.

— Şi furtul ursului? întrebai în cele din urmă.

— Înscenare. Kiva îl dase. Tăietura în peretele cortului am făcut-o ca să cază bănuielile asupra unor hoţi.

— Şi baia Sakuntalei?

— O răsplată care s-a răsfrânt tot asupra mea.

Şi chipul i se lumină într-o undă de delicii.

— Erai şi tu ascuns acolo?

— Poate. Dar ochii tăi mi-ar fi fost de ajuns.

Şi mi-a făcut teoria Dybukului şi a altor poveşti mistice, la care am ascultat cu gura căscată. Eu nu fusesem nimic. Poate pământul. El semănase şi recoltase totul.

Şi mi-a ţinut o lungă lecţie asupra personalităţii omeneşti.

— Noi suntem, spunea el, un polip, o colonie de stări psihologice, mai mult sau mai puţin complexe. Fiecare din ele alcătuiesc o personalitate. De obicei una, câteodată două pun stăpânire, cu rândul, peste celelalte înghesuite la fund. Uneori se strecoară paraziţi din afară, alta străină, care le exploatează ca un tiran, cum a fost cazul tău. Necunoscătorii au botezat asta maladii ale personalităţii.

— Atunci ce se alege şi ce rămâne adevărat din noi?

— Persoana, răspunse el, esenţa cu care venim şi cu care plecăm, după ce lepădăm toate înfăţişările, hainele sub care ne-am perindat în viaţă. Personalitate de copil, de băiat, de om matur. Personalitate de bătrân. Persoana noastră şi le făureşte, le creşte, le dezbracă, le schimbă, le pierde.

— Atunci persoana? întrebai.

— Da, ea stă neschimbată, neatinsă, orice i s-ar întâmpla, inviolabilă. Personalitatea e pielea şarpelui care se leapădă. Dar cine a ajuns la persoană a ieşit din lumea înfăţişărilor. A ajuns la cea statornică.

Ştiam lucrurile astea. Le citisem. Să le fi trăit oare de data asta?

— Şi eu mi-am schimbat personalitatea? îl întrebai liniştit.

— În tot acest timp ai simţit vreo urmă de gelozie împotriva mea, cum ar fi fost firesc dacă iubeai tu cel adevărat?

A trebuit să mărturisesc că nici măcar nu mă atinsese umbra unui asemenea sentiment.

— Şi acum? mă întrebă, plecat asupra mea. Cercetează-te adânc, mă provocă el.

Adevărul era că acum nimic nu mă mai chema în tabără. Ca şi cum Sakuntala rămăsese departe, în urmă, adormită

ca o Ariadnă pe ţărmuri pustii. I-o mărturisii şi-l rugai să-mi dea lămuriri.

— Asta numai Kiva ar putea-o. Ea este cu compartimentul farmecelor şi al magiei. Ea te vrăjise.

— Şi tu?

— Eu? Eu am banii. Cumpăr. Cumpăr oamenii, puterea, dragostea. Voi cumpăra şi pe Sakuntala.

— S-o cumperi?

— Da.

Nu ştiam. Aflai că la ţigani părinţii îşi vând fetele. Bărbaţii trebuie să le cumpere. Cu bani şi daruri scumpe. Numai aşa le capătă de neveste.

— Acum, după ce ai trecut prin încercare şi ai dat examen strălucit, ţi se cade să auzi destăinuirea la care râvneai când ai sosit.

Şi-mi povesti drama iubirii lui. Zguduirea ce-i pricinuise întâlnirea Radei fusese hotărâtoare. Tocmai citise cartea pe care o găsisem şi eu. Când a văzut-o, a avut aceeaşi halucinantă viziune, ca şi mine, că întâlneşte pe Sakuntala, fecioara sacră. Cele două prietene, bătrânul jude repetau aievea, actualizau vechea dramă a lui Kahdassa, pădurea primăvăratică, ţiganii pitoreşti întregeau cadrul; şi, fără şovăire, s-a statornicit în sălaş. El, ursuzul, misoginul, egoistul, a devenit dintr-o dată altul. A intuit până în adânc puterile iubirii, ale devotamentului, ale jertfei de sine. Ca s-o câştige, s-a coborât până la ea şi s-a făcut ţigan. Greşeală. N-a izbutit decât s-o îndepărteze. Ba poate chiar să se facă urât. Fata l-a respins, hotărâtă. Mai mult. S-a închis în cort şi n-a vrut să mai iasă. Atunci s-a amestecat Kiva, care i-a sărit în ajutor. Ţiganca i-a deschis ochii că dacă nu e la mijloc inima, nu se întorc aşa minţile unei muieri, mai ales ţigancă. Trebuie să se facă iar boier, s-o ameţească, s-o biruie cu daruri, lux şi bogăţii.

Asta i-a adus aminte de aventura Sakuntalei şi l-a izbit asemănarea cu pasiunea lui. Pe Sakuntala o cucerise un rege, un erou. Avea dreptate Kiva.

Din ţigan s-a prefăcut deci în stăpân. S-a mutat sus în munte şi s-a izolat. Şi-a alcătuit campingul fabulos. Şi-a schimbat viaţa, şi-a călit voinţa, bucată cu bucată, şi-a lucrat altă personalitate. A dăruit Radei un cort strălucit. Ea l-a refuzat. E cortul în care locuieşte Stanciu. A urmat apoi să respingă tot ce-i trimitea. Atunci el a început să reverse harul, mărinimia şi protecţia lui asupra taberei. Şi-a făcut cu asta un nume şi o publicitate care în orice clipă trebuia să sune în urechile iubitei. Şi-a câştigat acolo prieteni, a agonisit devotamente, a cumpărat oameni.

— De ce nu laşi ţiganii să se apropie de cort?

— Cum aş mai fi altfel stăpân, rege, dacă ar pătrunde oricine şi oricând la mine? Dacă m-aş fi lăsat văzut, pipăit, furat. Aşa, însă, cu cât mai sus şi mai inaccesibil, cu atât închipuirile lor mă împodobesc şi mă slăvesc. Şi toate, toate ajung şi se scutură ca un polen rodnic asupra Sakuntalei.

— Dar cum te-ai putut înfrâna să nu o mai vezi? Să nu stai lângă ea?

— Iubirea mi-a dat stăpânirea de sine. Şi ca să-mi oţelesc nervii, să-mi înfrâng slăbiciunile, am practicat disciplina de care fugi tu.

— Şi unde ai să ajungi? Rada nici cu asta nu te iubeşte. Am văzut. Nu consimte să te primească, nu vrea să-ţi vorbească.

— Nu te-a primit pe tine? îmi tăie el repede vorba.

— Pe mine? Unde?

— În pădure. Nu ţi-a vorbit ţie? Mi-e de ajuns, fiindcă tu erai Dionis în ochii ei, în ai taberei, în ai tuturor.

— Atunci de ce ţi se împotriveşte?

— Fiindcă e habotnică. Nu se învoieşte să-mi fie amantă. Vrea soţie.

— Nu ştiam asta. Nevastă? Ţi-a spus?

— I-a spus Kivei.

— Şi?

— Şi zilele astea o cer lui Stanciu.

— Te însori cu ea?

— Fac nuntă ţigănească, în codru.

Pentru asta îmi povesti cum prin mijlocirea Kivei fusese adoptat fiu de căpetenia unor puternice lăi din Ungaria, un voievod, vlăstar din vechiul duce Mihai, sub care ţiganii intraseră pe la 1450 în răsăritul Europei.

L-am ispitit asupra ceremoniei adopţiei. N-a vrut să-mi spuie decât că a stat în genunchi în faţa tatălui, între doi martori bătrâni, şi a înjunghiat un berbec alb, din sângele căruia s-au împărtăşit toţi. Pe urmă a împărţit tuturor daruri, sau ţinut ospeţe.

Acum aştepta să sosească chiar a doua zi părintele adoptiv, starostele Mihaly, să ceară de la judele Stanciu, pentru el, mâna Radei. Pentru ungur şi suita lui erau pregătite şatrele de adaos din camping.

— Cum ai izbutit să îndupleci pe Mihaly? Cred că ţi-au trebuit bani mulţi, îl căinam.

— Deloc. L-am cumpărat cu altceva mai ispititor, grandios... Şi Dionis mă privi radios. Nu ghiceşti?

— Nu.

— I-am supus un plan pentru reorganizarea vechiului regat al ţiganilor din lume, cu el ocârmuitor.

— Rege? strigai.

— N-ai auzit? Uite colo studii şi lucrări. Te poţi documenta. Voievodul Mihaly, foarte inteligent şi cultivat, are unele hrisoave inedite, de-o valoare şi un interes excepţional pentru istorie, care, date în vileag, vor face senzaţie. De ce mă priveşti neîncrezător? Până acum câţiva ani, ţiganii din Spania, Franţa, Italia, chiar şi din Scoţia, se întâlneau undeva pe ţărmul Gasconiei, să-şi aleagă regele şi regina. Cred că şi acum se mai ţin faimoasele lor adunări naţionale, un fel de bâlciuri, în care se schimbă ştirile, întâmplările, hotărârile şi planurile din întreaga lume a romilor.

— Asta unde?

— Tot acolo. Sunt însă tainice. Bineînţeles, acum eu voi lucra nu în ascuns şi romantic, ci făţiş, politic şi diplomatic.

Şi-mi destăinui cum se bizuie pe sprijinul şi influenţa prietenilor din Anglia şi de la Liga Naţiunilor ca să dea şi ţiganilor o patrie.

— Eşti Mesia ţiganilor, glumii.

— Nu, de-abia Moise. Triburile trebuie unite, omologate lăile, plămădită limba, epurate moravurile, înnobilat neamul.

— Himere... îndrăznii.

— Te înşeli. Cum chestiunea mă priveşte personal, deoarece sunt unicul moştenitor al lui Mihaly şi copiii mei vor veni la succesiune, n-am să mă dau înapoi de la nimic să scot din praf şi uitare vechile drepturi şi capitulaţii ale ţiganilor, consfinţite în diplome, edicte şi privilegii de împăraţii germani şi regii unguri. Încât găteşte-te de nuntă, sfârşi el. Spune ce să ţi se mai aducă. După căsătorie plec şi te las pe tine cârmuitor peste şatră şi peste moşie. Şi mă sărută.

*
* *

A doua zi la prânz oaspeţii soseau călări. Zece barosani cu chipuri smolite, tăiate de mustăţi întinse până la urechi, cu pălării înalte, zise clopuri, mintene cu brandemburguri, pantaloni albi strânşi pe coapse şi cu cizme cu creţuri. Dionis cu mine i-am primit ceremonios, le-am strâns mâinile şi i-am poftit în cort, unde le-am servit fruştuc din slănină în boia iute, mezeluri şi rachiu vinars. Apoi i-am risipit pentru întâia odihnă pe la corturile lor. Pe Mihaly l-am instalat singur. El mă impresiona cu adevărat. Un cap mare, frumos strunjit în oase boltite, chipul brăzdat, parcă obrajii i-ar fi fost crestaţi cu cuţitul, ceea ce-i dădea o expresie de vitejie, fruntea dreaptă, suită, ochii cafenii, uşor boboşaţi, mari, cu pleoapele de sus cărnoase şi fălcos. În plină bărbăţie, voinic şi mlădios, cu bărbia îndrăzneaţă, avea un aer de mărire, putere şi inteligenţă.

Masa a fost demnă de un ministru din diplomaţie, şi Dionis şi-a meritat laudele.

După amiază am coborât cu caii de dârlogi la tabără. De data asta drumul şi tabăra nu mi-au mai spus nimic. Nici măcar de oboseală nu mi-a bătut inima. Droaia de ţigani ne-a primit cu urlete din guri, din buciume, din trompete. Bâzâiau cobze, ţârâiau ţitere, clămpăneau ţambale, fonfăiau armonice, guiţau dible. De unde ieşise atât duium de artişti? Eu nu-i ştiam ai sălaşului. La oarecare depărtare de marginea taberei, oaspeţii au încălecat, cu Dionis la dreapta voievodului Mihaly, pe un cal negru, darul părintesc. Călăreţii s-au oprit în faţa cortului bulibăşiei. Noi toţi, trâmbă după ei. Stanciu i-a primit în picioare, înconjurat de vătaf şi de câţiva barosani ai lui, cuviincios îmbrăcaţi. Am fost poftiţi în cort, pentru o gustare răcoritoare. Ceremonia cererii s-a făcut tot afară.

Pe două jilţuri alăturate, acoperite cu blănuri, Mihaly şi Stanciu. Am băgat de seamă că voievodul îşi schimbase straiele. Pe cap pusese o căciuliţă roşie, ca o tichie, cu un surguci de nestemate străjuit de un mănunchi de fulgi de cocor. Peste conteşul negru, cu brandemburguri roşii, încins cu chingă scumpă, de care atârna o spadă, îmbrăcase pe umeri o zeghe lungă, albă, răsfrântă, ca să se vadă căptuşeala roşie. În picioare trăsese botfori roşii. În mână ţinea toiag cu nouă noduri. La dreapta lui, în picioare, ca o aripă, sta Dionis, în costum alpin. În stânga trebuia să se aşeze Rada. Baronii lui Mihaly, oamenii judelui se înghesuiau pe de lături. Tabăra toată, pe poiana din faţă. Rada întârzia. Judele bătu din palme. Kiva s-a înfăţişat gătită, i-a şoptit ceva la ureche şi a intrat în cort. A ieşit numaidecât cu Rada între cele două druşte. Frumuseţea, înalta ei smerenie, graţia mândră au izbit pe toţi. Baronii au aclamat-o cu urale. Ea a trecut de a sărutat pe rând mâna tatălui ei şi pe a lui Mihaly. Deodată, a căzut în genunchi în faţa voievodului şi a bolborosit ceva pe ţigăneşte, cu fruntea în pământ, apoi s-a întins leşinată. Dionis a rămas ţeapăn,

cu capul sus, cu privirile peste gloată, dincolo, departe. Mihaly şi-a sucit încruntat o mustaţă şi a făcut semn suratelor, care au ridicat-o şi au dus-o în cort. Ce se-ntâmpla? Rada strigase că nu vrea să se mărite şi se ruga să n-o dea cu sila... Mai bine se omoară. Dar ceremonia nu s-a stricat, s-a amânat numai până ce fata şi-a venit în fire. Cererea se făcea de trei ori. Dacă şi a treia oară peţita refuza, era pedepsită. Trebuia să fie bătută cu harapnicul peste pielea goală, în faţa taberei, fără milă. Legea o cerea. După puţină aşteptare, însoţitoarele au scos-o iar de subţiori. A doua oară, Rada, de data asta în faţa lui Dionis, căzu în genunchi şi-l imploră pe ţigăneşte. Dionis stătu neclintit. Atunci ea ridică ochii şi mâinile spre el şi-i strigă româneşte:

— Stăpâne mare şi bun, iartă-mă, nu mă sili să-ţi sfâşii inima.

— Sfâşie-o, porunci el.

— Mi-e milă şi de tine şi de mine, se văietă ea.

— Nu-ţi fie, spune.

— Află că nu-ţi sunt vrednică de soţie. M-am iubit cu altul.

— Nu-i nimic.

— Îl iubesc.

— Ai să-l uiţi. Te fac domniţă.

— Am un copil cu el.

Toţi încremeniră. Dionis urmă netulburat, ca o maşină.

— Unde?

— În pădure.

Dialogul se desfăşura dramatic, într-o tăcere înfiorătoare. Ungurii nu înţelegeau. Priveau când la Stanciu, când la Dionis.

— Unde este copilul?

— Jos în sat, la nişte neamuri.

— Cine mai ştie?

— Numai Kiva. Ea l-a dat să-l crească.

— Şi ibovnicul?

— În puşcărie. Pentru un cal.

Era atâta măreţie în umilinţa dureroasă, atâta putere în sinceritatea spovedaniei, că m-au podidit lacrimile. Nu mă mai putui stăpâni şi strigai către Dionis să se oprească. M-am apropiat de el şi l-am luat deoparte.

— Tu nu vezi că destinul se cere împlinit până la capăt? Te urmăreşte fără cruţare.

— Cum? gemu el stăpânit.

— În analogia întâmplărilor Radei cu ale Sakuntalei. Are un copil, ca şi aceea. Las-o. Dă-o soartei.

— Şi eu?

— Tu ai fost ţigan, apoi rege. Acum trebuie să devii zeu.

— Zeu?... gemu el iar.

— Dăruieşte-i Sakuntalei, cum a făcut zeul Indra în drama indicată, dăruieşte-i bărbatul şi copilul. Mântuieşte-o de biciuire şi de surghiun.

— Eu cum rămân?

— Tu nu rămâi. Tu te ridici deasupra stăpânilor. Părăseşte personalitatea de acum.

Mă asculta şi se frământa neguros. Demoniacul din el sta gata să crape scoarţa sub care-l înăbuşise, să zbucnească, cum zbucnesc gazele din pământ, gata să se aprindă.

— Mărinimia ta va salva ideea regenerării neamului căruia te-ai dedicat. Vei rămâne numai al lui, gândeşte-te.

Dionis se întoarse la loc. Chipul lui luase măreţie, putere. Porunci să vie Kiva. Ţiganca, la îndemnul lui, mărturisi, tânguindu-se, adevărul. Rada se iubise cu un ţigan străin, pe care-l cunoscuse cât trăise jos în sat, o urmărise în tabără, o ademenise şi o lăsase grea. Pentru asta ea a stat un an şi mai mult ascunsă numai în cort. Mulţimea asculta clătinată, cu mâinile la gură.

— Şi bătrânul?

Bătrânul nu băga de seamă. Veşmintele largi ascundeau păcatul. Copilul, un băiat, se născuse în taină, pe mâinile ei. Acum e la neamuri, într-un sat din Olt.

— Şi ibovnicul?

— Un ţigan, hoţ de cai. Sosea nesimţit numai noaptea. Ştia cum se fură iepele din grajd şi ţigăncile proaste din şatre.

La auzul insultei, Rada ridică o clipă capul de pe pământ.

— Şi tu ce păzeai?

— Eu păzeam zodiile şi te pândeam pe tine, boierule.

— Unde mă pândeai?

— În cărţi. Cădeai cu zăbavă. Şi te arătai fără baftă. De-aia ţi-am pus ulcica, să le-aduc mai degrabă. Uite-aşa m-aţineam să te prinz.

Şi-şi deschise braţele capcană.

— Fără să mă ştii?

— Fără.

— Şi cine-a luat copilul?

— El, tat-su. A dăruit Radei puiul de urs şi i-a pus numele pruncului, Florea.

— De la el îl avea?

— De la el.

— Mie de ce nu mi-ai spus?

— Nu era nevoie. Luptam cu farmece să le treacă furia dragostei.

— Nu i-ai codoşit tu?

— Nu eu. Dumnezeu şi dragostea, fu răspunsul neaşteptat al ţigăncii. Numai pentru tine, boierule, m-am făcut codoaşa Radei. Când o afla Lionte, mă taie.

— Leonte îl cheamă?

— Da.

— Şi ţi-e frică?

— Nu mi-e frică. Dar te-am iubit pe tine şi pe Rada şi m-am aşezat între voi cu bunăvoia şi înţelegerea. Nu s-a putut.

— Şi cu Leonte ce-ai avut?

— Numai ură. Am vrut s-o dezbăr. Ce-o aştepta? Puşcăria, ca pe el. Cu tine ne cădea împărăţia în poală.

Şi Kiva începu să se căineze, înăbuşită de plânsete.

— Să-i aduci copilul, o îndemnă el blând. În trei zile să fii cu el aici.

— Sunt mâine.

Pe măsură ce întreba şi primea răspunsurile, Dionis se liniştea şi faţa i se lumină. Ceilalţi aşteptau aţintiţi la el. Urmă o tăcere ca o reculegere a tuturor. Se auzea numai bocetul Kivei. Rada sta neclintită la picioarele judecătorilor.

— Bine, hotărî Dionis. Rada este iertată. Să se mărite cu Leonte. Îi cunună voievodul Mihaly, pe care-l rog să amâie plecarea. Şi spuse aceeaşi hotărâre pe ţigăneşte. Zestrea pe care o aduceam judelui Stanciu o dăruiesc bărbatului Radei, să-şi răscumpere nevasta. Peste trei zile ne găsim tot aici, la nuntă. Până atunci întoarceţi-vă la şatre.

Şi a poruncit însoţitoarelor să ridice pe Rada şi s-o ducă. Ea s-a înălţat, clătinată între cele două prietene, şi s-a îndreptat umilă să-i sărute mâna. Dionis i-a făcut semn aspru să se depărteze. Ea s-a supus.

Înăuntru s-a ţinut un scurt sfat. Dionis a lămurit lui Mihaly întâmplarea. Voievodul, emoţionat, l-a îmbrăţişat şi i-a spus că s-a purtat întocmai ca un fiu al lui adevărat, vlăstar de stăpânitor, şi i-a mulţumit pentru această dovadă. Primea să rămâie pentru nunta Radei, dar cerea grabă. Ţiganul trebuia deci scos cu orice chip, cât mai repede, din temniţă. Kiva fu chemată din nou... Ştia că Leonte, învinuit de hoţie, se afla în prevenţie, nejudecat încă.

— Unde?

— La Bucureşti, unde fusese prins.

— Cum putea fi găsit?

— Are fraţi şi tovarăşi, care au umblat să-l scape. Dar n-au putut.

Îndată doi ţigani au plecat după firul dat de Kiva, să găsească neamurile hoţului şi în două zile să fie cu ele la Bucureşti, la adresa dată de Dionis, pe care o să-l găsească acolo. Îi aşteaptă! Şi sfatul s-a sfârşit. Şiragurile de mărgele sunară pe umerii laţi ai voievodului şi alaiul porni. Oaspeţii urcară din nou la camping, unde s-au aşezat. Dionis a pornit numaidecât la Bucureşti. Eu am rămas gazdă. Am regretat mult că nu ştiam ungureşte, să mă întreţin de-a dreptul cu

Mihaly. Noroc cu Kalchentrauer, care ne tălmăcea pe amândoi în nemţeşte, limbă pe care voievodul o înţelegea puţin şi eu deloc. Astfel că n-am putut face politică şi înaltă diplomaţie.

*
* *

A treia zi dimineaţă Dionis sosi. Aducea cu el pe Leonte. Prin avocaţi cu trecere, intervenţii la magistraţi şi o sumă mare drept cauţiune, scosese pe ţigan. Un ins înalt, arătos, aproape frumos, cioplit numai în oase şi muşchi. Aşa cum se înfăţişa, curăţit, primenit, cu un zăbun castaniu-închis pe umeri, aducea cu artistul Demetriad în rolul lui Răzvan. Sau mai degrabă cu fantele de ghindă din vechile cărţi de joc: chip întunecos, ochi păcurii, fălci late cu unghiurile puternice, bărbie despărţită în două felii rotunde ca două mere şi fruntea îngustă ascunsă de o cuşmă lăsată într-o parte pe trei cute ale unui burduf de armonică. Deştept şi orgolios, a deprins numaidecât cum să se poarte.

După amiază am coborât. Stanciu ne aştepta ca şi întâia oară. Solemnitatea s-a desfăşurat de data asta netulburată între ţiganii curioşi. Doar câţiva mârâiau împotriva veneticului.

Cererea a făcut-o Mihaly. Stanciu a împreunat mâinile însurăţeilor. La picioarele bătrânului sta descărcată zestrea răscumpărării: zeci de trâmbe de pânză ţesută de dada şi femeile ei ca să se îmbrace toţi ţiganii în ele pentru nuntă, maldăre de scoarţe, haine, saci doldora de merinde. La urmă, jucând din frâie, două perechi de cai frumoşi, o teleguţă şi două vaci în pripoane. Stanciu s-a dat mulţumit şi a lovit uşor pe umeri cu toiagul pe ginere: semn că poate să-şi ia nevasta la şatra lui. De la camping sosiseră fripturi reci, drugi de salam, calupuri de slănină, buturi de şuncă, cozonaci, prăjituri şi vinaţuri. În tabără şi pe poiană au ars zeci de focuri sub pirostrii pentru fiert cărnuri. Au clocotit

ciorbe, s-au învârtit mămăligi la cujbe, berbeci la crăcane. Pastramă şi cârnaţi sfârâiau de-a dreptul pe cărbuni. Scânduri lungi întinse umpleau tăpşanul, cu bliduri şi linguri rânduite de-a lungul lor. Ţigănci gătite alergau de colo-colo. Ţigani înfigeau în stâlpi masalale să lumineze ospăţul noaptea, atârnau felinare, aşezau opaiţe.

Rada, pe jilţ, alături de ţiganul ei, era acum o ţigancă frumoasă, cu un copil de gât.

Tot interesul se concentrase în Dionis, zeul care înfăptuise minunea. Sta liniştit şi împărţea poruncile de pe urmă. Kiva, trântită jos, cu capul în mâini, se bocea ca de mort... Vătaful alerga mânios: se iscau printre ţigani înghionteli, se stârneau păruieli care trebuiau, de ruşinea străinilor, repede înăbuşite. Mocnea ceva. Tabăra bătăioasă sta cu capsa pusă. Dar aburii bucatelor au domolit-o. Cu mic cu mare s-au îmbulzit la praznic, după rudenie şi sămânţă. Stanciu cu oaspeţii de seamă şi mirii mâncau deoparte, pe o estradă anume ridicată.

Două tarafe desfătau mulţimea. Înţelegerea era că Mihaly cu tovarăşii părăsesc masa îndată ce iese luna şi urcă la camping pentru odihnă. Dimineaţa plecau. Dionis îi însoţea. Se ducea cu ei în Ungaria. Mirii se retrăgeau în cortul Kivei. Eu rămâneam să prezidez mai departe cheful până la isprăvirea mâncărurilor şi sleirea băuturii.

Larma urca uriaşă spre stelele abia răsărite. Cântece amestecate cu chiote, pocnete din palme, glume şi măscări se-nvălmăşeau cu sudalme, urlete de copii, râsete revărsate de-a lungul şirurilor de meseni. Curând, văpăile lunii s-au arătat la răsărit. Dionis s-a uitat la ceas şi a dat semnalul plecării. Mihaly s-a sculat, şi cu el odată toţi cei de pe estradă. Vătaful a şuierat în degete, gloata s-a potolit. Voievodul, luminat de torţe, a glăsuit în ţigăneşte câteva cuvinte de rămas bun, a adus mulţumiri gazdei şi şi-a lăudat feciorul, pe Dionis - despre care a spus că-l ia cu el să-l însoare, i-a găsit o nevastă ca o împărătească.

La vestea că Dionis o părăseşte, laia a scos un vaier sinistru. Kiva a început să se bată cu pumnii şi să se blesteme. Ura împotriva Radei răbufni şi mai aprigă. Braţe se ridicară, cuţite ieşiră din teci. Ceata devotată Radei sări bărbăteşte în apărare. Se încinse o bătălie orbeaţă. Învălmăşiţi, luptătorii răsturnau felinare, loveau orbiş cu ciomege, cu scânduri, cu blide şi clondire. Ţigăncile îndârjite aruncau unele în altele cu copiii, apucaţi de picioare şi învârtiţi ca nişte ghioage. Capete trosneau, oase pârâiau. Curgea sânge aţâţător de furie şi omor. Mihaly şi Stanciu răcneau cât îi ţineau piepturile şi, cu toiegile ridicate, cercau să despartă valurile acestei mări negre de nebuni încleştaţi. Deodată, limbi de văpăi roşii se iţiră printre brazi. Ţipete depărtate izbucniră. Şatrele luaseră foc şi sălaşul ardea. Ca prin farmec, căpiala încetă. Ţiganii se descleştară şi alergară la tabără. Dionis rândui căratul apei, organiză încercuirea incendiului, mântuirea copiilor şi bătrânilor lăsaţi adormiţi în corturi. Înnebuniţi de flăcări, caii scăpaţi galopau sforăitori prin tabără, calcând oamenii. Voievodul cu tovarăşii s-au năpustit după ei să-i prindă. Repede pârjolul fu curmat. La socoteală se găsi un purcel ars, câteva găini pârlite, troace şi boarfe scrum. Flăcările atinseseră un danci şi câţiva bătrâni. Oamenii se strângeau în jurul lui Dionis, grijuliu să-i caute, să-i numere. Bătaia se soldase cu câteva capete sparte, piepturi uşor împunse, degete tăiate. Ţiganii, fricoşi, făcuseră gălăgie cât pentru un masacru. Rada cu Leonte şi copilul veniră înspăimântaţi... cortul lor începuse să se aprinză. Lipsea doar Kiva... Zăcea poate beată undeva. Deodată, Dionis şi-aduse aminte:

— Unde-i Florea?

Toţi îl uitaseră.

— Unde l-aţi lăsat? strigă el spre Rada.

— Adormit în cort la Kiva.

Dionis se repezi, pătrunse îndrăzneţ prin brâul de vâlvătaie şi ieşi cu puiul în braţe. Leşinat, abia mai sufla. El

l-a stropit cu apă, l-a mângâiat şi l-a trecut lui Leonte. S-a întors apoi la ai lui şi a dat semnal de plecare. Oaspeţii aşteptau cu caii de frâu. Ne-am despărţit c-o lungă îmbrăţişare. Dionis m-a rugat să rămân paznic şi ocrotitor al taberei până se întoarce. O lună, două, nu ştie... I-am petrecut puţin. Luna se ridica. Grupul de cai călăuziţi de ciobani pornea înainte, ca să nu se sperie în pădure de luminile şi umbrele torţelor. Dionis cu tovarăşii veneau în urmă, însoţiţi de Săbăilă şi Cârloman, care purtau facle. Şi totul s-a topit în bezna pădurii.

*
* *

Copleşit de emoţii, m-am întors în tabăra acum sinistră. Stanciu m-a poftit să dorm la el. Am refuzat. Se cuvenea să ia pe Rada cu bărbatul şi copilul, fără adăpost. Am rătăcit câtva timp cu luna în faţă. Mâhnit şi obosit, m-am trântit pe un polog de fân. M-a trezit cineva. Ciocârdel mă zgâlţâia de braţ. Tabăra nu sufla. Nu se luminase de ziuă.

— Ce este?

Ţiganul îmi arăta spre apus creasta de sus a văii. Deasupra brazilor cerul pâlpâia înroşit. Într-acolo era campingul. Fără să mai întreb, am alergat într-un suflet. Amândoi am urcat coastele, am străbătut pădurea, am ieşit pe platou. Departe, padina noastră primea cele dintâi jocuri ale zorilor. Un fum alb, gros, tăiat de limbi obosite de foc, o acoperea în mijloc. Când am ajuns, cortul lui Dionis se năruia ca un rug în mormanul de jar. Nimeni împrejur. Arsese tăcut, în taină, fără să-l ştie, fără să-l privească nimeni.

Am bătut în uşa bordeiului. Kalchentrauer a ieşit înspăimântat. A prins să-şi frângă mâinile. Nu ştia ce se întâmplase. În bordeiul lui adânc nu pătrunsese nici un zgomot, nici un zvon.

— N-ai văzut pe nimeni?

— Nu.

— Pe Dionis l-ai întâmpinat? A trecut pe-aici?

Nu-l simţise. Poate nu l-a sculat ca să nu-l deranjeze. Avea obicei să-şi facă singur patul. Şi se îngrozi la gândul că stăpânul s-ar fi culcat în cort şi ar fi putut arde acolo. Panica mă cuprinse şi pe mine. Dacă Dionis şi-a schimbat planul şi s-a oprit la camping?

— N-ai auzit tropote de cai, glasuri de oameni?

— Nici asta.

L-am trimis după Săbăilă şi ceilalţi ciobani. Sosiră toţi în goană. I-am îndemnat, i-am rugat să facem tot ce ne stă în putinţă ca să intrăm în rămăşiţele fumegătoare.

— Trebuie să căutăm dacă nu a ars Dionis.

— Nu, se luminară ei. Pe boier îl trecuseră peste padină astă-noapte. Nu s-a oprit la cort. Nici măcar n-a sucit capul înapoi când s-a lăsat în vale spre Braşov.

— Nu cumva s-o fi întors?

— Nu. A coborât umăr în umăr cu ţiganul cel mare.

— L-ai văzut bine?

— Ca pe dumneata acum.

Am rămas tăcuţi în jurul grămezilor arse, până seara, când s-a răcit puţin. Atunci am pornit să scurmăm adânc, amănunţit, cu riscul să ne frigem tălpile, să ne ardem mâinile, să ne pârlim genele şi mustăţile. Şi-am îngheţat... În mijloc, un schelet închircit, cu fâşii de tendoane şi zgârciuri arse pe el. Ciocârdel a răcnit, a pus mâinile la ochi şi a împins-o la fugă spre sălaş.

Dar ne-am dumirit curând. Nu putea fi al lui Dionis. Vărul meu era mult mai înalt şi ciolănos. Oasele găsite erau mici, subţiri, tidva rotundă, cu dinţi stricaţi. Pe deget, un inel. L-am luat. O verigă de aramă. O cunoşteam: a Kivei. Nu mai încăpea îndoială, Kiva arsese. Dar cum? Nimeni nu-şi da seama. Toţi ajunseră la încheierea că ţiganca urcase beată să ţie calea lui Dionis, adormise cu ţigara aprinsă şi cortul luase foc. Nu era altă explicaţie.

Eu am tăcut. Ştiam însă adevărul. Kiva prea iubise mult pe Dionis ca să-i îndure plecarea. Pentru el trădase tabăra, minţise pe Stanciu, vânduse pe Rada. De dragul lui se făcuse unealtă şi din vrăjitoare ajunsese vrăjită. Odată cu Rada, cădea şi ea. Se năruiau ambiţiile clădite pe seama fetei şi a stăpânului. Văzuse aur, visase împărăţie. Şi acum rămânea cu Leonte şi cu dancii Radei. Şi o vedeam noaptea deznădăjduită, umilită, plină de răzbunare, cum dă foc şatrelor. Da, că pusese şomoiogul aprins în corturile ţiganilor. Pe urmă fugise sus, să se încredinţeze dacă Dionis pleacă. Şi când l-a văzut că trece fără să se oprească, fără să se uite la ea, care striga să întoarcă măcar capul spre cuibul unde-şi clocise visele, a înţeles... Dionis îi părăsea pentru totdeauna.

Atunci a intrat în cort şi şi-a dat foc singură. Ca o vădană din India. Pe rugul alcătuit din patul lui Dionis... pentru care fusese mamă, dar la care, sunt sigur, jinduise ca o ibovnică. Şi nu cred să fiu romantic.

A doua zi m-am târât în vale...

Tabăra - nicăieri... doar urmele focurilor, grămezile de cenuşă şi rămăşiţele ospăţului... Cârd de păsări speriate, şatrele ridicaseră aripile şi pieriseră. Am rătăcit câtăva vreme printre închipuiri... şi am plecat numaidecât acasă, prin Braşov, să nu dau ochii cu dada.

Dionis nu s-a mai întors nici până astăzi. Şi n-am mai aflat nimic despre el. Sunt de-atunci peste douăzeci de ani.

Dar nici acum nu mă pot dezbăra de o vedenie. Un pâlc de călăreţi în noapte, peste o padină de munte. Toţi întorc capul să privească în urmă movila unui cort strălucit. Numai unul, călărind în frunte, pleacă în lume, fără să se uite înapoi.

iulie-august 1949, Bucureşti

POEMUL HANULUI CU URŞI

HANUL

AŞEZAT ÎN INIMA MUNCELELOR, la îmbucătura a patru văi, Hanul cu urşi aţinea calea a patru drumuri mari ce se înnodau în poala lui. Câţi se lăsau din munte soseau la el seara, şi musai trebuiau să facă popas de noapte. Pe cei ce suiau de la şes îi ajungea aşijderi acolo amurgul şi îi silea să mâie. Era lege: numai pe lumină se intra în gâtlejurile cotite şi bolovănoase ce urcau la munte, ici de-a lungul puhoaielor repezi, colo peste cocoaşe de pripoare şi prăpăstioase piepturi de râpi. Vechi şi neuitate drumuri ale ţării de demult. Drumul oii, mii de ani bătut în sus şi-n jos de copitele mărunte ale talazurilor de turme; drumul sării, croit de carele încărcate de bulgării ocnelor, geamăn cu cel al chihlimbarului până în schelele Dunării şi Mării; drumul oalelor şi ulcelelor, mai apoi drumul lemnului, de la trunchiul uriaş pentru catarge până la cherestea şi draniţă, toate încrucişate cu cele ce duc în schimb muntelui bucatele câmpului.

La răspântia lor, hanul sta ca o trecătoare de hotar între munte şi şes, pus să ia vamă tuturor câte se vânturau între amândouă.

La începutul leaturilor ce abia se mai ţin minte, el fusese han domnesc; pe urmă, dăruit unei mănăstiri, ajunsese călugăresc; ca mai apoi să încapă în mâinile unui boier, ai

cărui moştenitori l-au scos la mezat. Acum îl stăpânea Oană, trocar priceput şi robaci; sătul de pribegia cu ciubăre în spinare, se însurase şi se chivernisise aici.

O dată cu stăpân-su şi aidoma lui, hanul, slab şi sărăcuţ, o ruină, prinsese cheag, cuprinsese lărgime, se pricopsise în acareturi, îngrăşat cu osânza de încăperi noi, guşi de poduri doldora de mărfuri şi pântece de beciuri adânci.

Clădit din piatră, cu acoperiş larg de şindrilă, el îşi deschidea din tindă, de-a lungul unei săli ce-l străbătea de la un cap la altul, odăile mari să găzduiască un sat, afară de polăţile din dos, unde sălăşluia hangiul, cu nevasta, puiţa copiilor, adăugată cu argaţi şi slujnice. După un timp, Oană îi anină, la un prăguş al pinului de-alături, o moară, un darac şi o pivă. Iar sub o coşarcă pripăşi un meşter cu foale şi nicovală. Aşa că forfota nu se mai sfârşea: de peste drum era oprită pentru hodină şi găzduire; peste băştinaşii veniţi la târguieli sau cinste mai erau gospodarii din douăzeci de sate, care la măcinat, care la scărmănat lâna ori bătut dimie; unii să-şi potcovească vitele ori să-şi ferece roţile; alţii să-şi dreagă armele sau măcar să-şi potrivească alte chei în locul celor pierdute. Toţi treceau, şi la venit şi la înapoiat, prin curtea hanului, la toate ceasurile zilei şi nopţii, căci pietrele morii, scărmănătoarele şi pivele nu adormeau niciodată, apele nu aveau hodină. Până să le vie rândul la moara îngreuiată, ori la celelalte... ei aşteptau la han cinstind. Văzduhul huia necontenit de huruitul morii, şuierul scocului, bătăile barosului, răgete şi nechezuri, pocnete şi bice, hăieli şi înjurături; numai duminicile şi sărbătorile se ostoiau, ca să dea rând lăutarilor. Atunci creştea larma hanului, deschis numai pentru negoţ şi petrecere.

Vad mare şi umblat, hanul îi primea cu dragoste pe toţi, le da adăpost, îi îndestula cu băutură şi mâncare şi odihnă învrâstate cu sumedenie de povestiri ale întâmplărilor din toată lumea, trecute din gură în gură.

Sub umbrarul din faţă mesele şi laviţele nu se mai ridicau. Bătătura, veşnic plină de care şi căruţe dejugate. Saivanele de pe laturi, înţesate pe vreme rea de lume şi vite, ograda din spate, netedă ca în palmă, pentru horă, jocuri şi dulapul, care, de Paşti, în picioarele lui scârţâitoare făcea vânt satului întreg spre cer. Astfel că, din gura primăverii până la căderea troienelor de zăpezi, la Hanul cu urşi se perinda tot hronicul celor opt sau zece judeţe peste care cele patru drumuri se întindeau ca nişte braţe uriaşe ale lui, trimise să-i aducă oaspeţi, başca brâiele de drumeaguri fugare şi poteci ce încingeau plaiurile, cu ramuri tot mai dese în jos către hanul cu farmece de ţuică, vin şi tutun.

Aşa l-am cunoscut de când m-am pomenit; şi coboram de la noi dintre livezi, întâi în braţele tatii, apoi de mână cu mama, ca la cea mai vrăjită şi plină de minuni privelişte.

URŞII

Cei mai statornici muşterii ai hanului, nelipsiţi de dimineaţa până seara, erau urşii, adică ursarii cu fiarele lor. Dar când am căscat eu ochii de copil atunci întâia oară scos la lume, ceea ce vrea să zică la han, n-am văzut decât dihăniile. Şi m-am ghemuit, ţipând, în pieptul tatii. Câteva nopţi în şir am tresărit şi m-am zbătut în somn. A fost nevoie să mă descânte şi să mă afume cu păr smuls din blana jivinelor. Repede însă m-am deprins cu ei, îmi fură dragi şi i-am iubit apoi toată viaţa. Erau buni şi blânzi ca cei cu care se înfrăţise Făt-Frumos ca să biruie smeii. E drept că nu şedeau cu oamenii la mese, să chefuiască, ci cuminţi într-un colţ al lor, deoparte; numai stăpânii, cu chipurile tuciurii încâlcite în bărbi şi laţe soioase, din care le albeau ochii şi dinţii, îi vârau câteodată în gloata noastră, să cerşească, după ce-i jucaseră sculaţi pe ciomege, cu cuie în labe. Le

zvârleam şi eu, din braţele mamei, cu sfială, o frântură de covrig, ori câte un cinci parale să-şi cumpere cofeturi. Pe urmă am aflat cu ciudă că toată agoniseala le-o mâncau şi beau ţiganii, pe care-i semuiam cu smeii. Şi acum parcă aştept să-i văd, cu mersul lor şoldiu şi legănat, coborând dintr-un corn al satului răznit pe coclauri, Ursoaica, unde din moşi-strămoşi îşi avea sălaş breasla ursarilor. Acolo era scaunul lor. Cu un bulibaşă, câţiva meşteri îmblânzitori şi o ceată de ciraci, coborau vara munţii să prindă puii de urşi, pe care îi învăţau să joace cu tălpile pe vetre înfierbântate. Aveau hrisoave domneşti mereu înnoite care le da slobozenie să-şi facă netulburaţi meseria în schimbul unei dăjdii în bani şi blănuri.

Hanul de jos le era târgul de desfacere al mărfii domesticite. Aici îi înfăţişau cumpărătorilor - alţi ţigani, colindători, care se îndeletniceau cu jucatul urşilor prin ţară. Rând pe rând, generaţii de urşi din vechime făcuseră faima, un fel de firmă vie, a hanului. Şedeau cuminţi, pe brânci ori culcaţi, aşteptând poruncile stăpânilor. Când se ivea cumpărător, chinurile începeau, în hazul tuturor. Toţi din han, de la moară, de la pivă, făurărie alergau să-i privească cum saltă pe hădărage, apoi, la altă comandă, se trântesc pe jos, fac pe morţii, se scoală iar să se dea tumba, să mugească fioros, să facă ploconul, la sfârşit ducând o labă la frunte, pentru „salut”. Îi hărţuiau astfel câte o zi întreagă, până beau aldămaşul celor aleşi. Noii stăpâni, încingându-şi peste brâie lanţurile petrecute prin belciugele din nasul fiarelor, plecau cu ele, în bocetele ţigancelor şi puradeilor care îi crescuseră, în rând cu purceii, orătăniile şi copiii. Cei rămaşi se culcau la loc, închizând trişti ochii lor mici şi urduroşi. Cu sau fără cumpărători, ei şedeau acolo mereu înşiruiţi, ca la panoramă, aşteptând să-i vie chef vreunui muşteriu de o reprezentaţie; numaidecât, pentru câteva lescăi, danţul, cu bălăbăneala lor pe ciomege, începea.

Câteodată ieşea din gloată un ins cu ruptoare de mijloc şi dureri de şale care cerea să-l calce ursul. Pentru operaţia asta aduceau o bătrână ursoaică, o matahală cu blana galbenă ca mierea, pricepută în asemenea îndeletnicire. Pătimaşul se culca la pământ cu faţa în jos. Dihania se urca cu paşi moi pe el şi pornea să-l frământe întâi uşor, cu câteşipatru labele, pe şale şi pe spate, apoi, la îndemnul ţiganului - hai, Mariţo, lasă-te grea -, ursoaica se apăsa cu putere, înfundând şi ridicând ca nişte pistoane buturii picioarelor în muşchii omului, până ce ăsta, nemaiputând răbda, striga: ho! Pentru leac plătea doi gologani, o litră de rachiu şi un ciric de pâine, din care jumătate îl zvârlea doftoriţei.

Aduceau câteodată şi puiendri nedeprinşi bine la joc, să-i înveţe cu lumea. Pe ursuleţii ăştia îi purtau cu moaţe de lânică roşie în frunte şi fioncuri de panglicuţe la gât, să nu-i dioache, şi îi ciomăgeau cu asprime pentru orice greşeală şi neascultare. Tuturor le era milă, dar nimeni nu se amesteca: aşa era rânduiala. Ba unii ziceau că-i bine să ne slujească nouă, copiilor, pildă. Urşii ăştia năzdrăvani mi-au umplut cu fericite spaime copilăria şi au sădit în mine o poezie sălbatică ce dăinuieşte încă. Au ajuns un simbol nedesluşit, dincolo de jocul literar, ca dintr-un fel de afinitate tainică, o înrudire afară din fire, ca un totem. Sau poate numai fiindcă, ori pe câte şesuri m-a purtat să joc cu lanţul de gât, viaţa, sunt şi am rămas, măcar în gând şi în dor, ca şi ei, un habotnic locuitor al muntelui.

CĂMĂRILE ÎMPĂRĂTEŞTI

HANUL MI-A DESFĂŞURAT APOI TREPTAT şi celelalte mari minuni ale lui, unele tainice, ca aceea a odăilor de prăvălie. Când am păşit întâia oară pragul uneia dintre ele, într-o duminică, să cumpărăm lumânare pentru biserică,

am crezut că intru în camera unde împăratul din poveste îşi ţinea comorile. Rafturi peste rafturi până-n tavan, îndesate numai cu scumpeturi, stămburi, pânzeturi, mătăsuri şi tot soiul de ţesături care-ţi luau ochii, galbene, roşii, verzi, albastre, pentru rochiile împărătesei şi ale domniţelor, basmale, barize, testemele şi năframe în toate feţele atârnau de grinzi ca în cer, lângă alte podoabe cu care să se gătească toată curtea împărătească. În altă parte spânzurau zeghilice, ghebe, mintene, iţari, cojoace şi tot felul de îmbrăcăminte, alături de opinci, ghete, cizme, iminei, cât pentru toată oastea împărătească pornită la război.

Pe tuspatru tejghelele se înghesuiau pachetele de bumbac, vălătuci de aba, teancuri de ţoale şi alte cârpeturi mai proaste, pentru straiele norodului de rând. Un băiat de prăvălie le desfăcea şi le flutura şi le punea sub nasul prostimii... *[indescifrabil în text]* cutezat să întindă mâna şi să le pipăie. Am lăsat-o pe ea acolo şi am trecut în altă odaie, plină cu butoaie de măsline, putini cu brânză, lăzi cu peşte sărat, cutii pline cu cuie şi belciuge, saci cu mălai şi făină bălană; mese încărcate cu tot felul de pâineturi, pâine albă cum e caşul, pâine cu două cozi, cu coltuce, pâinişoare în chip de pupeze, covrigi înşiraţi pe beţe de-a lungul văzduhului. Pe nişte poliţe late sprijinite de pereţi stau rânduite sumedenie de sticle cu băuturi aşijderi împărăteşti, căci unele erau verzi, altele roşii sau galbene, nu searbede ca ţuica noastră de-acasă. Oamenii străini stau la masă, negustorul le turna din ele cu nişte ţoiuri. Când beai, te scuturai de tăria lor. Dintr-o cadă scoteau capetele nişte sticluţe ciudate. A cerut şi tata una, asta era trandafirie, pe care a destupat-o apăsând tare cu degetul cel mare pe un sâmbure alb şi rotund ascuns ca o nestemată în gâtul ei. Şi, minune, a izbucnit cu fâsâituri şi spume, cât ar fi stupit zeci de mâţe speriate deodată, o apă roşie. Tata mi-o întinse. Am pus-o cu sfială la gură şi m-am

înecat: era dulce, rece şi înţepătoare. Am băut-o cu mare sfială şi nu toată.

Mi se încleiaseră privirile pe altceva: în geamuri stăteau nişte borcane cu cofeturi în toate culorile nestematelor din haznaua împărătească, numai că le apărau stoluri de muşte, viespi şi albine roind în jurul lor. Ce m-a uimit mai mult au fost nişte momâi ca nişte căciuli ascuţite la vârf, dar de trei ori mai mari decât ţurcana din capul meu. Înfăşurate în hârtie galbenă, stau la rând ca nişte popândăi uriaşi la marginea tejghelelor. Tata a arătat spre unul din ei şi a cerut o litră. Negustorul l-a luat în braţe, l-a desfăşat şi din scutece a ieşit o piatră albă, ca acelea din care se durează palatele împărăteşti, şi a ciocnit-o cu muchia cuţitului. S-a desprins un bulgăre şi câteva aşchiuţe, tata a scos şi a plătit un kilogram şi jumătate, după care mi-a dat şi mie câteva fărâmituri. Scump foc, zise el oftând şi-l strânse cu grijă. Aşa am cunoscut întâi zahărul: în chip de căpăţâni. Dar toată viaţa tot mai mult mi-a plăcut mierea, cu care mi-a îndulcit mama, când m-a înţărcat, dorul de ţâţă.

HORA

DAR MINUNEA MINUNILOR ERA HORA, pentru care tot satul se lăia din ajun. Oamenii, fetele, flăcăii se preschimbau, se făceau toţi frumoşi de nu-i mai cunoşteai. De unde acasă umblau cu cămăşi negre, acum coborau la han albi ca oile noastre când ieşeau de la scaldă. De unde înjurau, ocărau, îşi dau poalele peste cap, batjocoreau pe bătrâni, acum mergeau în cumpăt, se făceau blânzi, cuviincioşi, schimbau bineţe, spăşiţi sărutau mâinile bătrânilor şi se înfăţişau hanului, cu toată rânduiala cuvenită unei curţi domneşti. Aici îşi arătau toţi bunele deprinderi de care se lepădau acasă, vorbeau, se mişcau, zâmbeau cu măsură, uitându-se unul la altul ca în nişte

oglinzi, unde se căzneau să se vadă altfel de cum erau în toate zilele.

Hanul era şi şcoala şi salonul care-ţi făcea faima bună sau îţi scotea ponoasele.

Duminica, în preajma hanului pe lângă horă se înfiripa şi oleacă de târg, adică se strângeau nu numai localnicii, ci venea lume streină din satele vecine, cu tot soiul de mărfuri spre vânzare. Hora începea după-amiaza; jur-împrejurul bătăturii se aşezau laviţe, pentru privitori. Taraful sta cocoţat în mijloc, pe un fel de podea de scânduri, ridicată pe stâlpi ca la doi stânjeni de pământ, unde urcau pe-o scăricică ce se lua numaidecât. Asta, ca să se împiedice certurile şi bătăile între flăcăii satului şi cei streini. Ai noştri porunceau un joc sau un cântec. Veneticii, ca să se arate tari, porunceau altul. Lăutarii şovăiau, nu ştiau ce să facă. Cearta se spărgea în capul lor. Dacă ascultau de unii, potrivnicii nu săreau pe aceştia, care-i aşteptau cu cuţitele scoase, ci tăbărau pe ţigani, că nu le făceau gustul, îi băteau, spărgeau viorile, rupeau arcuşurile. Oană a găsit dezlegarea aşa cum văzuse la Huţula - a urcat pe ţigani în văzduh, unde nu-i mai ajungeau bâtele şi cuţitele harţăgoşilor.

— Aţi scăpat, ciorilor, v-aţi suit pe cracă, le strigau ciudoşi vrăjmaşii, când lăutarii începeau brâul în loc de învârtita cerută de tabăra cealaltă, şi nu se mai făcea nici o încăierare.

Dar o neorânduială mult mai grozavă, pe care Oană n-o putuse împiedica şi care pe noi ne răsturna pentru multă vreme, era furatul fetelor din horă. Un flăcău căruia îi era dragă o fată pe care părinţii nu voiau să i-o dea se înţelegea cu o haită de fârtaţi, rude ori prieteni, şi în focul jocului, când nimenea nu se aştepta, se repezeau ca un stol de ereţi în horă şi-n vălmăşeală răpeau fata dintre surate şi fugeau cu ea. Până să se dezmeticească părinţii, lumea, până să se alcătuiască o poteră de alţi flăcăi care să-i urmărească, se făceau nevăzuţi cu prada. Hoţul îşi ducea mândra acasă la

părinţii lui şi curând se sfârşea cu nuntă. De obicei fata era mai dinainte înţeleasă cu feciorul. Dar întâmplarea mă tulbura aidoma cu cea din basm, când smeul fură şi o ascunde pe tărâmul celălalt pe Cosânzeana.

Dar îndeobşte hora se petrecea fără întâmplări de acestea. Şi când se pleca soarele în chindii taraful începea chindia, însemna sfârşitul. Toţi, amestecaţi, se prindeau de umeri şi încingeau un joc nebun. Era cel din urmă. Fetelor, nevestelor, copiilor nu [le] mai era îngăduit să mai stea. Trebuia să plecăm acasă, la muls vite[le], la adus apă, la învârtit mămăliga. Rămâneau numai feciorii, care porneau jocurile lor voiniceşti, ţinându-se câte doi-doi de braţe şi chiuind ca-n codru. Cum plecau şi streinii mai departe, ţiganii îndrăzneau să coboare, mai ales că venea refeneaua cu băuturi şi cântece la ureche.

Cu prilejul acestor soboruri, hanul mi-a dezvăluit şi alte minuni grozave: aici am văzut o femeie năucă, slabă ca o scândură, cu o jumătate de obraz ars de o crestătură roşie, urmele fulgerului. M-a purtat înadins mama să mi-o arate, ca o pildă de neascultare. Nu vrusese să fugă de la geam, cum îi strigaseră toţi, pe vreme de furtună. Ci făcuse pe grozava şi deschisese fereastra şi [i]eşise cu capul să privească. Atunci a lovit-o trăsnetul, care, se ştie, intră mai ales pe deschizături. Au ridicat-o de jos ţeapănă. Greu şi-a revenit în fire, dar rămăsese cu o spaimă, rătutită, cu huiţe în cap, de care nu se mai vindeca. Acum [o] scoteau din casă să se mai deprindă cu lumea, doar s-o găsi un vraci să-i scoată năuceala. Lumea uitase cum o cheamă, îi ziceau toţi trăsnita din fereastră.

Altă dată a trecut pe lângă noi o şi mai cumplită minune: un om cu o jumătate de trup moale - nu putea mişca o mână şi un picior, avea şi ochiul cu pleoapa căzută şi gura strâmbă într-o parte, ca-n basmul cu jumătate de om. Tot urmările neascultării. Ăsta lucrase la câmp în ziua de Rusalii, şi ielele, furioase, îl pedepsiseră luându-i mâna şi piciorul. Acum îl târau prin târg pentru cerşetorie.

Ielele astea, am aflat atunci, joacă sus în văzduh şi vin peste om odată cu vântul turbat, ori de câte ori calcă poruncile şi opreliştile lor. Altfel nu fac rău. Trec numai rar noaptea, cântând pe deasupra casei. Dar nu e bine să le-asculţi cântecul. Mama le auzise când era însărcinată cu mine şi, deşi îşi astupase numaidecât urechile, se spăimânta să nu ies cumva pocit. S-a bucurat grozav că m-a născut nevătămat. Dar mi-a purtat necontenit grijă, sărmana, să nu-mi fie minţile luate de iele, ceea ce s-a văzut bine mai târziu.

Creşteam şi nu ştiam decât că mă coboram singur la han, tot mai des, de câte zece ori pe zi, muşteriu nelipsit în rând cu urşii.

Hanul era călindarul satului, nu numai cu duminicile lui însemnate cu roşu, cu horă, el ne înştiinţa că e luni scoţându-şi afară la pârâu scaunele, mesele, laviţele, tăbliile tejghelelor, ca să le frece Oană şi slugile cu nisip şi apă de toate necurăţeniile lăsate pe ele de băutorii necumpătaţi din ajun. Marţea îşi strângea de dimineaţă gunoaiele ogrăzii rămase de la vitele călătoare şi le da foc. Ştiam asta după sulurile de fum acru, înălţate ca nişte stâlpi să sprijine văzduhul.

Miercurea, hanul îşi aducea carele şi încărcau băligarul strâns dintre picioarele vitelor dejugate în bătătură şi din coşare. Oană îl scotea departe, la capătul porumbiştelor şi livezilor de pruni.

Joia îl trimitea pe Oană departe, la oraş, cu brişca goală, şi ştiam că e vineri fiindcă hangiul se întorcea seara şi descărca brişca umplută vârf cu sacii de marfă cumpărată.

Sâmbătă se petreceau pregătirile grabnice pentru minunile duminicii. Se măturau iar curtea şi ograda, se curăţau şi coşarele, se bătătorea cu maiul tărâmul horei, râmat de porci şi râcâit de găini. Iar pe arşiţele mari se aninau crengi de tufar verde deasupra laviţelor, să se umbrească privitorii fără acoperiş, sus şi deasupra foişorului, unde se coceau lăutarii, ceea ce împrăştia un iz

sănătos şi proaspăt, ce tăia pe cel de sudoare al horei, cu tot busuiocul şi rosmarinul pe care fetele îl purtau în sân şi la cingători.

Jalnica minune a Ilenii nebuna am descoperit-o destul de târziu. Într-o sărbătoare, s-a abătut la horă o arătare, ca o femeie înaltă, deşirată, cu părul despletit curgându-i pe spate şi cu un fel de rochie lungă, albă, târâş după ea. Lumea s-a dat la o parte - Ileana nebună! Ileana nebuna îşi ca tă ibovnicul! Ea s-a ridicat pe vârful picioarelor, a pus palma sub frunte şi a privit ascuţit peste mulţime. Apoi a plecat fără o vorbă. Toţi s-au sfiit de ea cu un fel de smerenie: înnebunise din dragoste. Acum scăpase de acasă, unde o ţineau închisă. Numaidecât în urma ei se ivi un bătrân prăpădit, taică-su, şi se luă după ea. Nu făcea nici un rău, decât că rătăcea zănatică pe drumuri, de unde cu greu o aduceau îndărăt.

Dar hanul încrusta nu numai zilele săptămânii, ci în rând cu *[cuvânt indescifrabil]* vestea marilor schimbări ale anului.

Aşa de pildă, înainte de sosirea rândunelelor, hanul ne spunea că vine primăvara. În curtea lui deshăma calul de la o cotigă boşoroagă Galat spoitorul, cu smalaua şi tărhatul lui. Ştiam că suntem la Florii, în preajma Paştelui, şi trebuie să ne gătim de cozonaci şi pască. Numaidecât aprindea focul şi înjgheba o vatră, dancii umpleau satele strigând pe la toate porţile: spoim tingiri, spoim cazane! Galat avea locuinţa într-o margine a oraşului, dar avea învoială cu hanul, care de luminatele sărbători se curăţa, se spoia, se dichisea şi-şi arginta din nou toată văsăria.

Satul cobora jos la han cu ciublele[{45}] de aramă şi le da pe mâna meşterului, care, din urâte şi coclite, altă minune, le făcea de argint.

Galat, ţigan turcesc, se purta cu şalvari, ca şi nevastă-sa, ceea ce ne umplea de un fel de scârbă; muiere cu pantaloni! Amândoi, aşezaţi turceşte jos, frecau cu şomoioagele de câlţi adâncul vaselor, în care apoi ne

răsfrângeam ca-n oglinzi. Când isprăveau treaba, cârdul spoitorilor îşi lua zborul înapoi. Praznicul sfinţilor Constantin şi Elena ni-l vestea iarăşi hanul. Pe Oană îl chema Constantin. De ziua lui, hanul îşi înălţa umbrarul. Cu câteva zile înainte, căruţe încărcate cu o dumbravă întreagă de crengi umpleau curtea cu verdeaţă şi oameni meşteri împleteau la intrare acoperiş din ramuri şi lăstare, ca o boltă de codru adânc, unde-mi plăcea să răsuflu iz sălbatic de pădure.

Despre apropierea verii, tot hanul ne înştiinţa. Curtea şi preajma lui toată se umpleau de turme behăitoare, trecătoare la vărat în munte. Era o minune de care nu mai mă săturam. Dacă aş fi fost de capul meu, aş fi pornit şi eu cu ea odată, spre plaiurile albastre. Bacii puternici şi pieptoşi, cu saricele spânzurate pe umeri, ca nişte dulămi împărăteşti, păstorii de pe lături, cu fluiere în brâie, umbriţi de toate tainele depărtării, strunga alcătuită grabnic în chiar ograda hanului, mulsoarea molcomă ce vărsa în ciubăre fântânile laptelui, focurile la care fierbeau pe cujbe tuciurile cu mămăligă, liniştea şi somnul turmelor *[cuvânt indescifrabil]* când şi când de o acioaie trezită la gâtul vreunui berbec mi-au lăsat o vrajă ce n-a mai apus. Odată s-a oprit un ciopor întârziat cu o huidumă de cioban după el. Urca încet şi cu zăboveli, povestea că-l scutură rău frigurile ce bântuiau acolo în baltă. Noi îl ascultam cu inimile cât purecul, simţea că-l prind iar, şi eu le închipuiam aceste friguri ca pe nişte zgripţuroaice hâde care se ţin pe urmele Feţi-Frumoşilor ca acesta de faţă. În adevăr omul s-a întins cât era de mare şi a cuprins o laviţă, şi, apucat de răul cel mare, s-a pornit să tremure zguduind tot umbrarul. Urşii erau nimic pe lângă el. Atunci a ieşit din gloată un creştin umblat prin streini şi a cerut lui Oană ca la o oca[{46}] de vin negru din cel mai tare şi mai vechi, scos de la boasca din fundul beciurilor, a mai turnat în el o litră de ţuică de drojdie bătrână, a adăugat doi pumni de sare măruntă, a plămădit, a descântat şi a bătut sticlă până a făcut spume,

apoi a sculat pe pătimaş şi i-a dat-o. Ăsta, fără să mai întrebe ce e, a pus-o la gură şi a băut-o toată pe nerăsuflate, a făcut o dată hă, de ne-am speriat, şi s-a culcat la fel... Curgeau gârlă şiroaiele de sudori de pe el. Peste două ceasuri s-a sculat sănătos şi de bucurie a mai băut o oca, de data asta vin fără sare, numai cu adaos de drojdie bătrână, păstrată numai pentru leac.

Toamna se vestea cu acelaşi popas legănat al turmelor la Hanul cu urşi. Dar mai ales cu păstrămurile şi cârnaţii pe care hanul le întindea afară la uscat, ca gospodinele rufele pe garduri.

Oană junghia câte o sută de oi deodată, ne uitam cu groază cum le umflă cu ţeava să le desprinză pieile de carne, cum le căsăpeşte să le puie în putini şi butoaie la saramură, ca să le scoată apoi să le înşire la soare. Atunci ştiam că se lasă toamna, că hora intră în odaia cea mare a hanului, că muntele s-a sleit de turme, ogrăzile de poame, şi curând are să cadă zăpezile, sub care hanul are să mocnească până la primăvară, că urşii ce intrau aşijderi în amorţire, împreună cu ursarul, acolo, sus, în Ursoaica lor, răznită pe coclauri.

Noi rămâneam despărţiţi de lume, prin casele şi bordeiele troienite, ducând dorul minunilor închise cu obloane de zăpadă şi zăvoare de gheţuri.

Astea demult, tare demult, când nu plecasem să mă pierd cu desăvârşire în lume. Târziu de tot am auzit că Hanul cu urşi a ars. În focul pus de răufăcător ar fi pierit însuşi Oană cu nevasta. Şi nu am aflat dacă a mai înviat din cenuşă ca pasărea legendară, ceea ce mă întristează amar, căci chiar dacă s-ar întâmpla şi minunea asta, pentru mine ar fi fără folos, asemenea pasăre înviind o dată la câte cinci sute de ani.

GROAPA ÎNGERILOR RĂI

DE LA O VREME, HANUL CHIABUR s-a cerut înzestrat cu gheţărie şi, într-o toamnă înaintată, Oană i-a ascultat îndemnul. A strâns oameni şi i-a pus să-i sape groapă largă şi adâncă pentru gheţărie. Când gerul va fereca pârâul, are s-o umple cu bolovani de gheaţă, să aibă cu ce răci vara băuturile. La o adâncime de două staturi de om, lucrătorii s-au oprit înfricoşaţi. Daseră peste nişte oase năzdrăvane, ca de căpcăuni: câteva măsele, una singură cât piatra de la râjniţa de zdrobit porumb, două lăboaie năprasnice, împietrite, ce-au lăsat în pământ nişte găuri ca cele când ai smulge din rădăcină un tufan, şi o tigvă uriaşă, cât cazanul în care făcea Oană ţuică, cu locurile ochilor cât nişte găvane şi vizuini scorburoase ca de vierme, unde fuseseră urechile, şi nişte ţurloaie groase ca pe buduroaiele de stupi. Unii ziceau că-s ciolane de jidovi, pieriţi odată cu potopul, alţii că sunt rămăşiţe de smei. Până a venit o babă şi ne-a lămurit pe toţi. Nu erau nici una, nici cealaltă, ci se chema că sunt oasele îngerilor răi, care, când i-a alungat cu fulgere şi trăsnete Arhanghelul, au căzut aici şi, în căderea lor, a plesnit pământul şi i-a înghiţit, aşa arşi cum se aflau. Se mai dezgropase când fusese *[indescifrabil]* asemenea fălci de trei coţi, cu măsele de cremene cât pietrele de moară. Cui le-a dezmormântat nu i-a fost a bună. Trebuia să le dea pe o apă mare el, după ce le-o dezlegă cu cetanii popa, şi locul, sfinţit cu sfeştanie - ceea ce s-a şi făcut. Aşa a scăpat hanul şi noi toţi de pacoste şi blestem.

miercuri, 17 iunie 1957, B[ucureşti]

CUPRINS

SATUL MAGIC 2

PESCARUL AMIN 3

LOSTRIŢA 26

IUBIRE MAGICĂ 37

I. 37
II. 41
III. 45
IV. 51
V. 56
VI. 61
LACUL RĂU 72
ULTIMUL BEREVOI 83
ÎN MIJLOCUL LUPILOR 102
SCHIMNICUL 117
MISIUNE DE ÎNCREDERE 153
CAPUL DE ZIMBRU 180
CAPUL DE ZIMBRU 181
ISPITELE PĂRINTELUI EVTICHIE 202
I. 202
II. 217
III. 221
IV. 241
CHEF LA MĂNĂSTIRE 260
BEHAVIORISM 291
CĂPRIOARA DIN VIS 316
TAINA GORUNULUI 331
ALCYON sau DIAVOLUL ALB 344
SAKUNTALA 376
POEMUL HANULUI CU URŞI 458
HANUL 458

URŞII 460

CĂMĂRILE ÎMPĂRĂTEŞTI 463

HORA 465

GROAPA ÎNGERILOR RĂI 472

{1} În această antologie am adunat povestiri care se regăsesc în *Capul de zimbru*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1988, *Căprioara din vis*, Biblioteca pentru toţi copiii, nr. 25, Editura Ion Creangă, Bucureşti, 1973, precum şi din alte surse [*Integrala prozei literare*, Editura Anastasia, 1998].
{2} Vietate, dihanie, lighioană.
{3} Nebunatic, neastâmpărat, zvăpăiat.
{4} Lucru uscat, întărit din cauza căldurii şi a vechimii.
{5} Ossian era un erou şi bard legendar scoţian, din sec. III, fiu al lui Fingal. Sub acest nume, *James Macpherson* a publicat, în 1760, un volum de poezii traduse din limba galică şi scoţiana veche şi al căror succes a constituit sursa unei mode literare.
{6} Hotărât de soartă; profetic.
{7} Plecăciune până la pământ pe care creştinii ortodocşi o fac când se închină lui Dumnezeu.
{8} Undiţă din răchită.
{9} Rugăciune rostită de preot în anumite împrejurări (la botez, la înmormântare etc.)
{10} Procedeu magic, căruia i se atribuie însuşiri supranaturale; vrajă; farmec.
{11} crucea-pământului.
{12} tip caracterizat prin înfăţişare primitivă, monstruoasă şi anormală.
{13} Porţie de hrană care se dă cailor sau altor animale pentru un anumit timp; tain.
{14} Călugăr care trăieşte într-o mănăstire.
{15} Coş împletit din papură sau din rogoz.
{16} Loc umbrit şi răcoros unde se odihnesc vara animalele la amiază.
{17} Răgaz.
{18} Povară, calabalâc.
{19} emisiunea „Alexandru Ioan Cuza” din 9/21 ianuarie 1865, formată din trei mărci poștale nedantelate, şi reprezentau profilul domnitorului Alexandru Ioan Cuza, cu efigia în oval, şi cu faţa înspre dreapta. Acestea au fost scoase din uz, după abdicarea din 11 februarie 1866 a domnitorului Cuza.
{20} Emisiune formată din trei mărci poștale nedantelate (1866-1867), îl reprezentau pe regele Carol I din profil, cu efigia în cerc și cu fața spre stânga, într-un stil similar timbrelor franţuzeşti din acea perioadă, având valorile de 2, 5 și 20 de parale.
{21} Mărcile CAP DE BOUR au fost primele mărci poştale gumate din sud-estul Europei (prima emisiune: 22 iulie 1858; a doua emisiune: 1 noiembrie 1958.). La gumare a fost utilizată „gummi arabicum” aplicată manual. În Grecia, primele mărci poștale au apărut în anul 1861, în Turcia în 1863, în Serbia în 1866 și în Bulgaria în 1879.
{22} Yoghini.
{23} aprox. Calea Rahovei.
{24} Cămăşuţă.
{25} Coborâre.
{26} Potcap mic, rotund, de catifea, fără boruri.
{27} Catolic, papitaş. Eretic.
{28} 1. Episcop. 2. (Înv.) Stăpânitor, domn, principe.
{29} Varietate de corindon. - Var. zafir, safir, samfir.
{30} Denumire biblică a diavolului, personificând bogăţia şi lăcomia de bani.; P. gener. Diavol.; P. restr. Căpetenia diavolilor; satana.
{31} cherestegíŭ m. (turc. keresteği). Negustor de lemne de construcţiune.

{32} abagiu m. 1. cel ce face sau vinde aba; 2. cel ce lucrează haine ţărăneşti din abà; ipângele, mintene, nădragi, şube, tuzluci.
{33} Culegere de texte privind viaţa contemplativă şi ascetică redactată de Părinţii Bisericii înainte de sec. 9 şi reluată după sec. 13; principala sursă a trăirii ortodoxe. Tradusă în limba română de Dumitru Stăniloaie sub titlul „Filocalia sfintelor nevoinţe ale desăvârşirii”, în 12 volume (1946-1991).
{34} Cuminecătură, împărtăşanie.
{35} Teorie care pune la baza psihologiei comportarea nediferenţiată a omului şi animalului faţă de un stimulent exterior organismului; comportamentism.
{36} Interpretarea viselor.
{37} Culcat!
{38} gigant, fiu al zeiței Geea (Pământul). Era invincibil, deoarece ori de câte ori atingea pământul, trupul matern, căpăta forţe noi. Ştiind aceasta, Herakles l-a ucis ţinându-l în timpul luptei suspendat în aer.
{39} Cezar Bolliac sau Cesar Bolliac (n. 23 martie 1813, Bucureşti - d. 25 februarie 1881) a fost unul dintre fruntaşii revoluţiei din 1848, poet liric protestatar, promotor al studiilor arheologice şi gazetar român.
{40} Alexandru Odobescu (n. 23 ianuarie 1834, București - d. 10 noiembrie 1895, București) a fost un scriitor, arheolog şi om politic român. A fost ministru al monumentelor (1863-1864), şi profesor de arheologie la Universitatea din Bucureşti.
{41} Obiect considerat ca aducător de noroc celui care îl poartă; talisman.
{42} Alcyone 1. Una dintre pleiade, fiica lui Atlas şi a Pleionei. 2. Fiica lui Aeolus, despre care legenda spune că trăia atît de fericită împreună cu soţul ei Ceyx, încât a trezit gelozia Herei, care i-a metamorfozat pe amândoi în păsări de mare. După o altă versiune, Ceyx, pornit să consulte un oracol, şi-a găsit moartea în valuri, înecat de o furtună. Distrusă de durere, Alcyone s-a aruncat şi ea în mare. Înduioşaţi de nenorocirea ei, zeii i-au metamorfozat pe amândoi în păsări marine.
{43} Veşmânt preoţesc larg şi fără mâneci, care se poartă în timpul slujbei peste celelalte haine.
{44} În hinduism Shakuntala este soţia Dushyanta şi mama împăratului Bharata. Povestea ei este spusă în Mahabaratha şi dramatizată de Kalidasa în jocul său Abhijñānaśākuntala (Semnul de Shakuntala).
{45} ciúblă, ciúble, s.f. (reg.) vas de pământ spart la gură; zebeleş.
{46} Veche unitate de măsură pentru capacităţi şi greutăţi, egală cu circa un litru (sau un kilogram) şi un sfert; p. ext. cantitate de marfă, de obiecte etc. egală cu această unitate de măsură; vasul cu care se măsoară. Oca mică = măsură falsă, mai mică decât cea legală.